

John Grisham
Kralj milijunskih odšteta

1

Hice nakon kojih su se u Bundevoj glavi našli meci čulo je čak osmero ljudi. Troje je instinktivno zatvorilo prozore, provjerilo bravu na vratima i povuklo se u sigurnost, ili barem osamu malenih stanova. Dvoje ljudi s iskustvom u takvim stvarima s mjesta događaja pobjeglo je brzinom munje, možda čak i brže od samog ubojice. Jedan drugi čovjek, najfanatičniji zagovornik recikliranja u četvrti, prekopavao je smeće u potrazi za aluminijskim limenkama kada je u velikoj blizini začuo praske svakodnevnih obračuna. U času se našao iza hrpe kartonskih kutija i ondje ostao dok pucnji nisu utihnuli, a zatim polagano ušao u prolaz u kojem je ugledao ono što je preostalo od Bundeve.

A dvojica su vidjela gotovo sve. Sjedili su na plastičnim kutijama za mlijeko, na uglu Georgije i Lamonta, ispred prodavaonice alkoholnih pića, djelomično zaklonjeni iza parkirano automobila, tako da ih ubojica, koji je načas pogledao oko sebe prije nego što će za Bundevom ući u prolaz, nije primijetio. I jedan i drugi policiji će ispričati da su vidjeli kako mladić s pištoljem uvlači ruku u džep i vadi oružje; pouzdano su ga vidjeli, maleni crni pištolj. Već trenutak poslije začuli su pucnje, iako nisu vidjeli i to kako meci pogađaju Bundevu u glavu. Još trenutak i klinac s pištoljem izjurio je iz ulice i, zbog nekog nepoznatog razloga, potrčao točno prema njima. Trčao je pognut u struku, poput prestrašenog psa, kriv do neba. Na sebi je imao crveno-žute košarkaške tenisice koje su izgledale kao da su prevelike barem pet brojeva i kojima je u bijegu pljeskao po asfaltu.

Kada je potrčao pokraj njih, još je u ruci držao pištolj, vjerojatno tridesetomicu, i lecnuo se tek na trenutak kada ih je ugledao i shvatio da su previše vidjeli. U jednom užasnom trenutku učinilo im se da podiže pištolj kako bi se riješio svjedoka, no oni su se sa svojih sjedalica uspjeli prevaliti na leđa i pobjeći, bjesomučno mlatarajući rukama i nogama. Nakon toga je nestao.

Jedan od njih otvorio je vrata prodavaonice pića i povikao neka netko pozove policiju, zbog pucnjave.

Pola sata poslije policija je primila dojavu da je neki mladić koji je opisom odgovarao onome koji je ukokao Bundevu dvaput viđen u Devetoj ulici, uopće ne skrivajući pištolj, i držeći se čudnije od većine ljudi u tom dijelu grada. Barem jednog čovjeka pokušao je namamiti na neku pustu parcelu, no nesuđena je žrtva uspjela pobjeći i prijaviti incident.

Policija gaje pronašla sat vremena poslije. Zvao se Tequila Wat-son. Bio je to crni dvadesetogodišnji muškarac s uobičajenim dosjeom u kojem se posebno isticala droga. Praktički bez obitelji. Bez stalne adrese. Posljednje stalno mjesto za spavanje imao je u rehabilitacijskoj ustanovi u Ulici W. Negdje se nekako dokopao pištolja, a ako je opljačkao Bundevu, tada je već bio odbacio i novac ili drogu, ili što mu je već oduzeo. Džepovi su mu bili prazni, kao i pogled. Policija je bila uvjerena da Tequila u vrijeme uhićenja nije bio pod utjecajem opojnih sredstava. Nakon brzog i nimalo nježnog ispitivanja na ulici, stavili su mu lisice i ugurali ga na stražnje sjedalo patrolnog vozila vashingtonske policije.

Odvezli su ga u Ulicu Lamont, gdje su na brzinu organizirali susret s onom dvojicom svjedoka. Tequilu su odveli u onu uličicu u kojoj je ostavio Bundevu. "Već si bio u ovom prolazu?" upitao je jedan od policajaca.

Tequila je samo šutio, nepomično piljeći u lokvu svježe krvi na prljavome betonu. U prolaz su doveli i onu dvojicu svjedoka, polagano ih približavajući Tequili.

"To je taj", rekoše uglas.

"Ima istu odjeću, iste tenisice, sve osim pištolja."

"To je on."

"Sto posto."

Tequilu su ponovno ugurali u automobil i odvezli u zatvor.

Zadržali su ga kao osumnjičenika za ubojstvo, bez realnih izgleda za puštanje uz jamčevinu. Zbog iskustva ili iz čistog straha, Tequila nije rekao ni riječi policajcima koji su zabadali nos u njegov život, uvjeravali ga, čak i prijetili. Ništa što bi potkrijepilo krivnju, ništa što bi im pomoglo. Nikakvih indicija u vezi s razlozima zbog kojih

je počinio ubojstvo. Nikakvih tragova o njihovoj zajedničkoj prošlosti, ako je takvo što i postojalo. Jedan od veterana među detektivima u dosje je kratko pribilježio da se ubojstvo doima nešto nasumičnijim nego što je uobičajeno.

Nije iskoristio pravo na telefonski poziv. Nije spominjao ni odvjetnika ni jamčevinu. Tequila je izgledao omamljeno, ali i zadovoljno što može sjediti u prenatrpanoj ćeliji i samo piljiti u pod. Barem službeno, Bundeveva nije imao oca, no majka mu je radila kao čuvarica u podrumu jedne velike poslovne zgrade u Aveniji New York. Policiji su trebala tri sata kako bi utvrdila pravo ime njezina sina – Ramon Pumphrev¹ – i adresu, te pronašla susjeda koji je bio voljan reći ima li ubijeni majku.

Adelfa Pumphrev sjedila je za stolom na samome ulazu u podrumski prostor i navodno pratila slike na nizu monitora. Bila je to velika i krupna žena u tijesnoj žutosmeđoj uniformi, s pištoljem u futroli na pojasu, i licem na kojem se odražavala krajnja nezainteresiranost. Policajci koji su došli do nje tu su dužnost obavili već najmanje stotinu puta. Prenijeli su joj vijest, a nakon toga otišli do njezina nadređenog.

U gradu u kojem se mladi ljudi među sobom ubijaju svakodnevno, pokolji su zadebljali kožu i otvrdnuli srca, tako da je svaka majka poznavala mnoge druge majke koje su ostale bez djeteta. Svaki bi joj gubitak za'korak činio smrt nekako bližom, a svaka je majka znala da bilo koji dan može biti posljednji. Majke su gledale kako one druge preživljavaju taj užas. Dok je Adelfa Pumphrev sjedila za stolom, dlanovima pokrivajući lice, razmišljala je o svojem sinu i njegovu beživotnom tijelu koje u tom trenutku leži negdje u gradu, a sa svih ga strana pregledavaju neznanci.

Zaklinjala se da će se osvetiti ubojici, tko god to bio.

1 Slično riječi "pumpkin" (engl. bundeva).

Proklinjala je oca jer je napustio dijete.

Plakala je za svojim djetetom.

I pritom znala da će preživjeti. Nekako će već ostati živa.

Adelfa je otišla na sud kako bi bila prisutna pri čitanju optužnice.

Policija joj je rekla da će se dripac koji joj je ubio sina prvi put pojaviti pred sucem, da će to biti kratak i rutinski postupak u kojem

će zaniijekati krivnju i zatražiti odvjetnika. Sjedila je straga, između brata i jedne susjede, dok su joj suze samo klizile u vlažni rupčić. Željela je vidjeti dripca. Željela ga je i pitati zašto, no znala je da joj se za to neće pružiti prilika.

Kriminalce su dovodili i odvodili kao stoku na sajmištu. Svi su bili crnci, i svi su na sebi imali narančaste kombinezone i lisice. Svi su bili mladi. Kakva šteta.

Osim lisica, Tequilu su krasili i lanci na zglobovima i gležnjevima, budući daje počinio osobito nasilan zločin, iako je izgledao razmjerno bezopasno kada su ga u dvoranu uveli sa sljedećim valom prijestupnika. Kratko je pogledao prema publici, ne bi li nekoga prepoznao, ne bi li ugledao barem nekoga tko je onamo došao kako bi pomogao njemu. Posjeli su ga na jednu u nizu stolica, a za svaki slučaj, jedan od sudskih čuvara nagnuo se prema njemu i rekao: "Onaj mali kojeg si ubio. Ono mu je majka, straga u plavoj haljini."

Pognute glave, Tequila se polako okrenuo i pogledao izravno u vlažne i podbuhle oči Bundevine majke, no tek na trenutak. Adelfa je piljila u mršavog mladića u prevelikom kombinezonu i pitala se gdje je njegova majka i kako ga je odgojila, ima li oca i, što je bilo najvažnije, kako se i zašto njegov put ukrstio s putem njezina sina. Bili su praktički vršnjaci, kao i svi ostali, malo mlađi ili malo stariji od dvadeset. Policija joj je rekla kako se stječe dojam, barem na početku istrage, da ubojstvo nije povezano s drogom. No ona je znala da nije tako. Droga je povezana sa svim slojevima života na ulici. Adelfa je sve to znala i predobro. Bundeva je koristio maricu i kokain i jednom su ga uhitili, samo zbog posjedovanja, no on nikada nije bio nasilan. Policajci su rekli da sve izgleda kao usputno, nasumično ubojstvo. Sva su ulična ubojstva nasumična, rekao je njezin brat, ali sva imaju razlog.

Na jednoj strani sudnice nalazio se stol oko kojeg su se bili okupili predstavnici vlasti. Policajci su nešto šaputali tužiteljima, koji su prelistavali dokumente i izvještaje, junački nastojeći održavati tempo s protokom kriminalaca. Na drugoj se strani nalazio stol za kojim su se smjenjivali zastupnici obrane. Optužbe za posjedovanje i raspačavanje droge, jednoličnim je glasom čitao sudac, oružana

pljačka, seksualni napad neodređene vrste, pa još droge, hrpa kršenja odredaba o puštanju na uvjetnu slobodu. Kada bi ih prozvali, optuženike bi dovodili pred sudački stol, gdje bi ostali nijemo stajati. Još malo šuštanja papira, a zatim bi ih izveli i vratili u zatvor.

"Tequila Watson", objavi sudski čuvar.

U dizanju sa stolice pomogao mu je jedan drugi čuvar. Posrćući je krenuo naprijed, uz zveket lanaca.

"Gospodine Watson, optužnica vas tereti za ubojstvo", reče sudac glasno. "Koliko vam je godina?"

"Dvadeset", reče Tequila, spuštenu pogleda.

Optužba za ubojstvo odjeknula je sudnicom i na trenutak umirila sve prisutne. Ostali kriminalci u narančastome pogledali su ga s divljenjem. Kod odvjetnika i policajaca izazvao je zanimanje.

"Možete li si priuštiti odvjetnika?"

"Ne."

"Tako sam i mislio", promumlja sudac i pogleda prema stolu za kojim su sjedili branitelji. Na plodnim poljima washingtonskog Višeg suda, Kaznenog odjela, Odsjeka za zločine, svakodnevno su radili zaposlenici Ureda javnog pravobranitelja, koji su činili svojevrstu sigurnosnu mrežu za sve siromašne optuženike. Sedamdeset posto slučajeva vodili su branitelji koje bi imenovao sud, a u svakom trenutku uokolo bi se vrzmala barem petorica-šestorica javnih pravobranitelja, u jeftinim odijelima i pohabanim mokasinkama, s aktovkama iz kojih bi provirivali spisi. Međutim, upravo u tom trenutku, prisutan je bio samo jedan pravobranitelj, Clay Čarter II., koji je bio svratio kako bi provjerio što je s dvama neusporedivo sitnijim prijestupima. Sada se odjednom našao posve sam, obuzet očajničkom željom da izjuri iz sudnice. Pogledavši lijevo pa desno, uvidio je da sudac gleda upravo njega. Kamo su nestali ostali pravobranitelji?

Tjedan dana ranije, gospodin Čarter je zaključio jedan slučaj ubojstva, slučaj koji se povlačio gotovo pune tri godine, a koji je na kraju zaključen odlukom da se njegov klijent upućuje u zatvor iz kojeg više neće izaći, barem ne službeno. Clay Čarter bio je posve

zadovoljan time što mu je klijent sada iza rešetaka i osjećao je olakšanje zbog činjenice da na stolu trenutačno nema nijedan slučaj ubojstva.

No to će se sada, očito, promijeniti.

"Gospodine Čarter?" reče sudac. To nije bio nalog, nego poziv da ustane i učini ono što se očekuje od svakog javnog pravobranitelja – da brani ljude bez sredstava, bez obzira na činjenice. Gospodin Čarter nije mogao pokazati slabost, osobito pod pogledima policije i tužitelja. S mukom progutavši slinu, dao je sve od sebe kako se ne bi lecnuo, te je prišao sučevu stolu kao da bi na licu mjesta mogao zatražiti suđenje pred porotom. Uzevši fascikl, brzo je prelistao razmjerno oskudan sadržaj te, ne obazirući se na molećivi pogled Tequile Watsona, reče: "U zapisnik ćemo unijeti da se optuženik ne osjeća krivim, časni sude."

"Hvala, gospodine Čarter. A mi ćemo vas voditi kao branitelja?"

"Zasada, da." Gospodin Čarter već je smišljao izgovore kojima bi slučaj eventualno mogao prebaciti nekom drugom branitelju.

"U redu. Hvala", reče sudac, već posežući za sljedećim dosjeom.

Odvjetnik i klijent još su nekoliko minuta ostali za stolom obrane. Čarter je zapisao sve podatke koje je Tequila bio voljan iznijeti, a to nije bilo osobito puno. Obećao je da će sutradan svratiti u zatvor radi dužeg razgovora. Dok su tako šaputali, stol su odjednom zauzeli mladi odvjetnici iz Ureda javnog pravobranitelja, Carterovi kolege koji kao da su se stvorili niotkuda.

Jesu li mu ovo namjestili, pitao se. Jesu li nestali jer su znali da je u sudnici i optuženik za ubojstvo? U posljednjih pet godina i sam se već upuštao u slične smicalice. Izbjegavanje gadnih slučajeva u Uredu javnog pravobranitelja razvilo se u pravo umijeće vrhunskih majstora.

On pokupi aktovku i žurno iziđe kroz središnji prolaz, pokraj redova zabrinute rodbine pored Adelfe Pumphrev i skupine njezinih tješitelja, te se nađe u hodniku u kojem su se natiskivali ostali kriminalci, njihove majke, djevojke i odvjetnici. U Uredu je bilo i onih

koji su se zaklinjali da žive za kaos koji vlada na sudu časno suca Carla Moultriea – da uživaju u pritiscima kojima ih podvrgavaju

suđenja, u naznakama opasnosti od ljudi koji dijele prostor s tolikim nasilnicima, u bolnim sukobima među žrtvama i njihovim napadačima, te beznadno preopterećenim rasporedima, pozivu koji od njih zahtijeva da brane siromašne i jamče pravedan odnos policije i pravosuđa.

Ako je Claya Čartera ikada i privlačio rad u Uredu javnog pravobranitelja, više se nije mogao sjetiti razloga. Za tjedan dana iza sebe će imati punih pet godina rada na tom mjestu, a taj datum neće obilježiti ničim, odradit će ga u nadi da ga se nitko neće sjetiti. Clay je bio na izmaku snaga. U dobi od trideset jedne godine zaglavio je u uredu koji se stidio pokazivati prijateljima. Tražio je izlaz jer nije imao kamo krenuti, a sada mu se na leđima našao i još jedan slučaj bezumnog ubojstva koji je iz trenutka u trenutak postajao sve težim. U dizalu je počeo proklinjati samog sebe jer je dopustio da mu tako lako uvale ubojstvo. Početnička pogreška; ima previše iskustva da bi samo tako ušetao u stupicu, osobito stupicu postavljenu na više nego poznatome terenu. Dajem otkaz, obeća samome sebi; isti taj zavjet u posljednjih je godinu dana u sebi ponavljao gotovo svakodnevno.

U dizalu ih je bilo troje. Neka sudska službenica s hrpom spisa u naručju, te gospodin od četrdeset i koje godine u crnoj odjeći, sve odreda s logom dizajnera – traperice, majica kratkih rukava, sako i čizme od krokodilske kože. Muškarac je u rukama držao raširene novine i pretvarao se da čita kroz malene naočale na vrhu razmjerno dugačkog i skladnog nosa; a zapravo je pomno promatrao Claya, koji to nije primjećivao. Zašto bi netko nekome u toj zgradi poklanjao pozornost, k tome još u dizalu?

Da je Clay Čarter budno pazio na zbivanja oko sebe, umjesto što se bio prepustio mračnim mislima, bio bi primijetio daje onaj gospodin predobro odjeven da bi bio optuženik, ali i odviše ležeran da bi bio odvjetnik. U rukama je nosio samo novine, što je bilo pomalo neobično, jer sud časnog Carla Moultriea nije bio poznat kao mjesto pogodno za čitanje. Sudeći po izgledu, nije bio ni sudac, ni sudski službenik, ni žrtva, ni optuženik, no Clay ga nije ni primijetio.

U gradu u kojem radi 76.000 odvjetnika, a mnogi od njih okupljeni

su u megatvrtkama nadomak zgrade Kongresa Sjedinjenih Američkih Država – bogatim i utjecajnim poduzećima u kojima najsposobniji odvjetnici dobivaju bestidne novčane nagrade, dok i najgluplji bivši kongresnici ostvaruju unosne ugovore za lobi-ranje, a najtraženiji parničari imaju vlastite agente – Ured javnog pravobranitelja nalazi se daleko dolje, u jednoj od najnižih liga. Neki od odvjetnika iz UJP-a bili su gorljivo predani slučajevima obrane siromaha i ugnjetenih, i za njih taj posao nije bio tek stuba koja će ih dovesti do "prave" karijere. Bez obzira na mizerna primanja i oskudni proračun, uživali su u osami i neovisnosti posla, te zadovoljstvu koje pruža zauzimanje za gubitnike.

Ostali javni pravobranitelji sami su sebe uvjerali da je to tek prolazan posao, nužan dio obuke potrebne za početak perspektivnije karijere. Nauči osnove na najteži način, zaprljaj ruke, vidi i iskusiti stvari kojima nikada ne bi prišao nijedan odvjetnik iz velike tvrtke, pa će jednog dana neka tvrtka, koja doista raspolaže pravom vizijom, to znati i nagraditi. Neograničeno sudsko iskustvo, fantastično poznavanje sudaca, sudskih službenika i policajaca, žonglira-nje obvezama, vještina izlaženja na kraj i s najnapornijim klijentima – bile su to samo neke od prednosti koje je taj posao nudio nakon samo nekoliko godina iskustva.

UJP je imao osamdeset odvjetnika, a svi su oni radili na dvije tjesne i zagušljive etaže Zgrade javnih službi Distrikta Columbia², 2 Administrativno područje koje zauzima grad Washington, samostalni dio federacije, ne pripada nijednoj saveznoj državi. blijedog, četvrtastog betonskog zdanja poznatijeg pod nazivom Kocka, u Aveniji Massachusetts, u blizini Thomas Circlea. U labirintu odjeljaka radilo je i četrdesetak potplaćenih tajnica, te trideset i nešto odvjetničkih pomoćnika. Ravnateljica je bila žena po imenu Glenda, koja je najveći dio vremena provodila zaključana u svojem uredu, budući da se ondje osjećala sigurnom.

Početnička plaća za odvjetnike iznosila je 36.000 dolara na godinu. Povišice su bile neznatne i rijetke. Odvjetnik s najdužim stazom, izmoždjeni starac od četrdeset tri godine, dobivao je 57.600 i već devetnaest godina prijetio odlaskom. Opterećenje poslom bilo je upravo fantastično jer je grad gubio rat s kriminalcima koji je sam

pokrenuo. Dotok kriminalaca bez sredstava bio je beskrajan. U posljednjih osam godina Glenda bi redovito podnosila zahtjev za godišnjim proračunom koji bi omogućio zapošljavanje još desetero odvjetnika i barem desetero-dvanaestero pomoćnika. Za svaki od posljednja četiri proračuna dobila je manje novca nego godinu ranije. Trenutačno su je mučila pitanja kojim pomoćnicima otkazati zaposlenje, a koje odvjetnike prisiliti na honorarnu suradnju. Poput većine javnih pravobranitelja, Clay Čarter se na studij prava nije upisao s namjerom da doživotno, pa čak ni privremeno, brani kriminalce bez prebijene pare. Ni slučajno. Dok je studirao, pa nakon toga pohađao i pravnu školu na Georgetownu, njegov je otac imao odvjetničku tvrtku u Washingtonu. Clay je ondje godinama radio kao honorarac i imao vlastiti ured. Snova je u ono vrijeme bilo napretek, a otac i sin zajedno su vodili parnice, dok se novac samo slijevao u blagajnu.

No tvrtka je propala kada je Clay bio na posljednjoj godini prava, a njegov se otac odselio. I to nije bila cijela priča. Clay je postao javnim pravobraniteljem jer nije bilo drugih dostupnih poslova. Trebale su mu pune tri godine kako bi se raznoraznim manevrima i smicalicama domogao vlastita ureda, sobe koju nije dijelio ni s kim od odvjetnika ili pomoćnika. Ured je veličinom odgovarao nekom skromnom ormaru za alat i aparate u nekoj kući u predgrađu, u njemu nije bilo prozora, a radni je stol zauzimao pola površine. Ured koji je imao u očevoj nekadašnjoj tvrtki bio je četiri puta veći, a iz njega se vidio Washington Monument; premda je te slike nastojao zaboraviti, nikako ih nije uspijevaio izbrisati iz sjećanja. Pet godina poslije povremeno bi sjedio za svojim stolom i piljio u zidove, koji su iz mjeseca u mjesec sve više ostavljali dojam da se nekako približavaju, pa se pitao kako je to iz jednog ureda dospio u drugi-

Odbacivši dosje Tequile Watsona na taj vrlo čisti i uredni stol, svukao je sako. Bilo bi više nego lako, usred tako depresivne atmosfere, sve jednostavno pustiti, dopuštati da se fascikli i dokumenti gomilaju, da zakrče cijeli ured, a za sve okriviti preopterećenost poslom i manjak ljudi. No njegov je otac smatrao da je sređeni stol odraz sređenoga uma. Ne pronadeš li nešto za

pola minute, gubiš novac, govorio bi uvijek njegov otac. Ljudima koji su te zvali dok te nije bilo javljaj se odmah, glasilo je još jedno pravilo kojeg se Clay naučio pridržavati.

Tako je bio vrlo uredan i sitničav u vezi sa svojim stolom i uredom, što je silno zabavljalo njegove izmučene kolege. Diploma s Georgetovvna visjela je istaknuta u lijepome okviru na sredini zida. U prve dvije godine rada u UJP-u odbijao je staviti diplomu na zid, pribojavajući se da bi se ostali odvjetnici mogli pitati zašto netko s Georgetowna radi za minimalnu plaću. Zbog iskustva, ponavljao je samome sebi, tu sam radi stjecanja iskustva. Suđenje svaki mjesec – i to zahtjevna suđenja protiv tužitelja, pred nepopustljivom porotom. Zbog nesmiljene obuke na prljavom terenu kakvu ne može omogućiti nijedna velika tvrtka. Novac će na red doći poslije, kada se u vrlo ranoj životnoj dobi počne dokazivati kaoiskusni parničar.

Piljio je u tanki Watsonov dosje na sredini stola i pitao se kako bi ga mogao uvaliti nekom drugom. Već je bio sit teških slučajeva, vrhunske obuke i svih ostalih sranja koja je trpio kao potplaćeni javni pravobranitelj.

Na stolu je zatekao šest ružičastih poruka s brojevima koje treba nazvati; pet se odnosilo na posao; jedna je bila od Rebecce, njegove dugogodišnje djevojke. Prvo je nazvao nju.

"U užasnoj sam gužvi", obavijesti ga ona nakon nezaobilaznog uvoda.

"Ti si zvala mene", reče Clay.

"Da, imam samo minutu-dvije." Rebecca je radila kao pomoćnica jednog nisko pozicioniranog kongresnika koji je predsjedao nekim beskorisnim pododborom. No kako je bio predsjednik, imao je i dodatni ured u kojem je morao zaposliti osobe poput Rebecce, koja je cijeli dan mahnitopripremala sljedeći krug saslušanja na koja nitko neće doći. Posao je dobila zahvaljujući očevim vezama.

"I ja sam pomalo u gužvi", reče Clay. "Upravo sam dobio još jedno ubojstvo." U te je riječi nekako uspio unijeti i tračak ponosa, kao da mu je prava čast zastupati Tequilu Watsona.

Bila je to njihova uobičajena igra: Tko ima više posla? Tko je važniji? Tko više radi? Tko je pod većim pritiskom?

"Sutra je mamin rođendan", reče ona, načas zastavši kao da bi Clay to nekako trebao znati. A on nije znao. I nije mu bilo stalo. Njezina mu majka nije bila ni najmanje simpatična. "Pozvali su nas na večeru u klub."

Gadan dan upravo je dosegnuo nove dubine. Uspio je protisnuti samo: "Svakako." I to vrlo brzo.

"Oko sedam. Svečana odjeća."

"Dakako." Radije bih večerao i s Tequilom Watsonom u zatvoru, reče u sebi.

"Moram ići", reče ona. "Onda, vidimo se. Volim te." "I ja tebe."

Bio je to jedan od njihovih tipičnih razgovora, tek nekoliko kratkih rečenica, nakon kojih bi oboje odjurili dalje, spašavati svijet. On sada pogleda njezinu fotografiju, koju je držao na stolu. Njihova je veza izazvala niz komplikacija, dovoljan da potopi i deset brakova. Njegov je otac jednom tužio njezina oca, i nitko nikada neće biti u stanju točno razjasniti tko je u tome sporu dobio, a tko izgubio. Njezina je obitelj navodno potekla od otmjenih starosjedilaca u Alexandriji; on je bio dijete iz vojničke obitelji. Oni su bili desničari, republikanci, on nije. Njezina su oca znali pod imenom Buldožer Bennett, zbog nasmiljene politike rušenja i gradnje u predgrađima Washingtona na području sjeverne Virginije. Clay nije mogao podnijeti beskrajne nizove kuća u sjevernoj Virginiji, te je nenametljivo davao priloge dvjema skupinama za očuvanje prirode koje su se suprotstavljale graditeljima. Njezina je majka bila agresivna žena željna uspona društvenom ljestvicom pod svaku cijenu, majka koja je željela da se njezine kćeri udaju za muškarce koji će raspolagati ozbiljnim količinama novca. Clay svoju majku nije vidio već jedanaest godina. I nije imao apsolutno nikakvih društvenih ambicija. I nije imao novca.

Gotovo pune četiri godine veza je preživljavala po jednu svađu mjesečno, od kojih je većinu smišljeno izazivala njezina majka. Na životu se održavala krajnjim naporom, zahvaljujući ljubavi, požudi i njihovoj odlučnosti da uspiju unatoč svemu što se urotilo protiv njih. No Clay je već neko vrijeme slutio da Rebecca osjeća zamor, da je sve više obuzima slabost koju donose godine i neprestani pritisak obitelji. Imala je dvadeset osam godina. Nije bila željna karijere.

Željela je muža i obitelj, dane koje će provoditi u golf-klubu, gdje će razmaziti djecu, igrati tenis i nalaziti se na objedu s majkom.

Paulette Tullos pojavila se kao iz vedra neba, tako da se trgnuo.

"Smjestili su ti ga, ha?" upita uz podsmijeh. "Novo ubojstvo."

"Bila si ondje?" upita Clay.

"Vidjela sam sve. Predvidjela, vidjela i nisam te mogla spasiti, stari moj."

"Hvala. Tvoj sam dužnik."

Bio bi joj ponudio da sjedne, no u njegovu uredu nije bilo drugih sjedalica. Nije bilo mjesta za naslonjače ili stolice, a, osim toga, nisu bili ni potrebni, jer su svi njegovi klijenti bili u zatvoru. Sjedenje i čavrljanje nisu pripadali uobičajenim aktivnostima u UJP-u.

"Koliko imam izgleda da ga se riješim?" upita on.

"Vrlo malo ili nimalo. Kome ćeš ga uvaliti?"

"Sjetio sam se tebe."

"Žalim. Već imam dva ubojstva. Glenda ti ga neće premjestiti."

Paulette mu je bila najbliskija prijateljica u UJP-u. Kao plod jedne gadne gradske četvrti, uspjela je u večernjem terminu završiti studij i diplomirati pravo. I već se činilo da joj je sudbina doista namijenila da se uzdigne do srednje klase, kada je upoznala nekog postarijeg Grka, gospodina sklonog mladim crkinjama. Vjenčali su se, a on joj je osigurao udoban život u sjeverozapadnome dijelu Washingtona, i potom se nakon nekog vremena vratio u Europu, gdje mu je život nekako bio zgodniji. Paulette je pretpostavljala da ondje ima još barem jednu ili dvije žene, no to je i nije osobito brinulo. Imala je više nego dovoljno novca i vrlo je rijetko bila sama. I nakon deset godina njihov je dogovorni odnos funkcionirao jednako dobro.

"Načula sam razgovore među tužiteljima", reče ona. "Još jedno ulično ubojstvo, ali s dvojbenim motivima."

"Baš i nije prvo takvo u povijesti Washingtona." "Ali, kako se čini na prvi pogled, nema motiva." "Uvijek postoji nekakav motiv... lova, droga, seks, novi par Ni-keica."

"Ali mali je bio poprilično plah, dosada nije imao prijestupa..." "Prvi dojam najčešće vara, Paulette, to dobro znaš." "Jermaine je prije dva

dana dobio vrlo sličan slučaj. Bez očitog motiva."

"Nisam čuo."

"Mogao bi pokušati s njim. Tek je došao i ambiciozan je. Tko zna, možda bi mu mogao uvaliti slučaj."

"Idem odmah."

Jermainea nije bilo, no Glendina su vrata, zbog nekog nepoznatog razloga, bila odškrinuta. Clay kratko pokuca, pritom već ulazeći.

"Imate sekundu?" upita, svjestan činjenice da Glenda mrzi kada treba utrošiti i sekundu na nekoga od svojih ljudi. Ured je vodila podnošljivo dobro, organizirala posao, održavala proračunska ograničenja i, što je bilo najvažnije, igrala političke igre u Gradskoj vijećnici. Ali nije voljela ljude. Više je voljela sve raditi iza zatvorenih vrata.

"Svakako", reče ona grubim tonom, nimalo uvjerljivo. Bilo je jasno da joj nije drago zbog smetnje, ali Clay je očekivao upravo takvu reakciju.

"Danas ujutro slučajno sam se zatekao na Kriminalnom u pogrešno vrijeme, utovarili su mi ubojstvo, koje bih radije udijelio nekom drugom. Upravo sam zaključio slučaj Traxel, koji se, kao što znate, vukao gotovo tri godine. Potreban mi je predah od ubojstava. Kako bi bilo da to damo nekom mlađem?"

"Želite da vas oslobodim slučaja, gospodine Čarter?" upita ona uzdignutih obrva.

"Apsolutno. Nekoliko mjeseci na vratu bih volio imati drogu i provale. Ne tražim ništa drugo."

"A tko bi, prema vašem mišljenju, trebao preuzeti taj... kako se zove slučaj?"

"Tequila Watson."

"Tequilu Watsona. Tko bi ga trebao dobiti, gospodine Čarter?"

"Meni je posve svejedno. Samo mi je potreban predah."

Ona se nasloni, poput neke mudre stare predsjednice upravnog odbora i počne grickati vršak kemijske. "Kao i svima nama, gospodine Čarter, nije li tako? Svima bi dobro došao mali predah."

"Da ili ne?"

"Imamo osamdesetero odvjetnika, gospodine Čarter, a približno

polovica osposobljena je za slučajeve ubojstva. Svi imaju najmanje po dva takva slučaja. Premjestite ga ako možete, ali ja ga neću dodijeliti nikome."

Već na odlasku, Clay reče: "Dobro bi mi došla povišica ako biste mogli poraditi na tome."

"Dogodine, gospodine Čarter. Dogodine."

"I pomoćnik."

"Dogodine."

Slučaj Tequile Watsona tako je ostao u vrlo uredno organiziranome uredu odvjetnika Jarretta Claya Čartera II.

U tom se zdanju ipak nalazio zatvor. Iako je bio razmjerno nov, i u trenutku otvaranja izvor velikog ponosa one šačice gradskih dužnosnika, ipak je bila riječ tek o zatvoru. Projektirali su ga vrhunski stručnjaci za urbanu zaštitu, koji su ga ukrasili i najsuvremenijom sigurnosnom opremom, no to je ipak bio samo zatvor. Djelotvoran, siguran, human i, premda sagrađen za sljedeće stoljeće, pretrpan već od prvog dana postojanja. Izvana je nalikovao na veliki crveni betonski blok položen na jedan kraj, bez prozora, bez nade, prepun kriminalaca i njihovih bezbrojnih čuvara. Kako bi netko mirnije spavao, zatvor je dobio naziv Kazneni centar, suvremeni eufemizam kojim se naširoko služe idejni tvorci takvih projekata. Bio je to običan zatvor.

I u velikoj mjeri dio teritorija Claya Čartera. Gotovo sa svim klijentima nalazio se ondje, pošto bi ih uhitili i prije nego što bi ih pustili uz jamčevinu, ako bi je bili u stanju uplatiti. Što mnogi nisu mogli. Mnogi su bili uhićeni zbog nenasilnih zločina, a bilo da su bili krivi ili nedužni, ostajali bi iza rešetaka do završnog pojavljivanja pred sudom. Tigger Banks u zatvoru je proveo gotovo osam mjeseci zbog provale koju nije počinio. Tako je ostao bez oba honorarna posla. Bez stana. Bez dostojanstva. Clayu se Tigger posljednji put javio telefonom i bolnim ga glasom preklinjao da mu da novac. Ponovno je bio na cracku, ponovno na ulici, na samo korak od novih nevolja.

Svi gradski odvjetnici koji su se bavili kaznenim pravom imali su priču o svojem Tiggeru Banksu, a sve one završavale su nesretno i u vezi s time nije se moglo poduzeti ništa. Smještaj zatvorenika

godišnje je stajao 41.000 dolara. Zašto sustav toliko silno želi bacati novac u vjetar?

Clay je bio sit takvih pitanja, i sit svih Tiggera s kojima je dosada imao posla, sit zatvora i mrzovoljnih čuvara koji bi ga dočekivali na podrumskome ulazu, kojim se koristila većina odvjetnika. I bilo mu je dosta mirisa koji je prožimao zatvor, onih malih idiotskih postupaka koje su uveli birokrati koji su čitali priručnike o održavanju sigurnosti u zatvorima. Bilo je devet ujutro, srijeda, iako su Clayu svi dani bili jednaki. Prišao je kliznome prozoru pod natpisom ODVJETNICI, i pošto se službenica uvjerila da je dovoljno dugo čekao, otvorila je prozor, ne govoreći ništa. Riječi i nisu bile potrebne, jer su se ona i Clay smrknuto i bez pozdrava gledali sada već gotovo punih pet godina. On se upisao u knjigu, vratio je na mjesto, a ona je zatvorila prozor, nesumnjivo neprobojan, kako bi je zaštitio od pomahnitalih odvjetnika.

Glenda je već dvije godine pokušavala uvesti jednostavnu metodu po kojoj bi odvjetnici iz UJP-a, ali i svi ostali, nazvali sat prije dolaska, tako da bi ih klijenti čekali negdje u blizini prostorije za razgovore. Bio je to jednostavan zahtjev, a upravo je ta jednostavnost, bez imalo sumnje, dovela do njezine propasti u birokratskome paklu.

Uza zid je stajao niz stolica na kojima su odvjetnici trebali čekati dok bi njihove zahtjeve puževim korakom prosljeđivali nekome gore. U devet ujutro ondje bi se već redovito nalazila nekolicina odvjetnika, koji bi se nervozno poigrali spisima, šapćući na mobilnome telefonu, ignorirajući se među sobom. Clay je jednom, još na početku karijere, bio ponio dva debela pravna priručnika, kako bi čitao i označavao tekst žutim markerom, ne bi li se takvom predanošću dojmio ostalih odvjetnika. Sada je samo izvadio Post i počeo čitati sportske stranice. Kao i uvijek, pogledao je na ručni sat kako bi utvrdio koliko će vremena potratiti na čekanje Tequile Watsona.

Dvadeset četiri minute. Nije loše.

Neki čuvar hodnikom gaje doveo do dugačke sobe koju je na pola dijelila debela ploča od pleksiglasa. Čuvar rukom pokaže prema četvrtome odjeljku od završetka niza i Clay sjedne. Kroz staklo je

vidio da je druga polovica odjeljka prazna. Ponovno čekanje. On iz aktovke izvadi dokumente i počne smišljati pitanja za Tequilu. U odjeljku njemu zdesna neki je odvjetnik napeto, ali prigušeno razgovarao sa svojim klijentom, kojeg Clay nije vidio.

Čuvar se vrati, čučne i šaptom, kao da su takvi razgovori zabranjeni, reče: "Vaš je mali imao gadnu noć", pritom pogledavajući prema kamerama u kutu.

"U redu", reče Clay.

"Oko dva je navalio na nekog drugog klinca, prebio ga na mrtvo ime, izazvao veliku tučnjavu. Sve se smirilo tek nakon intervencije šestorice naših ljudi. Izgleda gadno."

"Tequila?"

"Watson, to je taj. Drugog malog smjestio je u bolnicu. Možete očekivati i nove optužbe."

"Sigurni ste?" upita Clay, osvrćući se. "Sve je snimljeno." Završetak razgovora.

Podigli su pogled u trenutku kada su Tequilu do mjesta dovela dvojica čuvara, čvrsto ga držeći za laktove. Na rukama je imao lisice, i premda su zatočenike obično oslobađali za razgovor s odvjetnikom, Tequili su ih ostavili. On sjedne. Čuvari se povuku, ostajući, međutim, u blizini.

Lijevo mu je oko bilo natečeno i zatvoreno, sa zgrušanom krvi u oba kuta. Desno je bilo otvoreno, a zjenica jarkocrvena. Na čelu je imao komad gaze učvršćen ljepljivim trakama, a na bradi flaster. Obje usne i vilice bile su podbuhle i natečene toliko da Clay uopće nije bio siguran da pred sobom ima traženog klijenta. Netko je negdje gadno pretukao tipa koji sjedi na metar od njega, sa suprotne strane pleksiglasa.

Clay podigne crnu slušalicu i rukom pokaže Tequili neka podigne slušalicu sa svoje strane pregrade. Uhvatio ju je nespretno, objema rukama.

"Ti si Tequila Watson?" upita Clay, gledajući ga u oči koliko je to uopće bilo moguće.

On potvrdno odgovori kimanjem glave, vrlo polagano, kao da mu se pri svakom pokretu u glavi pomiču odvojene kosti.

"Bio si kod doktora?"

Kimanje. Da.

"To ti je učinila policija?"

Bez imalo oklijevanja odmahnuo je glavom. Ne.

"Drugi zatvorenici?"

Kimanje, da.

"Policija kaže da si izazvao svađu, pretukao nekog klinca, strpao ga u bolnicu. Je li to istina?"

Kimanje, da.

Bilo je teško zamisliti da Tequila Watson, s tih svojih sedamdesetak kilograma, maltretira ljude u pretrpanoj ćeliji vashingtorskog zatvora.

"Poznavao si tog malog?" Pokret u stranu. Ne.

Slušalica mu još nije zatrebala i Clayu je sada već bilo dosta sporazumijevanja znakovima. "Zašto si točno premlatio malog?"

Uz veliki napor natečene se usne napokon razmaknu. "Ne znam", uspio je nekako progundati, polagano i bolno.

"Divno, Tequila. Sada se barem mogu nečega uhvatiti. A što kažeš na samoobranu? Je li te mali napao? Prvi udario?"

"Nije."

"Je li bio napušten ili pijan?"

"Nije."

"Vrijedao te, prijetio? Nešto slično?"

"Spavao je."

"Spavao?"

"Tak' je."

"Preglasno je hrkao? Ma zaboravi..."

Više se nisu gledali u oči, jer je odvjetnik odjednom osjetio potrebu da nešto zapiše u notes sa žutim listovima. Clay je tako nažvr-ljao datum, vrijeme, mjesto, klijentovo ime, a zatim i važne podatke o kojima treba voditi računa. U glavi je imao stotinu pohranjenih pitanja, a nakon njih još barem stotinu. U tim početnim razgovorima, pitanja su najčešće bila identična; tek osnovne činjenice o klijentovu jadnome životu i načinu na koji se sve posložilo. Istina se

čuvala poput rijetkih dragulja koji će se kroz pleksiglas prenijeti isključivo kada za klijenta ne bude neposredne opasnosti. Na

pitanja o obitelji, školi, poslu i prijateljima obično bi odgovarali uz popriličnu mjeru iskrenosti. No pitanja u vezi sa zločinom bila su podložna nadmudrivanju i manipulacijama. Svaki odvjetnik s imalo iskustva zna da se u prvim razgovorima ne smije pretjerano baviti samim činom. Pojedini traži drugdje. Istražuj bez klijentova utjecaja. Istina bi se mogla pojaviti poslije.

Međutim, s Tequilom je, kako se činilo, bilo drukčije. Zasad se nije pribojavao istine. Clay zaključi kako će pokušati uštedjeti nebrojene sate dragocjenog vremena. Nagnuvši se bliže pregradi, stišao je glas. "Kažu da si ubio nekog mladića, s pet metaka u glavu."

Natečena glava jedva je primjetno kimnula.

"Nekog Ramona Pumphrevja, poznatog i pod nadimkom Bundeve. Poznavao si ga?"

Kimanje, da.

"Ubio si ga?" Clay je gotovo šaptao. Čuvar je spavao, no odvjetnici ipak ne postavljaju takva pitanja, barem ne u zatvoru.

"Jesam", reče Tequila tiho.

"Upucao ga pet puta?"

"Mislio sam da sam ispalio šest metaka."

No, da, toliko o suđenju. Ovaj ću dosje zaključiti najviše za šezdeset dana, pomisli Clay. Brza nagodba s tužiteljem. Priznanje krivnje u zamjenu za doživotni zatvor.

"Sukob oko droge?" upita.

"Ne."

"Opljačkao si ga?"

"Ne."

"Pomozi mi malo, Tequila. Imao si nekakav razlog, zar ne?"

"Znao sam ga."

"I to je sve? Znao si ga. To ti je izgovor?"

On kimne, ali ne reče ništa.

"Djevojka, zar ne? Uhvatio si ga sa svojom ženskom. Imaš djevojku, ne?"

On odmahne glavom. Ne.

"Je li ubojstvo imalo kakve veze sa seksom?"

Ne.

"Pričaj mi, Tequila, ja ću te braniti. Jedina sam osoba na svijetu koja

trenutačno radi na tome da ti pomogne. Daj mi nešto na temelju čega mogu krenuti dalje."

"Prije sam kupovao drogu od Bundeve." "Tako, vidiš. Kada je to bilo?" "Prije dvije godine."

"U redu. Je li ti dugovao lovu ili drogu? Ti si njemu nešto dugovao?"

"Ne."

Clay duboko udahne i prvi put uoči Tequiline šake. Bile su prepune malenih porezotina i toliko natečene da se nije vidio nijedan zglob.

"Često se tučeš?"

Možda kimanje, možda odmahivanje. "Više ne."

"Prije jesi?"

"Kao klinac. Jednom sam se tukao s Bundevom."

Napokon. Clay još jedanput duboko udahne i podigne olovku.

"Hvala na pomoći, gospodine. Kada si se točno sukobio s Bundevom?"

"Davno."

"Koliko ti je bilo godina?"

Slijeganje ramenima, odgovor na glupo pitanje. Clay je iz iskustva znao da njegovi klijenti nemaju nikakvu predodžbu o vremenu. Jučer ih je netko opljačkao, uhitili su ih prošli mjesec, ali sve što prelazi trideset dana u prošlosti stapa se u jedan beskrajn trenetak. Život na ulici sastoji se od neprestane borbe za preživljavanje do sljedećeg dana, tako da nema vremena za sjećanja i razmišljanja o prošlosti, u kojoj ionako nema povoda za nostalgične osjećaje. Ne postoji ni budućnost, tako da su i nekakve referentne točke nepoznate.

"Klinci", reče Tequila, držeći se odgovora od jedne riječi, navike koju je vjerojatno imao bez obzira na stanje vilica.

"Koliko ti je bilo godina?"

"Oko dvanaest."

"U školi?"

"Igrali smo košarku."

"Gadna tučnjava, s porezotinama, slomljenim kostima i tako to?"

"Ne. Veliki tipovi su prekinuli stvar."

Clay na trenutak odloži slušalicu i u mislima sastavi sažetak

obrane. Dame i gospodo porotnici, moj je klijent ustrijelio gospodina Pumphreyja (koji nije nosio oružje) pet ili šest puta, iz neposredne blizine, u nekakvom prljavom prolazu, ukradenim pištoljem, i to iz dva razloga; kao prvo, prepoznao gaje, a kao drugo, malo su se počupali na igralištu prije osam godina. Vama to možda i ne zvuči kao uvjerljiv razlog, dame i gospodo, ali svi mi dobro znamo da su u današnjem Washingtonu dva takva razloga više nego dovoljna.

Ponovno prinijevši mikrofon ustima, upita: "Često si se viđao s Bundevom?"

"Ne."

"Kada ste se posljednji put vidjeli prije ubojstva?"

Slijeganje ramenima. Ponovno problemi povezani s vremenom.

"Viđao si ga jedanput tjedno?"

"Ne."

"Jedanput mjesečno?"

"Ne."

"Dvaput godišnje?"

"Možda."

"Kada si ga vidio prije dva dana, jeste li se prepirali? Pomozi mi, Tequila, previše se mučim s pojedinostima."

"Nismo se svađali."

"Zašto si ušao u onaj prolaz?"

Tequila odloži slušalicu i stane pomicati glavu naprijed-natrag, vrlo polagano, ne bi li nekako istegnuo vrat. Bilo je očito da ga muči bol. Činilo se da mu se lisice urezuju u kožu. Kada je ponovno uzeo slušalicu, reče: "Reći ću vam istinu. Imao sam pištolj i želio sam nekoga upucati. Bilo koga, bilo mi je svejedno. Izišao sam iz Kampa i jednostavno krenuo, bez cilja. Tražio sam žrtvu. Zamalo sam upucao nekog Korejca ispred prodavaonice, ali u blizini je bilo previše ljudi. Ugledao sam Bundevu. Njega sam znao. Malo smo razgovarali. Rekao sam da imam nešto cracka, ako želi. Otišli smo u prolaz. Tamo sam ga ubio. Ne znam zašto. Jednostavno sam želio nekoga ubiti."

Kada je postalo jasno da je priča završila, Clay upita: "Što je Kamp?"

"Rehabilitacijski centar. Bio sam kod njih." "Koliko dugo?"

Ponovno to vrijeme. No odgovor ga je neizmjereno iznenadio.

"Stotinu petnaest dana."

"Bio si čist stotinu petnaest dana?"

"Tak' je."

"Bio si čist i kada si ustrijelio Bundevu?"

"Da. I još sam čist. Stotinu šesnaest dana."

"Jesi li ranije nekoga ubio?"

"Ne."

"Kako si došao do pištolja?"

"Ukrao ga iz bratićeve kuće."

"U Kampu su vas držali pod ključem?"

"Da."

"Ti si pobjegao?"

"Dobio sam izlaz na dva sata. Nakon sto dana možeš izići na dva sata, a onda se vraćaš."

"I tako si izišao iz Kampa, otišao u bratićevu kuću, ukrao pištolj i počeo lutati ulicama u potrazi za žrtvom, pa si naišao na Bundevu?"

Tequila je potkraj njegove rečenice počeo kimati. "Tak' je bilo. Ne pitajte zašto. Ne znam. Jednostavno nemam pojma."

Moguće je da se u Tequilinu crvenom desnom oku pojavilo nekoliko sićušnih kapljica, koje je mogao izazvati eventualni osjećaj krivnje i grizodušja, no Clay u to nije mogao biti siguran. Izvadivši nekoliko papira iz aktovke, gurnuo ih je kroz tanki otvor. "Potpiši kod crvenih kvačica. Doći ću za dva dana."

Tequila se nije obazirao na dokumente. "Što će biti sa mnom?" upita.

"O tome ćemo drugom prilikom."

"Kada mogu izići?"

"To vjerojatno neće biti uskoro."

Ljudi koji su vodili Kamp spasa nisu smatrali potrebnim skrivati se od problema. Nisu ni pokušali skloniti se iz ratne zone iz koje su izvlačili svoje žrtve. Nisu razmišljali o mirnoj ustanovi negdje u prirodi. O izoliranoj klinici u nekom boljem dijelu grada. Njihovi su štićenici dolazili s ulice, pa će se onamo i vratiti.

Kamp je gledao na Ulicu W u sjeverozapadnome dijelu grada, a u vidokrugu mu je bio i niz daskama zatvorenih dvokatnih kuća koje

su nekoć koristili preprodavači cracka. Jasno se vidjela i zloglasna prazna parcela na kojoj se nekoć nalazila benzinska crpka. Ondje su se prodavači droge nalazili sa svojim veletrgovcima i obavljali transakcije bez obzira na to tko ih promatra. Prema neslužbenim policijskim podacima, na tom je mjestu pronađeno više olovom napunjenih tijela, nego na bilo kojem drugom mjestu u gradu. Clay je polagano vozio Ulicom W, zaključanih vrata, ruku čvrsto na upravljaču, pogledom sijevajući na sve strane, svakog trenutka iščekujući neizbježan zvuk pucnjave. Bijelac bi u ovome getu bio upravo neodoljiva meta, bez obzira na doba dana.

Kamp se nalazio u prastarome skladištu koje je korisnik napustio još davno, a grad je od njega digao ruke, te ga poslije za šačicu dolara na dražbi prodao nekoj neprofitnoj organizaciji, koja je u njemu uočila određeni potencijal. Bilo je to masivno zdanje čija je crvena opeka bila obojena tamnocrvenim sprejem od pločnika do krova, dok su donje slojeve ukrasili stručnjaci za grafite iz susjedstva. Zgrada se protezala niz ulicu i zauzimala cijeli blok. Sva su vrata i prozori bili zabetonirani i obojeni, tako da nije bilo potrebe

za ogradom i bodljikavom žicom. Potencijalni bjegunac trebao bi čekić, dljetu i cijeli dan mukotrpnog rada.

Clay je svoju Hondu Accord parkirao točno ispred zgrade, još nekoliko trenutaka razmišljajući o tome bi li trebao odjuriti glavom bez obzira ili ipak izići. Iznad niza dvokrilnih vrata stajao je natpis: KAMP SPASA. ZATVORENO ZA JAVNOST. Zabranjen ulazak. Kao da bi netko mogao, ili želio, samo tako ući. U blizini se vidjela uobičajena skupina uličnih besposličara: nekolicina opasnih mladića koji nesumnjivo imaju drogu i dovoljno oružja da se odupru policiji, dvojica pijanaca koji posrću kao pravi uvježbani par, članovi obitelji, kako se činilo, koji čekaju posjet onima koji su u Kampu. Posao ga je već vodio na većinu najnepoželjnijih mjesta u gradu, i on je već znao uspješno odglumiti da se ni najmanje ne boji. Odvjetnik sam. Ovamo sam došao poslom. Sklonite mi se s puta. Ne obraćajte mi se. U gotovo pet godina pravobraniteljskoga staža, nitko ga još nikada nije uzeo na nišan.

Zaključao je Hondu i ostavio je uz rub pločnika. Pritom je samome

sebi s tugom priznao da je malo uličnih nasilnika, ako takvih uopće ima, koje će privući njegov maleni automobil. Bio je star dvanaest godina, i već je prešao više od tri stotine tisuća kilometara. Uzmite ga, reče u sebi.

Supregnuta daha, nije se obazirao na znatiželjne poglede članova ulične bande. Unutar kruga od dva-tri kilometra odavde osim njega nema bijelih lica, razmišljao je. Pritisnuvši tipku uz vrata, začuo je pucketav glas u zvučniku interfona. "Tko je?"

"Zovem se Clay Čarter i odvjetnik sam. U jedanaest imam dogovoren sastanak s Talmadgeom X-om." Ime je izgovorio razgovijetno, i dalje uvjeren da je riječ o nekoj pogreški. Preko telefona je pitao tajnicu kako se točno piše prezime gospodina X-a, a ona je odgovorila, vrlo osornim tonom, da to uopće nije prezime. Što je onda? Obično X. Hoćeš-nećeš. To se neće promijeniti.

"Samo trenutak", reče onaj glas, a Clay pričekava. Piljio je u vrata, svim silama nastojeći ne obazirati se na sve oko sebe. Tako je postao svjestan nekog pokreta s lijeve strane, podosta blizu.

"Hej, čovječe, advokat si?" glasilo je pitanje. Glas je bio visok i prodoran, glas nekog mladog crnca, dovoljno jak da ga svi čuju. Clay se okrene i zagleda u moderne sunčane naočale svojega mučitelja. "Tak' je", reče, koliko je mogao staloženije.

"Nisi ti nikakav advokat", reče onaj mladić. Iza njega se već počela okupljati mala banda. Svi su netremice piljili u njega.

"Bojim se da jesam", reče Clay.

"Nemreš bit' advokat, čovječe."

"Nema teorije", reče netko iza njega.

"Siguran si da si advokat?"

"Jesam", reče Clay, pristajući na njihovu igru.

"Ak' si advokat, zašto voziš takvo sranje od auta?"

Clay nije znao točno odrediti što ga više boli — smijeh s pločnika ili istinitost tvrdnje. Sljedećim je riječima samo pogoršao položaj.

"Žena vozi Mercedes", reče, u neuspješnom pokušaju da se našali.

"Nemaš ti ženu. Nemaš prsten."

Što su još uočili, upita se Clay. I dalje su se smijali kada se začuo škljocaj u jednim vratima. Nekako je uspio nehajno zakoračiti unutra, a ne, koliko je god za time žudio, baciti se u sigurnost

unutrašnjosti zgrade. Prijemni je prostor bio bunker s betonskim podom, zidovima od golih blokova, metalnim vratima, bez prozora, niskog stropa, tek s nekoliko žarulja. Nedostajale su još samo vreće s pijeskom i oružje. Za dugačkim stolom, koji je nekoć pripadao nekom vladinu uredu, sjedila je tajnica, koja je ispred sebe imala dva telefona. I ne podigavši pogled, reče: "Dolazi za nekoliko trenutaka."

Talmadge X bio je mršav i žilav, energičan muškarac od pedesetak godina, bez trunke sala na suhome tijelu, bez tračka osmijeha na naboranome licu. Oči su mu bile krupne i povrijeđene, noseći tragove desetljeća provedenih na ulicama. Imao je vrlo tamnu kožu i vrlo bijelu odjeću – obilno škrobljenu pamučnu košulju i traperice. Visoke crne vojničke cipele bile su besprijekorno ulaštene. Sjajila mu se i glava, na kojoj nije bilo ni jedne jedine dlake. Pokazavši na jedinu stolicu u provizorno namještenome uredu, zatvorio je vrata. "Imate papirologiju?" upita bez okolišanja. Bilo je očito da nije bio nadaren za neobavezno čavrljanje.

Clay mu uruči potrebne dokumente, odreda ukrašene nečitljivim žvrljotinama koje je Tequila Watson nanio vezanim rukama. Talmadge X sve je stranice pročitao od riječi do riječi. Clay primijeti da ne nosi ručni sat, kao i da ne voli satove. Vrijeme je ostalo negdje ispred ulaza.

"Kada je to potpisao?"

"Datum je današnji. S njim sam se vidio prije približno dva sata, u zatvoru."

"I vi ste njegov službeni branitelj?" upita Talmadge X. "Dodijeljen i imenovan?"

To mu očito nije prvi susret s pravosudnim sustavom. "Da. Imenovao me sud, dodijelio Ured javnog pravobranitelja."

"Glenda još radi kod vas?"

"Da."

"Znamo se stoljećima." Bliže neobaveznom razgovoru više neće doći.

"Znali ste za ubojstvo?" upita Clay, iz aktovke vadeći blok.

"Doznali smo prije jednog sata, kada ste nas nazvali. Znali smo da je u utorak izišao i da se nije vratio, znali smo da nešto nije u redu, ali

takve stvari, s druge strane, i očekujemo." Govorio je polagano i odmjereno. Često je treptao, no pogled mu je bio postojan.

"Ispričajte mi što se dogodilo."

"Ovo je sve povjerljivo, zar ne?" reče Clay.

"Ja sam njegov savjetnik. I svećenik. Vi ste mu odvjetnik. Sve što ovdje izgovorimo ostaje unutar ova četiri zida. Dogovoreno?"

"Dogovoreno."

Clay mu prepriča pojedinosti do kojih je uspio doći, pa tako i Tequilinu verziju priče. Strogo službeno, i u etičkome smislu nikome nije smio prenositi stvari koje mu je iznio klijent. Ali kome bi još moglo biti stalo? Talmadge X o Tequili Watsonu zna neusporedivo više nego što će Clay ikada doznati.

Kako se priča nastavljala, i kako su se tragični događaji sve zornije ocrtavali u glavi Talmadgea X-a, stariji je čovjek na koncu ipak zatvorio oči. Podigao je glavu uvis, prema stropu, kao da Boga želi pitati zašto se to dogodilo. Tako je utonuo duboko u misli, silno uznemiren.

Kada je Clay dovršio priču, Talmadge X reče: "Kako vam mogu pomoći?"

32

John Grisham

"Volio bih pogledati njegov dosje. Odobrio je."

Dosje je ležao na stolu, točno ispred Talmadgea X-a. "Poslije", reče on. "Ali najprije bismo mogli razgovarati. Što vas zanima?"

"Počnimo od Tequile. Odakle je došao?"

Onaj se koncentrirani pogled vratio, Talmadge je bio spreman pomoći. "S ulice, kao i svi. Na preporuku Socijalne službe, jer je bio beznadan slučaj. Praktički bez obitelji. Oca nije upoznao. Majka je umrla od AIDS-a kada su mu bile tri godine. Podigle su ga tete, seljakale ga među članovima obitelji, iz doma u dom, sudovi i domovi za maloljetnike. Napustio školu. Kod nas je to tipičan slučaj. Znete nešto o Kampu?"

"Ne."

"Primamo teške slučajeve, trajne ovisnike. Zatvaramo ih na više mjeseci, stavljamo u okolinu koja je najbliža vojničkome logoru za obuku. Ovdje nas je osmero, nas savjetnika, i svi smo ovisnici, jer

kada jednom postaneš ovisan, uvijek ćeš biti ovisan, no to zacijelo znate. Nas četvorica sada smo i svećenici. Ja sam odgوليو trinaest godina zbog droge i pljačke, a onda sam pronašao Isusa. U svakom slučaju, specijalizirali smo se za mlade ovisnike o cracku kojima nitko drugi ne može pomoći."

"Samo crack?"

"Crack je zakon, čovječe. Jeftin je, ima ga u izobilju, na nekoliko minuta prestaješ razmišljati o životu. Kada jednom počneš, više ne možeš prestati."

"Nije bio u stanju puno reći o svojem policijskom dosjeu."

Talmadge X otvori fascikl i nehajno prelista stranice. "Vjerojatno stoga što se puno toga ne sjeća. Tequila je godinama bio pod utjecajem droge. Evo... hrpa sitnih prijestupa u maloljetničkoj dobi, pljačke, ukradeni automobili, uobičajene stvari koje smo svi činili kako bismo mogli kupovati drogu. S osamnaest godina odgوليو je četiri mjeseca zbog krađe u jednoj prodavaonici. Prošle godine priveli su ga zbog posjedovanja droge. Tri mjeseca. Nije loše, s obzirom na to kakvi su nam ostali. Nema ništa nasilno."

"Koliko kaznenih djela?" "Ne vidim nijedno."

Kralj milijunskih odšteta

33

"To bi valjda moglo biti od pomoći", reče Clay. "Na ovaj ili onaj način."

"Meni se čini da mu ništa ne može pomoći."

"Koliko čujem, ubojstvo su vidjela barem dva svjedoka. Nisam baš optimist."

"Priznao je policiji?"

"Nije. Rekli su da se potpuno povukao kada su ga uhvatili i da nije rekao ništa."

"To se vrlo rijetko događa." "Da", reče Clay.

"To mi miriše na doživotnu bez mogućnosti pomilovanja", reče Talmadge X, glas iskustva.

"Upravo tako."

"Znate, gospodine Čarter, to iz naše perspektive ne bi bio smak svijeta. U više elemenata život u zatvoru bolji je od života na ovim ulicama. Imam puno frendova koji su skloniji toj opciji. Tužno je to

što je Tequila jedan od rijetkih koji je mogao uspjeti."

"Kako to?"

"Mali ima nešto između ušiju. Kad smo ga skinuli s cracka i kada se oporavio, postao je zadovoljan, stekao je samopouzdanje. Prvi put u odrasloj dobi bio je posve priseban. Nije znao čitati, pa smo ga naučili. Volio je crtati, pa smo ga u tome poticali. Mi se ovdje nikada pretjerano ne uzbuđujemo, no Tequilom smo se ponosili. Razmišljao je čak i o promjeni imena. Mislim da razloge nije potrebno objašnjavati."

"Ne uzbuđujete se?"

"Gubimo šezdeset šest posto ljudi, gospodine Čarter. Dvije trećine. Dovedemo ih ovamo u komi, omamljene, tijela i mozga sprženih od cracka, neuhranjene, čak i izgladnjene, s osipima, kosom koja ispada, najgore narkiče koje ovaj grad uopće može stvoriti, pa ih uhranimo, skinemo s droge, zatvorimo i podvrgnemo svakodnevnom drilu, tako da ustaju u šest, čiste sobe, čekaju pregled, doručkuju u pola sedam, a zatim im bez prestanka mozak ispiru najnes-miljeniji savjetnici koji su odreda prošli sve što i ti klinici, bez zajebancije, ispričavam se na izrazu, čak nas i ne pokušavaju varati, jer smo svi prevaranti. Nakon mjesec dana svi su čisti i ponosni.

34

John Grisham

Vanjski im svijet ne nedostaje jer ih ondje ne čeka ništa dobro – nemaju posao, nemaju obitelj, nitko ih ne voli. Lako im je isprati mozak, a mi smo stvarno nesmiljeni. Nakon tri mjeseca, ovisno o stanju pacijenta, možda ih počnemo malo-pomalo vraćati na ulicu, na sat-dva dnevno. Devedeset posto nam se vrati, želi se što prije naći u svojoj maloj sobici. Tako ih držimo godinu dana, gospodine Čarter. Dvanaest mjeseci, ni dan manje. Nastojimo ih malo obrazovati, koliko-toliko osposobiti za rad s računalom. Jako se trudimo s pronalaženjem posla. Završavaju boravak, svi se lijepo isplaćemo. Potom odlaze, a za manje od godine dvije trećine se opet drogira i tone u kal."

"Ponovno ih primete?"

"Rijetko. Ako znaju da se mogu vratiti, vjerojatnost da će zez-nuti

stvar puno je veća."

"Što je s onom preostalom trećinom?"

"Postojimo upravo zbog njih, gospodine Čarter. Oni su razlog zbog kojeg sam postao savjetnikom. Ti će ljudi, poput mene, preživjeti u ovome svijetu i to izdržljivošću koju nitko drugi ne razumije. Bili smo u paklu i vratili se, a taj put nije nimalo zgodan. Mnogi od naših uspješnih polaznika rade s drugim ovisnicima."

"Koliko ljudi možete smjestiti?"

"Imamo osamdeset postelja, sve su pune. Imamo mjesta za dvostruko više, no novca nikada nema dovoljno."

"Tko vas financira?"

"Osamdeset posto savezna sredstva, no tu nikada nema jamstva za sljedeću godinu. Ostalo dobivamo prosjačenjem od privatnih zaklada. Imamo previše posla da bismo skupili puno novca."

Clay okrene stranicu i još nešto zabilježi. "Nema baš nikoga od obitelji s kime bih mogao razgovarati?"

Talmadge X prelista dokumente u fasciklu, odmahujući glavom.

"Možda negdje ima neku tetu, ali nemojte previše očekivati. Čak i ako dođete do nekoga, kako vam teta može pomoći?"

"Ne može. No zgodno je moći se obratiti nekome od obitelji."

Talmadge X i dalje je listao papire, kao da ga kopka neka zamisao. Clay pomisli kako vjerojatno traži neke bilješke, ili poruke koje treba ukloniti prije nego što mu sve uruči.

Kralj milijunskih odšteta

35

"Kada bih to mogao pogledati?" upita Clay. "Može sutra? Volio bih sve još jednom pregledati."

Clay slegne ramenima. Ako Talmadge X kaže sutra, nema mu druge. "U redu, gospodine Čarter, ne kužim motiv. Recite i razlog."

"Ne znam. Mislio sam da bih to mogao doznati od vas. Poznajete ga gotovo četiri mjeseca. Ranije nije pribjegavao nasilju, niti se služio pištoljem. Nije bio sklon sukobima. Imam dojam da je bio uzoran pacijent. Nema toga što niste vidjeli. Vi meni recite koji je razlog."

"Nema toga što nisam vidio", reče Talmadge X, još tužnijeg pogleda. "Ali ovakvo što ne. Mali se bojavao svakog oblika nasilja. Mi ovdje ne toleriramo sukobe, ali dečki kao dečki... usto uvijek ima

blagog obrednog zastrašivanja. Tequila je bio jedan od slabih. Nema teorije da bi otišao odavde, ukrao pištolj, nasumično odabrao žrtvu i ubio je. I nema teorije da samo tako napadne tipa u zatvoru, pa da ovaj još završi u bolnici. U to jednostavno ne vjerujem."

"Što ću onda reći poroti?"

"Kakvoj poroti? Ovaj slučaj traži priznanje krivnje i to dobro znate. Gotov je, ostatak života provest će u zatvoru. Uvjeren sam da ondje poznaje hrpu ljudi."

Usljedila je dugotrajna stanka u razgovoru, prekid koji, kako se činilo, Talmadgeu X-u nije ni najmanje smetao. Zatvorio je fascikl i odgurnuo ga u stranu. Sastanak se približio završetku. Clay je bio posjetitelj. Došlo je vrijeme za odlazak.

"Doći ću sutra", reče. "U koje vrijeme?"

"Nakon deset", reče Talmadge X. "Otpratit ću vas."

"Nije nužno", reče Clay, oduševljen pratnjom.

Ona je banda u međuvremenu dobila na brojnosti, i činilo se da iščekuje odvjetnikov izlazak iz Kampa. Sjedili su i stajali naslonjeni na Hondu, koja je još stajala na istome mjestu i to u komadu. Koji su god oblik zabave dotada planirali, od njega su odustali čim su ugledali Talmadgea X-a. Kratkim pokretom glave sve ih je otjerao, a Clay je odjurio, netaknut, ali i obuzet užasom zbog pomisli na sutrašnji povratak u tu ulicu.

Nakon osam blokova naišao je na Ulicu Lamont, potom i na ugao avenije Georgia, gdje se na trenutak zaustavio kako bi brzo

36

John Grisham

pogledao oko sebe. Uličica i prolaza u kojima bi bilo moguće nekoga ustrijeliti bilo je u izobilju, a on sada nije namjeravao tražiti tragove krvi. Četvrt je bila jednako pusta kao i dio iz kojeg je upravo došao. Poslije će se ovamo vratiti s Rodnevjem, tamnoputim odvjetničkim pomoćnikom koji dobro poznaje ove ulice, pa će njih dvojica malo pronjuškati i postaviti pokoje pitanje.

Golf-klub Potomac u McLeanu, u saveznoj državi Virginiji, utemeljili su prije stotinu godina imućni ljudi koje su odbili u drugim sličnim klubovima. Bogataši mogu otrpjeti praktički sve, osim odbijanja. Ti su izopćenici nemala sredstva i mogućnosti

uložili u Potomac, i tako stvorili najotmjereniji klub na širem washington-skom području. Odabrali su nekolicinu senatora iz suparničkih klubova i namamili druge trofejne članove, tako da je Potomac ubrzo kupio pravo na velik ugled. Čim je stekao dovoljno članova da stane na vlastite noge, uveo je obvezatno pravilo isključivanja drugih. Iako su ga i dalje smatrali novim klubom, u svemu je bio poput ostalih, od izgleda preko atmosfere do ponašanja.

Razlika se, međutim, sastojala u jednoj važnoj stvari. Potomac nikada nije poricao činjenicu da se članstvo može jednostavno kupiti, pod uvjetom da čovjek ima dovoljno novca. Bez liste čekanja, bez sastanaka odbora, bez tajnog glasanja. Ako ste tek došli u Was-hington ili vam je s neba u krilo neočekivano palo bogatstvo, i do ugleda i do prestižnog statusa možete doći preko noći, pod uvjetom da na čeku ispišete dovoljno nula. Zbog toga je Potomac imao najbolje terene za golf i tenis, najuređenije bazene, salone i blagovaonicu, sve što jedan ambiciozan ladanjski klub uopće može poželjeti.

Koliko je Clay bio u stanju odrediti, Bennett Van Horn u jednom je trenutku priložio dovoljno mastan ček. Bez obzira na to koji je oblak dima trenutačno otpuhivao uvis, Clavovi roditelji posve sigurno nisu imali dovoljno novca, i posve sigurno nikako ne bi bili primljeni u Potomac. Njegov je otac prije osamnaest godina tužio Ben-

...j

38

John Grisham

netta zbog kupoprodaje zemljišta u Alexandriji. U to je vrijeme Bennett bio agresivni posrednik do grla u dugovima, i s vrlo malo čiste i neopterećene imovine. Tada ni slučajno nije bio član Potomaca, iako se sada držao kao da se u klubu i rodio.

Buldožer Bennett na zlato je naišao potkraj osamdesetih, kada je svim raspoloživim silama navalio na pitome virginijske brežuljke. Sklopio je sve željene dogovore. Pronašao partnere. Ne može se reći da je na području urbanog širenja izumio metodu "sijeci i pali", no nedvojbeno ju je usavršio do krajnjih granica. Na djevičanski

zelenim uzvisinama gradio je trgovačke centre. U neposrednoj blizini poprišta svete bitke podigao je cijelo naselje kuća. Radi jednog od svojih projekata sraunio je sa zemljom cijelo selo – novi stanovi, manje kuće s više stanova, velike kuće, male kuće, park u središtu s plitkim i blatnim jezercem i dvama teniskim igralištima, slikovita mala trgovačka četvrt koja je na nacrtima izgledala vrlo lijepo, ali na kraju nije podignuta. Sto je bilo najironičnije, iako Bennett to nije uviđao, svoje je instant-projekte, kuće koje kao da su silazile s neke pokretne trake, nazivao prema dijelovima krajolika koje je uništavao – Zeleni brijeg, Sjenoviti hrastovi, Šaputavi lug i tako dalje i tako dalje. Pridružio se ostalim umjetnicima podizanja nepreglednih naselja, i od skupštine savezne države sa sjedištem u Ric-hmondu počeo tražiti više novca za nove prometnice, kako bi se mogle podizati nove kuće i u te krajeve dovesti još više prometa. Pritom je počeo sudjelovati u političkim igrama, što je njegov ego proširilo do neslućenih razmjera.

Početakom devedesetih njegova je tvrtka, BVH Grupa, doživljavala ubrzan rast, pri čemu su se prihodi povećavali malčice brže od otplata kredita. On i supruga, Barb, kupili su kuću u prestižnome dijelu McLeana. Ušli su u Potomac i praktički postali klupskim inventarom. Davali su sve od sebe ne bi li na sve ostavili dojam da oduvijek plivaju u novcu.

Godine 1994., prema podacima Odbora za vrijednosnice i burze, koje je Clay marljivo proučio i pohranio, Bennett je odlučio javnosti ponuditi vlasničke udjele u svojoj tvrtki i tako doći do dvjesto milijuna dolara. Novcem je namjeravao riješiti pojedina dugovanja, ali i, što je bilo još važnije, "...uložiti novac u neograničene potencijale sjeverne Virginije". Drugim riječima, u nove buldožere, nove projekte izniknule na raskršenoj i spaljenoj zemlji. Pomisao na Ben-

Kralj milijunskih odšteta

39

netta Van Horna koji raspolaže tolikim novcem nesumnjivo je oduševila mjesne prodavače građevinskih strojeva. Mjesne je vlasti trebalo užasnuti, no oni su uglavnom spavali.

Zahvaljujući predvodničkoj ulozi jedne velike investicijske banke,

dionice BVHG-a na tržištu su se našle po cijeni od 10 dolara, da bi vrhunac dosegnule pri vrijednosti od 16,50 dolara po dionici, što i nije bilo tako loše, ali ipak daleko od onoga što je utemeljitelj i generalni direktor tvrtke predviđao. Tjedan dana prije izlaska na burzu u Daily Profitu, mjesnom poslovnome tabloidu, hvalio se kako su "...dečki u Wall Streetu uvjereni da će dosegnuti cijenu od četrdeset zelembaća po dionici". Na slobodnome tržištu, cijena njegovih dionica vratila se na zemlju, uz neugodan tresak spala na razinu od približno šest dolara po dionici. Bennett je vrlo nepromišljeno odbio riješiti se dijela dionica, kao što to čine svi dobri poduzetnici. Zadržao je sve od svoja četiri milijuna dionica i promatrao kako se tržišna vrijednost od šezdeset šest milijuna svodi gotovo na nulu.

Svakog radnog dana ujutro, iz čiste zabave, Clay bi provjerio cijenu jedne dionice i uvijek samo te iste dionice. BVHG trenutačno se nudio po 0,87 dolara po dionici.

"Kako su tvoje dionice?" glasila je velika verbalna pljuska na koju se Clay još nijednom nije uspio odlučiti.

"Možda večeras", promumlja samome sebi, automobilom ulazeći na parkiralište golf-kluba Potomac. Budući da je u bližoj budućnosti postojala mogućnost vjenčanja, Clavove su mane bile dopuštene kao tema razgovora za stolom u blagovaonici. Ali ne i mane gospodina Van Horna. "Hej, čestitam, Bennett, cijena je u posljednja dva mjeseca porasla za dvanaest centa", reče naglas. "Stvarno ti je krenulo, stari! Vrijeme je za novi Mercedes, ha?" Koliko je toga samo želio reći.

Kako bi izbjegao napojnicu koju bi vrataru trebao dati za parkiranje, Clay je svoj Accord sakrio najednom udaljenom prostoru između teniskih terena. Prilazeći glavnoj zgradi kluba, popravljao je kravatu, te i dalje nešto mumljao sebi u bradu. Mrzio je taj klub – mrzio ga zbog svih idiota među članstvom, mrzio jer nije mogao postati članom, mrzio jer je to bio domaći teren obitelji Van Horn, koja je u njemu željela pobuditi dojam da je uljez. Barem stotinu puta tog dana, kao i svaki dan, upitao se zašto se zaljubio u djevoj-

ku čiji su roditelji toliko nepodnošljivi. Ako je i imao nekakav plan, to je onda bio bijeg s Rebeccom i preseljenje na Novi Zeland, daleko od Ureda javnog pravobranitelja i koliko je moguće dalje od njezine obitelji.

Hostesin ledeni pogled govorio je: Znam da nisi član, no ipak ću te odvesti do stola. "Pođite za mnom", reče uz jedva primjetan tračak lažnog osmijeha. Clay ne reče ništa. Samo je s mukom progutao slinu, gledajući ravno naprijed, nastojeći ne obazirati se na teški čvor koji je osjećao u želucu. Kako bi to trebao uživati u hrani usred takve atmosfere? On i Rebecca ondje su jeli dvaput – jednom s gospodinom i gospođom Van Horn, jednom sami. Jela su bila skupa i vrlo dobra, no, s druge strane, Clay je živio od tvornički obrađene puretine, tako da je imao vrlo niske standarde, čega je bio svjestan.

Bennetta nije bilo. Clay je obzirno zagrlio gospođu Van Horn; bio je to obred koji se nije sviđao ni njemu ni njoj, a zatim poprilično neuvjerljivo izgovorio: "Sretan rođendan". Rebeccu je ovlaš poljubio u obraz. Imali su dobar stol, s finim pogledom na osamnaestu rupu, vrlo prestižno mjesto, jer je čovjek odande mogao gledati starce kako se pokušavaju iskobeljati iz pješćanih zamki i kako ne uspijevaju pogoditi rupu s udaljenosti od pedesetak centimetara. "Gdje je gospodin Van Horn?" upita Clay, nadajući se daje zaglavio negdje na putu ili, još bolje, da je završio u bolnici zbog neke teške bolesti.

"Dolazi", reče Rebecca.

"Danas je bio u Richmondu, na sastanku s guvernerom", pridoda, za svaki slučaj, gospođa Van Horn. Bili su upravo nemoguće nepopustljivi. Clay bi bio najradije povikao: "U redu, pobijedili ste! Bolji ste! Važniji ste od mene!"

"Na čemu sada radi?" upita pristojno, još jedanput iznenađen vlastitom sposobnošću glumljenja iskrenosti. Jer, Clay je točno znao zašto je Buldožer u Richmondu. Država je bila bez love i nije si mogla priuštiti gradnju novih cesta na sjeveru Virginije, gdje su ih zahtijevali Bennett i njegova horda. Glasovi su bili na sjeveru Virginije. Skupština je razmatrala raspisivanje lokalnog referenduma u vezi s porezom na promet, kako bi gradovi i okruži

raspoređeni oko Washingtona sami mogli graditi autoceste. Nove prometnice, novi stanovi, novi trgovački centri, više prometa, više novca za posrnuli BVHG.

Kralj milijunskih odšteta

41

"Nekakve političke stvari", reče Barb. Istini za volju, ona vjerojatno i nije znala o čemu razgovaraju njezin suprug i guverner. Clay je sumnjao da zna i kolika je trenutačna cijena dionica BVHG-a. Znala je kojim danom ide igrati bridž i znala je koliko malo Clay zarađuje, no većinu ostalih pojedinosti prepuštala je Bennettu.

"Kako si ti proveo dan?" upita Rebecca, nenametljivo, ali brzo skrećući razgovor podalje od politike. Clay je u raspravama s njezinim roditeljima dva-tri puta upotrijebio riječi bjesomučna urbanizacija i svaki put izazvao napetost.

"Uobičajeno", reče on. "A ti?"

"Sutra imamo saslušanja, tako da je u uredu danas bilo kao u košnici."

"Rebecca mi kaže da si ponovno dobio slučaj ubojstva", reče Barb.

"Da, točno je", reče Clay, pitajući se o kojim su još aspektima njegova posla razgovarale. Obje su pred sobom imale po čašu bijeloga vina. I jedna i druga čaša bile su barem napola prazne. Prekinuo je razgovor, vjerojatno o sebi. Ili je samo pretjerano osjetljiv? Moguće.

"Tko ti je klijent?" upita Barb.

"Neki klinac s ulice."

"Koga je ubio?"

"I žrtva je bila tek još jedan klinac s ulice."

To ju je malčice umirilo. Crnci se ubijaju među sobom. Kome bi još moglo biti stalo do takvih stvari dok sve ostaje među njima? "Je li kriv?" upita.

"Sustav ga trenutačno smatra nedužnim. Tako to funkcionira."

"Drugim riječima, ubio je." "Tako se nekako čini."

"Kako možeš braniti takve ljude? Ako znaš da su krivi, kako možeš ulagati toliko truda u eventualno oslobađanje?"

Rebecca otpije velik gutljaj vina i u ovom pitanju odluči šutjeti.

Posljednjih mu je mjeseci sve manje priskakala u pomoć. Pomisao

koja je izazivala nelagodu glasila je: život bi s njom bio čudesan, no s njima bi bio prava noćna mora. A noćne more uvijek odnose prevagu.

42

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

43

"Naš Ustav svima jamči pravnog zastupnika i pravedno suđenje", reče on prijezirnim tonom, kao da bi to trebala znati i zadnja budala. "Ja samo radim svoj posao."

Barb zakoluta svojim novim očima i pogleda prema osamnaestoj rupi. Mnoge dame iz Potomaca koristile su se uslugama plastičnog kirurga čija je specijalnost, očito, bio azijski izgled. Nakon druge operacije, kutovi očiju povukli su se unatrag i premda oko njih više nije bilo bora, izgledali su krajnje umjetno. Stara dobra Barb podvrgavala se raznoraznim zahvatima zatezanja, podmetanja i oblikovanja, bez pravog dugoročnog plana, a te promjene jednostavno nisu funkcionirale na željeni način.

Rebecca još jednom otpije velik gutljaj vina. Kada su tu bili prvi put, s njezinim roditeljima, pod stolom je izula cipelu i prstima mu prelazila gore-dolje po nozi, kao da želi reći: "Bježimo odavde, pa idemo u krevet." Večeras toga nije bilo. Bila je hladna i nekako se doimala odsutnom. Clay je znao da se ne brine zbog ovog ili onog nevažnog saslušanja koje će sutra morati otpjeti. Mučila su je pitanja koja su se nalazila ovdje, odmah ispod površine, i on se upita bi li za ovom večerom moglo doći do obračuna, hoće li ovo biti poslovni sastanak o kojem će ovisiti budućnost.

Bennett je ušao sav užurban, u beskraj se licemjerno ispričavajući zbog kašnjenja. Claya je pljesnuo po leđima kao da su prijatelji iz studentskog bratstva, dok je ženski dio društva poljubio u obraz.

"Kako je guverner?" upita Barb, dovoljno glasno da je čuju i na suprotnoj strani prostorije.

"Odlično. Pozdravlja te. Sljedeći tjedan u grad dolazi korejski predsjednik. Guverner nas je pozvao na svečani prijem u palači." I te su riječi bile izgovorene pretjerano razgovijetno.

"Oh, doista!" usklikne uzbuđeno Barb, a njezino se preuređeno lice

izobličiti od oduševljenja.

S Korejcima bi se uistinu trebala osjećati kao kod kuće, pomisli Clay.

"Bit će gala", reče Bennett, iz džepa vadeći pravu malu zbirku mobilnih telefona i nižući ih na stolu. Nekoliko trenutaka nakon njega pojavio se i konobar s duplim viskijem, Chivasom s malo leda, kao i obično.

Clay naruči ledeni čaj.

"Kako je moj kongresnik?" poviče Bennett na suprotnu stranu stola, prema Rebeci, a zatim naglo pogleda udesno, kako bi se uvjerio da gaje čuo par za susjednim stolom. Imam svog vlastitog kongresnika!

"Dobro, tata. Pozdravio te. U gužvi je." "Izgledaš mi umorno, dušo. Naporan dan?" "Nije tako strašno."

Van Hornovi su otpili svatko po gutljaj. Rebecina premorenost bila je omiljena tema njezinih roditelja. Imali su dojam da previše radi. Mislili su da uopće ne bi trebala raditi. Primicala se tridesetoj, i bilo je vrijeme da se uda za nekog poštenog mladića s unosnim poslom i blistavom budućnošću, kako bi im mogla roditi unuke i ostatak života provesti tu u Potomac Country Clubu.

Claya njihove želje ne bi ni najmanje dirale da Rebecca nije dijelila taj njihov san. Nekoć je govorila o karijeri koju će ostvariti u državnoj službi, dajući doprinos široj zajednici, no nakon četiri godine u Kongresu, bila je sita birokracije. Željela je supruga i djecu, te veliku kuću u nekom predgrađu.

Konobar je donio jelovnike. Bennetta je netko nazvao, a on je razgovor neuljudno obavio za stolom. Propada neki dogovoreni posao. Budućnost američke financijske slobode postaje krajnje neizvjesna.

"Što bih trebala odjenuti?" upita Barb Rebeccu dok se Clay skrivao iza svojeg jelovnika.

"Nešto novo", reče Rebecca.

"Imaš pravo", složi se spremno Barb. "U subotu idemo u kupovinu."

"To si se dobro sjetila."

Bennett je spasio projekt i nakon toga su naručili. Počastio ih je pojedinostima telefonskog razgovora – banka ne reagira dovoljno

brzo, morao im je malo potprašiti pete i tako dalje i tako dalje. Blebetao je sve do trenutka kada su im poslužili salate.

Nakon nekoliko zalogaja, Bennett, punih usta, kao i obično, reče: "U Richmondu sam ručao sa svojim bliskim prijateljem, lanom Ludkinom, predsjednikom skupštine. Taj bi ti se tip doista svidio, Clay, pravi gospodin. Savršeni simbol Virginije staroga kova."

44

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

45

Clay je žvakao i kimao kao da jedva čeka dan kada će upoznati sve Bennettove dobre prijatelje.

"Bilo kako bilo, lan mi je dužan pokoju uslugu, kao i većina ljudi dolje, pa sam ga lijepo pitao..."

Clay je tek nakon nekoliko trenutaka uvidio da su žene prestale jesti. Vilice su mirovale, a one su netremice gledale i napeto osluškivale, ispunjene gorljivim iščekivanjem.

"Što to?" upita Clay, jer je izgledalo da očekuju da nešto kaže.

"Pa, rekao sam mu za tebe, Clay. Sposoban mlad odvjetnik, pametan i prodoran, vrijedan, diplomirao na Georgetownu, zgodan mladić besprijekorna karaktera, a on je rekao kako mladi i nadareni ljudi uvijek dobro dođu. I sam Bog zna koliko je do takvih teško doći. Kaže da ima slobodno stalno odvjetničko mjesto. Ja sam rekao kako nemam pojma hoće li te zanimati, ali i kako ću ti rado prenijeti. Što kažeš?"

Rekao bih da ste me namamili u zasjedu, zamalo izlane Clay.

Rebecca je piljila u njega, pomno pazeći na njegovu prvu reakciju. Pridržavajući se scenarija, Barb reče: "Pa to zvuči divno."

Nadaren, pametan, vrijedan, obrazovan, čak i zgodan. Clay nije mogao vjerovati koliko se vrijednost njegovih dionica naglo povećala. "To je zanimljivo", reče, pritom barem dijelom govoreći istinu. Zanimljivi su bili svi aspekti novih informacija.

Bennett je bio spreman za odlučujući udarac. Prednost koju je donosilo iznenađenje, dakako, bila je na njegovoj strani. "To je divan položaj. Fascinantan posao. Upoznat ćeš sve glavne zvjerke. Nema teorije da ti i na trenutak bude dosadno. Međutim, često se

radi prekovremeno, barem dok traju zasjedanja, no ja sam lanu već rekao da si mi ti izdržljiv. Ta leđa mogu podnijeti hrpu obveza."

"Sto bi mi točno bio posao?" uspije nekako izgovoriti Clay.

"Oh, ne znam ja sve te pravničke stvari. Ali, ako te zanima, lan je rekao da će ti vrlo rado dogovoriti razgovor. Međutim, borba će biti žestoka. Kaže da ih već zasipavaju životopisima. Moraš odigrati brzo."

"Richmond nije tako daleko", reče Barb.

Dovraga, nekoliko je tisuća puta bliži od Novog Zelanda, pomisli Clay. Barb već planira vjenčanje. Rebeccu nije uspio pročitati. U pojedinim trenucima imala bi dojam daje roditelji guše, no rijetko bi pokazivala želju da se od njih udalji. Bennett je koristio novac, ako mu je nešto još uopće preostalo, kao mrkvu zbog koje se ni jedna ni druga kći neće previše udaljavati od kuće.

"Uh, ovaj, hvala, vjerojatno bih trebao biti zahvalan", reče Clay, već zguren pod teretom tek stečenih izdržljivih leđa.

"Početna je plaća devedeset četiri tisuće godišnje", reče Bennett, za oktavu-dvije nižim glasom, kako ga ljudi za ostalim stolovima ne bi čuli.

Više nego dvostruko više od Clavove trenutčne plaće.

Pretpostavljao je da su te činjenice svjesni svi za stolom. Van Hornovi obožavaju novac i opsjednuti su plaćama i vrijednošću imovine.

"Hej!" reče Barb u savršeno odabranome trenutku. "To je lijepa plaća", prizna Clay.

"Nije loše za početak", reče Bennett. "lan kaže da ćeš upoznati najveće odvjetničke face u gradu. A nema važnije stvari od dobrih veza. Odradi nekoliko godina, pa ćeš se moći i sam otisnuti u korporacijske vode. A ondje je, znaš, prava lova."

Bilo je utješno doznati da se Bennett Van Horn odjednom toliko zainteresirao za planiranje preostalog dijela Clavova života. To planiranje, dakako, nije imalo nikakve veze s Clayom, nego isključivo s Rebeccom.

"Kako bi to uopće mogao odbiti?" reče Barb u nespretnome pokušaju poticanja.

"Ne navaljuj, majko", reče Rebecca.

"To je samo tako divna prilika", reče Barb, kao da Clay nije u stanju vidjeti nešto što je očito.

"Promisli malo, odspavaj", reče Bennett. Dar je dostavljen. Sada da vidimo je li mali dovoljno pametan i da ga prihvati.

Clay je salatu gutao s posve novom energijom. Kimao je kao da je nijem. Stigao je i drugi viski i okončao taj trenutak. Bennett im je nakon toga prenio najnovije glasine iz Richmonda o mogućnosti da šire područje Washingtona dobije još jedan profesionalni bejzbol-klub, što mu je bila jedna od najdražih tema. Dijelom je bio povezan s jednom od triju ulagačkih skupina koje su se nadmetale za dobivanje koncesije, ako i kada uopće dođe do takvog dopuštenja, a

46
John Grisham

on je uživao u doznavanju najnovijih momenata. Prema jednom nedavnom članku u Postu, Bennettova je skupina bila na trećem mjestu, i iz mjeseca u mjesec gubila uporište. Njihova je financijska situacija bila nejasna, krajnje krhka, prema jednom od neimenovanih izvora, a u cijelom članku ime Bennetta Van Horna nije se spominjalo nijednom. Clay je znao daje u fantastično velikim dugovima. Izgradnju nekoliko njegovih naselja kočile su skupine zelenih u nastojanju da očuvaju ono nešto preostale prirode u sjevernoj Vir-giniji. Vodio je bjesomučne parnice protiv bivših partnera. Dionice su mu praktički bile bezvrijedne. I ipak je tako sjedio, gutao viski i blebetao o novome stadionu za četiristo milijuna dolara, franšizi vrijednoj dvjesto milijuna i masi za isplatu plaća od najmanje stotinu milijuna dolara.

Odresci su stigli upravo kada su dovršili salate, tako pošteđevši Claya još jednog mučnog dijela razgovora u kojem ne bi imao što staviti u usta. Rebecca ga je ignorirala, a i on je posve otvoreno ignorirao nju. Do svađe će doći vrlo brzo.

Bilo je tu priča o "šefu", guverneru, njegovu osobnom prijatelju koji se sprema kandidirati se za Senat, a Bennettu, dakako, želi dodijeliti središnju ulogu u kampanji. Otkrivena su njegova dva najizglednija nova projekta. Bilo je govora i o novom zrakoplovu, no to je trajalo već neko vrijeme, a Bennett jednostavno nije uspijevaao pronaći letjelicu koja bi odgovarala njegovim željama. Činilo se da

jedu već dva sata, no kada su odbili desert i počeli se spremati za odlazak, na isteku je bila tek polovica drugog sata.

Clay je Bennettu i Barb zahvalio na večeri, i ponovno obećao da će brzo reagirati na ponudu u Richmondu. "Takva se prilika pruža jednom u životu", reče Bennett strogim tonom. "Nemoj zeznuti." Kada se Clay uvjerio da su otišli, zamolio je Rebeccu da načas s njim pođe u bar. Dok su čekali piće, oboje su šutjeli. Kada bi situacija među njima postala napeta, i jedno i drugo najčešće bi čekali da se prva oglasi druga strana.

"Nisam znala za taj posao u Richmondu", počne ona.

"To mi je nevjerovatno. Čini mi se da je za to znala cijela obitelj. Tvoja je majka sigurno znala."

"Moj se otac samo brine za tebe, ništa više."

Kralj milijunskih odšteta

47

Tvoj je otac idiot, bio bi joj najradije rekao. "Ne, brine se za tebe. Ne može dopustiti da se udaš za tipa bez budućnosti, pa će lijepo umjesto nas urediti našu budućnost. Ne misliš daje malko drsko od njega što tako jasno pokazuje kako mu se ne sviđa moj posao, pa će mi zbog toga potražiti nešto novo?"

"Možda samo pokušava pomoći. Obožava igrice s uslugama." "Ali zašto je zaključio da mi je potrebna pomoć?" "Možda zato što ti je potrebna." "Tako, znači. Napokon istina..."

"Ne možeš zauvijek raditi ondje, Clay. Dobro to radiš i stalo ti je do klijenata, no možda je vrijeme da pođeš dalje. Pet godina u UJP-u je dugo. To si i sam rekao."

"Možda ne želim živjeti u Richmondu. Možda nikada nisam razmišljao o odlasku iz Washingtona. A što ako ne želim raditi pod jednim od pajdaša tvojega oca? Što ako me baš i ne privlači pomisao na to da me okružuje hrpa lokalnih političara? Ja sam odvjetnik, Rebecca, a ne nekakav birokrat."

"U redu. Kako god ti kažeš."

"Taj je posao ultimatum?"

"Na koji način?"

"Na sve moguće načine. Što ako odbijem?"

"Mislím da si već odbio, što je, usput rečeno, tako tipično."

Prijelomna odluka."

"S prijelomnim je odlukama lako kada su alternative očite. Sam ću pronalaziti poslove, i posve sigurno nisam od tvojeg oca tražio uslugu. Ali što će se dogoditi ako odbijem?"

"Oh, uvjereni sam da će sunce i dalje izlaziti."

"A tvoji roditelji?"

"Uvjereni sam da će biti razočarani."

"A ti?"

Ona slegne ramenima i otpije gutljaj pića. Više puta razgovarali su o braku, ali još nisu bili ništa definirali. Nije bilo zaruka, nije bilo vremenskog rasporeda. Ako bi netko od njih poželio izvući se, za to je bilo dovoljno manevarskog prostora, iako to ne bi bilo jednostavno. No nakon četiri godine (a) hodanja isključivo s istim

partne-

48

John Grisham

rom, (b) neprekidnog potvrđivanja ljubavi i (c) seksanja najmanje pet puta na tjedan, njihov se odnos neumoljivo kretao u smjeru stalnosti.

Međutim, ona nije bila voljna priznati istinu: da želi privremeno prekinuti karijeru, da želi muža i obitelj, te da nakon toga možda i ne treba posao. I dalje su se nadmetali, i dalje igrali igru "tko je važniji". Ona nije mogla priznati da želi muža koji će je uzdržavati. "Svejedno mi je, Clay", reče. "To je obična ponuda za posao, ne imenovanje u Kabinet. Odbij, ako želiš."

"Hvala." I u tom trenutku odjednom se počeo osjećati kao idiot. Što ako mu je Bennett doista samo želio pomoći? Njezini su mu roditelji bili toliko antipatični da mu je smetao svaki njihov potez. Ali to je njegov problem, nije li tako? Imaju pravo biti zabrinuti za budućeg bračnog druga svoje kćeri, oca svoje unučadi.

Usto, prizna Clay preko volje, tko ne bi bio zabrinut kada bi znao da će mu on postati zetom?

"Sada bih voljela otići", reče ona. "Svakako."

Krenuo je za njom, promatrajući je sleđa, već zamalo govoreći kako ima vremena za odlazak u njezin stan na jednu brzu seansu. No njezino mu je raspoloženje govorilo da to ne bi bio dobrodošao

prijedlog, te da bi, s obzirom na ton u kojem je protekla večer, itekako uživala u glatkom odbijanju. On bi se potom osjećao poput budale koja se ne može suzdržavati, što je zapravo i bio u takvim trenucima. Stoga je duboko udahnuo, stisnuo zube i svjesnim naporom propustio trenutak.

Dok joj je pridržavao vrata BMW-a, ona prošapće: "Kako bi bilo da svratiš na par minuta?"

Clay punim trkom pojuri prema svojem automobilu.

Uz Rodnevja se osjećao ponešto sigurnije. Osim toga, devet sati ujutro bilo je prerano za opasne tipove iz Ulice Lamont. I dalje su se u snu oporavljali od otrova koje su konzumirali prethodne noći. Trgovci su se počeli polagano buditi. Clay je parkirao u blizini one uličice.

Rodney je bio profesionalni pravnički pomoćnik u UJP-u. Barem deset godina s prekidima i vraćanjima studirao je pravo u večernjoj školi, te i dalje pričao o tome kako će jednog dana diplomirati i položiti stručni ispit. Ali uz četvero tinejdžera kod kuće, nije najbolje stajao ni s vremenom ni s novcem. Washingtonske je ulice dobro poznao jer je na njima poniknuo. Među svakodnevnim dužnostima bio je i odlazak u ratne zone, radi istrage u slučaju nekog užasnog zločina. Onamo bi, dakako, išao na molbu nekog odvjetnika ili odvjetnice iz UJP-a, najčešće bijele boje kože, u strahu i bez osobitog iskustva. No on je ipak bio pravnički pomoćnik, a ne istražitelj, pa je molbe odbijao podjednako često kao što je na njih pristajao.

Ali Clavove zahtjeve nikada ne bi odbio. Njih su dvojica blisko surađivala na mnogim slučajevima. Pronašli su mjesto na kojem je Rampn pao i pomno promotrili okolno područje, posve svjesni činjenice da je policija već nekoliko puta pročešljala svaki kvadratni centimetar. Ispucali su cijeli film, a nakon toga krenuli u potragu za svjedocima.

Njih, pak, nije bilo, što njih dvojicu nije iznenadilo. Pošto su na mjestu zločina proveli petnaestak minuta, susjedstvom se već pro-

50
John Grisham

nio glas o njihovom dolasku. Došli su neznanci, čeprkaju po

najnovijem ubojstvu, stoga treba zaključati vrata i zatvoriti usta. Oni svjedoci koji su u vrijeme ubojstva sjedili ispred prodavaonice alkoholnih pića, obojica muškarci koji su svakodnevno satima i satima sjedili na istome mjestu i pili jeftino vino, ne propuštajući ništa od događanja na ulici, već su odavno nestali, a da ih nitko nikada nije poznao. Trgovci se nisu mogli načuditi činjenici da je ondje uopće došlo do nekakve pucnjave. "Ovdje? Baš kod nas?" pitao je jedan od njih, kao da do njegova geta zločin još nije bio došao.

Nakon jednog sata otišli su i zaputili se u Kamp. Dok je Clay vozio, Rodnev je iz velike plastične čaše pijuckao hladnu kavu. Lošu kavu, sudeći prema izrazu lica. "Jermaine je prije nekoliko dana dobio sličan slučaj", reče. "Klinac na rehabilitaciji, zatvoren nekoliko mjeseci, nekako je izišao, ne znam je li pobjegao ili su ga pustili, ali za manje od dvadeset četiri sata domogao se pištolja i pucao na dvoje ljudi. Jednog je ubio."

"Nasumično?"

"A što je ovdje nasumično? Dva tipa u automobilima bez osiguranja malo se sudare na raskrižju i počnu pucati jedan na drugoga. Je li to nasumično ili opravdano?"

"Droga, pljačka, samoobrana?"

"Nasumično, bez povoda, čini mi se."

"Gdje se nalazio taj rehabilitacijski centar?" upita Clay.

"Nije bio Kamp. Neka rupa u blizini Hovvarda, čini mi se. Nisam vidio dosje. Znaš kako je Jermaine spor."

"Znači, ne radiš na tom slučaju?" "Ne, samo sam našao."

Rodnev je praktički nadzirao sve komunikacijske linije, glasine i tračeve, o odvjetnicima u UJP-u i njihovim slučajevima znao je praktički više od ravnateljice Glende. U trenutku kada su skrenuli u Ulicu W, Clay reče: "Već si bio u Kampu?"

"Jedanput ili dvaput. Namijenjen je teškim slučajevima, to je posljednja postaja prije groblja. Gadna ustanova koju vode gadni ljudi."

"Poznaješ gospodina po imenu Talmadge X?"

"Ne."

Kralj milijunskih odšteta

Ovaj put nije bilo cirkusa na pločniku kroz koji je trebalo proći. Clay zaustavi automobil ispred zgrade i njih dvojica žurno uđu. Talmadgea X-a nije bilo, morao je nešto hitno obaviti u bolnici. Njegov kolega po imenu Noland ljubazno se predstavio kao glavni savjetnik. U njegovu uredu, za malenim stolom, pokazao im je dosje Tequile Watsona i pozvao ih da ga pregledaju. Clay mu je zahvalio, uvjeren da je već temeljito pročišćen i dotjeran.

"Naš je običaj da se zadržim u sobi dok pregledavate dosje", objasni Noland. "Ako trebate kopije, stranica će vas koštati dvadeset pet centa."

"No, da, svakako", reče Clay. U vezi s tom njihovom politikom neće biti pregovora. A ako želi cijeli dosje, ionako ga u bilo kojem trenutku može dobiti s pomoću sudskog naloga. Noland se smjesti za radni stol, gdje ga je čekala više nego dojmjljiva hrpa dokumenata. Clay počne prelistavati dosje. Rodney je pisao bilješke.

Tequilina je prošlost bila tužna i očekivano predvidiva. Primljen je u siječnju, na preporuku Socijalne službe, nakon što su ga spasili od predoziranja nekim sredstvom. Imao je pedeset pet kilograma i bio visok stotinu sedamdeset osam centimetara. Liječnički pregled obavljen je u Kampu. Imao je blago povišenu temperaturu, mučila ga je groznica i glavobolja, što za jednog ovisnika nije bilo nimalo neobično. Osim pothranjenosti, blage gripe i tijela opustošenog drogom, liječnik nije uočio ništa drugo. Poput svih pacijenata, prvih su ga trideset dana držali pod ključem i redovito ga hranili.

Prema bilješkama koje je unio TX, Tequila je počeo tonuti u dobi od osam godina, kada su on i brat iz jednog dostavnog vozila ukrali kartonsku kutiju piva. Pola su popili, pola prodali, a od zarade kupili galon³ jeftinog vina. Izbacivali su ga iz raznih škola, a u dobi od približno dvanaest godina, kada je otkrio crack, prestao je odlaziti u školu. Krađa je postala način preživljavanja.

Sjećanje mu je funkcioniralo do razdoblja kada je počeo koristiti crack, tako da se posljednjih nekoliko godina stopilo u nejasnu masu. TX se potrudio u vezi s pojedinostima, i priložio pisma i e-mailove kojima su potvrđene neke od službenih međupostaja na

tom putu jada i bijede. Sa četrnaest godina Tequila je mjesec dana proveo na odjelu za zloporabu opojnih sredstava washingtonskog Cen-

3 3,781

52

John Grisham

tra za maloljetničku delinkvenciju. Čim su ga pustili, otišao je do jednog dilera i od njega izvukao crack. Dva mjeseca u Orchard Houseu, zloglasnoj ustanovi za tinejdžere na cracku, na njemu gotovo i nisu ostavila trag. Tequila je TX-u priznao da je u "OH-u" konzumirao drogu jednako koliko i vani. Sa šesnaest godina primljen je u Čiste ulice, praktičnu i vrlo razumnu ustanovu vrlo sličnu Kampu. Zvezdani rezultati postignuti ondje potrajali su pedeset tri dana, a nakon toga otišao je bez riječi. U TX-ovoj bilješci stajalo je: "...za manje od dva sata nakon izlaska, bio je na cracku". Maloljetnički sud odredio mu je sa sedamnaest godina boravak u ljetnom logoru za problematične tinejdžere, no osiguranje je ondje bilo podosta manjkavo, tako da je čak uspio i zaraditi prodajući drogu kolegama. Posljednji pokušaj skidanja s droge, prije Kampa, bio je program koji se provodi u crkvi Gravson, pod upravom pastora Jollevja, poznatog savjetnika za ovisnike. Jollev je Talmadgeu X-u poslao pismo u kojem je izrazio mišljenje da je Tequila jedan od onih tragičnih slučajeva za koje "vjerojatno nema nade".

Koliko god takva prošlost bila deprimantna, u njoj se uočavao gotovo nevjerojatan izostanak nasilja. Tequila je pet puta privođen i osuđivan za provale, jednom za krađu u prodavaonici, te dvaput zbog posjedovanja droge. Tequila se nijednom nije poslužio nikakvim oružjem, barem ne za prijestupe za koje je privođen. TX-u to nije promaknulo, tako da je u jednom trenutku, 39. dana, zabilježio: "...sklon je izbjegavanju čak i najmanjih mogućnosti fizičkog sukoba. Čini se da se istinski boji većih šticećenika, kao i većine onih koji su od njega manji i slabiji."

Četrdeset petog dana pregledao ga je liječnik. Težina je dosegla zdrava šezdeset tri kilograma. Na koži više nije imao "...ogrebotina i ozljeda". Pojedine bilješke govorile su o napredovanju na području

čitanja i pisanja, te zanimanju za crtanje. Život u Kampu bio je jednostavan i ubrzo bi prerastao u jednoličnost. Bilo je dana za koje nije bilo ni jedne jedine bilješke.

S osamdesetim je danom bilo drukčije: "Zna da mu je, kako bi ostao čist, potrebno duhovno vođenje odozgo. U tome ne može uspjeti sam. Kaže da u Kampu želi ostati zauvijek."

Stoti dan: "Stoti dan proslavili smo čokoladnim kolačima i sladoledom. Tequila je održao kratak govor. Plakao je. Nagrađen je dvosatnim izlaskom."

Kralj milijunskih odšteta

53

Sto četvrti dan: "Dvosatni izlazak. Izišao je, za dvadeset minuta vratio se sa sladoledom."

Sto sedmi dan: "Poslali ga na poštu, nije ga bilo gotovo sat, vratio se."

Sto deseti dan: "Dvosatni izlazak, vratio se, bez problema."

Posljednja bilješka upisana je 115. dana: "Dvosatni izlazak, nije se vratio."

Noland je promatrao kako se primiču završetku dosjea. "Imate li kakvih pitanja?" upita, kao da su već potrošili dovoljno njegova vremena.

"Poprilično tužno", reče Clay, zatvarajući fascikl uz dubok uzdah. Mučila su ga nebrojena pitanja, no Noland mu na njih nije mogao, niti želio odgovoriti.

"U svijetu bijede i jada, gospodine Čarter, ovaj je uistinu jedan od najtužnijih. Rijetko se događa da me nešto gane do suza, no Tequila me rasplakao." Noland je već ustajao. "Želite nešto kopirati?"

Sastanak je završio.

"Možda drugom prilikom", reče Clay. Zahvalili su mu i za njim pošli prema izlazu na ulicu.

Kada su se našli u automobilu, Rodney zakopča pojas i pogleda uokolo. Posve smirenim tonom reče: "OK, stari moj, stekli smo novog prijatelja."

Clay je gledao kazaljku za benzin, nadajući se da imaju dovoljno za povratak u ured. "Kakvog prijatelja?"

"Vidiš onaj tamnocrveni džip, pola ulice dalje, na suprotnoj strani?"

Clay pogleda i reče: "Što je s njim?"

"Za upravljačem je crni tip, krupan, čini mi se da na glavi ima kapu Redskinsa. Promatra nas."

Koliko se god trudio, Clay je jedva razabrao obris vozača, rasu i nekakvu kapu. "Kako znaš da nas promatra?"

"Bio je u Lamontu kada smo i mi bili ondje, vidio sam ga dvaput, oba puta prošao je pokraj nas, gledao, ali kao da ne gleda. Kad smo se parkirali i krenuli prema ulazu, vidio sam džip tri ulice iza nas. Sada je tamo."

"Kako znaš da je to isti džip?"

54

John Grisham

"Ta nijansa tamnocrvene vrlo je rijetka. Vidiš ono udubljenje na prednjem braniku, s desne strane?"

"Da, možda."

"Isti džip, nema sumnje. Idemo prema njemu, da ga bolje pogledamo."

Clay krene i proveze ih pokraj džipa. Ispred vozača odjednom se pojave raširene novine. Rodney zapiše broj s registarske pločice.

"Zašto bi nas netko pratio?" upita Clay.

"Droga. Uvijek samo droga. Možda je Tequila dilao. Možda je ubijeni klinac imao pokojeg neugodnog prijatelja. Tko bi ih znao?"

"To bih volio doznati."

"Zasada nemojmo kopati preduboko. Ti vozi, a ja ću motriti što se događa iza nas."

Pola sata vozili su se prema jugu Avenijom Puerto Rico i zaustavili se na benzinskoj crpki u blizini rijeke Anacostije. Dok je Clay točio gorivo, Rodney je redom motrio sva vozila. "Više nas ne slijedi", reče Rodney pošto su ponovno krenuli. "Idemo u ured."

"Zašto bi nas prestali pratiti?" upita Clay. Bio je spreman povjerovati u svako objašnjenje.

"Ne znam točno", reče Rodney, i dalje pogledavajući u retrovizor sa svoje strane. "Moguće je da ih je samo zanimalo jesmo li ušli u Kamp. Ili možda znaju da smo ih uočili. Još neko vrijeme samo lijepo pripazi na leđa."

"Divno! Još me nikada nitko nije pratio." "Samo se moli da te ne

odluče ščepati."

Jermaine Vance dijelio je ured s još jednim neiskusnim odvjetnikom, koji u tom trenutku slučajno nije bio u uredu, tako da je Clayu ponuđena prazna stolica. Njih dvojica usporedili su najsvježije slučajeve ubojica koje će braniti.

Jermaineov je klijent bio dvadesetčetverogodišnji profesionalni kriminalac po imenu Washad Porter, koji je, za razliku od Tequile, iza sebe imao dugotrajnu i zastrašujuće nasilnu prošlost. Kao pripadnik najveće washingtonske bande, Washad je dvaput teško ranjen u oružanim sukobima, a jednom je osuđen za pokušaj ubojstva. Sedam od dvadeset i četiri godine života proveo je iza rešetaka.

Kralj milijunskih odšteta

55

Nije pokazao osobito zanimanje za odvikavanje od droge; do jedinog pokušaja liječenja došlo je u zatvoru, a epilog se očito nije pokazao uspješnim. Četiri dana prije pogibije Ramona Pumphreyja protiv njega je podignuta optužnica za napad vatrenim oružjem na dvojicu ljudi. Jedan od njih umro je na licu mjesta, dok se drugi još borio za život, bez pravih izgleda.

Washad je šest mjeseci proveo u Čistim ulicama, pod ključem, očito preživjevši njihov strogi program. Jermaine je razgovarao sa savjetnikom, a razgovor je bio vrlo sličan razgovoru koji je Clay vodio s Talmadgeom X-om. Washad je bio čist, uzoran pacijent, dobrog zdravstvenog stanja, iz dana u dan sa sve izraženijim samopouzdanjem. Jedina mrlja bila je jedna prijašnja epizoda kada je pobjegao, oduzeo se od droge, ali se vratio preklinjući, tražeći oprost. Nakon toga gotovo puna četiri mjeseca ondje je boravio praktički bez problema.

Iz Čistih ulica otpustili su ga u travnju, a već sutradan upucao je onu dvojicu ukradenim pištoljem. Činilo se da je žrtve odabrao posve slučajno. Prvi je bio dostavljač voća i povrća koji je obavljao posao u blizini bolnice Walter Reed. Palo je nekoliko težih riječi, zatim je došlo do naguravanja i potezanja, i na kraju su uslijedila četiri hica u glavu, a Washada su vidjeli kako bježi. Dostavljač je još bio u komi. Sat poslije, šest ulica dalje, Washad je zadnja dva metka

utrošio na nekog sitnog dilera s kojim je imao stare račune. Bijeg su onemogućili prijatelji ubijenoga, koji su ga, umjesto da ga sami ubiju, zadržali do dolaska policije.

Jermaine je s Washadom razgovarao jednom, vrlo kratko, u sudnici, prilikom prvog pojavljivanja pred sudom. "Stvar je poricao i pred samim sobom", reče Jermaine. "Lice mu je bilo krajnje bezizražajno, i neprestano je ponavljao kako ne može vjerovati da je nekoga ubio. Rekao je kako je to učinio onaj stari Washad, ne novi."

Clay se mogao sjetiti samo još jedne zgrade u posljednje četiri godine kada je nazvao, odnosno pokušao telefonom dobiti, Buldožera Bennetta. Pokušaj je završio vrlo neslavno, budući da nije uspio prodrijeti kroz slojeve važnih figura koje su okruživale tog velikog čovjeka. Gospodin BVH želio je da ljudi misle kako vrijeme provodi "na poslu", što je u njegovu slučaju značilo na terenu, među građevinskim strojevima, gdje je mogao upravljati situacijom i iz prve ruke osjetiti miris neograničenog potencijala sjeverne Virginije. Kod kuće je imao velike fotografije koje su ga prikazivale "na poslu", u po narudžbi napravljenoj plastičnoj kacigi s monog-ramom, kako pokazuje ovo ili ono, dok se brežuljci sraunjuju s okolnim terenom, a umjesto njih niču novi trgovački centri. Govorio bi da je odviše zauzet za isprazno brbljanje i tvrdio kako mrzi telefone. Ipak, u blizini bi uvijek imao cijelu hrpu aparata, kako bi mogao srediti sva neriješena poslovna pitanja. Bennett je zapravo često igrao golf, i to loše, barem prema iskazu oca jednog od Clayovih kolega s pravnog faksa. Rebeci je nekoliko puta nehotice izletjelo da njezin otac igra barem četiri puta na tjedan u Potomacu, pritom potajno sanjareći o pobjedi na klupskome prvenstvu.

Gospodin Van Horn bio je čovjek od akcije koji nije imao strpljenja za život za pisaćim stolom. U uredu provodi vrlo malo vremena, tvrdio je. Onaj pit-bull koji se javljao na telefon BVH Grupe nevoljko je rekao da će Claya prebaciti na broj jedne druge tajnice, dublje u unutrašnjosti tvrtke. "Razvoj", rekla je druga dje-
Kralj milijunskih odšteta

različitih odjela. Trebalo mu je još barem pet minuta kako bi na vezu dobio Bennettovu osobnu tajnicu. "Nije u uredu", reče ona. "Kako bih mogao doći do njega?" upita Clay.

"Na poslu je."

"Da, to sam shvatio. Kako bih mogao doći do njega?"

"Ostavite broj, a ja ću ga zapisati s ostalim porukama", reče ona.

"Oh, hvala", reče Clay i ostavi broj u uredu.

Bennett mu se javio za pola sata. Po zvuku se činilo da je negdje unutra, možda u Muškom salonu kluba Potomac, gdje s dvostrukim viskijem u ruci i velikom cigarom s dečkima karta remi.

"Clay, za ime svijeta, kako si?" upita, kao da se nisu vidjeli već mjesecima.

"Dobro, gospodine Van Horn, a vi?"

"Izvršno. Baš sam uživao u jučerašnjoj večeri." Clay u pozadini nije čuo grmljavinu dizelskih motora, kao ni eksplozije.

"Oh, da, doista je bilo zgodno. Uvijek pravo zadovoljstvo", slaže Clay.

"Kako ti mogu pomoći, sine?"

"Pa, samo sam vam htio reći koliko cijenim vaš trud da mi osigurate posao u Richmondu. To nisam očekivao, a vi ste bili vrlo ljubazni kada ste ponudili takvu pomoć." Kratka stanka: Clay je s mukom gutao slinu. "Ali, iskreno govoreći, gospodine Van Horn, u bliskoj budućnosti baš i ne vidim preseljenje u Richmond. Oduvijek živim u Washingtonu, ovo mi je dom."

Clay je imao dovoljno razloga za odbijanje ponude. Ostanak u Washingtonu bio je oko sredine tog popisa. Glavni je motiv bila želja da ne dopusti Bennettu Van Hornu da mu planira život, te da ne zaglavi kao njegov dužnik.

"Nadam se da se šališ", reče Van Horn.

"Ne, govorim posve ozbiljno. Hvala, ali ipak, ne hvala." Clayu ni na kraj pameti nije bilo slušati prodike tog seronje. U takvim je trenucima upravo obožavao telefon; aparat sve tako divno izjednačava.

"Velika pogreška, sinko", reče Van Horn. "Ti jednostavno ne kužiš širi kontekst, zar ne?"

"Moguće. Ali nisam baš uvjeren ni da ga vi dobro kužite."

John Grisham

"Strašno si ponosan, Clay, i to mi se sviđa. Ali si usto i tako zelen. Moraš shvatiti da je život igra koja se sastoji od usluga i protuusluga, a kada ti netko želi pomoći, prihvaćaš uslugu. Jednog će ti se dana možda pružiti prilika da se odužiš. Sad griješiš, Clay, i to, bojim se, tako da bi posljedice mogle biti ozbiljne."

"Kakve posljedice?"

"To bi uistinu moglo utjecati na tvoju budućnost."

"No, dobro, ali ta je budućnost moja, a ne vaša. Ja ću odabrati svoj sljedeći posao, kao i posao nakon njega. Trenutačno sam zadovoljan poslom koji radim."

"Kako možeš biti zadovoljan ako cijeli dan braniš kriminalce? To jednostavno ne shvaćam."

Tijek razgovora nikako nije bio nov i Clay je znao da će se stvari, nastave li se razvijati uobičajenim tokom, ubrzo pogoršati. "Čini mi se da ste me to već pitali. Nemojmo o tome."

"Riječ je o velikom povećanju plaće, Clay. Više novca, bolji posao, družiti ćeš se s čestitim ljudima, a ne hrpom uličnih protuha.

Probudi se, mali moj!" U pozadini su se čuli neki glasovi. Gdje god da se trenutačno nalazio, Bennett je igrao predstavu za publiku. Clay zaškrguće zubima, odlučivši ne reagirati na "mali moj". "Ne namjeravam se prepirati, gospodine Van Horn. Nazvao sam kako bih odbio ponudu."

"Bit će najbolje da promisliš još jednom." "Već sam promislio. Ne, hvala."

"Gubitnik si, Clay, i toga si svjestan. To znam već neko vrijeme, a ovime si samo potvrdio moj zaključak. Odbijaš perspektivan posao kako bi mogao ostati u kolotečini i raditi za minimalac. Nemaš ambicija, nemaš muda, nemaš vizije."

"Sinoć sam bio vrijedan... izdržljiv, silno nadaren i pametan, čak i prodoran."

"Povlačim sve. Običan si gubitnik." "Bio sam i obrazovan, čak i zgodan." "Lagao sam. Gubitnik si."

Clay je prvi spustio slušalicu. Zalupio je uz osmijeh, ponosan na činjenicu da je toliko razljutio velikog Bennetta Van Horna. Bio je

ustrajan i odlučan, te uputio više nego jasnu poruku da neće dopustiti da ti ljudi njime manipuliraju kako žele.

S Rebeccom će se suočiti poslije, što neće biti nimalo ugodno.

Clavov treći i posljednji dolazak u Kamp bio je dramatičniji od prva dva. Uz Jermainea na suvozačevu mjestu i Rodneyja straga, Clay je slijedio automobil washingtonske policije i ponovno parkirao točno ispred zgrade. Dvojica policajaca, obojica crnci koji su se dosađivali ovim provođenjem sudskoga naloga, dogovorili su ulazak. Već nekoliko minuta poslije našli su se usred napetog sukoba s Talmadgeom X-om, Nolandom i trećim savjetnikom, nekim Samuelom, koji je imao problema s obuzdavanjem temperamenta. Djelomično i zato što je jedini u masi imao bijelo lice, no prvenstveno jer je upravo on bio odvjetnik koji je ishodio sudski nalog, trojica savjetnika sav su bijes usmjerili na Claya. Njemu se živo fućkalo. S tim se ljudima više nikada neće vidjeti.

"Vidio si dosje, čovječe!" vikao je Noland na Claya.

"Vidio sam ono što ste željeli da vidim", odvrati Clay. "Sada ću dobiti i ostatak."

"O čemu to govoriš?" upita Talmadge X. "Želim sve na čemu se nalazi Tequilino ime." "To ne možeš dobiti."

Clay se obrati policajcu koji je nosio dokumente i reče: "Možete li, molim vas, pročitati nalog?"

Policajac visoko podigne papir, kako bi ga svi vidjeli, i pročitao: "Svi dokumenti koji se odnose na prijem, liječnički pregled, liječenje, prekidanje uživanja droge, savjetovanje u vezi sa zloporabom droge, rehabilitacijom i otpuštanjem Tequile Watsona. Prema nalogu časnog F. Floyda Sackmana, Viši washingtonski sud, kazneni odsjek."

"Kada je potpisao?" upita Samuel.

"Prije približno tri sata."

"Pokazali smo vam sve", reče Noland Clayu.

"U to sumnjam. Točno znam kada je dosje pripremljen za pokazivanje."

John Grisham

"Pretjerano uredan", reče Jermaine, napokon se odlučivši pomoći. "Nećemo se tući", reče krupniji od dvojice policajaca, gotovo i ne ostavljajući sumnju u to da bi dobru tučnjavu dočekaao raširenih ruku. "Odakle počinjemo?"

"Liječnički su nalazi povjerljivi", reče Samuel. "Povjerljivi odnos između liječnika i pacijenta, čini mi se."

Bio je to izvrstan argument, ali malčice netočan. "Povjerljivi su liječnički spisi", objasni Clay. "Ali ne i pacijentovi. Imam dokument koji je potpisao Tequila Watson, a kojim mi dopušta da vidim sve njegove dokumente, pa tako i liječnički dosje."

Počeli su od jedne sobe bez prozora u kojoj su ormari za spise raznih veličina i boja bili poredani uza zidove. Nakon nekoliko su minuta Talmadge X i Samuel izišli, tako da je napetost počela popuštati. Policajci su privukli stolice i prihvatili kavu koju im je ponudila tajnica. Gospodi iz Ureda javnog pravobranitelja nije ponudila ništa.

Nakon sat vremena prekopavanja, nisu došli ni do čega korisnoga. Clay i Jermaine ostavili su Rodnevja kako bi nastavio s potragom. Oni su se trebali sastati s još nekim policajcima.

Prepad na Ciste ulice prošao je vrlo slično. Dvojica odvjetnika ušla su u prijemni ured u pratnji dvojice policajaca. Ravnateljicu su izvukli s nekog sastanka. Dok je čitala nalog, mumljala je nešto o tome kako poznaje suca Sackmana i kako će se njime pozabaviti naknadno. Bila je vrlo uzrujana, no dokument je govorio dovoljno. Iste formulacije – svi dokumenti koji se odnose na Washada Portera.

"Ovo nije bilo nužno", reče ona Clayu. "Uvijek surađujemo s odvjetnicima."

"Ja nisam tako čuo", reče Jermaine. I doista, Čiste su ulice bile na glasu kao ustanova koja se protivi čak i najbezazlenijim zahtjevima iz UJP-a.

Nakon što je i drugi put pročitala nalog, jedan od policajaca reče: "Nećemo čekati cijeli dan."

Ona ih odvede u jedan veliki ured i dovede nekog pomoćnika koji je počeo prenositi spise. "Kada ćemo ih ponovno dobiti?" upita ona.

Kralj milijunskih odšteta

61

"Kada dovršimo posao", reče Jermaine.

"A gdje će biti?"

"U Uredu javnog pravobranitelja, pod ključem."

Ljubav se rodila u Abe's Placeu. Rebecca je bila u separeu s dvjema prijateljicama kada je Clay, na putu za muški nužnik, prošao pokraj njih. Pogledi su im se susreli i on je na trenutak čak i zastao, točno ne znajući koji bi mu trebao biti sljedeći korak. Prijateljice su se ubrzo izgubile. Clay je nogirao dečke s kojima je cugao. Zajedno su sjedili za barom još dva sata i bez prestanka razgovarali. Prvi sudar dogodio se već sljedeće večeri. Seks u prvom tjednu. Još dva mjeseca držala ga je podalje od roditelja.

Sada, četiri godine poslije, sve je već bilo ishlapjelo, a ona je osjećala pritisak, potrebu da krene dalje. Nekako se činilo prikladnim da vezu okončaju upravo u Abe's Placeu.

Clay je stigao prvi, ostao stajati u baru, usred hrpe zaposlenika iz Kongresa, koji su praznili čaše, razgovarajući glasno i brzo, svi uglas, odreda o presudnim pitanjima kojima su u tijeku dana posvetili sate i sate. Obožavao je Washington i mrzio Washington. Obožavao je tu povijest, energiju i važnost. A prezirao one bezbrojne servilne pijune koji se ne znaju i ne žele izvući iz bjesomučne igre "Tko je važniji". Najbliža rasprava, i to vrlo strastvena, vodila se o zakonima koji se bave otpadnim vodama na području Središnjih visoravni.

Abe's Place bio je običan lokal, strateški smješten u blizini Kongresa kako bi širom otvorio vrata žednim masama na putu prema predgrađima. Predivne žene. Elegantno odjevene. Mnoge od njih u lovu. Clay je uhvatio nekoliko pogleda.

Rebecca je bila tiha, odlučna i hladna. Uvukli su se u jedan separe, oboje naručivši žestoko piće za ono što je bilo pred njima. On je postavio nekoliko beskorisnih pitanja u vezi sa saslušanjima u pododboru koja su, bez osobitog odjeka u javnosti, bila počela, barem prema Postu. Oboje su navalili na čašu čim su dobili piće.

"Razgovarala sam s ocem", počne ona.

"I ja."

"Zašto mi nisi rekao da nećeš prihvatiti posao u Riehmondu?"

62

John Grisham

"Zašto ti meni nisi rekla da tvoj otac poteže veze kako bi me zaposlio u Richmondu?"

"Trebao si mi reći." "Jasno sam ti dao do znanja." "Kod tebe nikad ništa nije jasno." Oboje su otpili po gutljaj.

"Tvoj me otac nazvao gubitnikom. Je li to dominantan stav u tvojoj obitelji?"

"Trenutačno da." "A dijeliš ga i ti?" "Nije da nemam određene sumnje. Netko treba stajati i na zemlji."

U njihovoj je vezi postojao jedan ozbiljan prekid, u najboljem slučaju: žaljenja vrijedan neuspjeh. Približno godinu dana ranije bili su odlučili pustiti da se stvari malo smire i ohlade, ostati dobrim prijateljima, ali i podići pogled, malko pogledati uokolo, možda malo i zaigrati na nekom drugom terenu, uvjeriti se da na vidiku nema nikog drugog. To razdvajanje svojim je manipulacijama izazvala Barb, jer je, doznao je Clay poslije, neki vrlo bogati muškarac iz Potoma-ca upravo bio ostao bez žene koja je umrla od raka jajnika. Bennett je bio blizak prijatelj te obitelji i tako dalje i tako dalje. On i Barb postavili su klopku, no udovac je nanjušio mamac. Provevši mjesec dana u blizini obitelji Van Hora, tip je kupio imanje u Wyomingu.

Ovo je, međutim, bio neusporedivo ozbiljniji prekid. Ovo je gotovo sigurno završetak. Clay otpije još jedan gutljaj i samome sebi obeća da, što god još izgovorili, ni u kojem slučaju neće reći nešto čime bi je povrijedio. Ona može udarati ispod pojasa. On neće.

"Što ti želiš, Rebecca?"

"Ne znam."

"O, da, znaš. Želiš prekinuti?"

"Mislim da želim", reče ona, a oči joj se istog trenutka ovlaže.

"Imaš nekog drugog?"

"Ne."

Barem zasada. Barb i Bennettu treba dati tek koji dan.

Kralj milijunskih odšteta

63

"Stvar je samo u tome što ti ne ideš nikamo, Clay", reče ona. "Tako si pametan i nadaren, ali nemaš nikakvih ambicija."

"Hej, pa to je doista divno: znati da sam ponovno pametan i nadaren. Prije samo nekoliko sati bio sam gubitnik."

"Pokušavaš biti duhovit?"

"A zašto ne, Rebecca? Zašto se ne bismo dobro nasmijali? Budimo realni: gotovo je. Volimo se, ali ja sam gubitnik koji ne ide nikamo. U tome je tvoj problem. A moj su problem tvoji starci. Za doručak će pojesti jadnika za kojeg se udaš."

"Jadnika?"

"Tako je. Žalim jadnika koji će se tobom oženiti jer su ti roditelji nepodnošljivi. I ti to dobro znaš."

"Jadnik za kojeg ću se udati?" Oči joj više nisu bile vlažne. Sada su sijevale.

"Samo polako, Rebecca..." "Jadnik za kojeg ću se udati?"

"Poslušaj me, imam i jednu ponudu. Vjenčajmo se odmah sada. Dat ćemo otkaz, i ti i ja, na brzinu se vjenčati bez ikoga, prodati sve što imamo, i otići u, recimo, Seattle ili Portland, nekamo daleko odavde i zauvijek lijepo živjeti i voljeti se."

"Ne želiš ići u Richmond, ali želiš u Seattle?"

"Richmond je prokleta preblizu tvojim roditeljima, kužiš?"

"I što ćemo onda?"

"Onda ćemo se zaposliti."

"Kako? Na Zapadu nema dovoljno odvjetnika?"

"Zaboravila si jedno. Sjećaš se, od sinoć, da sam pametan, nadaren, obrazovan, prodoran, čak i zgodan. Velike će se pravne tvrtke otimati za mene. Za godinu i pol postat ću partner. Imat ćemo djecu."

"I onda će doći moji roditelji."

"Ne, jer im nećemo reći gdje smo. A ako nas otkriju, promijenit ćemo ime i preseliti se u Kanadu."

Stigla su nova pića, a njih dvoje nisu oklijevali kada je trebalo isprazniti prvu čašu.

64

John Grisham

Onaj trenutak relativne vedrine sada je bio iza njih, prošao je

nevjerojatno brzo. No i njega i nju podsjetio je na to zašto se vole i koliko uživaju biti zajedno. U njihovoj je vezi bilo puno više smijeha nego tuge, iako se situacija mijenjala. Manje smijeha. Više glupih sukoba. Više utjecaja njezine obitelji.

"Ne sviđa mi se Zapadna obala", reče ona na kraju.

"U tom slučaju samo odaberi neko drugo mjesto", reče Clay, zaključujući pustolovinu. Njoj su još davno odabrali mjesto, i ona se neće pretjerano udaljavati od mamice i tatice.

Sada je došao trenutak da izgovori ono s čime je došla na sastanak, što god to bilo. Jedan dug gutljaj, a zatim se nagnula i netremice ga pogledala izravno u oči. "Clay, uistinu mi je potreban prekid."

"Olakšaj si stvar, Rebecca. Bit će onako kako ti poželiš."

"Hvala."

"Koliko dug prekid?"

"Ne namjeravam se pogađati, Clay."

"Mjesec?"

"Dulje."

"Ne, na to neću pristati. Trideset dana bez telefoniranja, može? Danas je sedmi svibnja. Nađimo se ovdje šestog lipnja, točno za ovim stolom, pa ćemo razgovarati o produljenju."

"Produljenju?"

"Nazovi to kako god želiš."

"Hvala. Ja to nazivam prekidom, Clay. Velikim praskom. Krajem. Ti krećeš svojim putem, ja svojim. Možemo porazgovarati za mjesec dana, ali ja ne očekujem promjenu. U posljednjih se godinu dana ništa nije osobito promijenilo."

"Da sam pristao na onaj užasni posao u Richmondu, bismo li sada prekidali?"

"Vjerojatno ne."

"Znači li to nešto drugo od običnog ne?"

"Ne."

Kralj milijunskih odšteta

65

"Znači da je sve bila jedna velika namještaljka, zar ne? Taj posao, ultimatum? Ono sinoć bilo je upravo to što sam mislio, zasjeda. Pristani na taj posao, mali, jer inače..."

Nije poricala. Umjesto toga, samo je rekla: "Clay, dosta mi je prepiranja, kužiš? Sljedećih mjesec dana nemoj me zvati."

Ona bijesno uzme torbicu i poskoči na noge. Izlazeći iz separea, nekako je uspjela suho, ovlaš i besmisleno, poljubiti ga u desnu sljepoočnicu, no on ničim nije pokazao da je to nekako primijetio.

Nije gledao za njom.

Ona se nije osvrnula.

8

Clavov se stan nalazio u jednom ostarjelom stambenom kompleksu u Arlingtonu. Kada ga je četiri godine prije unajmljivao, nije bio čuo ni za kakvu BVH Grupu. Poslije će doznati da je ta tvrtka kompleks izgradila početkom osamdesetih, u sklopu jednog od Bennettovih prvih poslovnih pothvata. Projekt je financijski propao, a kompleks je nekoliko puta kupljen i preprodan, tako da nijedan Clavov cent nije otišao gospodinu Van Hornu. Štoviše, nitko iz obitelji nije znao da Clay živi u nečemu što su oni izgradili. Čak ni Rebecca.

Dvosobni stan dijelio je s Jonom, starim frendom s prava koji je četiri puta pao stručni ispit. Iako ga je na kraju položio, sada se bavio prodajom računala. Prodavao ih je tek honorarno, bez stalnog zaposlenja, a ipak je zarađivao više od Claya, što je kao činjenica bez prestanka lebdjelo nekako odmah ispod površine.

Ujutro nakon prekida s Rebeccom, Clay je podigao Post koji je ležao ispred ulaznih vrata, i smjestio se za kuhinjski stol s prvom šalicom kave. Kao i uvijek, najprije je pogledao financijske stranice, kako bi brzo i s velikom ugodom potvrdio jadno stanje dionica BVHG-a. Tim se dionicama gotovo i nije trgovalo, a ona šaćica neupućenih ulagača koja ih je imala u vlasništvu, sada je bila voljna riješiti ih se već za 0,75 dolara po dionici.

Tko je onda u ovoj priči gubitnik?

Kralj milijunskih odšteta

67

U cijelim novinama nije bilo ni jedne jedine riječi o prijelomnome saslušanju u Rebecčinu pododboru.

Pošto je dovršio svoj maleni lov na vještice, prešao je na sportske stranice, i samome sebi rekao kako je vrijeme da zaboravi Van Hor-nove. Sve redom.

U sedam i dvadeset, u vrijeme kada je obično jeo zdjelicu žitnih pahuljica, zazvonio je telefon. Nasmiješio se i pomislio: To je ona. Već se vraća.

Nitko drugi ne bi zvao tako rano. Nitko osim dečka ili supruga dame koja bi se na katu s Jonom spavanjem liječila od mamurnosti. Clay se tijekom godina javio na nekoliko sličnih poziva. Jonah je obožavao žene, osobito one koje bi već imale stalnog muškarca. Takve su izazovnije, govorio bi.

Ali nije zvala Rebecca, a nije zvao ni nečiji dečko ili muž. "Gospodin Clay Čarter", rekao je neki nepoznati muški glas. "Ja sam."

"Gospodine Čarter, zovem se Max Pače i radim kao skaut za washingtonske i newyorške pravne tvrtke. Oko nam je zapelo za vaše ime, pa vam tako mogu ponuditi dva vrlo privlačna mjesta. Bismo li se danas mogli naći na objedu?"

Posve zatečen, Clay će se poslije, pod tušem, prisjetiti da mu je na pamet, što je bilo vrlo neobično, prvo pala pomisao na zgodan objed.

"Oh, svakako", uspio je nekako iscijediti iz sebe. Lovci na glave dio su pravnoga svijeta, jednako kao i svih ostalih profesija. No vrlo se rijetko spuštaju do dna kako bi se hranili u Uredu javnog pravobranitelja.

"Odlično. Nađimo se u predvorju hotela Willard, recimo u podne... Može?"

"Podne... može", reče Clay, pogleda zaustavljenog na hrpi neopranog posuđa u sudoperu. Da, u stvarnosti je. Ovo nije san.

"Hvala, vidimo se. Gospodine Čarter, obećavam da nećete požaliti zbog truda i vremena."

"Oh, svakako."

68

John Grisham

Max Pače brzo je prekinuo vezu, a Clay je još nekoliko trenutaka držao slušalicu u ruci, piljio u to posuđe i pitao se koji je od njegovih kolega s godine autor ove šale. Ili se to samo Buldožer Ben-nett odlučio posljednji put osvetiti?

Nije imao broj Maxa Pacea. Nije bio čak ni dovoljno pribran da dozna naziv tvrtke.

A nije imao ni čisto odijelo. Ukupno je imao dva odijela, oba siva, jedno debelo i jedno tanko, oba vrlo stara i više nego iskorištena. Odjeća za suđenja. Nasreću, u UJP-u nije bilo pravila odijevanja, tako da je Clay najčešće nosio svijetle hlače od kepera i tamnoplavi pullover. Kada bi išao na sud, stavio bi kravatu i skinuo je čim bi se vratio u ured.

Pod tušem je zaključio kako odjeća i nije bitna. Max Pače dobro zna gdje radi i ima predodžbu o tome koliko malo zarađuje. Dođe li Clay na razgovor u ofucanim hlačama, moći će zahtijevati više novca.

Dok je stajao u gužvi na mostu Arlington Memorial, zaključio je da stvar mora biti u njegovu ocu. Starog su prognali iz Washingto-na, no to ne znači da i dalje nema veze. Napokon je pogodio pravu tipku, zatražio posljednju uslugu, sinu pronašao pošten posao. Kada je istaknuta pravna karijera Jarretta Čartera okončana dugotrajnim i slikovitim padom, sina je gurnuo u smjeru Ureda javnog pravobranitelja. Sada je naukovanju došao kraj. Nakon pet godina provedenih u rovovima, došlo je vrijeme za pravi posao. Kakve bi to tvrtke tražile baš njega? Ta ga je zagonetka zaintrigirala. Njegov je otac mrzio velike korporacije i tvrtke za lobiranje koje su se bile natisnule uz Avenije Connecticut i Massachusetts. I nisu ga zanimale sitne ribe koje su se reklamirale na autobusima i plakatima, dok su sustav zagušivale neozbiljnim slučajevima. Jarrettova je nekadašnja tvrtka imala desetoricu odvjetnika, desetoricu boraca koji su dobivali na sudu i bili traženi.

"Eto kamo idem", promumlja Clay sebi u bradu, pogledavajući rijeku Potomac ispod mosta.

Na jedvite jade preživjevši najneproduktivnije prijevodne u karijeri, Clay je izišao u pola dvanaest i bez žurbe se odvezao do Wil-Kralj milijunskih odšteta

69

larda, koji se sada službeno zvao Willard InterContinental. U predvorju mu je odmah prišao neki mišićavi mladić koji mu je bio neodređeno poznat. "Gospodin Pače je gore", objasni. "S vama bi se volio vidjeti ondje, ako nemate ništa protiv." Već su hodali prema dizalima.

"Svakako", reče Clay. Nije mu baš bilo jasno kako ga je ovaj samo tako prepoznao.

Dok su se uspinjali, i jedan i drugi držali su se kao da su u dizalu sami. Izišli su na osmome katu, a Clay je pratitelj zakucao na vrata apartmana Theodore Roosevelt. Vrata su se otvorila već trenutak poslije, a Max Pače pozdravio gaje uz profesionalni osmijeh. Imao je oko četrdeset pet godina, tamnu valovitu kosu, tamne brkove, sve tamno. Crne traperice, crnu majicu kratkih rukava, crne šiljate čizme. Hollywood u Willardu. Baš se i nije poklapao s poslovnim izgledom kakav je Clay očekivao. Dok su se rukovali, prvi je put stekao dojam da sve nije onako kako izgleda. Kratkim pogledom Pače je otpravio tjelohranitelja iz apartmana.

"Hvala što ste došli", reče Max kada su ušli u ovalnu sobu obloženu mramorom.

"Nema problema." Clay je upijao unutrašnjost; raskošnu kožu i tkanine, sobe koje su se odvajale na sve strane. "Zgodan apartman."

"Imam ga još nekoliko dana. Nekako sam pomislio da bismo ovdje mogli ručati, nešto naručiti, tako da možemo razgovarati potpuno sami."

"Nemam ništa protiv." U tom trenutku u glavi mu je sinulo pitanje, prvo u nepreglednome nizu. Zašto bi jedan washingtonski lovac na glave unajmio užasno skup hotelski apartman? Zašto negdje u blizini nema ured? Je li mu uistinu potreban tjelohranitelj?

"Imate neku osobitu želju?" "Nešto lagano."

"Ovdje rade fantastično jelo od gavuna i lososa. Jeo sam jučer. Vrhunski."

"Kušat ću." U tom trenutku Clay bi bio spreman iskušati bilo što; umirao je od gladi.

70

John Grisham

Max je otišao do telefona, dok se Clay divio pogledu na Aveniju Pennsylvania. Kad je Max naručio objed, sjeli su do prozora i u samo nekoliko rečenica riješili pitanje vremenskih prilika, najnovijeg niza poraza Oriolesa, te loše gospodarske situacije. Pače je bio blagoglagoljiv, i činilo se da će bez poteškoća razgovarati o svakoj temi, sve dok Clay bude pokazivao volju. Ozbiljno se bavio

utezima i tu je činjenicu želio svima pokazati. Majica se pripijala uz prsa i ruke, a volio je cupkati brkove. Kad god bi jako podigao ruku, bicepsi bi se zategnuli i iskočili.

Možda je kaskader, no nikako nije lovac na glave iz prve lige. Nakon deset minuta neobaveznog razgovora, Clay reče: "Te dvije tvrtke... kako bi bilo da mi o njima ispričate malo više?"

"Ne postoje", reče Max. "Priznajem da sam lagao. I obećavam da je to bila i prva i posljednja laž."

"Znači da niste lovac na glave, zar ne?"

"Nisam."

"A što ste onda?"

"Vatrogasac."

"Hvala, sada ste mi stvarno razjasnili situaciju."

"Dopustite da vam se obratim s nekoliko riječi. Trebao bih vam ponešto objasniti, a kada završim, budite uvjereni da ćete biti više nego zadovoljni."

"Predlažem da govorite vrlo brzo, Max, jer ću inače izjuriti odavde."

"Opustite se, gospodine Čarter. Smijem li prijeći na ti?" "Još ne."

"U redu. Radim kao agent, ugovorni. Ja sam vam svojevrstni specijalizirani slobodni strijelac. Velike tvrtke angažiraju me za gašenje svojih požara. Kada nešto zeznu, a pogrešku uvide prije odvjetnika, zovu mene kako bih se nenametljivo pojavio u filmu, sredio zbrku, za njima sve počistio i, u idealnim uvjetima, uštedio im hrpu novca. Potražnja za mojim uslugama upravo je nevjerojatna. Možda se zovem Max Pače, a možda i nekako drukčije. To nije važno. Tko sam i odakle dolazim posve je irelevantno. Važno je samo da

Kralj milijunskih odšteta

71

me jedna velika tvrtka angažirala kako bih ugasio jedan požar.

Imate pitanja?"

"Trenutačno ih je previše da bih nešto pitao."

"Još malo pričekajte. Ovaj čas vam ne mogu odati identitet svojeg klijenta, a to možda neću moći učiniti nikada. Postignemo li nas dvojica sporazum, reći ću vam puno više. Evo i priče: Moj je klijent jedna multinacionalna farmaceutska tvrtka. Prepoznat ćete naziv.

Proizvodi širok raspon proizvoda, od jednostavnih medicinskih pomagala kakvima se služimo kod kuće, do složenih lijekova za borbu protiv raka i prekomjerne tjelesne težine. Riječ je o staroj, uglednoj i jakoj tvrtki zvjezdanog ugleda. Prije približno dvije godine stvorila je sredstvo koje bi moglo liječiti ovisnost o narkoticima na bazi opijuma i kokaina. Neusporedivo je naprednije od metadona, koji, premda pomaže brojnim ovisnicima, i sam izaziva ovisnost, te se naširoko zlorabi. Taj čudesni lijek zasada nazovimo Tarvanom – to mu je jedno vrijeme bio nadimak. Otkriven je zahvaljujući pogreški, i brzo upotrijebljen na svim dostupnim laboratorijskim životinjama. Rezultati su bili iznimni, no, s druge strane, kod hrpe štakora baš i nije lako stvoriti ovisnost o cracku."

"Trebali su im ljudi", reče Clay.

Pače dodirne brkove, a biceps poskoči. "Da. Potencijal Tarvana bio je dovoljan da glavešine noću ne mogu spavati. Zamislite samo, tri mjeseca uzimaš po jednu tabletu na dan i postaješ čist. Više ne žudiš za drogom. Odbacio si kokain, heroin, crack... tek tako. A kada se oslobodiš ovisnosti, Tarvan uzimaš svaki drugi dan i postaješ doživotno čist. Gotovo trenutačno izlječenje, i to milijuna ovisnika. Promislite samo o zaradi – lijek naplati koliko želiš jer će ga netko negdje platiti više nego rado. Pomislite samo na spašene živote, na zločine kojih ne bi bilo, obitelji koje bi ostale na okupu, milijarde koje se ne bi trošile na pokušaje rehabilitacije ovisnika. Sto su velike zvjerke više razmišljale o tome kako bi Tarvan mogao biti divan, to su ga brže željele izbaciti na tržište. Ali, kao što ste i sami rekli, za to su trebali ljude."

Kratka stanka, gutljaj kave. Uska majica zadrhtala je od čvrstoće mišićja. On nastavi priču.

72

John Grisham

"I tako su počeli griješiti. Odabrali su tri lokacije – Ciudad de Mexico, Singapur i Beograd – mjesta daleko od jurisdikcije FDA⁴. Pod krinkom neke mutne međunarodne organizacije za pružanje pomoći, izgradili su rehabilitacijske klinike, uistinu zgodne ustanove zatvorenog tipa, u kojima je bio moguć potpuni nadzor

nad pacijentima. Odabrali su najgore narkiče do kojih su uspjeli doći, zatvorili ih, očistili, počeli primjenjivati Tarvan, iako ovisnici nisu imali pojma... Ionako im je bilo svejedno... sve je bilo besplatno."

"Laboratoriji za ljude", reče Clay. Priča je zasada bila fascinantna, a vatrogasac Max bio je rođeni narator.

"Upravo to i isključivo to. Daleko od američkog sustava parni-čenja. I američkih medija. I američkih propisa. Bio je to genijalan plan. A lijek je dao čudesne rezultate. Nakon trideset dana Tarvan je posve otupio žudnju za drogom. Nakon šezdeset dana ovisnici su izgledali posve sretno zbog činjenice da su čisti, dok se nakon devedeset dana više nisu ni pribojavali izlaska na ulicu. A pratilo se sve – prehrana, tjelovježba, terapija, čak i razgovori. Moj je klijent po pacijentu imao barem po jednog zaposlenika, a svaka od tih klinika imala je po stotinu kreveta. Nakon tri mjeseca pacijente su pustili na slobodu, uz dogovor da će svaki drugi dan dolaziti u kliniku po Tarvan. Devedeset posto nastavilo je uzimati lijek i ostalo čisto. Devedeset posto! Samo dva posto vratilo se ovisništvu."

"A preostalih osam posto?"

"Oni će postati problematični, no moj klijent nije znao da će problem postati toliko ozbiljan. Bilo kako bilo, kreveti su bili stalno ispunjeni, tako da je tijekom godine i pol Tarvanom liječeno približno tisuću ovisnika. Rezultati su bili izvan svih očekivanja. Moj je klijent već njušio milijarde i milijarde zarade. A konkurencije nije bilo. Nijedna druga tvrtka nije se bavila ozbiljnim istraživanjem i razvojem sredstva za suzbijanje ovisnosti. Većina farmaceutskih tvrtki od toga je odustala još prije više godina."

"Sljedeća pogreška?"

Max na trenutak zastane, pa reče: "Bilo ih je puno..." Uto se začuje prigušeno zvonce. Stigao je objed. Poslužitelj ga doveze na ko-

4 Savezna uprava za hranu i lijekove

Kralj milijunskih odšteta

73

licima, još pet minuta sve pomno servirajući na stol. Clay je stajao ispred prozora, zagledan u vrh Washington Monumenta, no odviše

zaokupljen mislima da bi nešto vidio. Max poslužitelju preda napojnicu i isprati ga iz sobe.

"Gladni ste?" upita.

"Ne. Samo nastavite." Clay svuče sako i sjedne. "Čini mi se da dolazite do najzanimljivijeg dijela."

"Ovisi s koje strane gledate. Sljedeća se pogreška sastojala u dovođenju cirkusa ovamo. Tu stvari već postaju gadne. Moj je klijent promišljeno zavrteo globus i odabrao po jedno mjesto za bijelce, Hispanoamerikance i Azijce. Sada su im još trebali ljudi afričkog podrijetla."

"Takvih u Washingtonu imamo za izvoz."

"Jednako je razmišljao i moj klijent."

"Lažete, zar ne? Recite mi da lažete."

"Lagao sam vam jednom, gospodine Čarter. I obećao da više neću." Clay polagano ustane, zaobiđe stolicu i ponovno priđe prozoru. Max ga je pomno promatrao. Jelo se hladilo, no činilo se da je i jednom i drugom to svejedno. Vrijeme kao da je stalo.

Clay se okrene i reče: "Tequila?" Max kimne i reče: "Da." "I Washad Porter?" "Da."

Protekla je barem minuta. Clay prekriži ruke na prsima i nasloni se na zid, okrenut Maxu, koji je popravljao položaj brkova.

"Nastavite", reče Clay.

"Kod približno osam posto pacijenata događa se nešto nepredviđeno", reče Max. "Moj klijent nema pojma što ni kako, čak ni tko bi mogao biti ugrožen. Ali Tarvan u njima izaziva nagon za ubijanjem. Kratko i jasno. Nakon približno stotinu dana, nešto negdje u mozgu klikne, i oni osjete neodoljivu želju za krvlju. Uopće nije važno jesu li dotada bili nasilni ili nisu. Dob, rasa, spol... nema te kategorije po kojoj bi se mogli izdvojiti ubojice."

"To znači osamdesetero mrtvih?"

74

John Grisham

"U najmanju ruku. No u slamovima Ciudad de Mexica teško se dolazi do informacija."

"Koliko ih je ovdje, u Washingtonu?"

Max se sada prvi put s nelagodom promeškolji, izbjegavajući

odgovor. "Do toga ću doći za koji trenutak. Dopustite da dovršim priču. Hoćete li, molim vas, sjesti? Ne volim gledati prema gore dok govorim."

Clay, prema uputama, sjedne.

"Sljedeća je pogreška bilo zaobilaženje FDA."

"Dakako."

"Moj klijent u ovome gradu ima mnoštvo utjecajnih prijatelja. To su pravi profesionalci u kupnji političara novcem za političke odbore, u unajmljivanju njihovih supruga, djevojaka i bivših tajnica. Sve su to uobičajena sranja koja novac čini u ovome gradu. Tako je dogovoren prljavi posao, a u njemu su sudjelovale krupne ribe iz Bijele kuće, State Departmenta, DEA5-e i FBI-a, kao i još nekoliko agencija. Nitko od njih, dakako, nije ostavio papirnati trag. Nitko nije primio novac, nije bilo podmićivanja. Moj je klijent dovoljno ljudi lijepo uvjerio da bi Tarvan mogao spasiti svijet, samo kada bi se mogao iskušati u još jednom laboratoriju. Budući da bi postupak odobrenja FDA-a trajao dvije do tri godine, a budući da ta ustanova ionako nema previše prijatelja u Bijeloj kući, stvar je dogovorena. Te velike zvjerke, čija su imena zauvijek izgubljena, pronašle su način da Tarvan prokrijumčare u nekoliko odabranih rehabilitacijskih klinika u Washingtonu koje dobivaju savezni novac. Ako upali ovdje, Bijela kuća i ostali veliki igrači nesmiljeno će pritisnuti FDA kako bi brzo izdao dopuštenje."

"Dok se sve to dogovaralo, je li vaš klijent znao za tih osam posto?"

"Ne znam. Moj mi klijent nije rekao sve i nikada mi neće reći sve.

Usto, ja puno i ne pitam. Moja je zadaća drukčija. Međutim, pretpostavljam da moj klijent nije znao za tih osam posto. U protivnom bi opasnost od eksperimentiranja na domaćem terenu bila prevelika. Sve se odvijalo užasno brzo, gospodine Čarter."

Drug Enforcement Agency – savezna agencija za suzbijanje korištenja i preprodaje droge.

Kralj milijunskih odšteta

75

"Sada već možemo na ti." "Hvala, Clay." "Nema problema."

"Već sam rekao da nije bilo podmićivanja. I ponavljam, to je ono što sam doznao od svojeg klijenta. No, budimo realni. Prema početnim

procjenama, Tarvan je u sljedećih deset godina trebao donijeti zaradu od trideset milijardi dolara. Zaradu, ne promet. Prema jednako tako početnim procjenama, Tarvan je u istom razdoblju trebao uštedjeti oko stotinu milijardi proračunskog novca, dakle novca poreznih obveznika. Očito je da su određeni iznosi prije ili kasnije trebali prijeći iz džepa u džep."

"No sve je to sada stvar prošlosti?"

"O, da. Lijek je povučen prije šest dana. One čudesne klinike u Ciudad de Mexico, Singapuru i Beogradu zatvorile su se usred noći, a svi oni divni savjetnici iščeznuli poput duhova. Zaboravljeni su svi pokusi. Uništena sva dokumentacija. Moj klijent nikada nije čuo za Tarvan. I voljeli bismo da tako ostane."

"Nekako imam osjećaj da sada na scenu stupam ja."

"Samo ako želiš. Odbiješ li, pripravan sam naći se s nekim drugim odvjetnikom."

"Ako odbijem što?"

"Dogovor, Clay, dogovor. U Washingtonu su ovisnici o Tarvanu ubili petero ljudi. Jedan je jadnik u komi, vjerojatno se neće izvući. Prva žrtva Washada Portera. To je ukupno šest. Znamo tko su, kako su poginuli, tko ih je ubio, sve. Želimo da ti zastupaš njihove obitelji. Ti od njih lijepo dobiješ dopuštenje za zastupanje, mi isplatimo lovu, sve se završi u tren oka, tiho, bez tužbi, bez publiciteta, nigdje ne ostaje ni najmanji otisak."

"Zašto bi oni angažirali mene?"

"Jer nemaju pojma da uopće imaju nekakve mogućnosti. Koliko oni znaju, njihovi su voljeni bili žrtve nasumičnog uličnog nasilja. Ovdje je to način života. Klinac ti padne od metka neke ulične protuhe, ti ga pokopaš, gada uhvate, ti odeš na suđenje i nadaš se da će on u zatvoru dočekati kraj života. Ali uopće ne razmišljaš o nekakvoj tužbi. Tužit ćeš tog gada? Čak ni najgladniji odvjetnik ne bi

76

John Grisham

preuzeo takav slučaj. Angažirat će te jer ćeš otići k njima, reći im da imaju razloga za tužbu, i da im prema vrlo brzom i vrlo povjerljivom planu možeš osigurati četiri milijuna dolara."

"Četiri milijuna dolara", ponovi Clay, točno ne znajući je li to previše ili premalo.

"Evo kojem se mi riziku izlažemo, Clay. Ako Tarvan otkrije neki drugi odvjetnik, a, iskreno govoreći, ti si prvi do kojeg je došao kakav-takav tračak novosti, moglo bi doći do suđenja. Recimo da je taj odvjetnik agresivan i iskusan u parnicama, te da ovdje u Washingtonu odabere porotu sastavljenu isključivo od crnaca."

"Ništa lakše."

"Dakako da se to može dogoditi bez najmanjih problema. I recimo da se taj odvjetnik nekako dokopa odgovarajućih dokaza. Možda nekih dokumenata koji nisu uništeni. Još vjerojatnije nekoga tko radi za mojeg klijenta, nekoga tko će ih cinkati. U svakom slučaju, suđenje se razvija predivno, iz perspektive obitelji preminuloga. Presuda bi mogla biti astronomska. Što je još gore, barem za mojeg klijenta, negativan publicitet mogao bi biti upravo užasan. Cijena dionica mogla bi utonuti do neslučenih dubina. Zamisli ono najgore, Clay, samo smisli svoju noćnu moru, a vjeruj mi da to isto vide i ti ljudi. Pogriješili su i postupili užasno. To znaju i stvar žele ispraviti. Ali pritom žele i ograničiti štetu."

"Četiri milijuna prava su sitnica."

"I jesu i nisu. Kao primjer uzmi Ramona Pumphrevja. Dvadeset dvije godine, honorarno zaposlen, zarada šest tisuća dolara godišnje. Uz očekivano trajanje života od još pedeset tri godine, i pod pretpostavkom da godišnje zarađuje dvostruko više od minimalne plaće, ekonomska vrijednost njegovog života, preračunata s obzirom na današnju vrijednost novca, iznosi oko pola milijuna dolara. Jednostavno toliko vrijedi."

"Vrlo lako mogla bi se izvući kaznena odšteta."

"Ovisi. Ovaj bi slučaj bilo izuzetno teško dokazati, Clay, jer nema papirologije. Oni dosjei koje si jučer maznuo neće ti otkriti ništa. Savjetnici u Kampu i Čistim ulicama nisu imali pojma kakvo sredstvo daju ovisnicima. FDA nije ni čuo za Tarvan. Moj bi klijent u odvjetnike i stručnjake i sve što bi bilo potrebno za zaštitu uložio Kralj milijunskih odšteta

77

milijardu dolara. Parnica bi prerasla u rat, jer je moj klijent toliko

kriv!"

"Šest puta četiri iznosi dvadeset četiri milijuna."

"Plus deset za odvjetnika."

"Deset milijuna?"

"Da, takav je dogovor, Clay. Tebi bi pripalo deset milijuna."

"Sigurno se šališ."

"Smrtno sam ozbiljan. Ukupno trideset četiri milijuna. Čekove mogu ispisati ovog trenutka." "Moram izići u šetnju." "A objed?"

"Ne, hvala."

Sada već bez cilja, pješice, našao se ispred Bijele kuće. Na trenutak posve izgubljen usred skupine nizozemskih turista koji su čekali da im Predsjednik domahne, a zatim šetnja kroz park La-fayette, odakle bi beskućnici preko dana nestali, potom do klupe na trgu Farragut, gdje je pojeo hladan sendvič, ne osjetivši ni jedan jedini okus. Sva su mu osjetila bila otupjela, sve misli usporene i konfuzne. Bio je svibanj, no zrak nije bio čist. Vlaga mu baš i nije pomagala u razmišljanju.

Vidio je dvanaest crnih lica na mjestima za porotu, bijesnih građana koji su cijeli tjedan slušali šokantnu povijest Tarvana. Obraćao im se završnim govorom: "Trebali su im crni laboratorijski miševi, dame i gospodo, po mogućnosti Amerikanci, jer je ovdje izvor velikog novca. I tako su u naš grad doveli čudesni Tarvan." Onih dvanaest lica pomno je osluškivalo svaku riječ, kimalo slažući se, želeći se što prije povući i udijeliti pravdu.

Koja je bila najviša presuda u povijesti svijeta? Vodi li Guinness-ova knjiga rekorda evidenciju i o tome? Koliki god bio iznos, njemu bi bio dostupan. "Samo upišite iznos na crtu, dame i gospodo porotnici."

Taj slučaj nikada neće dospjeti do suđenja; nijedna ga porota neće čuti ni vidjeti. Proizvođač Tarvana, tko god to bio, u zakopavanje istine uložit će neusporedivo više od trideset četiri milijuna dolara. I angažirati sve moguće nasilnike koji će lomiti noge i krasti dokumente, prisluškiivati telefone i spaljivati urede, činiti sve što je Kralj milijunskih odšteta

79

potrebno kako bi njihova tajna ostala što dalje od tih dvanaest

gnjevnih lica.

Sada se sjetio Rebecce. Koliko bi samo bila drukčija obavijena raskošima njegova novca. Koliko bi brzo napustila brige koje je tište u Kongresu i povukla se u majčinsku ulogu. Za njega bi se udala za manje od tri mjeseca, čim bi Barb uspjela sve isplanirati.

Sjetio se i bračnog para Van Horn, ali, što je bilo najneobičnije, ne kao ljudi koje još uvijek poznaje. Oni više ne pripadaju njegovu životu; njih pokušava zaboraviti. Tih se ljudi oslobodio, nakon četverogodišnje vezanosti. Oni ga više nikada neće mučiti.

A on će se ubrzo osloboditi mnogih stvari.

Prošlo je sat vremena. Našao se na DuPont Circleu, zagledan u izloge malenih prodavaonica koje su gledale na Aveniju Massachusetts; rijetke knjige, rijetko posuđe, rijetka odjeća; posvuda rijetki ljudi. U jednom izlogu nalazilo se ogledalo, i on se pogleda izravno u oči, naglas se pitajući je li vatrogasac Max stvarna osoba, prevarant ili tek duh. Koračao je pločnikom, osjećajući mučninu od pomisli da bi jedna ugledna tvrtka mogla tako zaskočiti najslabije ljude do kojih može doći, a zatim, već trenutak poslije, ushićen zbog izgleda da stekne novac koji je nadmašivao sve njegove snove.

Treba oca. Jarrett Čarter točno će znati kako treba postupiti.

Prošlo je još sat vremena. Očekivali su ga u uredu, na nekakvom tjednom sastanku zaposlenika. "Otpustite me", promumlja s osmijehom.

Još je neko vrijeme šetao među policama Kramerbooksa, svoje najdraže knjižare u Washingtonu. Možda će uskoro s odjela meko uvezenih knjiga moći prijeći na tvrdi uvez. Svoje nove zidove mogao bi ispuniti redovima knjiga.

Točno u tri poslije podne, kao u dogovoreno vrijeme, ušao je u stražnji dio knjižare, u kafić, i ondje zatekao Maxa Pacea. Bio je sam, pio limunadu i čekao. Očito mu je bilo drago što ga ponovno vidi.

"Pratio si me?" upita Clay, sjedne i ugura ruke u džepove hlača.

"Dakako. Želiš nešto popiti?"

"Ne. A kako bi bilo da sutra podignem tužbu u ime obitelji Ramona Pumphrevja? Samo taj jedan slučaj mogao bi vrijediti više nego što nudiš za svih šest."

John Grisham

Činilo se da je pitanje bilo očekivano. Max je imao spreman odgovor. "Našao bi se pred dugačkim popisom poteškoća. Dopusti da ti izložim prve tri. Prvo, ne znaš koga tužiti. Ne znaš tko je proizveo Tarvan, a postoje izgledi da to nitko nikada ne dozna. Drugo, nemaš dovoljno novca da bi se nadmetao s mojim klijentom. Za koli-ko-toliko izgledan napad trebao bi imati najmanje deset milijuna dolara. Treće, propustio bi priliku da zastupaš sve poznate potencijalne tužitelje. Ne pristanes li vrlo brzo, pripravan sam identičnu ponudu iznijeti sljedećem odvjetniku na svojem popisu. Cilj mi je sve zaključiti unutar trideset dana."

"Mogao bih se obratiti nekoj velikoj tvrtki koja se specijalizirala za parnice."

"Da, i tada bi se suočio s novim problemima. Prvo, prepustio bi im barem polovicu svojega honorara. Drugo, čekanje ishoda potrajalo bi pet godina, možda i dulje. Treće, i najveća parničarska tvrtka u zemlji lako bi mogla izgubiti ovaj slučaj. Clay, istina se u ovom slučaju možda nikada neće doznati."

"Ali trebala bi se doznati."

"Moguće, no meni je to svejedno. Moj je posao cijelu stvar nekako sakriti; osigurati primjerenu naknadu žrtvama i cijelu priču zauvijek zakopati. Ne budi glup, prijatelju moj."

"Ne bih baš rekao da smo prijatelji."

"Istina, ali napredujemo."

"Imaš popis odvjetnika?"

"Da, imam još dva imena, vrlo slična tebi."

"Drugim riječima, gladne ljude."

"Da, ti si gladan. Željan, ali i bistar."

"Tako mi kažu. I imam jaka leđa. Preostala su dvojica u gradu?"

"Da, ali nemojmo sada o njima. Danas je četvrtak. Odgovor trebam do ponedjeljka, u podne. U protivnom, zovem sljedećeg."

"Tarvan se koristio i u nekom drugom američkom gradu?"

"Ne, samo u Washingtonu."

"I koliko je ljudi njime liječeno?"

"Stotinjak."

Clay otpije gutljaj vode s ledom koju je konobar ostavio ispred

njega. "Znači da na ulicama vreba još nekoliko ubojica?"

Kralj milijunskih odšteta

81

"Vrlo lako moguće. Ne treba ni napominjati da čekamo i motrimo s velikom nervozom."

"Ne možete ih nekako spriječiti?"

"Spriječiti ulična ubojstva u Washingtonu? Nitko nije mogao predvidjeti da će Tequila Watson izići iz Kampa i za manje od dva sata nekoga ubiti. Jednako je bilo i s Washadom Porterom. Tarvan ničim ne pokazuje tko bi mogao puknuti, ni kada. Postoje određeni dokazi koji govore da čovjek nakon deset dana bez lijeka ponovno postaje bezopasan. No sve su to zasada samo nagađanja."

"Znači da bi ubojstva trebala prestati već za nekoliko dana?"

"Na to računamo. Nadam se da ćemo preživjeti vikend."

"Tvoj bi klijent trebao završiti u zatvoru."

"Moj je klijent korporacija."

"I korporacije mogu snositi kaznenu odgovornost."

"Nemojmo o tome, može? Neće nas dovesti nikamo. Moramo se koncentrirati na tebe i pitanje jesi li dorastao izazovu ili nisi."

"Uvjeren sam da već imaš plan."

"Da, i to vrlo detaljan."

"Dajem otkaz na sadašnjem poslu... a nakon toga?"

Pače odgurne čašu s limunadom i nagne se bliže njemu, kao da se tek sada sprema iznijeti ono najbolje. "Otvaraš vlastitu odvjetničku tvrtku. Unajmiš prostor, lijepo ga namjestiš i tako dalje. Ovu stvar moraš prodati, Clay, a u tome ćeš uspjeti jedino budeš li izgledao i držao se kao vrlo uspješan odvjetnik s velikim iskustvom na sudu. Potencijalne klijente dovest ćeš u ured. A prostor ih mora impresionirati. Trebat će ti osoblje, drugi odvjetnici koji rade za tebe. Dojam koji ostavljaš u ovoj je priči presudan. Vjeruj mi. I ja sam nekoć bio odvjetnik. Klijenti žele lijep, ugodan ured. Žele vidjeti znakove uspjeha. Tim ćeš ljudima objašnjavati da im možeš ishoditi dogovornu naknadu od četiri milijuna dolara."

"Četiri je premalo..."

"O tome poslije, može? Moraš izgledati uspješno; to ti želim reći."

"Shvaćam. Odrastao sam u vrlo uspješnoj odvjetničkoj tvrtki."

"Znamo. To i jest jedna od stvari koja nas je privukla tebi." "Koliko je trenutačno teško doći do uredskog prostora?"

82

John Grisham

"Unajmili smo nešto u Aveniji Connecticut. Želiš pogledati?"

Iz knjižare su izišli sa stražnje strane, polagano se zaputili pločnikom, kao da je riječ o dvojici starih prijatelja u šetnji. "I dalje me netko slijedi?" upita Clay.

"Zašto?"

"On, ne znam. Samo sam znatiželjan. To mi se ne događa svaki dan. Samo me zanima bi li me netko upucao kada bih odlučio pobjeći."

Pače se na te riječi čak i zasmijulji. "Poprilično apsurdno, zar ne?"

"Ma baš blesava ideja."

"Moj je klijent vrlo nervozan, Clay."

"Za to ima vrlo dobre razloge."

"U gradu trenutačno imaju na desetke ljudi koji pomno paze, čekaju, mole se da ne bude novih ubojstava. I nadaju se da ćeš upravo ti biti čovjek koji će zaključiti planirani posao."

"A etički problemi?"

"Na koji točno problem misliš?"

"Na pamet mi padaju dva... sukob interesa i nagovaranje na parničenje."

"Nagovaranje je čista šala. Samo pogledaj reklame."

Zaustavili su se na jednom križanju. "Trenutačno zastupam optuženika", reče Clay dok su čekali. "Kako prijeći ulicu i početi zastupati žrtvu?"

"Jednostavno: prijeđeš na suprotnu stranu. Istražili smo sve etičke kanone. Stvar je nezgodna, ali ne povlači nikakve prekršaje. Čim daš otkaz u UJP-u, slobodno možeš otvoriti vlastiti ured i početi prihvaćati slučajeve."

"To je taj lagani dio. A što će biti s Tequilom Watsonom? Znam zašto je ubio. Tu spoznaju pred njim ne mogu sakriti, kao ni pred njegovim novim odvjetnikom."

"Pijanstvo ili utjecaj opojnih sredstava ne mogu služiti kao obrana zločina. Kriv je. Ramon Pumphrey je mrtav. Moraš zaboraviti Tequilu." Ponovno su hodali.

"Taj mi se odgovor ne sviđa", reče Clay.

"Bolji nemam. Odbiješ li me i nastaviš li zastupati svojeg klijenta, praktički nema načina da dokažeš da je i u jednom trenutku uzeo Kralj milijunskih odšteta

83

sredstvo pod nazivom Tarvan. To ćeš znati, ali nećeš moći dokazati. Ispast ćeš budala pokušas li ga braniti na temelju toga."

"To možda i nije dovoljno za obranu, ali može poslužiti kao olakotna okolnost."

"Samo ako dokažeš, Clay. Tu smo." Nalazili su se u Aveniji Connecticut, ispred dugačkog suvremenog zdanja s ulazom od stakla i bronce, koji se protezao na tri etaže.

Clay podigne pogled i reče: "Kvart s visokim najamninama."

"Hajde. Na trećem si katu, ured u kutu s fantastičnim pogledom."

U divovskom predvorju od mramora, na popisu korisnika poslovnih prostora nalazile su se najuglednije washingtonske odvjetničke tvrtke. "Ovo nekako baš i nije moje područje", reče Clay dok je čitao nazive.

"Ali može postati", odvrati Max. "Što ako ne želim biti ovdje?"

"Sve ovisi o tebi. Mi samo slučajno imamo slobodan prostor. Dat ćemo ti ga u podnajam po vrlo povoljnoj cijeni."

"Kada ste ga unajmili?"

"Ne postavljaj previše pitanja, Clay. Radimo za istu stranu."

"Još ne."

U Clavovu dijelu trećeg kata postavljali su se novi sagovi i nanosila nova boja na zid. Skupi sagovi. Njih su dvojica stajala kod prozora jednog velikog praznog ureda i promatrala promet u Aveniji Connecticut. Za otvaranje nove tvrtke trebalo je obaviti tisuće stvari, a on se uspijevaio sjetiti tek stotinjak. No nekako je imao osjećaj da Max već ima spremne odgovore na sve.

"Što kažeš?" reče Max.

"Trenutačno ne uspijevam najbolje razmišljati. Sve mi je nekako mutno."

"Nemoj upropastiti ovu priliku, Clay. Takva se više neće pojaviti. A sat otkucava."

"Ovo je nestvarno."

"Tvrtku možeš registrirati preko Interneta, za to ti treba približno sat. Odaberi banku, otvori račune. Memorandume i slične stvari moguće je izraditi preko noći. Ured je moguće dovršiti i namjestiti za

84

John Grisham

nekoliko dana. Već u srijedu ovdje možeš sjediti za skupim stolom i samostalno voditi predstavu."

"Kako ću pridobiti ostale klijente?"

"Imaš prijatelje: Rodnevja i Paulette. Poznaju grad i ljude. Angažiraj njih, utrostruči im plaću, dodijeli im lijepe urede, malo dalje niz hodnik. Mogu razgovarati s obiteljima. Mi ćemo pomoći."

"Mislio si na sve."

"Da. Apsolutno na sve. Upravljam vrlo djelotvornim aparatom, aparatom koji je na rubu panike. Radimo dvadeset četiri sata na dan, Clay. Trebamo još samo glavnog čovjeka."

Dok su se spuštali, dizalo se zaustavilo na drugome katu. Ondje su ušla trojica muškaraca i neka žena, svi u elegantnoj odjeći, njegovanih ruku i s debelim i skupim kožnim aktovkama u ruci, zajedno s onim neizlječivim ozračjem važnosti koje se usađuje u odvjetnike iz velikih tvrtki. Max je bio toliko zaokupljen svojim pojedinostima da ih i nije primijetio. No Clay je upijao sve — držanje, suzdržani razgovor, ozbiljnost, nadmenost. Bili su to veliki odvjetnici, važni odvjetnici, koji ničim nisu pokazali da primjećuju njegovo postojanje. Dakako, u starim hlačama od kepera i ofucanim mokasinama, baš i nije bio oličenje kolege iz washingtonske odvjetničke komore.

No i to bi se moglo promijeniti preko noći, nije li tako?

Pozdravivši se s Maxom, krenuo je u još jednu dugu šetnju, ovaj put manje-više u smjeru svojeg ureda. Kada je napokon došao onamo, na stolu nije bilo hitnih poruka. Na sastanku na kojem nije bio očito nije bilo ni mnogih drugih ljudi. Nitko ga nije pitao gdje je bio. Činilo se da nitko nije primijetio da ga nije bilo dobar dio poslijepodneva.

Ured mu se odjednom činio puno manjim, i neuglednijim, dok je sve u njemu bilo nepodnošljivo bezlično. Na stolu je imao hrpu

spisa, slučajeva o kojima sada jednostavno ne može razmišljati. Svi njegovi klijenti ionako su kriminalci.

Prema odredbama koje su bile na snazi u UJP-u, otkazni rok trajao je trideset dana. To se pravilo, međutim, nije provodilo u stvarnosti, jer takvo što jednostavno nije bilo moguće. Ljudi su neprestano davali otkaz, uz vrlo kratak rok najave, ili čak bez nje. Glenda će napisati prijeteće pismo. On će joj uzvratiti vrlo ljubaznim dopisom i priča će tako biti zaključena.

Kralj milijunskih odšteta

85

Najbolja tajnica u uredu bila je gospođica Glick, iskusna ratnica koja bi možda ipak prihvatila ponudu da udvostruči plaću i za sobom ostavi monotoniju UJP-a. Njegov bi ured bio zabavno radno mjesto, to je već zaključio. Plaće i povlastice, dugotrajni godišnji odmori, možda čak i podjela dobiti.

Posljednji sat radnoga vremena proveo je iza zaključanih vrata, kujući planove, krađući zaposlenike, odvagujući koji bi mu odvjetnici i koji pomoćnici mogli odgovarati.

S Maxom Paceom našao se i treći put u istom danu, za večerom, u Old Ebbitt Grilleu, u 15. ulici, dvije ulice od Willarda. Na njegovo veliko iznenađenje, Max je večeru počeo martinijem, zbog čega se znatno opustio. Pritisak koji je donijela novonastala situacija počeo se topiti pod navalom džina, i Max se pretvorio u stvarnu osobu.

Nekoć je bio odvjetnik u Kaliforniji, bavio se kaznenim pravom, sve do trenutka kada je karijeru prekinula neka nesretna okolnost.

Zahvaljujući vezama pronašao je svoju malu nišu na parničarsko-me tržištu. Radio je kao vatrogasac. Čistač. Majstor za sve vrste popravaka. Astronomski plaćeni agent koji nenametljivo dolazi na mjesto događaja, rješava probleme, čisti za svima i iskrada se ne ostavljajući ni najmanji trag. Dok su jeli odreske i za vrijeme prve boce bordeauxa, Max je rekao kako Claya nakon Tarvana očekuje još nešto. "Nešto neusporedivo veće", rekao je Max, čak se i osvrnuvši uokolo, ne bi li se uvjerio da ih ne prisluškuju špijuni.

"Što to?" upita Clay nakon poduzetog čekanja.

Još jednom pogled na sve strane, a zatim: "Moj klijent ima konkurenta koji je na tržište doveo loš lijek. To još ne zna nitko.

Lijek daje bolje rezultate od našega. Ali moj klijent sada ima pouzdane dokaze o tome da njihov lijek izaziva tumor. Moj klijent cijelo vrijeme čeka savršen trenutak za napad."

"Napad?"

"Da, recimo skupnu tužbu koju će podići mladi agresivni odvjetnik koji raspolaže odgovarajućim dokazima."

"Nudite mi još jedan slučaj?"

"Da. Preuzmi Tarvan, stvar riješi za mjesec dana, pa ćemo ti dati slučaj koji će vrijediti milijune i milijune."

"Više od Tarvana?"

86

John Grisham

"Neusporedivo više."

Clay je do tog trenutka uspio pojesti pola filet mignona a da zapravo nije osjetio okus. Preostala će polovica ostati netaknuta. Bio je potpuno izgladnio, no nije imao teka. "Zašto baš ja?" upita, više se obraćajući sebi nego novostečenome prijatelju.

"Identično pitanje postavljaju si dobitnici na lutriji. Dobio si zgoditak, Clay. Na odvjetničkoj lutriji. Bio si dovoljno pametan da nanjušiš Tarvan, a mi smo istovremeno očajnički tražili mladog odvjetnika kojem možemo vjerovati. Međusobno smo se pronašli, Clay, i pruža nam se ta vrlo kratkotrajna mogućnost u kojoj možeš donijeti odluku koja će ti promijeniti život. Pristani i postat ćeš užasno veliki odvjetnik. Odbij i gubiš na lutriji."

"Shvatio sam poruku. Potrebno mi je malo vremena da razmislim, da mi se raščisti situacija u glavi."

"Imaš cijeli vikend."

"Hvala. Cuj, odlazim na mali izlet, sutra ujutro, vraćam se u nedjelju navečer. Doista mislim da me ne trebate pratiti."

"Smijem li pitati kamo ideš?" "U Abaco, na Bahamima." "U posjet ocu?"

Claya je pitanje iznenadilo, no, s druge strane, takvo što trebao je i očekivati. "Da", reče.

"Svrha?"

"To te se ne tiče. Ribolov."

"Žalim, ali užasno smo nervozni. Nadam se da to možeš shvatiti."

"Zapravo i ne. Dat ću vam brojeve letova, samo me nemojte pratiti. Može?"

"Dajem ti riječ."

10

Otok Great Abaco dugačak je i uzak pojas kopna u sjevernome dijelu Bahama, približno stotinu pedeset kilometara istočno od Floride. Clay je ondje bio jednom, prije četiri godine, kada je uspio skupiti dovoljno novca za avionsku kartu. Došao je tijekom jednog produljenog vikenda, s ocem kaneći razgovarati o nekoliko ozbiljnih pitanja i riješiti se dijela prtljage. Do toga nije došlo. Jarrett Čarter još je uvijek bio vremenski preblizu svojem poniženju, tako da se prvenstveno zanimao konzumiranjem rum-pun-ča od podneva nadalje. Bio je pripravan razgovarati o svemu, samo ne o pravu i pravicima.

Ovaj će put biti drukčije.

Clay je doputovao kasno poslije podne, pretrpanim propelercem Coconut Aira u kojem je bilo više nego toplo. Gospodin na carini samo je pogledao putovnicu i rukom mu pokazao neka pođe dalje. Vožnja taksijem do Marsh Harboura, pogrešnom stranom ulice, trajala je pet minuta. Vozaču se sviđala glasna gospel-glazba, a Clay nije bio raspoložen za prepiranje. Kao što nije bio raspoložen ni za davanje napojnica. Iz vozila je izišao u luci i krenuo u potragu za ocem.

Jarrett Čarter jednom je tužio predsjednika Sjedinjenih Država i premda nije dobio parnicu, na temelju tog iskustva spoznao je da su svi kasniji optuženici lakša meta. Nije se bojao nikoga, ni na sudu ni izvan njega. Zvezdani ugled osigurao je jednom veličanstvenom pobjedom – velikom presudom za nesavjesno postupanje pro-88

John Grisham

tiv predsjednika Američke liječničke udruge, iznimnog liječnika koji je tijekom kirurškog zahvata načinio pogrešan korak.

Nesmiljena porota u konzervativnome okrugu presudila je u korist tužitelja, i Jarrett Čarter odjednom je postao traženim odvjetnikom. Birao je najteže slučajeve, koje je uglavnom dobivao, te je u dobi od četrdeset godina već bio parničar poznat diljem zemlje. Izgradio je

tvrtku poznatu po krajnjoj nesmiljenosti u sudnici. Clay ni u jednom trenutku nije sumnjao da će krenuti očevim stopama i cijeli se život baviti suđenjima.

Kotači su otpali pri punoj brzini, dok je Clay još studirao. Jedan gadan razvod Jarretta je stajao pravo malo bogatstvo. Tvrtka se počela raspadati, pri čemu je, posve uobičajeno, svatko od partnera podigao tužbe protiv svih ostalih. Budući da mu je sve to odvrćalo pozornost, Jarrett sljedeće dvije godine nije dobio ni jednu jedinu parnicu, tako da mu se ugled naglo urušio. Najveću pogrešku učinio je kada je sa svojim knjigovođom počeo frizirati knjige – skrivati prihode, napuhavati troškove. Kada su ih uhvatili, knjigovođa se ubio, no Jarrett se nije odlučio na takav korak. Međutim, ostao je krajnje shrvan, a izgledi za to da završi u zatvoru bili su veliki. Nasreću, državni odvjetnik koji je vodio postupak bio je njegov stari prijatelj sa studija prava.

Pojedinosti njihova dogovora zauvijek će ostati mračnom tajnom. Službene optužbe nije bilo, postignut je tek neformalni sporazum po kojem je Jarrett bez puno buke zatvorio tvrtku, odrekao se odvjetničke dozvole i napustio zemlju. Pobjegao je praznih ruku, iako su ljudi bliski cijelom slučaju imali dojam da je još davno pospremio nešto novca u inozemstvo. Clay nije vidio tragove nekog takvog skrivenog blaga.

Tako je veliki Jarrett Carter postao kapetanom ribičkog broda na Bahamima, što je nekima moglo zvučati kao predivan način života. Clay ga je zatekao na brodu, osamnaestmetarskom Wavedan-ceru, gotovo ukliještenom između dvaju plovila u pretrpanoj marini. Ostali iznajmljeni brodovi vraćali su se nakon napornog dana na moru. Preplanuli ribolovci uspoređivali su ulov. Posvuda su bljeskali fotoaparati. Članovi posada, Bahamci, jurcali su uokolo i isto-varivali hladnjake s pohranjenim lubinima i tunama. Odnosili vreće s praznim bocama i limenkama piva.

Kralj milijunskih odšteta

89

Jarrett je stajao na pramcu, s crijevom za vodu u jednoj ruci i spužvom u drugoj. Clay ga je još nekoliko trenutaka promatrao, ne želeći ga prekidati u poslu. Njegov je otac nedvojbeno izgledao

poput stranca u bijegu – bosonog i tamne, naborane kože, sijede he-mingwayevske brade, sa srebrnim lančićima oko vrata, ribičkom kapom s velikim zaslonom na glavi, u prastaraj bijeloj pamučnoj košulji, rukava zadignutih do nadlaktica. Da nije bilo malenog pivskog trbuha, Jarrett bi izgledao kao da je u odličnoj formi.

"Dovraga i bestraga!" poviče u trenutku kada je ugledao sina.

"Zgodan brod", reče Clay stupajući na palubu. Čvrst stisak ruke, ali ništa više. Jarrett nije bio od pretjerano srdačnih tipova, barem ne u odnosu sa sinom. Nekoliko bivših tajnica imalo je drukčije priče. Odavao je miris osušenog znoja, slane vode, ishlapjelog piva – tragova napornog dana na moru. Kratke hlače i bijela košulja bili su prljavi.

"Da, vlasnik je jedan liječnik iz Boce. Dobro izgledaš." "I ti."

"Zdrav sam, a to je jedino važno. Uzmi pivo." Jarrett pokaže prema hladnjaku koji je stajao na palubi.

Otvorivši limenke, sjeli su u platnene stolice, dok je skupina ribiča teturala prolazeći molom. Brod se blago ljuljao. "Naporan dan, ha?" reče Clay.

"Isplovili smo u svitanje, imali smo oca i dvojicu sinova, velike, snažne dečke, svi se ozbiljno bave dizanjem utega. Negdje iz New Jersevja. Još nikada nisam vidio toliko mišića na jednom brodu. Iz mora su izvlačili sabijane od po četrdeset-pedeset kilograma kao da hvataju pastrve."

Pokraj broda su sada prošle dvije žene od četrdeset i koje godine, s malenim naprtnjačama i opremom za ribolov. Izgledale su jednako umorno i jednako preplanulo kao i ostali ribiči. Jedna je bila malko krupnija, druga uglavnom vitka, no Jarrett ih je podjednako promatrao sve dok se nisu izgubile iz vida. Piljio je tako daje Clayu gotovo bilo neugodno.

"Još imaš isti stan?" upita Clay. Stan koji je vidio prije četiri godine bio je oronulo dvosobno utočište u stražnjem dijelu Marsh Harboura.

90

John Grisham

"Da, ali sada živim na brodu. Vlasnik dolazi rijetko, tako da jednostavno ostajem ovdje. U kabini imam i sofuu za tebe."

"Živiš na ovom brodu?"

"Naravno. Ima klimu, više nego dovoljno prostora. A ja sam sam, znaš, najčešće."

Polagano su pili pivo i promatrali još jednu skupinu teturavih ribiča.

"Sutra imam zakup", reče Jarrett. "Jesi za vožnju?" "A što bih drugo ovdje radio?"

"Dolaze mi neki klauni iz Wall Streeta koji žele krenuti u sedam ujutro."

"Zvuči zabavno."

"Gladan sam", reče Jarrett, poskoči na noge i limenku baci u smeće. "Idemo."

Hodali su molom, pokraj desetaka plovila svih mogućih vrsta. Na jedrilicama se uglavnom večeralo. Kapetani ribarica pili su pivo i opušitali se. Svaki od njih nešto je doviknuo Jarrettu, koji je uvijek imao spreman odgovor. I dalje je hodao bosonog. Clay se nalazio na korak iza njega i razmišljao: To je moj otac, veliki Jarrett Čarter, sada bosonoga protuha u izbljedjelim kratkim hlačama i nezakopčanoj košulji, kralj Marsh Harboura. I vrlo nesretan čovjek. Bar Plava peraja bio je krcat i bučan. Činilo se da Jarrett poznaje doslovce sve. Prije nego što su uspjeli pronaći dvije slobodne barske stolice, konobar im je već natočio po jednu visoku čašu punča. "U zdravlje", reče Jarrett, kucne se sa sinom i iskapi pola punča. Potom je uslijedio ozbiljan razgovor o ribarenju s jednim drugim kapetanom i još neko vrijeme nitko nije obraćao pozornost na Claya, što njemu nije ni najmanje smetalo. Jarrett dovrši prvi punč i bučno naruči novi. Pa još jedan.

Prava gozba počela se pripremati za velikim okruglim stolom u jednome kutu. Pladnjevi jastoga, rakova i škampa sada su se nalazili na sredini stola. Jarrett rukom pokaže Clavu neka pođe za njim i njih se dvojica tako smjeste za stol s još šestoricom muškaraca. Glazba je bila glasna, razgovori još glasniji. Svi za stolom davali su sve od sebe kako bi se napili, a predvodnik je i u ovom slučaju bio Jarrett.

Kralj milijunskih odšteta

Mornar koji je sjedio Clavu zdesna bio je ostarjeli hipi koji je tvrdio da je izbjegao Vijetnam i spalio mobilizacijski poziv. Odbacio je sve demokratske pojmove, među njima i zaposlenost i porez na prihod. "Već trideset godina povlačim se po Karibima", hvalio se ustima punim škampa. "Savezne vlasti i ne znaju da postojim."

Clay je pretpostavljao da savezne vlasti baš i ne zanima postoji li taj čovjek ili ne, a isto je vrijedilo i za preostale izrode s kojima je sada večerao. Mornari, kapetani, profesionalni ribiči, a svi su od nečega bježali – alimentacije, poreza, optužnica, propalih poslova.

Smatrali su se buntovnicima, nekonformistima, slobodnim duhovima – suvremenim gusarima, odviše neovisnima da bi dopustili da ih sputavaju uobičajena društvena pravila.

Prethodnog ljeta Abaco se našao na putu snažnome udaru uragana i kapetan Floyd, najglasniji za stolom, još je uvijek ratovao s jednim osiguravajućim društvom. To je potaknulo cijelu rundu priča o uraganu, što je, dakako, iziskivalo novu rundu punča od ruma.

Clay je prestao piti; njegov otac nije. Jarrett je postajao sve glasnijim i sve pijanijim, kao i svi ostali za stolom.

Nakon dva sata hrane više nije bilo, no punč je i dalje dolazio za stol. Konobar ga je sada već donosio u vrču, i Clay odluči pod hitno nestati. Od stola se udaljio a da ga nitko nije primijetio i tako se iskrao iz Plave peraje.

To je bila ta mirna večera s ocem.

Probudio se u tami, na zvuk očevih bučnih koraka u kabini ispod njega, gdje je glasno zviždao, čak i pjevao neku melodiju koja je neodređeno podsjećala na neku stvar Boba Marleyja. "Probudi se!" vikao je Jarrett. Brod se ljuljao, no ne toliko od mora koliko od Jarrettova bučnog nasrtanja na novi dan.

Clay je još nekoliko trenutaka ostao na kratkoj i uskoj sofi, nastojeći se orijentirati, pritom se prisjećajući legende o Jarrettu Čarteru. U ured bi uvijek došao prije šest ujutro, često već u pet, neki put i u četiri. Šest dana u tjednu, nerijetko i sedam. Nije ga bilo na većini Clavovih utakmica, ni na bejzbolu ni na footballu, jer je jednostavno imao previše posla. Kući se nikada ne bi vraćao prije mraka, a mnogo se puta dogodilo da se uopće nije vratio. Kada je Clay odrastao i počeo raditi u tvrtki, Jarrett je bio na glasu kao šef koji

John Grisham

mlade suradnike guši nepreglednim hrpama posla. Kada se situacija u braku ozbiljno pogoršala, počeo je spavati u uredu, ponekad sam. Bez obzira na loše navike, Jarrett se uvijek javljao na dužnost, redovito prije svih ostalih. Očijukao je s alkoholizmom, ali je uspio prestati kada je cuga počela smetati poslu.

U danima najveće slave nije mu trebao san, a neke navike, čini se, jednostavno ne nestaju. Projurio je pokraj sofe glasno pjevajući, iza sebe ostavljajući miris tuša i jeftine kolonjske vodice. "Idemo!" poviče.

O doručku nije bilo ni riječi. Clay se uspio na brzinu oprati u onom skućenom prostoru koji su nazivali tuš-kabinom. Nije bio klaustrofobičan, no pomisao na život u tijesnim brodskim prostorima zamalo mu je priskrbila vrtoglavicu. Vani su oblaci bili gusti, a zrak već topao. Jarrett je bio na zapovjednome mostu, slušao radio, namršteno pogledavajući prema nebu. "Loše vijesti", reče.

"Što se događa?"

"Nailazi olujno nevrijeme. Predviđaju cjelodnevnu jaku kišu."

"Koliko je sati?"

"Pola sedam."

"Kada si se sinoć vratio?"

"Citiraš svoju majku? Kava je ondje." Clay u šalicu ulije jaku kavu i sjedne pokraj kormila.

Jarrettovo lice pokrivala su neprobojne sunčane naočale, brada i zaslon kape. Clay je pretpostavljao da bi se u očima inače vidjeli tragovi gadnog mamurluka, no ovako nitko nikada neće znati... Radiovalovi su bili prepuni upozorenja u vezi s nailaskom oluje, a upućivali su ih veći brodovi s mora. Jarrett i ostali kapetani brodica za iznajmljivanje među sobom su se dovikivali, prenosili izvještaje, predviđali razvoj situacije, odmahivali glavom, zagledani u oblake. Prošlo je pola sata. Nitko nije isplovio.

"Dobijesa", reče Jarrett u jednom trenutku. "Propao dan."

Uto su stigle četiri mlade zvjerke iz Wall Streeta, odreda u bijelim teniskim hlačicama, novim tenisicama i novim ribičkim kapama.

Jarrett ih je ugledao još kada su bili na početku mola, te ih je dočekaao na krmi. Prije nego što su uspjeli doći na brod, reče: "Žalim, dečki, danas nema ribolova. Sprema se oluja."

Kralj milijunskih odšteta

93

Sve četiri glave naglo su se podigle prema nebu. Već na temelju letimičnog pogleda, sva su četvorica zaključila da su meteorolozi pogriješili. "Šalite se", reče jedan od njih.

"Past će samo malo kiše", reče drugi.

"Možemo pokušati. Ja sam za", reče treći.

"Odgovor glasi ne", reče Jarrett. "Danas ni'ko neće loviti."

"Ali platili smo cjelodnevni najam broda."

"Dobit ćete povrat."

Ponovno su pogledali prema oblacima, koji su iz trenutka u trenutak postajali sve tamnijima. Uto se začula i grmljavina, nalik na udaljenu topničku vatru. "Žalim, dečki", reče Jarrett.

"Može sutra?" upita jedan.

"Već imam rezervaciju. Žao mi je."

Pokunjeno su se udaljili, uvjereni da su na prijevaru ostali bez svojih trofejnih sabijana.

Budući daje pitanje rada sada bilo riješeno, Jarrett ode do hladnjaka i uzme pivo. "Hoćeš?" upita Claya.

"Koliko je sati?"

"Bit će da je vrijeme za pivo."

"Još nisam popio ni kavu."

Sjedili su u ribičkim naslonjačima na palubi i slušali kako se grmljavina pojačava. Marinom je vladala velika užurbanost, jer su kapetani i mornari vezivali i osiguravali brodove, a nesretni ribiči žurno se vraćali molovima, noseći hladnjake i torbe pune krema za sunčanje i fotoaparata. I vjetar je malo-pomalo jačao.

"Razgovarao si s majkom?" upita Jarrett.

"Nisam."

Povijest obitelji Čarter bila je prava noćna mora i obojica su znala daje bolje ne upuštati se u te teme. "I dalje si u UJP-u?" upita Jarrett.

"Da, o tome bih htio razgovarati s tobom." "Kako je Rebecca?"

"Mislim da je to već pitanje prošlosti." "A to je dobro ili loše?"

John Grisham

"Trenutačno samo bolno."

"Koliko ti je sada godina?"

"Dvadeset četiri godine mlađi od tebe. Trideset jedna."

"Tako je. Premlad si za brak."

"Hvala, tata."

U tom trenutku na molu se pojavio kapetan Floyd, u punom trku dojurivši do njihova broda. "Došao je Gunter. Poker za deset minuta. Idemo!"

Jarrett poskoči na noge, odjednom nalik na dijete na božićno jutro.

"Jesi za?" upita Claya.

"Za što?"

"Poker."

"Ne igram poker. Tko je Gunter?"

Jarrett se istegne i pokaže rukom. "Vidiš onu jahtu, tridesetmetarsku. To je Gunterova jahta. Stari njemački prdonja koji ima milijardu zelembaća i pun brod komada. Vjeruj mi da je ondje bolje pregrmjeti oluju."

"Idemo!" poviče kapetan Floyd, već se udaljavajući.

Jarrett je silazio s broda, spuštao se na mol. "Ideš?" upita ljutito.

"Ovaj put ne bih."

"Ne budi smiješan. Bit će puno zabavnije nego cijeli dan sjediti ovdje." Jarrett se već udaljavao, stopama kapetana Floyd. Clay mu samo mahne. "Čitat ću knjigu." "Kakogod..."

Uskočili su u maleni čamac zajedno s još jednom protuhom i stali veslati, već se nakon nekoliko trenutaka gubeći iza jahta.

Clay oca neće vidjeti još mjesecima. Toliko od njegovih savjeta.

Morat će se snaći posve sam.

11

Apartman se nalazio u jednom drugom hotelu. Pače se selio kao da su mu na tragu hrpe špijuna. Nakon kratkog pozdrava i ponuđene kave, bacili su se na posao. Clay je jasno vidio da na Pacea djeluje pritisak. Izgledao je umorno. Pokreti su mu bili nervozni. Riječi je izgovarao brže. Više nije bilo osmijeha. Nije bilo pitanja u vezi s vikendom, kao ni u vezi s ribolovom na Bahamima. Pače se

spremao postići sporazum, bilo s Clayom Čarterom, bilo sa sljedećim odvjetnikom s popisa. Sjeli su za stol, svatko s jednim notesom, olovaka pripravnih za udar.

"Čini mi se da bi pet milijuna po smrtnom slučaju bio primjereniji iznos", počne Clay. "Dakako da je riječ o klincima s ulice čiji životi u gospodarskome smislu nemaju osobitu vrijednost, ali to što je učinio tvoj klijent u razmjerima kaznene odštete vrijedi milijune i milijune dolara. Kombinacijom stvarne i kaznene dolazimo do iznosa od pet milijuna."

"Tip u komi sinoć je umro", reče Pače.

"Znači da imamo šest žrtava."

"Sedam. Još jednu izgubili smo u subotu ujutro."

Clay je pet milijuna pomnožio sa šest toliko puta da je imao poteškoća s prihvaćanjem nove brojke. "Tko? Gdje?"

"Prljave pojedinosti dobit ćeš poslije, može? Recimo samo daje iza nas naporan vikend. Dok si ti lovio ribe, mi smo pratili pozive upućene Hitnoj, za što je u ovome gradu za plodnog vikenda potrebna prava mala vojska."

96

John Grisham

"Sigurni ste da je i to izazvao Tarvan?" "Sigurni smo."

Clay nažvrlja nešto bez ikakva smisla i pokuša prilagoditi strategiju. "Neka dogovor bude pet milijuna po smrti", reče.

"Dogovoreno."

Clay je tijekom povratka s Abaca samog sebe bio uvjerio da je riječ o igri s nulama. O tome ne razmišljaj kao o stvarnome novcu, nego samo o nizu nula nakon nekih brojki. Zasada ne razmišljaj o tome što se novcem može kupiti. Zaboravi na dramatične promjene koje su pred vratima. Zaboravi što bi sve neka porota u budućnosti mogla odlučiti. Samo se igraj nulama. Ne obaziri se na oštru bol koja ti razdire utrobu. Pretvaraj se da ti je želudac obložen čelikom. Tvoj je protivnik slab i prestrašen, vrlo bogat i užasno kriv.

Clay s mukom proguta slinu i pokuša progovoriti svojim normalnim tonom. "Odvjetničke naknade su preniske", reče.

"Oh, doista?" reče Pače, pritom se čak i smiješeći. "Deset milijuna nije dovoljno?"

"Za ovakav slučaj nije. Bili biste neusporedivo izloženiji da u igri sudjeluje neka velika tvrtka koja se specijalizirala za odštetne parnice."

"Brzo povezuješ stvari, zar ne?"

"Pola novca otići će na porez. Režije za ono što ste mi namijenili bit će vrlo skupe. Od mene se očekuje da za samo nekoliko dana utemeljim pravu odvjetničku tvrtku, i to još u vrlo skupome dijelu grada. Usto, želim učiniti i nešto za Tequilu i ostale optuženike, koji u cijeloj priči izvlače najdeblji kraj."

"Samo reci iznos." Pače je već nešto pisao.

"S petnaest milijuna prelazak će biti neusporedivo galantniji."

"Bacaš pikado?"

"Ne, samo pregovaram."

"Znači, tražiš pedeset milijuna... trideset pet za obitelji, petnaest za sebe. I to je to?"

"To bi trebalo biti sve."

"Dogovoreno." Pače ispruži ruku prema njemu i reče: "Čestitam."

Kralj milijunskih odšteta

97

Clay je stisne. Na pamet mu je palo jedino: "Hvala."

"Ovdje je ugovor, s nekoliko pojedinosti i odredaba." Max je već imao ruku u aktovci.

"Kakve su to odredbe?"

"Prvo, ne smiješ spomenuti Tarvan Tequili Watsonu, njegovu novom odvjetniku, kao ni drugim optuženicima u našoj priči. Takvim postupkom sve bi doveo u veliku opasnost. Kao što smo već razgovarali, ovisnost o drogi ne prihvaća se kao obrana za počinitelja zločina. Bila bi to olakotna okolnost u fazi izricanja presude, no gospodin Watson počinio je ubojstvo, i ono što je u to vrijeme uzimao, što god to bilo, nevažno je za obranu pred sudom."

"Toga sam svjesniji nego ti."

"U tom slučaju lijepo zaboravi ubojice. Sada zastupaš obitelji njihovih žrtava. Na suprotnoj si strani ulice, Clay, stoga to lijepo prihvati. Po ovom sporazumu, unaprijed ćemo ti isplatiti pet milijuna, još pet milijuna za deset dana, a preostalih pet nakon konačnog zaključivanja svih nagodba. Čim nekome spomeneš

Tarvan, cijeli dogovor otpada. Prekrši naše povjerenje u odnosu s optuženicima, pa ćeš ostati bez vraški velike love."

Clay kimne, zagledan u debeli ugovor koji je sada ležao na stolu.

"Ovo je u biti ugovor o povjerljivosti", nastavi Max, rukom kuckajući po dokumentu. "Prepun je mračnih tajni, od kojih ćeš većinu morati skriti i pred vlastitom tajnicom. Na primjer, nigdje se ne spominje naziv mogeg klijenta. Na Bermudima je sada osnovana korporacija s novim odsjekom na Nizozemskim Antilima koja odgovara švicarskom konzorciju sa sjedištem u Luksemburgu. Papirnati trag ondje i počinje i završava. Nitko, čak ni ja, ne može ga pratiti a da se ne izgubi. Tvoji novi klijenti dobivaju novac i ne bi trebali postavljati pitanja. Smatramo da to neće biti problematično. Ti ćeš, pak, zaraditi pravo bogatstvo. Stoga ne očekujemo propovijedi s uzvišenog moralnog stajališta. Jednostavno uzmi lovu, dovrši posao i svi će biti puno sretniji."

"Tek tako trebam prodati dušu?"

"Kao što sam već rekao, preskoči propovijedi. Ne činiš ništa neetično. Osigurat ćeš divovske odštete klijentima koji nemaju pojma da im netko nešto uopće duguje. To baš i nije prodavanje duše. Pa

98

John Grisham

što ako se pritom obogatiš? Nećeš biti prvi odvjetnik kojem je s neba pala velika lova."

Clay je razmišljao o prvih pet milijuna. Isplata odmah.

Max ispuni nekoliko praznih kućica negdje duboko u ugovoru, pa ga odgurne prema njemu. "Ovo je preliminarni sporazum. Potpiši, pa ću ti moći reći više o svojem klijentu. Donijet ću kavu."

Clay uzme dokument, pridigne te papire koji su postajali sve težima, a zatim pokuša pročitati prvi odlomak. Max je zvao hotelski restoran.

Odmah će dati otkaz, istog tog dana, u Uredu javnog pravobranitelja i prestati službeno zastupati Tequilu Watsona. Dokumenti su već bili napisani i priloženi ugovoru. Odmah će registrirati vlastitu pravnu tvrtku, angažirati prikladno osoblje, otvoriti bankovne račune i tako dalje i tako dalje. Bio je priložen i

osnivački dokument za Odvjetnički ured J. Claya Čartera II., sve pisano standardiziranim jezikom i s uobičajenim odredbama. Čim to bude moguće, stupit će u kontakt s onih sedam obitelji i početi pridobivati njihove slučajeve.

Clay je nastavio čitati i uz kavu. Max je bio na mobilnom telefonu na suprotnoj strani apartmana, šaptao ozbiljnim glasom, nesumnjivo nadređenome prenoseći najnoviji razvoj događaja. Ili je možda pratio rad svoje mreže, kako bi utvrdio je li došlo do nekog novog ubojstva povezanog s Tarvanom. Za svoj potpis na jedanaestoj stranici Clay će, trenutačnim prijenosom, dobiti pet milijuna dolara, iznos koji je Max maločas unio skladnim rukopisom. Ruke su mu drhtale dok se potpisivao, ne od straha ili zbog moralnih dvojbi, nego zato što su ga šokirale tolike nule. Pošto su riješili prvi komplet dokumenata, izišli su iz hotela, ušli u veliki terenski automobil kojim je upravljao isti onaj tjelohranitelj koji je Claya dočekao u predvorju Willarda. "Predlažem da prvo otvorimo bankovni račun", reče Max tiho, ali odlučno. Clay je bio Pepeljuga koja se sprema na ples, pristaje na vožnju jer je sada sve san.

"Svakako, to je dobra zamisao", uspio je nekako reći. "Želiš neku određenu banku?" upita Pače.

Clavova sadašnja banka šokirala bi se kada bi znala za novčane aktivnosti koje će uslijediti. Njegov tekući račun ondje je već tako dugo uspijevaao održavati se iznad golog minimuma da bi svaki ve-
Kralj milijunskih odšteta

99

ći ulog oglasio znak za uzbunu. Neki bankovni službenik skromna položaja jednom ga je nazvao kako bi mu priopćio da već dugo kasni s otplatom malenog kredita. U glavi je gotovo čuo neku veliku zvjerku negdje gore, u upravi, kako s nevjericom pilji u isprintano stanje.

"Uvjeren sam da ste nešto već smislili", reče Clay.

"Blisko surađujemo s Chaseom. Ondje će transakcije biti brže i bezbolnije."

U tom slučaju neka bude Chase, pomisli Clay s osmijehom. Samo neka se transakcije ubrzaju.

"Banka Chase, u Petnaestoj", reče Max vozaču, koji je već išao u tom smjeru. Max izvadi nove papire. "Ovo je ugovor o najmu i podnajmu uredskog prostora. Kao što znaš, riječ je o vrhunskom poslovnom prostoru koji se nikako ne može smatrati jeftinim. Moj se klijent služio uslugama jedne fiktivne tvrtke kako bi ga dvije godine iznajmljivao po osamnaest tisuća dolara na mjesec. Tebi ga možemo dati u podnajam za identičan iznos."

"To je, manje-više četiristo tisuća zelembaća."

Max se nasmiješi i reče: "To si možete priuštiti, gospodine. Počnite razmišljati kao odvjetnik koji ima love na bacanje."

Već je bio dogovoren susret s potpredsjednikom ovog ili onog odjela. Max je potražio željenu osobu, i nakon toga u svim su im hodnicima polagali crvene sagove. Clay je obavio potrebne poslove i potpisao potrebnu dokumentaciju.

Prema potpredsjednikovim riječima, novac će na računu biti najkasnije u pet poslije podne.

Kad su se ponovno našli u automobilu, Max se potpuno posvetio poslu. "Bili smo toliko slobodni i pripremili osnivačku povelju za tvoju tvrtku", reče, uručujući mu nove dokumente.

"Već sam je vidio", reče Clay, koji je i dalje razmišljao o prijenosu pet milijuna.

"Poprilično uobičajene stvari... ništa osjetljivo. Tvrtku registriraj preko Interneta. Plati dvjesto dolara kreditnom karticom i možeš početi raditi. Traje manje od sata. To možeš obaviti iz svojeg ureda u UJP-u."

100

John Grisham

Clay prihvati dokumente i pogleda kroz prozor. Elegantni zaga-sitocrveni Jaguar XJ na semaforu se zaustavio do njih, tako da su mu misli sada počele lutati. Nastojao se usredotočiti na posao, no to mu jednostavno nije polazilo za rukom.

"Kad smo već kod UJP-a," govorio je sada Max, "kako želiš postupiti u vezi s tim ljudima?"

"Obavimo to sada."

"M na križanju s Osamnaestom", reče Max vozaču, kojem, kako se činilo, nije promicalo baš ništa. Ponovno se obraćajući Clayu, Max

upita: "Jesi li razmišljao o Rodneyju i Paulette?"

"Jesam. Danas ću razgovarati s njima."

"Odlično."

"Drago mi je što to odobravaš."

"I mi imamo nekolicinu ljudi koji odlično poznaju grad. Mogu pomoći. Radit će za nas, no tvoji klijenti to neće znati." Dok je to govorio, glavom je pokazao prema vozaču. "Clay, nikako se ne možemo opustiti dok svih sedam obitelji ne bude na popisu tvojih klijenata."

"Čini mi se da ću Rodneyju i Paulette morati ispričati sve."

"Gotovo sve. Oni će jedini u tvojoj tvrtki znati što se dogodilo. Ali ni u jednom trenutku ne smiješ spomenuti ni Tarvan ni tvrtku, a oni nikada neće vidjeti sporazume o nagodbi. Mi ćemo ih pripremiti."

"Ali moraju znati što nudimo."

"Očito. Moraju uvjeriti obitelji da trebaju uzeti novac. No nikako ne smiju znati odakle taj novac dolazi."

"To će biti već malo teže." "Najprije ih trebamo zaposliti."

Ako je netko u UJP-u i primijetio da Claya nema, to se nije odražavalo ni u čemu. Čak je i pouzdana gospođica Glick bila prezauzeta telefonima i nije imala vremena za uobičajeno: "Gdje ste bili?" Na stolu ga je dočekalo desetak poruka, a sve su sada bile nevažne jer više ništa nije imalo veze ni sa čime. Glenda je bila na nekoj konferenciji u New Yorku, a njezina odsutnost značila je, kao i uvijek, dulje stanke za objed i više bolovanja u UJP-u. On na brzinu napiše službenu ostavku i Glendi je pošalje e-mailom. Iza zat-

Kralj milijunskih odšteta

101

vorenih vrata, u dvije je aktovke potrpao osobno uredsko smeće, ostavljajući stare knjige i ostale svoje stvari koje je nekoć smatrao sentimentalnom vrijednošću. Uvijek se može vratiti po njih pomisli, iako je znao da više neće zalaziti ovamo.

Rodnevjev se stol nalazio u skućenom radnom prostoru koji je dijelio s još dvojicom pravničkih pomoćnika. "Imaš nekoliko sekundi?" upita ga Clay.

"Baš i ne", reče Rodney, gotovo i ne podižući pogled s hrpe

izvještaja.

"Dogodio se veliki pomak u slučaju Tequile Watsona. Neće trajati dulje od minute."

Rodney nevoljko zatakne olovku za uho i za Clayom pođe do njegova ureda, gdje su police bile raščišćene, a vrata iza njih zaključana. "Odlazim", počne Clay, gotovo šaptom.

Razgovarali su gotovo cijeli sat, dok je Max Pače nestrpljivo čekao u autu, nepropisno parkiranome uz pločnik. Kada se Clay pojavio s dvjema prepunim aktovkama, iza njega je hodao i Rodney, koji je također nosio tešku aktovku i prepunu papirnatu vreću. Rodney uđe u svoj auto i nestane. Clay uskoči u Maxov terenac.

"Pristao je", reče Clay. "Kakvo iznenađenje..."

U uredu u Aveniji Connecticut našli su se sa stručnjakom za unutarnje uređenje kojeg je plaćao Max. Clayu je dodijeljen njegov izbor razmjerno skupog namještaja koji se slučajno već nalazio u skladištu, te ga je tako bilo moguće dostaviti za dvadeset četiri sata. Pokazivao mu je razne nacрте i uzorke, sve u gornjem cjenovnom razredu. Nakon toga potpisao je narudžbu.

Već se instalirao i telefonski sustav. Stručnjak za računala došao je nakon odlaska savjetnika za uređenje. U jednom je trenutku Clay trošio novac toliko brzo da se već počeo pitati je li iz Maxa izvukao dovoljno.

Nešto prije pet poslije podne, Max je izišao iz svježe obojenog ureda i spremio mobilni telefon u džep. "Novac je na računu", reče Clayu.

"Pet milijuna?"

"Tako je. Sada si multimilijunaš."

102

John Grisham

"Bježim odavde", reče Clay. "Vidimo se sutra." "Kamo ideš?"

"To da me više nisi pitao, može? Nisi mi šef. I prestani me pratiti. Postigli smo dogovor."

Još nekoliko ulica hodao je Avenijom Connecticut, naguravajući se s masama koje su se vraćale s posla, glupavo se smiješeći samome sebi, nogama ne dodirujući beton pločnika. Spuštao se Sedamnaestom sve dok nije ugledao veliku vodenu površinu The Malla i stup Washingtonova spomenika, gdje su se horde

srednjoškolaca natiskivale za skupno fotografiranje. Skrenuo je desno i prošao kroz Constitution Gardens, i pokraj spomenika žrtvama rata u Vijetnamu. Nakon toga zastao je kod jednog kioska, kupio dvije jeftine cigare, pripalio jednu, i nastavio do stuba Lincolnova memori-jalnog centra, gdje je još dugo sjedio, zagledan u The Mall i Kongres u daljini.

Razmišljati jasno i suvislo nije bilo moguće. Jednu poštenu misao odmah bi zagušila i istisnula druga. Razmišljao je o ocu koji živi na posuđenom brodu za ribolov, pretvara se da ima dobar život, ali se zapravo muči kako bi preživio; pedeset pet godina, apsolutno bez ikakve budućnosti; odao se piću kako bi zaboravio jad. Otpuhivao je dim i još neko vrijeme u mislima kupovao, tek tako, iz zabave, zbrajao koliko bi utrošio kada bi kupio sve što želi – novu garderobu, istinski zgodan auto, glazbenu liniju, malo putovao. Zbroj je bio tek maleni dio bogatstva kojim je raspolagao. Kakav automobil – to je bilo veliko pitanje. Auto koji odiše uspjehom, ali nije pretenciozan.

Trebat će, dakako, i novi dom. U Georgetownu će potražiti neku slikovitu starinsku kuću. Čuo je priče o tome kako se neke od njih prodaju i za šest milijuna, no toliko mu ipak ne treba. Bio je uvjeren da će pronaći nešto u kategoriji od milijun dolara.

Milijun po milijun.

Pomislio je i na Rebeccu, iako se trudio na nju ne trošiti previše vremena. U posljednje četiri godine bila mu je jedini prijatelj s kojim je dijelio sve. Sada nema s kime razgovarati. Prekinuli su prije pet dana, no u međuvremenu se dogodilo toliko toga da gotovo i nije imao vremena razmišljati o njoj.

Kralj milijunskih odšteta

103

"Zaboravi Van Hornove", reče naglas, otpuhujući gust oblak dima. Priložit će velikodušni dar zakladi Piedmont, strogo namjenski, za očuvanje prirodnih ljepota sjeverne Virginije. Jednog pravnčkog pomoćnika angažirat će samo za praćenje najnovijih preotimanja zemlje i prijedloga projekata BVH Grupe. Kad god bude bilo moguće, potajno će angažirati odvjetnike koji će zastupati male zemljoposjednike koji ne znaju da će postati susjedima Buldožera

Bennetta. Oh, kako će se samo zabavljati na području zaštite okoliša!

Zaboravi sve te ljude.

On pripali drugu cigaru i nazove Jonu, koji je odrađivao nekoliko sati u prodavaonici računala. "Imam stol u Citronelleu, u osam", reče Clay. Bio je to trenutačno najtraženiji francuski restoran u Washingtonu.

"A-ha", reče Jonah.

"Ozbiljno. Slavimo. Prelazim na novi posao. Objasnit ću poslije. Samo dođi na vrijeme."

"Mogu dovesti prijateljicu?" "Apsolutno ne."

Jonah nikamo ne bi išao bez svoje djevojke tjedna. Kada se iseli, Clay će se iseliti sam i neće mu nedostajati Jonina junaštva iz spavaće sobe. Nazvao je još dvojicu frendova s prava, no obojica su imala djecu i obaveze, a on ih nije nazvao dovoljno rano.

Večera s Jonom. Uvijek nova pustolovina.

12

U džepu košulje držao je potpuno nove posjetnice na kojima se boja jedva osušila, a koje mu je ujutro dostavila tiskara. Na njoj je stajalo da je Glavni odvjetnički pomoćnik Odvjetničkog ureda J. Claya Čartera II. Rodnev Albritton, glavni odvjetnički pomoćnik, kao da tvrtka ima cijeli odjel pravničkih pomoćnika koji rade pod njim. To nije bio slučaj, no tvrtka se ipak širila zadivljujućom brzinom.

Da je imao vremena kupiti novo odijelo, vjerojatno ga ne bi odjenuo za prvu misiju. Stara odora dat će bolje rezultate — tamnop-lavi sako, nezategnuta kravata, izbljedjele traperice, ofucane crne vojničke polučizme. I dalje radi na ulici i mora tako izgledati. Adelfu Pumphrev zatekao je na radnome mjestu, gdje je piljila u niz monitora za nadzor, zapravo, međutim, ne videći ništa.

Sin joj je poginuo prije deset dana.

Pogledala ga je i rukom pokazala popis na koji su se trebali upisati svi posjetitelji. Izvadiвши jednu od posjetnica, on joj se predstavi.

"Radim za jednog odvjetnika iz središta grada", reče.

"Lijepo", reče ona tiho, čak i ne pogledavši posjetnicu.

"Volio bih na koju minutu porazgovarati s vama."

"O čemu?"

"O vašem sinu, Ramonu."

"O čemu u vezi s njim?"

"O njegovoj smrti znam nešto što vi ne znate."

Kralj milijunskih odšteta

105

"To mi trenutačno baš i nije omiljena tema."

"To mi je razumljivo, i žao mi je što o tome razgovaramo. Ali to što vam želim reći sigurno će vam se dopasti i neće trajati dugo."

Ona pogleda oko sebe. Daleko u hodniku nalazio se drugi uniformirani čuvar. Stajao je pokraj nekih vrata i napola spavao.

"Za dvadeset minuta mogu na pauzu", reče ona. "Vidjet ćemo se u kan-tini, na prvom katu iznad."

Dok se udaljavao, Rodnev je samome sebi rekao kako je istina da, točno je, upravo tako, vrijedi svaki cent nove i izdašne plaće. Bijelac koji bi u vezi s tako osjetljivom stvari pristupio Adelfi, još bi uvijek stajao pred njom, nervozan, uzdrhtao, već bez riječi, jer se ona ne bi ni pomaknula. Ne bi mu vjerovala, ni njemu ni njegovim riječima, ne bi pokazala nimalo zanimanja za njegova objašnjenja, barem u prvih petnaest minuta razgovora.

No Rodnev je bio uglađen, pametan i tamnopus, a ona je željela s nekim razgovarati.

Dosje Maxa Pacea o Ramonu Pumphrevju bio je kratak, ali temeljit; nije bilo puno toga što je trebalo pokriti. Navodni otac nije se vjenčao s majkom. Tip se zvao Leon Tease i trenutačno je gulio tridesetogodišnju kaznu u Pennsvlvaniji, zbog oružane pljačke i pokušaja ubojstva. On i Adelfa, kako se činilo, živjeli su zajedno tek koliko je bilo potrebno da začnu dvoje djece – Ramona i malko mlađeg brata po imenu Michael. Trećeg brata poslije je začeo muškarac za kojeg se Adelfa bila udala i od kojeg se nešto poslije razvela. Trenutačno je bila neudana i, uz dvojicu preostalih sinova, nastojala podizati dvije male nećakinje, djecu sestre koja je u zatvoru završila zbog prodaje cracka.

Adelfa je primala 21.000 dolara na godinu radeći za privatnu tvrtku zaduženu za osiguranje opasnostima manje izloženih uredskih zgrada u Washingtonu. Iz svojega stana u jednoj zgradi u sjeverois-točnome dijelu grada, svaki je dan u središte grada putovala

podzemnom željeznicom. Nije imala automobil i nije znala voziti. Na tekućem računu imala je vrlo malo novca, a imala je i dvije kreditne kartice koje su joj na vrat neprestano navlačile nevolje, i zbog kojih nikako nije mogla dobiti dobru ocjenu kreditne sposobnosti. Ni-

106

John Grisham

je imala policijski dosje. Osim posla i obitelji, jedini interes, kako se činilo, bilo je sudjelovanje u aktivnostima centra za gospel Old Salem, koji se nalazio u blizini mjesta stanovanja.

Budući da su oboje odrasli u gradu, nekoliko su se minuta zabavljali igrom "koga sve znaš?" Gdje si išao u školu? Odakle su ti roditelji? Tako su došli i do nekoliko tanahnih veza. Adelfa je pila Colu bez šećera, Rodnev crnu kavu. Kantina je bila ispunjena do pola, a najveći dio gostiju činili su nevažni birokrati koji su blebetali o svemu i svačemu, samo ne o monotonome poslu koji su trebali odrađivati.

"Želio si razgovarati o mojem sinu", reče ona nakon nekoliko minuta ne odviše lagodnog čavrljanja. Glas joj je bio blag i prigušen, napet; još je odražavao bol i patnju.

Rodnev se nakon malo meškoljenja nagne prema njoj. "Da, i ponavljam: žao mi je što razgovaramo o njemu. I ja imam djecu. Ne mogu ni zamisliti što sve proživljavaš."

"Tu imaš pravo."

"Radim za jednog odvjetnika, ovdje iz grada, mladog tipa, vrlo pametnog, a on je nanjušio nešto što ti može donijeti hrpu love."

Činilo se da je pomisao na velik novac nije nimalo zbunila.

Rodnev nastavi: "Klinac koji je ubio Ramona tek je bio izišao iz rehabilitacijskog centra u kojem je bio zatvoren gotovo četiri mjeseca. Bio je narkić, klinac s ulice, bez velikih izgleda u životu. U sklopu liječenja davali su mu lijekove. Mi držimo da je od jednog od lijekova poludio toliko da nasumično odabere žrtvu i počne pucati."

"To onda nije bio nekakav propali posao s drogom?" "Ne, ni slučajno."

Pogled joj je sada odlutao, oči se ovlažile, i Rodnev je na trenutak

uočio znakove neizbježnog nailaska sloma. No već trenutak poslije ona ga pogleda i reče: "Hrpa love? Koliko?"

"Više od milijuna", reče on, posve bezizražajna lica, izraza koji je vježbao barem desetak puta, jer je vrlo ozbiljno sumnjao da te riječi može izgovoriti a da ne razrogači oči.

Kralj milijunskih odšteta

107

Kod Adelfe nije bilo vidljivih reakcija, barem ne u prvi mah.

Ponovno pogled koji luta uokolo. "Zajebavaš me?" reče.

"A zašto? Ne poznajem te. Zašto bih samo tako upao ovamo i vukao te za nos. U igri je novac, velik novac. Lova velikog poduzeća koje proizvodi lijekove, a želi da to uzmeš i nastaviš šutjeti."

"Koja velika firma?"

"Čuj, ispričao sam sve što znam. Moj je posao naći se s tobom, objasniti situaciju i pozvati te da dođeš do gospodina Čartera, odvjetnika za kojeg radim. On će ti sve objasniti."

"Bijeli tip?"

"Da. Dobar tip. S njim radim već pet godina. Svidjet će ti se, kao i to što ćeš od njega čuti."

Vlažne su se oči sada razbistrile. Ona slegne ramenima i reče: "U redu."

"U koliko završavaš?" upita on.

"Pola pet."

"Naš je ured u Aveniji Connecticut, na petnaest minuta odavde. Gospodin Čarter će te čekati. Imaš moju vizitku."

Ona ponovno pogleda posjetnicu.

"I još jedna vrlo važna stvar..." reče Rodnev, gotovo šaptom. "Stvar će funkcionirati samo ako o tome ne budeš brbljala. To je velika tajna. Postupi po savjetu gospodina Čartera i dobit ćeš novac o kakvom nisi ni sanjala. No ako se nešto pročuje, ne dobivaš ništa."

Adelfa je kimala.

"I bilo bi dobro da počneš razmišljati o preseljenju."

"Preseljenju?"

"Na primjer o novoj kući u nekom drugom gradu, gdje te nitko ne poznaje i nitko ne zna da imaš puno novca. Zgodnoj kući u nekoj sigurnoj ulici u kojoj se klinci na pločniku mogu voziti na biciklu,

gdje nema preprodavača droge, nema banda, u školama nema detektora metala. Nema rodbine koja čeka tvoju lovu. Prihvati savjet od čovjeka koji je odrastao kao ti. Odseli se. Makni se odavde. Vрати se s ovim novcem u Lincoln Tower i živu će te pojesti."

108

John Grisham

Clavov prepad na UJP zasada je donio gospođicu Glick, tu krajnje djelotvornu tajnicu koja je tek malčice oklijevala kada je čula za mogućnost udvostručivanja plaće, i njegovu staru prijateljicu Paulette Tullos, koja je, iako ju je odsutni suprug, Grk, uzdržavao više nego dobro, ipak spremno pristala na plaću od 200.000 na godinu, umjesto više nego skromnih 40.000; i, dakako, Rodnevja. Potez je izazvao i dva hitna, no zasada neuzvrćena Glendina telefonska poziva, kao i cijeli niz oštro intoniranih elektronskih poruka, na koje se također nije obazirao, barem zasada. Clay se samome sebi bio zarekao da će se s Glendom naći u vrlo bliskoj budućnosti i dati joj nekakav neuvjerljiv razlog za to što joj je preoteo kvalitetne ljude. Kao protutežu tim kvalitetnim ljudima, zaposlio je i svojeg cimera, Jonu, koji mu je, iako se nikada nije bavio pravom – stručni ispit položio je u petom pokušaju – bio prijatelj i pouzdanik za kojeg se nadao da bi mogao steći i određene pravničke sposobnosti. Jonah je bio brbljav i sklon čašici, tako da mu je Clay priču o svojoj novoj tvrtki iznio samo u najgrubljim crtama. Namjera mu je bila Jo-ni malo-pomalo otkrivati sve više, no počeo je od najosnovnijeg. Njušeći lovu, Jonah je pregovorima izborio početnu plaću u visini od 90.000 dolara, manju od plaće Glavnog pravničkog pomoćnika, iako nitko u tvrtki nije znao koliko primaju ostali. Nova knjigovodstvena tvrtka s drugog kata vodila je knjige i platne liste. Clay je Paulette i Joni situaciju objasnio na jednako oprezan način kao i Rodnevju. Odnosno: Slučajno je naišao na zavjeru u vezi s jednim štetnim lijekom – naziv lijeka i tvrtke nikada neće doznati ni oni ni netko drugi. Stupio je u vezu s tvrtkom. Tako je na brzinu postignut dogovor. Doći će do velikih isplata. Tajnovitost je presudna. Samo obavite svatko svoj posao i ne pitajte previše. Stvorit ćemo zgodnu malu tvrtku u kojoj ćemo puno zaraditi i pritom se još i malo zabaviti.

Tko bi odbio takvu ponudu?

Gospođica Glick dočekala je Adelfu Pumphrey kao da je riječ o prvom pravom klijentu koji je ušao u blistavi prostor nove odvjetničke tvrtke, što je zapravo i bio slučaj. Sve je mirisalo po novome – boja, sag, tapete, talijanski kožni namještaj u predvorju. Gospođica Glick Adelfi je donijela vodu u kristalnoj čaši koju još nitko nikada nije upotrijebio, a zatim se vratila poslu organiziranja svojeg

Kralj milijunskih odšteta

109

radnog stola od stakla i kroma. Sljedeća je na redu bila Paulette. Ona je Adelfu odvela u svoj ured na pripremu, koja je obuhvaćala više od poluozbilnog ženskog razgovora. Paulette je zapisala hrpu podataka o obitelji i podrijetlu, iste one informacije koje je već bio priredio Max Pače. Ožalošćenoj majci uputila je riječi koje su joj bile najpotrebnije.

Dosada su svi imali tamnu kožu, i Adelfi je to ulilo podosta osjećaja sigurnosti.

"Moguće je da ste gospodina Čartera negdje već vidjeli", reče Paulette, odrađujući okvirni scenarij koji je osmislila u dogovoru s Clayom. "Bio je u sudnici kada i vi. Sudac ga je imenovao braniteljem Tequile Watsona, no on se riješio tog slučaja. Tako je i postao posrednikom u nagodbi."

Adelfa se doimala zbunjeno, točno prema njihovim očekivanjima. Paulette nesmiljeno nastavi: "On i ja zajedno smo pet godina radili u Uredu javnog pravobranitelja. Prije nekoliko dana dali smo otkaz i otvorili ovu tvrtku. Svidjet će vam se. Vrlo drag čovjek i odličan odvjetnik. Pošten i odan klijentu."

"Svi ste tek počeli?"

"Da. Clay je odavno želio imati vlastitu tvrtku. Zamolio me da prijedem k njemu. U pouzdanim ste rukama, Adelfa."

Zbunjenost je u međuvremenu poprimila razmjere krajnje izgubljenosti.

"Imate pitanja?" upita Paulette.

"Toliko da ne znam odakle početi."

"To mi je jasno. Evo i mali savjet s moje strane: Ne pitajte previše."

Jedna velika tvrtka želi vam isplatiti velik novac kako bi unaprijed riješila vašu potencijalnu tužbu koja bi proistekla zbog smrti vašeg sina. Budete li oklijevali i postavljali previše pitanja, vrlo bi se lako moglo dogoditi da ostanete praznih ruku. Jednostavno uzmite novac, Adelfa. Uzmite novac i nestanite odavde."

Kada je napokon došao trenutak za upoznavanje s gospodinom Čarterom, Paulette ju je odvela niz hodnik, do velikog ureda u kutu. Clay je već puni sat nervozno šetao amo-tamo, no Adelfu je dočekaio smireno, poželjevši joj dobrodošlicu u ime tvrtke. Kravata

mu

110

John Grisham

je bila otpuštena, rukavi podignuti, stol prepun fascikala i papira, kao da vodi parnice na nebrojenim frontama. Paulette se zadržala sve dok njih dvoje nisu posve probili led, a zatim se, prema planu, ispričala.

"Prepoznala sam vas", reče Adelfa.

"Da, bio sam na sudu u vrijeme prvog izlaska pred sud. Sudac mi je uvalio taj slučaj, no uspio sam ga se riješiti. Sada radim na suprotnoj strani ulice."

"Slušam vas."

"Sve ovo vjerojatno vas je zbunilo."

"Točno."

"No stvar je zapravo vrlo jednostavna." Clay sjedne na rub stola i spusti pogled prema njezinu beznadno smetenom licu. Prekriživši ruke na prsima, nastojao je ostaviti dojam da je to radio više puta. Počeo joj je iznositi svoju verziju priče o velikoj i zločestoj farmaceutskoj tvrtki; premda je bila otvorenija, sadržajnija i življa od Rodnevjeve, u biti je to bila ista priča koja nije donijela puno novih činjenica. Adelfa je sjedila duboko zavaljena u kožni naslonjač, ruku sklopljenih u krilu, preko hlača službene odore, budno ga promatrala, praktički i ne trepćući, točno ne znajući u što bi trebala vjerovati.

Dovršavajući priču, on reče: "Voljni su isplatiti vam puno novca, i to odmah."

"Tko je to... točno?"

"Farmaceutska tvrtka o kojoj govorimo."

"Ima nekakav naziv?"

"Ima ih nekoliko, kao i nekoliko adresa, a vi nikada nećete doznati njezin pravi identitet. To je dio pogodbe. Mi, vi i ja, odvjetnik i klijent, moramo se složiti s time da će sve ostati u tajnosti."

Ona na kraju zatrepće, položi ruke u krilo obrnutim redom i premjesti težište. Pogled joj se zamutio dok je piljila u predivan novi perzijski sag koji je prekrivao pola ureda. "Koliko novca?" upita tiho.

"Pet milijuna dolara."

Kralj milijunskih odšteta

111

"Kriste presveti", uspije nekako izustiti prije nego što će pokleknuti. Pokrivši oči, još je dugo, dugo jecala i ne pokušavajući prestati. Clay joj je samo dodao maramicu iz kutije sa stola.

Novac za podmirivanje nagodbe nalazio se u banci Chase, odmah do Clavova novca, i samo čekao podjelu. Maxova dokumentacija bila je na stolu, prava hrpa. Clay ju je vodio od dokumenta do dokumenta, objašnjavajući kako će joj novac biti prebačen odmah sutra ujutro, čim se otvori banka. Listao je bezbrojne stranice, navodeći glavne pravne odredbe, skupljajući njezine potpise na traženim mjestima. Adelfa je bila odviše omamljena da bi puno govorila. "Vjerujte mi", rekao je on, ne jednom. "Želite li novac, samo se ovdje potpišite."

"Čini mi se da radim nešto loše", rekla je ona u jednom trenutku.

"Ne, nešto loše učinili su drugi. Vi ste u ovoj priči žrtva, Adelfa, žrtva i sada klijent."

"Moram s nekim razgovarati", rekla je u jednom trenutku, nakon još jednog potpisa.

Ali nije bilo osobe s kojom bi mogla razgovarati. Prema Maxovim podacima, jedan se muškarac u posljednje vrijeme pojavljivao i nestajao, pa bi joj se opet vraćao, no nije bio od onih od kojih bi čovjek mogao potražiti savjet. Imala je braću i sestre raštrkane od Washingtona do Philadelphije, no ni oni nisu bili nimalo upućeniji od Adlefe. Roditelji više nisu bili među živima.

"To bi bilo pogrešno", reče Clay obzirnim tonom. "Ovaj će vam

novac poboljšati život, samo ako budete šutjeli. Budete li pričali o svemu, uništiti će vas."

"Ne snalazim se najbolje s novcem."

"Možemo vam pomoći. Ako želite, Paulette može pratiti situaciju i davati vam savjete."

"To bi bilo dobro." "Zbog toga imate nas."

Paulette ju je odvezla kući, što je potrajalo, zbog kasnoposlijepodnevnih gužvi. Poslije je Clayu prenijela da Adelfa gotovo uopće nije govorila, a kada su došle do stambene zgrade, nije željela izi-

112
John Grisham

ći. Stoga su tako sjedile još pola sata, tiho razgovarale o njezinu novom životu. Više neće biti socijalne pomoći, više neće biti noćne pucnjave. Više neće biti molitvi Bogu, traženja da joj zaštiti djecu. Više se nikada neće morati brinuti jesu li joj djeca na sigurnome, onako kako se brinula za Ramona.

Gotovo je s bandama. Gotovo je s užasnim školama. Kada se na kraju oprostila od Paulette, Adelfa je plakala.

13

Crni Porsche Carrera zaustavio se pod krošnjom jednog stabla u Ulici Dumbarton. Clay iziđe. Još nekoliko trenutaka uspijevaio je ignorirati svoju najnoviju igračku, no pošto je brzo pogledao na sve strane, okrenuo se i još je jednom pogledao s neizmjernim divljenjem. Sada ga je imao već treći dan i još nije mogao vjerovati da je njegov. Navikni se, ponavljao je neprestano samome sebi, i nekako se uspijevaio ponašati kao da je to tek još jedan novi automobil, ništa osobito, no čim bi ga ponovno pogledao, čak i nakon kratke odsutnosti, još bi osjetio kako mu se ubrzao rad srca. "Vozim Porsche", govorio bi samome sebi, naglas, dok je kroz gužve jurio poput vozača Formule 1.

Nalazio se osam ulica od glavnog kompleksa sveučilišta Georgetown, na kojem je studirao četiri godine, prije nego što je prešao na pravni fakultet⁶ istog sveučilišta koji se nalazio u blizini Kongresa. Kuće su ovdje bile pitoreskne i imale povijesnu vrijednost; maleni travnjaci pomno njegovani; ulice natkrivene krošnjama prastarih hrastova i javora. Prodavaonice, barovi i restorani u Ulici M puni

kupaca i posjetitelja nalazili su se samo dvije ulice južnije, tako da se do njih bez poteškoća moglo dolaziti pješice. Četiri godine te su mu ulice služile za jutarnje trčanje, a nebrojene noći proveo je s frendovima u kafićima i pubovima u Aveniji Wisconsin i Ulici M. Sada će ovdje živjeti.

Studiji prava, ekonomije i medicine u SAD-u zapravo odgovaraju postdiplomskom studiju u Hrvatskoj, budući da se studenti na njih upisuju tek nakon "općeg" dodiplomskog studija.

114

John Grisham

Kuća koja mu je privukla pozornost prodavala se za 1,3 milijuna dolara. Pronašao ju je kada se dva dana ranije vozio Georgetownom. Jedna druga zgodna kuća nalazila se u Ulici N, a treća u Volti. Sve tri vrlo blizu jedna drugoj. Bio je čvrsto naumio jednu od njih kupiti do kraja tjedna.

Kuća u Dumbartonu, broj jedan na popisu želja, izgrađena je pedesetih godina 19. stoljeća, a otada su je pomno čuvali i održavali. Pročelje od opeka obojeno je nebrojeno puta i sada je imalo izblijedjelu plavičastu boju. Četiri etaže, ako se računa i podrum. Posrednik je rekao kako ju je besprijeckorno održavao jedan par umirovljenika koji je nekoć u goste pozivao Kennedyjeve, Kissingerre i praktički sva ostala slavna imena koja čovjek može poželjeti. Washingtonski posrednici u kupoprodaji nekretnina bili su još okretniji kada je trebalo razmetati se slavnim imenima nego prodavateljima u Beverly Hillsu, osobito kada bi nudili kuće u Georgetownu.

Clay je došao petnaest minuta prerano. Kuća je bila prazna; vlasnici su, barem prema agentovim riječima, sada bili u jednom otmjenom staračkom domu. Prošao je kroz vrata u ogradi pokraj kuće i zadivljeno pogledao maleni vrt iza nje. Kuća nije imala bazen, a za takvo što nije bilo ni prostora; zemljište je u Georgetownu bilo dragocjeno. Na malenoj terasi nalazio se namještaj od kovanog željeza, dok se korov širio iz cvjetnih lijeva. Clay će imati nešto slobodnog vremena za vrt, ali ne puno.

Možda će jednostavno angažirati neku tvrtku koja se bavi travnjacima i vrtovima.

Kuća mu se neizmijerno svidjela, kao i okolna zdanja. Obožavao je i tu ulicu, prisnu atmosferu četvrti, činjenicu da svi žive na malome prostoru, ali poštuju tuđu privatnost. Dok je sjedio na stubama pred ulazom, zaključio je kako će ponuditi točno milijun, zatim žestoko pregovarati, blefirati i već odustati, općenito se odlično zabavljati dok će se agent preznojavati, te na kraju biti više nego voljan platiti traženu cijenu.

Zagledan u Porsche, ponovno je odlutao u svijet sanja u kojem novac raste na stablima, a on može kupiti što god mu se prohtije. Talijanska odijela, njemačke sportske automobile, nekretnine u Georgetownu, uredske prostore u središtu grada... što je sljedeće na redu? Već je razmišljao i o brodu za oca, većem od sadašnjeg, dakako, kako bi povećao prihode. Svojoj tvrtki mogao bi pridodati

Kralj milijunskih odšteta
115

i malu agenciju za iznajmljivanje plovila na Bahamima, jeftinije kupiti brod i otpisati većinu s njim povezanih troškova, ocu tako omogućiti da pristojno zaradi. Jarret dolje umire, previše pije, spava sa svime čega se uspije domoći, živi na posuđenome brodu, ubija se za napojnicu. Clay je čvrsto odlučio olakšati mu život.

Trošenje novca, iako samo nakratko, prekinuo je tresak nekih vrata. Stigao je posrednik.

Paceov popis zaključen je sedmom žrtvom. Koliko je uspio utvrditi, zbog Tarvana je poginulo sedmero osoba. Toliko su on i njegovi operativci uspjeli doznati praćenjem situacije. Lijek je povučen prije osamnaest dana, a s obzirom na iskustvo kojim je raspolagala tvrtka, znali su da djelovanje koje neke ljude navodi na ubijanje najčešće prestaje nakon deset dana. Popis je bio sastavljen kronološki, tako da je Ramon Pumphrey bio šesti.

Na broju jedan bio je neki student sa Georgea Washingtona koji je izišao iz Starbucksa u Aveniji Wisconsin u Bethesdi, i tako se našao točno pred muškarcem koji je u ruci imao pištolj. Student je bio iz Bluefielda, u Zapadnoj Virginiji. Clay je petosatni put prevalio u rekordnome vremenu, uopće se ne žureći, nego prije vozeći poput trkača koji juri dolinom Shenandoah. Prema preciznim uputama koje je dobio od Pacea, pronašao je dom mladićevih roditelja,

poprilično neuglednu malenu kuću u blizini središta grada. Sjedeći u automobilu pred njihovom garažom, naglas je rekao: "Ne mogu vjerovati da ću to učiniti."

Na izlazak iz automobila navele su ga dvije stvari. Prvo, nije imao izbora. A drugo, pomisao na cjelokupni iznos od petnaest milijuna, a ne samo jednu ili dvije trećine. Sve.

Bio se odjenuo ležerno, a aktovku je ostavio u automobilu. Majka je bila kod kuće, no otac je još bio na poslu. Nevoljko ga je pustila u kuću, ali je nakon toga ponudila čaj i kekse. Clay je čekao na sofi u dnevnoj sobi koju su ispunjavale slike poginulog sina. Zastori su bili navučeni. Kućom je vladao neopisiv nered.

Što točno radim ovdje?

Ona je još dugo govorila o sinu, a Clay je upijao svaku riječ.

Otac je nekoliko ulica dalje prodavao osiguranje, tako da se kući vratio prije nego što se u čaši s čajem otopio led. Clay im je iznio

116

John Grisham

cijeli slučaj, odnosno onoliko koliko je bilo moguće. Isprva se pojavilo nekoliko nesigurnih pitanja – Koliko je još ljudi zbog toga poginulo? Zašto se ne možemo obratiti vlastima? Ne bi li to trebalo otkriti javnosti? Clay je odgovarao poput pravog veterana. Pacea-va priprema bila je više nego temeljita.

Kao i sve žrtve, mogu birati. Mogu bjesnjeti, postavljati pitanja, zahtijevati, tražiti pravdu, ili mogu bez puno prašine uzeti novac. Na samome početku iznos od pet milijuna nije im uspio doprijeti do svijesti ili, ako jest, na čudesan su ga način odbijali. Željeli su biti bijesni i ne zanimati se za novac, barem u početku. No kako se poslijepodne otezalo, koprena se sve brže podizala s očiju.

"Ako mi ne možete reći pravi naziv tvrtke, neću prihvatiti novac", rekao je otac u jednom trenutku.

"Ne znam ga", odgovorio je Clay.

Bilo je tu još suza i prijetnji, ljubavi i mržnje, opraštanja i odmazde. Poslijepodne se pretilo u večer, a gotovo da i nije bilo emocije koja se nije pojavila i nestala. Upravo su pokopali najmlađeg sina i bol je bila neizmjerena, otupljujući sve ostalo. Clay im je bio antipatičan jer se uopće pojavio kod njih, no ipak su mu obilno zahvalili na brizi.

Nisu mu vjerovali, jer je odvjatnik iz velikoga grada koji očito laže u vezi s tako nečuvenom nagodbom, ali su ga pozvali da ostane na večeri, bez obzira na jelovnik.

A večera je stigla točno u šest. Četiri gospode iz njihove crkve donijele su hrane za tjedan dana. Claya su predstavili kao prijatelja iz Washingtona, tako da su ga one četiri dame istog trenutka podvrgnule nesmiljenom unakrsnom ispitivanju. Okorjeli parničar nije mogao biti zanimljivija tema.

Dame su na kraju ipak otišle. Nakon večere, kako se i večer počela otezati u beskraj, Clay ih je počeo pritiskati. Nudi im jedino što mogu dobiti. Ubrzo nakon deset navečer počeli su potpisivati dokumente.

Broj tri očito će biti najteži. Bila je riječ o sedamnaestogodišnjoj prostitutki koja je veći dio života provela radeći na ulici. Policija je držala da su ona i ubojica u jednoj fazi imali i nekakav poslovni odnos, no nije bilo ničega što bi ukazivalo na razloge zbog kojih ju je ubio. A ubio ju je ispred jednog bara, pred troje svjedoka.

Kralj milijunskih odšteta

117

Svi su je znali pod imenom Bandy, a potrebe za prezimenom nije bilo. Paceova istraga pokazala je da nema muža, majku, oca, braću i sestre, djecu, adresu, školu, crkvu, čak ni, što je bilo najnevjerojatnije, policijski dosje. Nije bilo ni pogreba. Poput još dvadesetak osoba godišnje u Washingtonu, Bandy je pokopana o trošku i u organizaciji općinskih vlasti. Kada se jedan od Paceovih agenata za nju raspitao u uredu gradskog mrtvozornika, rečeno mu je da je "pokopana u grobnici neznane prostitutke".

Jedini trag ponudio je njezin ubojica. On je policiji rekao kako je Bandy imala tetu koja živi u Malom Beirutu, najopasnijem stambenom getu u jugoistočnome Washingtonu. No ni nakon dva tjedna nesmiljenog kopanja, tetu ipak nisu pronašli.

S obzirom na to da nije bilo poznatih nasljednika, nagodba će biti neizvediva.

14

Posljednje potpise na dokumente u slučaju Tarvan stavili su roditelji dvadesetogodišnje studentice Sveučilišta Howard koja je

bila prekinula studij, a već sljedeći tjedan pala pokošena metkom. Živjeli su u Warrentonu, u Virginiji, šezdesetak kilometara zapadno od Washingtona. Cijeli sat sjedili su u Clavovu uredu i čvrsto se držali za ruke, kao da ni jedan ni drugi nisu u stanju funkcionirati zasebno. S vremena na vrijeme bi plakali, davali oduška neizrecivoj boli. U pojedinim bi trenucima bili krajnji stoici, toliko kruti i jaki te, kako se činilo, imuni na spominjanje novca, da je Clay već počeo sumnjati da će prihvatiti nagodbu.

Ali na kraju su pristali, iako je Clay bio uvjeren da će od svih klijenata koje je obradio novac na njih najmanje utjecati. S vremenom će ga možda početi cijeliti; zasada žele samo da im se vrati kći.

Paulette i gospođica Glick pomogle su im da iziđu iz ureda i dođu do dizala, gdje su se svi još jednom međusobno izgrlili. Dok su se vrata zatvarala, roditelji su se borili sa suzama.

Clavova mala ekipa sastala se u konferencijskoj sobi, gdje su svi u miru predahnuli, zahvalni zbog činjenice da ih više neće posjećivati udovice i shrvani roditelji, barem u bliskijoj budućnosti. Za tu je priliku bio pripremljen poprilično skup pjenušac i Clay je počeo puniti čaše. Gospođica Glick odbila je jer nije pila baš ništa od alkohola, no ona je bila jedina zaposlenica s takvim stavom.

Paulette i Jonah bili su, kako se činilo, osobito žedni. Rodney je bio skloniji Budweiseru, ali je polagano pijuckao pjenušac zajedno s ostalima.

Kralj milijunskih odšteta

119

Nakon što su već prešli na drugu bocu, Clay ustane i obrati im se. "Htio bih vam prenijeti nekoliko obavijesti povezanih s radom tvrtke", reče, kuckajući prstom po čaši. "Najprije, sve nagodbe u slučaju Tylenol sada su zaključene. Čestitke i hvala svima." Tylenol je bio šifra za Tarvan, naziv koji njegovi suradnici neće ni čuti. Jednako tako, nikada neće doznati ni visinu njegova honorara. Bilo je očito da Clay dobiva pravo malo bogatstvo, no nisu imali pojma koliko.

Tako su zapljeskali samima sebi. "Drugo, proslavu počinjemo današnjom večerom u Citronelleu. Točno u osam. Večer bi se mogla

odužiti, jer se sutra ne radi. Ured će biti zatvoren."

Ponovno pljesak, još pjenušca. "Treće, za dva tjedna idemo u Pariz. Svi, plus svatko od nas može povesti i po jednog prijatelja, po mogućnosti bračnog druga, tko ga ima. Plaćeni su svi troškovi. Putovanje prvom klasom, luksuzni hotel, sve. Neće nas biti tjedan dana. Iznimaka nema. Ja sam šef i svima određujem odlazak u Pariz."

Oba dlana gospođice Glick našla su se na njezinim ustima. Svi su ostali krajnje zatečeni. Prva je progovorila Paulette: "Ne misliš na Pariz u Tennesseeju."

"Ne, dušo, pravi Pariz."

"A što ako ondje naletim na muža?" upita ona, čedno se smiješeći. Na te riječi svi su prasnuli u smijeh.

"Ti možeš ići u Tennessee, ako želiš", reče Clay. "Ni slučajno, srce." Kada je napokon uspjela oblikovati prve riječi, gospođica Glick reče: "Ja ću trebati putovnicu."

"Formulari su na mojem stolu. Ja ću se pobrinuti za to. Trajat će manje od tjedan dana. Još nešto?"

Razgovor se sada vodio o vremenskim prilikama, hrani i odjeći. Jonah je odmah počeo naglas razmišljati o tome koju bi djevojku trebao povesti. Paulette je jedina već bila u Parizu, na medenom mjesecu, kratkotrajnom ljubavnom susretu koji je okončan neugodno, kada je Grk morao hitno otputovati zbog posla. Kući se vraćala sama, putničkom klasom, iako je u Europu putovala prvom.

"Dušo, u prvoj klasi daju ti šampanjac", objasnila je ostalima. "A sjedala su široka kao sofa."

"Mogu povesti koga želim?" upita Jonah, očito izmučen dvojbama.

120

John Grisham

"Recimo to ovako: jedini je uvjet da taj netko nema bračnog druga, može?" reče Clay.

"Time je polje bitno suženo." "Koga ti vodiš?" upita Paulette.

"Možda nikoga", reče Clay i sobom na trenutak zavlada tajac. Već su bili šaptali o Rebeci i prekidu, a najveći dio informacija za ogovaranje osigurao je Jonah. Željeli su da šef bude sretan, iako nisu bili dovoljno bliski da bi se miješali u njegov život.

"Koji je ono toranj u Parizu?" upita Rodney.

"Eiffelov", odgovori Paulette. "Možeš doći do samog vrha."

"Ja ne. Ne izgleda mi pretjerano sigurno."

"Bit ćeš pravi turist, već jasno vidim."

"Koliko ostajemo?" upita gospođica Glick.

"Sedam noći", reče Clay. "Sedam noći u Parizu." Nakon toga su se razišli, gubeći se na krilima pjenušca. Prije samo mjesec dana svi su bili zatočenici beskrajno monotonog posla u UJP-u. Svi osim Jo-ne, koji je honorarno prodavao računala.

Max Pače želio je razgovarati, a budući da je tvrtka bila zatvorena, Clay je predložio da se nađu ondje, u uredu, u podne, kada se glava malo raščisti.

Preostala je samo glavobolja. "Izgledaš očajno", počne Pače ljubazno.

"Slavili smo."

"Očekuje nas vrlo važna tema. Jesi li spreman za nešto ozbiljno?"

"Mogu te pratiti. Samo nastavi."

Pače je u ruci držao veliku plastičnu šalicu s kavom koju nije ispuštao ni dok se bez prestanka kretao amo-tamo uredom. "Ta gadna priča s Tarvanom je završena", reče, kao krajnji zaključak. Stvar završava kada on tako kaže, ne prije. "Riješili smo šest slučajeva. Pojavi li se u jednom trenutku netko tko tvrdi da je u srodstvu s našom malom Bandy, od tebe ćemo očekivati da riješiš i taj slučaj. No uvjeren sam da mala nije imala nikoga od obitelji."

"I ja."

"Dobro si obavio posao, Clay."

Kralj milijunskih odšteta

121

"Za to primam lijepu naknadu."

"Posljednju ratu uplatit ću danas. Svih petnaest milijuna bit će na tvojem računu. Odnosno, ono što je preostalo od tog iznosa."

"A što ti od mene očekuješ? Da se vozim u starome autu, spavam u oronulome stanu, i dalje nosim jeftinu odjeću? I sam si rekao da moram nešto potrošiti kako bih stvorio odgovarajući dojam."

"Šalim se. I vrlo uspješno pokazuješ bogatstvo."

"Hvala."

"S nevjerojatnom lakoćom apsolvirao si prijelaz i prilagodbu."

"Riječ je o prirodnome daru."

"Samo pazi. Nemoj izazivati previše pozornosti."

"Prijeđimo na novi slučaj."

Na te riječi Pače sjedne i preda mu fascikl. "Lijek se zove Dyloft, a proizvodi ga Ackerman Labs. Riječ je o snažnom protuupalnome sredstvu koje koriste osobe s akutnim artritismom. Dyloft je nov proizvod i liječnici su za njim poludjeli. Čudotvoran je i pacijenti ga obožavaju. Ali u vezi s njim postoje dva problema: prvo, proizvodi ga izravan konkurent mogeg klijenta; drugo, povezuju ga s nastankom malenih tumora u mokraćnom mjehuru. Moj klijent, isti kao u slučaju Tarvana, proizvodi sličan lijek koji je bio popularan do prije dvanaest mjeseci, kada se na tržištu pojavio Dyloft. Tržište vrijedi otprilike tri milijarde godišnje, plus-minus koji milijunčić. Dyloft je već broj dva, i ove će godine vjerojatno ostvariti prodaju u visini od milijarde dolara. To je teško procijeniti jer se tako brzo širi. Lijek mogega klijenta donosi milijardu i pol, ali brzo gubi kupce. Dyloft je beskrajno popularan i brzo će uništiti svu konkurenciju. Toliko je dobar. Prije nekoliko mjeseci moj je klijent kupio malenu farmaceutsku tvrtku u Belgiji. Ta je tvrtka nekoć imala odsjek koji je poslije progutao Ackerman Labs. Usput je iz tog pogona izletjelo nekoliko istraživača, dali su im nogu. Nestalo je nekoliko izvještaja o ispitivanjima, a poslije su se pojavili gdje im nije bilo mjesto. Moj klijent ima svjedoke i dokumente koji dokazuju da Ackerman Labs već najmanje pola godine zna za moguće probleme. Pratiš me?"

"Da. Koliko je ljudi koristilo Dyloft?"

"To je doista teško odrediti jer brojka raste užasno brzo. Vjerojatno milijun."

"Koliki dio dobiva tumore?"

122

John Grisham

"Istraživanja ukazuju na približno pet posto, dovoljno da lijek nestane."

"Kako se utvrđuje da pacijent ima tumore?"

"Analiza urina."

"Želiš da tužim Ackerman Labs?"

"Samo polako. Istina u vezi s Dvloftom na vidjelo će izići vrlo brzo. Do danas još nije bilo tužbi, zahtjeva, časopisi nisu objavili porazne rezultate ispitivanja. Naši špijuni govore daje Ackerman zaokupljen brojenjem love i spremanjem u zalihe za odvjetnike kada ih zahvati oluja. Moguće je i da Ackerman nastoji popraviti lijek, no za to je potrebno dosta vremena, kao i odobrenja od FDA-a. U velikoj su stisci, jer im treba lova. Posudili su hrpe novca kako bi kupili druge tvrtke, a većina se nije isplatila. Dionice im vrijede oko četrdeset dva dolara. Prije godinu dana bile su na osamdeset."

"Kako će novost o Dvloftu djelovati na tvrtku?"

"Uništiti vrijednost dionica, a to je upravo cilj mojega klijenta. Bude li se tužba vodila na ispravan način, a ja pretpostavljam da ti i ja to možemo obaviti kako valja, novost će pokopati Ackerman Labs. A budući da imamo pouzdane dokaze daje Dvloft štetan, tvrtka neće imati izbora: morat će pristati na nagodbu. Ne mogu si priuštiti suđenje, jer je riječ o tako opasnome proizvodu."

"Koja je loša vijest?"

"Devedeset pet posto tumora je benigno i vrlo maleno. Nema stvarne štete na mjehuru."

"Znači da će parnica služiti za šokiranje tržišta?"

"Da i, dakako, za davanje nadoknade žrtvama. Ja ne želim imati tumore u mjehuru, bez obzira jesu li benigni ili zloćudni. Većina porotnika dijelila bi taj stav. Evo i scenarija: okupi skupinu od pedesetak tužitelja i podnesi veliku tužbu u ime svih korisnika Dvlofta. Točno u isto vrijeme pokrenut ćeš niz televizijskih oglasa u kojima ćeš tražiti nove slučajeve. Svi potezi moraju biti brzi i odlučni, pa ćeš na koncu imati na tisuće slučajeva. Oglašavanje od Istočne obale do Zapadne — kratke i jasne poruke koje će ljude prestrašiti i navesti ih da nazovu tvoj besplatni broj, ovdje, u Washingtonu, gdje ćeš imati golemo skladište prepuno odvjetničkih pomoćnika koji će odgovarati na telefone i obaviti posao. To će te i koštati, ali ako privučеш

Kralj milijunskih odšteta

123

recimo pet tisuća slučajeva i nagodiš se za dvadeset tisuća dolara po slučaju, to ti je već stotinu milijuna. A tvoj je udio jedna trećina."

"Pa to je apsurdno! Nečuveno!"

"Ne, Clay, to je najprofinjeniji oblik vođenja parnica. Sustav danas tako funkcionira. A ako to ne učiniš, jamčim ti da će stvar pokrenuti netko drugi. I to brzo. U cijeloj je priči toliko novca da odvjetnici koji su se već specijalizirali za masovne odštetne zahtjeve poput lešinara čekaju prvi znak da je neki lijek loš. A, vjeruj mi, lijekova s manom ima na bacanje."

"I zašto bih baš ja bio taj sretnik?"

"Sve je u odabiru trenutka, prijatelju moj. Bude li moj klijent točno znao kada ćeš podnijeti tužbu, moći će pravodobno reagirati na novonastalu situaciju na tržištu."

"Kako ću doći do pedesetero klijenata?" upita Clay.

Max mu dobaci jedan drugi fascikl. "Znamo najmanje za njih tisuću. Imena, adrese, sve je unutra."

"Spomenuo si skladište puno osoblja...?"

"Barem pet-šest. Bit će ti potrebni kako bi se javljali na telefone i organizirali dokumentaciju. Na kraju bi mogao imati pet tisuća pojedinačnih klijenata."

"Televizijsko oglašavanje?"

"Da, imam broj tvrtke koja ti može izraditi reklamu za manje od tri dana. Ništa skupo... glas spikera, snimka tableta koje padaju na stol, potencijalne opasnosti Dvlofta, petnaest sekundi užasa zbog kojeg će ljudi početi nazivati Odvjetnički ured Claya Čartera II. Te reklame funkcioniraju, vjeruj mi. Puštaj ih tjedan dana na svim najvažnijim tržištima i nećeš moći izbrojiti klijente."

"Koliko će to stajati?"

"Dva-tri milijuna, ali to si možeš priuštiti."

Došao je trenutak za to da Clay počne nemirno koračati sobom, da natjera krv na brže cirkuliranje. Već je vidio televizijske reklame za tablete za mršavljenje koje su izazivale neočekivane posljedice, oglase u kojima su neprikazani odvjetnici nastojali prestrašiti ljude tako da počnu zvati besplatan telefonski broj. Neće se valjda i on sada spustiti na tako niske grane?!

Ali trideset tri milijuna dolara honorara! Još se nije oporavio ni od onog prvog dobivenog iznosa.

John Grisham

"Kakav je vremenski raspored?"

Pače je već imao popis stvari koje treba obaviti prije svega ostaloga.

"Morat ćeš službeno pridobiti klijente, što će potrajati maksimalno dva tjedna. Tri dana za dovršavanje oglasa. Nekoliko dana za kupnju televizijskih minuta. Morat ćeš zaposliti odvjetničke pomoćnike i smjestiti ih u neki unajmljeni prostor u predgrađu; ovdje je preskupo. Valja pripremiti tužbu. Imaš dobro osoblje. Sve bi trebao dovršiti za manje od mjesec dana."

"Na tjedan dana vodim tvrtku u Pariz, ali sve ćemo riješiti na vrijeme."

"Moj klijent želi da tužba na sudu bude za manje od mjeseca. Točnije, drugog srpnja."

Clay se vrati za stol i zagleda u Pacea. "Još nikada nisam vodio takav postupak", reče.

Pače nešto izvadi iz svojeg fascikla. "Imaš puno obaveza ovaj vikend?" upita, pogledavajući neku brošuru.

"Zapravo i ne."

"Jesi li u skorije vrijeme bio u New Orleansu?"

"Prije desetak godina."

"Čuo si za Advokatski krug?"

"Moguće..."

"Jedna stara skupina koja odnedavno ima posve nov život... hrpa parnicara koji su se specijalizirali za masovne odštete. Sastaju se dvaput godišnje i razgovaraju o najnovijim trendovima u parničarstvu. Bio bi to vrlo plodonosan vikend." On gurne brošuru prema Clayu, a on je uzme. Na naslovnici se nalazila fotografija hotela Royal Sonesta u Francuskoj četvrti.

U New Orleansu je, kao i obično, bilo toplo i sparno, osobito u Četvrti.

Bio je sam i to mu nije ni najmanje smetalo. Čak i da je još bio s Rebeccom, ona s njim ne bi otišla na put. Bila bi odviše zauzeta poslom, vikend-kupnjom u majčinu društvu. Uobičajenim rasporedom. Već je pomislio kako bi mogao pozvati Jonu, no njihov je odnos trenutačno bio pomalo napet. Clay se bio iselio iz skućenog stana, smjestio se u georgetownsku raskoš, a da cimeru nije

ponudio
Kralj milijunskih odšteta
125

da se preseli s njim. U toj novoj kući još mu je samo trebao neobuzdani cimer koji dolazi i odlazi usred noći, pojavljuje se svaki dan s drugim komadom.

Novac mu je počeo donositi izolaciju. Nekadašnje prijatelje koje je obično zvao sada je ignorirao jer se nije želio suočavati s bujicama pitanja. Na stara mjesta više nije zalazio jer si je mogao priuštiti i nešto bolje. Za manje od mjesec dana promijenio je posao, dom, auto, banku, garderobu, krug restorana, dvoranu za fitness, a nedvojbeno je bio i usred postupka mijenjanja djevojke, iako na obzoru još nije bilo zamjene. Njih dvoje nisu razgovarali punih dvadeset osam dana. On je cijelo vrijeme nekako mislio da će je nazvati tridesetog dana, kako su se i dogovorili, no u međuvremenu se toliko toga promijenilo.

Kada je ušao u predvorje Royal Soneste, košulja mu je već bila mokra i prianjala uz leđa. Kotizacija je iznosila 5000 dolara, što je bio upravo nevjerojatan iznos za nekoliko dana druženja s hrpom odvjetnika. Taj je iznos pravnome svijetu pokazivao da svi ipak nisu pozvani, da se poziv odnosi samo na bogataše koji ozbiljno razmišljaju o masovnim tužbama. Soba će ga stajati još 450 dolara na noć, a platio ju je još neupotrijebljenom platinastom kreditnom karticom.

U tijeku su već bili raznorazni seminari. Prošao je kroz dvoranu u kojoj se vodila rasprava o odštetama za trovanja. Vodila su je dvojica odvjetnika koji su jednog proizvođača kemikalija tužili zbog zagađenja pitke vode koja možda jest, a možda i nije bila kancerogena, no tvrtka je ipak isplatila pola milijarde dolara i dvojica su se odvjetnika obogatila. U susjednoj je prostoriji odvjetnik kojeg je Clay već bio vidio na televiziji punom parom objašnjavao kako se treba odnositi prema medijima, no slušatelja je bilo vrlo malo. Zapravo, većina seminara imala je malo polaznika. No bio je petak poslije podne, a glavne zvjerke doći će u subotu. Clay je na kraju naišao na gužvu u malenoj izložbenoj dvorani u kojoj je jedna zrakoplovna tvrtka prikazivala promotivni film o

svojem najnovijem modelu luksuznih mlažnjaka, koji se još i nije pojavio na tržištu, ali će svakako biti najotmjeniji u svojoj generaciji. Vi-deoprezentacija se pratila na velikome ekranu u jednome kutu prostora, a odvjetnici su se ondje bili natisnuli, svi bez riječi, svi zapiljeni u najnovije čudo zrakoplovne tehnike. Doseg šest tisuća petsto kilometara – "Od jedne do druge obale, ili od New Yorka do

126
John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

127

Pariza, bez slijetanja, dakako." Trošio je manje goriva od ostala četiri mlažnjaka za koje Clay nije bio čuo, a usto je bio i brži. Unutrašnjost je bila prostrana, s mnogo sjedala i sofa, te vrlo zgodnom stjuardesom u minici, koja je u ruci držala bocu pjenušca i zdjelicu trešanja. Koža je bila raskošna, žutosmeđa. Namijenjen za razonodu ili za posao, jer Galaxy 9000 imao je ugrađen najsuvremeniji telefonski sustav, kao i satelitski prijemnik koji je prezaposlenome odvjetniku omogućavao da nazove bilo koji broj na svijetu; kao i telefakse i kopirku i, dakako, trenutačni pristup Internetu. U filmu se čak i vidjela skupina, barem prema izgledu, nesmiljenih odvjetnika natisnutih oko malenoga stola, zadignutih rukava, kao da mukotrpno rade na nekoj nagodbi, uopće se ne obazirući na onu pristalu plavušu u minici, kao ni na njezin pjenušac.

Clay se približi masi, osjećajući se poput uljeza. Što je bilo vrlo mudro, u reklamnome se filmu ni u jednom trenutku nije navodila cijena zrakoplova. Postoje bolje varijante, među njima i zajedničko vlasništvo s podjelom termina, staro za novo, povratno iznajmljivanje prodavatelju... a sve to detaljno mogu objasniti predstavnici tvrtke koji su spremni zaključiti posao. Čim je nestalo slike na ekranu, svi odvjetnici počeli su govoriti uglas, ne o štetnim lijekovima i masovnim tužbama, nego o zrakoplovima i pilotskim honorarima. Prodavače su odmah okružili željni kupci. U jednom trenutku Clay je čuo kako netko govori: "Novi se kreće oko tridesetpetice."

Ne može valjda biti trideset pet milijuna.

Na ostalim prezentacijama nudile su se sve moguće luksuzne

stvarčice. Jedna brodograditeljska tvrtka za svoje je jahte zainteresirala skupinu ozbiljnih odvjetnika. Svoj je štand imao i agent koji se specijalizirao za nekretnine na Karibima. Jedan drugi nudio je stočarske rančeve u Montani. Osobito velika gužva vladala je oko mjesta na kojem su se predstavljale najnovije besmisleno skupe elektroničke naprave.

A tu su bili još i automobili. Cijeli jedan zid prekrivali su pomno pripremljeni prikazi skupih automobila – Mercedesov ku-petkabriolet, ograničena serija Corvette, Bentley boje trule višnje, kakav svaki ugledni specijalist za masovne tužbe jednostavno mora imati. Porsche je predstavljao vlastiti terenac, a prodavač je već bilježio narudžbe. Najveća gužva ipak je vladala na mjestu na kojem su svi piljili u sjajni tamnoplavi Lamborghini. Natpis s cijenom bio je gotovo skriven, kao da ga se proizvođač boji. Samo 290.000 dola-

ra, a količina je vrlo ograničena. Činilo se da je nekolicina odvjetnika pripravna potući se oko tog modela.

U jednom mirnijem dijelu dvorane, neki krojač i njegovi pomoćnici uzimali su mjeru za talijansko odijelo nekom poprilično krupnome odvjetniku. Uz njih je pisalo da su iz Milana, no Clay je čuo nedvosmisleno američke glasove.

Na studiju prava jednom je pohađao raspravu o velikim nagodbama, i o tome što bi odvjetnici trebali činiti kako bi svoje neupućene klijente zaštitili od iskušenja trenutačnog stjecanja bogatstva. Nekolicina iskusnih odvjetnika iznijela je užasne priče o radničkim obiteljima koje su si nagodbama upropastile život, a te su priče bile upravo fascinantna primjer čovjekova ponašanja. U jednom trenutku neki je odvjetnik duhovito rekao: "Naši klijenti novac troše gotovo jednako brzo kao mi."

Gledajući uokolo, Clay je vidio odvjetnike kako novac troše jednakom brzinom kojom ga uspijevaju zaraditi. Ide li taj grijeh i na njegovu dušu?

Dakako da ne ide. On se drži osnovnih stvari, barem zasada. Tko ne bi poželio novi automobil i bolji stan? On ne kupuje jahte, avione i rančeve. I ne želi ih. A ako zahvaljujući Dyloftu stekne novo bogatstvo, neće, ni pod kojim uvjetima, novac profučkati na mlazne

avione i nove kuće. Zakopat će ga u banku ili u travnjak iza kuće. Od te mahnite potrošačke groznice osjetio je gađenje, tako daje izišao iz hotela. Želio je još samo porciju kamenica i bocu piva Dixie.

L

Kralj milijunskih odšteta

129

15

Jedini seminar koji se održavao u devet sati u subotu ujutro bavio se najnovijim informacijama o zakonskim okvirima za masovne tužbe o kojima je trenutačno raspravljao Kongres. Tema je privukla tek šačicu slušatelja. S obzirom na onih 5000 dolara, Clay je bio čvrsto odlučio upiti sve do čega uspije doći. Među tom hrpicom odvjetnika, činilo se da on jedini nije mamuran. Posvuda uokolo ispijale su se velike šalice vruće kave.

Predavanje je držao odvjetnik/lobist iz Washingtona koji se nije proslavio uvodom, ispričavši dva neukusna vica, oba neuspjela. Polaznici su odreda bili bijelci, muškarci, pravo malo studentsko bratstvo, ali neraspoločeno za neokus. Prezentacija je s područja lošeg humora ubrzo prešla na područje dosade. Međutim, barem Clayu, materijal je bio dijelom zanimljiv i blago informativan; on je o masovnim tužbama znao vrlo malo, tako da mu je sve bilo novo. U deset je morao birati između rasprave o najnovijim momentima u slučaju Mršavi Ben i prezentacije odvjetnika koji se bio specijalizirao za boje na bazi olova, temu koja je Clayu zvučala podosta dosadno, tako da se odlučio za prvu mogućnost. Dvorana je bila dupkom puna.

Mršavi Ben bio je nadimak za sada već zloglasne tablete za borbu protiv pretilosti koje je koristilo više milijuna pacijenata. Proizvođač je zaradio milijarde dolara, i već je bio na korak do ovladavanja svjetskim tržištem kada su se kod većeg broja korisnika počeli pojavljivati nimalo zanemarivi problemi. Poteškoće u radu srca koje nije bilo teško povezati s njihovim sredstvom. Tisuće i tisuće tužbi pojavile su se preko noći, izniknule poput gljiva poslije kiše, a tvrtki se nikako nije išlo pred sud. Kako je raspolagala dubokim džepovima, počela je kupovati tužitelje velikodušnim nagodbama.

U posljednje tri godine parničari iz svih pedeset saveznih država davali su sve od sebe kako bi pridobili što više slučajeva Mršavog Bena.

Četvorica odvjetnika sjedila su za stolom, zajedno s voditeljem rasprave, a svi su bili okrenuti prema slušateljima. Clayu susjedno sjedalo bilo je prazno sve dok nekakav živahni sitni odvjetnik nije uletio u prostoriju u posljednjem trenutku i do njega se provukao između redova. Odmah je raspakirao aktovku – blokovi, materijali za seminar, dva mobitela i pager. Pošto je valjano organizirao zapovjedno mjesto, a Clay se od njega udaljio koliko god mu je dopuštalo sjedalo, prošaptao je: "Dobro jutro".

"Jutro", uzvratio je Clay šaptom, ne osobito željan razgovora. Pogledao je one mobilne telefone i upitao se koga bi to čovjek, točno, mogao poželjeti nazvati u deset sati u subotu ujutro.

"Koliko imate slučajeva?" prošapće ponovno odvjetnik.

Zanimljivo pitanje, na koje Clay ni slučajno nije bio pripravan odgovoriti. Upravo je bio zaključio slučaj Tarvan i planirao je prepad na Dyloft, no trenutačno nije imao ni jedan jedini slučaj. Međutim, takav je odgovor bio više nego nedostatan u trenutačnoj okolini u kojoj su sve brojke bile velike i prenapuhane.

"Dvadeset i nešto", slaže.

Tip se namršti, kao da je to nešto krajnje neprihvatljivo, tako da je razgovor zamro, barem sljedećih nekoliko minuta. Jedan od sudionika rasprave za stolom uto je počeo govoriti i svi su utihnuli. Tema njegova izlaganja bio je financijski izvještaj u vezi s tvrtkom Healthy Living, proizvođačem Mršavog Bena. Tvrtka je imala više dijelova, od kojih je većina donosila dobit. Cijena dionica nije pala. Štoviše, nakon svake veće nagodbe, cijena bi se održala na istoj razini, što je bio dokaz da ulagači znaju da tvrtki ne nedostaje novca.

"To je Patton French", prošapće odvjetnik koji je sjedio do njega. "A tko je to?" upita Clay.

"Patton French, prvo ime na području odštetnih parnica u zemlji. Prošle godine zgrnuo je honorar od tri stotine milijuna."

"On će biti govornik na objedu, zar ne?"

j

John Grisham

"Tako je, to ne smijete propustiti."

Uz beskrajnu pozornost posvećenu pojedinostima, gospodin French objasnio je kako je približno tri stotine tisuća slučajeva korištenja Mršavog Bena riješeno nagodbama u ukupnoj visini od oko 7,5 milijardi dolara. On, zajedno s ostalim stručnjacima, procjenjuje da postoji još oko stotinu tisuća slučajeva, vrijednih između dvije i tri milijarde dolara. Tvrtka i njezini osiguravatelji imaju više nego dovoljno novca kako bi pokrili zahtjeve iz tih tužbi, tako daje na nazočnima da iziđu na teren i pronađu preostale slučajeve. To je među slušateljstvo unijelo posve novu živost.

Clay nije imao ni najmanju želju uskočiti u tu arenu. Nikako nije uspijevaao preboljeti činjenicu da je taj niski, široki, nadmeni mali idiot s mikrofonom prošle godine ubrao tristo milijuna i da je još uvijek toliko motiviran, da još uvijek želi zaraditi više. Rasprava se počela baviti kreativnim načinima privlačenja novih klijenata. Jedan od sudionika zaradio je toliko novca da je za stalno zaposlio dvojicu liječnika koji nisu imali drugih zadaća nego samo ići od grada do grada i odabirati pacijente koji su uzimali Mršavog Bena. Jedan drugi odvjetnik oslanjao se isključivo na televizijsko oglašavanje, što je Claya na trenutak zainteresiralo. Tema se, međutim, ubrzo prometnula u otužnu raspravu o tome treba li se odvjetnik osobno pojaviti na ekranu ili angažirati nekog propalog glumca.

Što je bilo najneobičnije, nitko nije govorio o strategijama nastupa na sudu – stručni svjedoci, zaposlenici koji ukazuju na nepravilnosti u vlastitoj tvrtki, odabir članova porote, medicinski dokazi – što je pripadalo u krug uobičajenih informacija koje bi odvjetnici razmjenjivali na seminarima. Clay je tako doznao da ovakvi slučajevi rijetko kada završe na sudu. Vještine nastupanja pred sudom i nisu važne. Stvar je samo u pridobivanju slučajeva. I zgrtanju astronomskih honorara. U različitim fazama rasprave, sva četvorica odvjetnika za stolom, kao i nekolicina onih koji su u raspravi sudjelovali bezazlenim pitanjima, nisu mogli ne otkriti da su zahvaljujući nedavnim nagodbama zaradili milijune dolara. Clay se želio samo još jednom otuširati.

U jedanaest sati mjesni je zastupnik Porschea održao prijem uz koktele Bloody Mary koji je privukao mase odvjetnika. Svježe kamenice i kokteli, te neprestano blebetanje o broju slučajeva. I kako pribaviti nove. Tisuća s ove, dvije tisuće s one strane. Pokazalo se

Kralj milijunskih odšteta

131

da je najpopularnija taktika pridobiti koliko je moguće više slučajeva, a zatim se udružiti s Pattonom Frenchom koji će slučajeve više nego rado uključiti u vlastitu masovnu tužbu, na svojem teritoriju, u Missisippiju, gdje se suci, porote i presude uvijek priklanjaju njegovim stavovima i željama, u saveznoj državi u koju se proizvođač boji čak i stupiti. French je u radu s ljudima nadmašivao i najuspješnije političare.

Ponovno je govorio u jedan, nakon švedskog stola obilježenog tradicionalnom hranom louisianskih Francuza i pivom Dixie.

Obrazi su mu bili crveni, jezik nesputan i slikovit. Ne služeći se bilješkama, iznio je kratak povijesni pregled američkog sustava odšteta i njegove presudne uloge u zaštiti masa od pohlepe i korumpiranosti velikih tvrtki koje izrađuju opasne proizvode.

Usput je dotaknuo i ostale, po vlastitoj definiciji, negativce:

osiguravajuća društva, banke, multinacionalne tvrtke i

Republikance. Neobuzdani kapitalizam stvara potrebu za ljudima kakve su te žilave duše iz Advokatskoga kruga, ljude u rovovima, koji se ne boje napasti velike kompanije u ime radnog čovjeka, malog čovjeka.

S obzirom na one tri stotine milijuna godišnje, bilo je uistinu teško zamisliti Pattona Frencha kao stranu u podređenome položaju. Ali on je igrao predstavu za masu. Clay pogleda uokolo i upita se, i to ne prvi put, je li on sam ovdje zapravo jedina psihički zdrava osoba. Jesu li ti ljudi toliko zaslijepljeni novcem da iskreno vjeruju da brane siromašne i bolesne?

Većina ih ima mlazni avion!

French je bez ikakvog napora izbacivao jednu ratnu priču za drugom. Skupna nagodba vrijedna 400 milijuna dolara u slučaju štetnog lijeka za borbu protiv viška kolesterola. Milijarda za lijek za

dijabetes koji je usmrtio najmanje stotinu pacijenata. Za neispravne električne instalacije postavljene u dvije stotine tisuća domova koje su izazvale tisuću petsto požara u kojima je poginulo sedamnaesetero ljudi, a opeklo se još četrdesetero, stotinu pedeset milijuna. Odvjetnici su upijali svaku riječ. Izlaganje je bilo posuto elementima koji su ukazivali na što je sve utrošen novac. "To ih je stajalo jedan novi Gulfstream", našalio se u jednom trenutku, a masa je čak i zapljeskala. Clay je, postoje u Royal Sonesti proveo manje od dvadeset četiri sata, znao da je Gulfstream najkvalitetniji od svih mo-

132

John Grisham

dela osobnih mlaznih zrakoplova, i da mu je cijena približno četrdeset pet milijuna dolara.

Frenchov je glavni konkurent bio jedan odvjetnik koji se bavio tužbama protiv duhanske industrije, negdje u Missisippiju, i koji je zaradio oko milijardu dolara te je kupio jahtu od pedeset pet metara. Frenchova je stara jahta imala četrdeset tri metra, tako da ju je uz nadoplatu zamijenio šezdesetmetarskim plovilom.

Slušateljima je i to bilo smiješno. Njegova je tvrtka sada imala tridesetero odvjetnika, a trebao ih je još barem toliko. Trenutačno je bio sa četvrtom suprugom. Posljednja je dobila stan u Londonu.

I tako dalje. Zarađeno bogatstvo, potrošeno bogatstvo. I nije nikakvo čudo što radi sedam dana u tjednu.

Normalnim bi ljudima bilo neugodno zbog tako vulgarnih raspredanja o bogatstvu, no French je dobro poznao svoju publiku. Ako je i djelovao na njih, onda ih je samo poticao da još više zarade, da više troše, više utužuju, traže nove klijente. Puni sat bio je neukusan i bestidan, ali tek rijetko dosadan.

Pet godina u UJP-u Claya je nedvojbeno zaštitilo od mnogih aspekata suvremene odvjetničke prakse. Čitao je o masovnim tužbama, ali nije imao pojma da su ljudi koji se time bave tako organizirani i specijalizirani. Činilo se da nisu pretjerano pametni. Njihove su se strategije koncentrirale na skupljanje klijenata i sklapanje nagodbi, a ne na prava suđenja.

French je tako mogao nastavljati u nedogled, no nakon sata

povukao se uz frenetični, iako nelagodni pljesak. Vratit će se u tri, na seminar o traženju – kako pronaći najbolju jurisdikciju za određeni slučaj. Budući da je sve ukazivalo na to da će poslijepodne donijeti ponavljanje prijepodneva, Clay je zaključio da mu je dosta. Besciljno je tumarao Francuskom četvrti, ne uočavajući barove i striptiz-klubove, nego antikvarnice i galerije, iako nije ništa kupio, jer je bio obuzet potrebom da skuplja novac od zarada. Potkraj dana sjeo je na terasu nekog kafića na Trgu Jackson i promatrao prolaznike. Polagano je otpijao gutljaje, nastojeći uživati u vrućoj cikoriji, ali to mu jednostavno nije išlo od ruke. Iako nije nabacio brojke na papir, sve je već izračunao u glavi. Nakon što od honorara za Tarvan oduzme 45 posto za porez i troškove poslovanja, te ono što je već potrošio, ostaje mu približno šest i pol milijuna dolara. To bi

Kralj milijunskih odšteta

133

mogao ostaviti u banci i od kamata dobivati 300.000 dolara godišnje, približno osam puta više od plaće koju je dobivao u UJP-u. Tri stotine tisuća na godinu značilo je 25.000 na mjesec i on nije bio u stanju, dok je tako sjedio u hladu, usred vrućeg neworleanskog pos-lijepodneva, ni zamisliti kako bi, bez obzira na okolnosti, mogao potrošiti tolik novac.

Ovo nije san. Ovo je stvarnost. Novac je već na njegovu računu. Do kraja života bit će bogat i neće postati nalik na one klaunove u Royal Sonesti koji se žale na pilotske honorare i naknade kapetanima jahta.

Jedini je problem ujedno bio i velik. Zaposlio je ljude i obećao im određene stvari. Rodney, Paulette, Jonah i gospođica Glick napustili su poslove na kojima su radili godinama, slijepo mu vjerujući. On sada ne može jednostavno isključiti struju, pokupiti novac i nestati. Prešao je na pivo i donio dalekosežnu odluku. Još će kratko vrijeme svu snagu i vrijeme uložiti u slučaj Dyloft, koji bi, iskreno govoreći, bilo glupo odbiti, budući da mu je Max Pače na pladnju nudio pravi rudnik zlata. Čim zaključi Dyloft, svojim će ljudima podijeliti velike bonuse i zatvoriti tvrtku. Živjet će povučeno u Geo-rgetownu, po želji putovati svijetom, loviti ribe s ocem, pratiti kako mu raste

ušteđevina i nikada, ni pod kojim uvjetima, više ne primirisati sastancima Advokatskog kruga.

Upravo je bio naručio doručak u sobi kada je zazvonio telefon. Zvala ga je Paulette, jedina osoba koja je točno znala gdje se nalazi.

"Imaš zgodnu sobu?" upita ga.

"Mogu ti reći da imam."

"Imaš i faks?"

"Naravno."

"Daj mi broj, pa ću ti nešto poslati."

Bila je to kopija izreska iz nedjeljnog izdanja Posta. Objava vjenčanja. Rebecca Allison Van Horn i Jason Shubert Myers IV.

"Gospođa i gospodin Bennett Van Horn iz McLeana u Virginiji objavljuju zaruke svoje kćerke Rebecce i gospodina Jasona Shuberta Myersa IV., sina gospođe i gospodina D. Stephensa Myersa iz Falls Churcha..." Fotografija je, iako kopirana i iako je prevalila više od 134

John Grisham

tisuću petsto kilometara, bila vrlo jasna – jedna vrlo zgodna djevojka udaje se za nekog drugog.

D. Stephens Myers bio je sin Dallasa Myersa, predsjedničkog savjetnika u rasponu od Woodrowa Wilsona do Dwighta Eisenhowera. Prema navodima u tekstu, Jason Myers završio je Brown i pravo na Harvardu, i već je bio partner u Myers & O'Malleyju, možda i najstarijoj odvjetničkoj tvrtki u Washingtonu, a nedvojbeno naj-pompoznoj. Osnovao je odjel za intelektualno vlasništvo i postao najmlađim partnerom u povijesti tvrtke. Osim okruglih naočala, ništa u vezi s njim nije izgledalo osobito intelektualno, iako je Clay znao da ne može suditi pravedno, čak i kada bi želio. Nije bio neprivlačan, no očito nije bio dorastao Rebeci.

Planirali su se vjenčati u prosincu, u Episkopalnoj crkvi u McLeanu, te uz prijem u klubu Potomac.

Za manje od mjesec dana pronašla je nekoga koga voli dovoljno da se za njega uda. Nekoga tko je voljan trpjeti život s Bennettom i Barb. Nekoga tko ima dovoljno novca da ostavi snažan dojam na sve članove obitelji Van Horn.

Telefon zazvoni još jednom. Ponovno Paulette. "Sve u redu?" upita.

"Da", reče on, ulažući i posljednje atome snage. "Užasno mi je žao, Clay."

"Ionako je bilo gotovo, Paulette. Stvar je jurila nizbrdo cijelu godinu. Ovo je dobro. Sada je mogu potpuno zaboraviti."

"Ako ti tako kažeš."

"Sve je u redu. Hvala što si nazvala."

"Kada se vraćaš kući?"

"Danas. Ujutro ću biti u uredu."

Uto je dobio doručak, no u međuvremenu je bio zaboravio da ga je naručio. Popio je malo soka, a ostalo nije ni dotaknuo. Možda je ova mala ljubavna veza trajala i malo dulje. Ona se samo trebala riješiti Claya, što joj je uspjelo razmjerno lako. Kako su prolazile minute, izdaja mu je izgledala sve strasnijom. Jasno je čuo i vidio kako njezina majka poteže konce iz prikrajka, manipulira svima i svime kako bi njih dovela do prekida, kako postavlja stupicu za Kralj milijunskih odšteta

135

Myersa, kako sada do posljednje pojedinosti planira njihovo vjenčanje.

"Sretno joj bilo", promumlja.

U tom trenutku sjetio se seksa, i Myersa na svojem mjestu, tako da je praznu čašu bacio na suprotnu stranu sobe, gdje je udarila o zid i rasprsnula se. Prokleta budalo, reče samome sebi, ponašaš se kao pravi idiot.

Koliko je ljudi u tom trenutku čitalo objavu i mislilo na Claya?

Govorilo: "Na brzinu ga nogirala, ne?" "Čovječe, mala je stvarno brza!"

Misli li Rebecca na njega? Koliko joj zadovoljstva pruža pogled na objavu vjenčanja i razmišljanje o dobrom starom Clayu? Vjerojatno neizmerno. Možda tek ponešto. Je li uopće važno? Gospodin i gospođa Van Horn nesumnjivo su ga zaboravili preko noći. Zašto on ne može jednostavno uzvratiti uslugu?

Rebecca se prenaglila, u to je jedino bio siguran. Njihova je veza bila preduga i preintenzivna, a prekid odviše svjež da bi ona samo tako prešla preko njega i upustila se u novu vezu. S njom je spavao četiri godine; Myers samo mjesec dana, ili manje, nadao se ne dulje.

Pješice se vratio na Trg Jackson, koji je već bio prepun slikara, proročica, žonglera i uličnih glazbenika. Kupio je sladoled i sjeo na klupu u blizini kipa Andrewa Jacksona⁷. Zaključio je da će je nazvati i barem joj prenijeti najljepše želje. Nakon toga odlučio je pronaći neku plavokosu fuficu i nekako je napadno pokazati pred Re-beccom. Možda je dovede na vjenčanje, dakako u turbo-minjaku i s kilometarskim nogama. S obzirom na novac kojim raspolaže, takvu ženu neće dugo tražiti. Dovraga, bude li nužno, jednostavno će je unajmiti.

"Gotovo je, stari moj", rekao je samome sebi, i to ne jednom. "Sredi se."

Prestani misliti na nju.

⁷ Američki general (1767.-1845.), 7. predsjednik Sjedinjenih Država (1829.-37.).

16

Pravila odijevanja u tvrtki vrlo su se brzo razvila tako da je novi stil dopuštao baš sve. Osnovni je ton odredio šef, koji je bio najskloniji trapericama i skupim majicama kratkih rukava, uz sportski sako u blizini, za slučaj izlaska na objed. Imao je skupa odijela za sastanke i odlazak na sud, no trenutačno je i jedno i drugo bilo prava rijetkost, budući da tvrtka nije imala ni klijente ni slučajeve. Svi su bili unaprijedili garderobu, na njegovo veliko zadovoljstvo.

Nešto prije podneva u ponedjeljak okupili su se u konferencij-skoj sobi – Paulette, Rodnev i Jonah, koji je izgledao podosta neuredno. Iako je tijekom kratkotrajne povijesti tvrtke stekla poprilično utjecajan položaj, gospođica Glick i dalje je bila tek tajnica/recepcionarka .

"Ljudi, očekuje nas posao", glasile su riječi kojima je Clay otvorio sastanak. Upoznao ih je s Dvloftom, oslanjajući se na Paceove koncizne sažetke, opisao lijek i njegovu povijest. Na temelju sjećanja, kratko i sa svim prljavim pojedinostima osvrnuo se na Acker-man Labs – promet, zarada, zalihe novca, konkurencija, ostali pravni problemi. Potom i ono najbolje – katastrofalne nuspojave, tumori u mokraćnome mjehuru, te svijest proizvođača o tim problemima.

"Do danas ih još nitko nije tužio. No i to će se promijeniti,

zahvaljujući nama. Drugog srpnja počinjemo rat podnošenjem skupne tužbe u Washingtonu, u ime svih pacijenata kojima je lijek naškodilo. Izazvat ćemo kaos i naći se usred uragana."

"Imamo nekoga od klijenata?" upita Paulette.

Kralj milijunskih odšteta

137

"Još ne. Ali raspolažemo imenima i adresama. Počet ćemo ih pridobivati, i to danas. Osmislit ćemo plan za skupljanje klijenata, a ti i Rodnev bit ćete zaduženi za njegovo provođenje." Iako nije bio oduševljen televizijskim oglašavanjem, tijekom leta iz New Orleansa samog je sebe bio uvjerio da provedive alternative jednostavno nema. Čim podnese tužbu i razotkrije djelovanje lijeka, oni leši-nari iz Advokatskog kruga obrušit će se u potrazi za klijentima. Jedini djelotvoran način brzog stjecanja hrpa pacijenata koji su koristili Dvloft bile su televizijske reklame.

To je objasnio svojoj tvrtki, dodajući: "To će nas stajati najmanje dva milijuna zelembaća."

"Ova firma ima dva milijuna?" izlance Jonah, tonom izražavajući misli svih kolega.

"Ima. Na oglasima počinjemo raditi danas."

"Šefe, ti valjda nećeš glumiti, ne?" reče Jonah, gotovo molećivim glasom. "Molim te." Kao i svi gradovi, Washington je bio preplavljen ranojutarnjim i kasnovječernjim reklamama u kojima se ošteće-nike pozivalo da nazovu tog i tog odvjetnika koji je spreman dobro naprašiti krivca, a za uvodni razgovor ne naplaćuje honorar. U tim oglasima nerijetko bi se pojavljivao i sam odvjetnik, pri čemu su rezultati najčešće bili neugodni za gledanje.

Paulette je također imala prestrašen izraz na licu i jedva je primjetno odmahivala glavom.

"Naravno da neću. Sve će obaviti profesionalci." "Koliko klijenata namjeravamo privući?" upita Rodnev. "Tisuće. Teško je odrediti točniju brojku."

Rodnev redom pokaže na svakoga od njih, polagano brojeći do četiri. "Prema podacima kojima raspolažem," reče, "nas je četvero."

"Bit će još ljudi. Jonah će biti zadužen za širenje. Unajmit ćemo još prostora negdje u predgrađu i napuniti ga odvjetničkim

pomoćnicima. Oni će se javljati na telefone i uvoditi red među slučajeve i podatke."

"A kako se dolazi do pomoćnika?" upita Jonah.

"Oglasi u stručnim časopisima. Počni raditi na tekstovima. I danas poslije podne imaš sastanak s posrednikom za nekretnine u Manassasu. Trebat ćemo četiristo-petsto kvadrata, ništa skupo ni raskošno, ali s dovoljno vodova za telefone i potpuno kompjuterizirani

138

John Grisham

sustav, što je, kao što svi znamo, upravo tvoja specijalnost. Unajmi, opremi, dovedi ljude i organiziraj posao. Što prije, to bolje."

"Razumijem, gospodine."

"Koliko vrijedi slučaj Dvloft?" upita Paulette.

"Onoliko koliko je Ackerman Labs voljan platiti. Raspon bi se mogao kretati od samo deset tisuća do čak pedeset tisuća, a to će ovisiti o više čimbenika, od kojih će među važnijima biti stupanj oštećenosti mjehura."

Paulette je nešto računala u bloku. "A koliko bismo mogli imati slučajeva?"

"To je nemoguće predvidjeti."

"Može procjena?"

"Ne znam. Nekoliko tisuća."

"U redu, recimo da imamo tri tisuće slučajeva. Tri tisuće slučajeva puta minimalno deset tisuća dolara iznosi trideset milijuna, je li tako?" Te je riječi izgovorila polagano, cijelo vrijeme pišući.

"Tako je."

"I koliko su odvjetnički honorari?" upita ona. Njih troje pomno su motrili Claya.

"Trećina iznosa", reče on.

"Znači, deset milijuna dolara honorara", reče ona polagano. "I sve to ide ovoj tvrtki?"

"Da. I honorar ćemo dijeliti."

Riječ dijeliti još je nekoliko trenutaka odjekivala prostorijom. Jonah i Rodnev načas su pogledali Paulette, kao da žele reći: "Hajde, zaključiti stvar."

"Na koji točno način dijeliti?" upita ona, vrlo promišljenim tonom.

"Svatko od vas dobit će po deset posto."

"Znači, u ovoj zamišljenoj situaciji, ja bih dobila milijun?"

"Tako je."

"Isto, ovaj, vrijedi i za mene?" upita Rodnev.

"Isto za tebe. Isto za Jonu. Usto vam moram reći kako držim da je to jedna vrlo skromna procjena."

Kralj milijunskih odšteta

139

Bila procjena skromna ili ne, još su, kako se činilo vrlo dugo, upijali brojke u potpunoj tišini, pri čemu je svatko od njih već instinktivno trošio dio novca. U Rodnevjevu slučaju, novac je značio osiguran studij djeci. Za Paulette je simbolizirao razvod od Grka kojeg je u posljednjih godinu dana vidjela jednom. Za Jonu život na jedrilici.

"Ne šališ se, zar ne, Clay?" upita Jonah.

"Govorim smrtno ozbiljno. Budemo li u sljedećih godinu dana radili kao crnci, postoje vrlo veliki izgledi za to da steknemo sve uvjete za vrlo rano umirovljenje."

"Tko ti je rekao za taj Dvloft?" upita Rodnev.

"Na takvo pitanje neću moći odgovoriti nikada, Rodnev. Žalim. Jednostavno morate imati povjerenja." Clay se u tom trenutku ponada da njegova slijepa vjera u Maxa Pacea nije lakomislena.

"Zamalo sam zaboravila Pariz", reče Paulette. "Nemoj. Sljedeći smo tjedan ondje."

Jonah poskoči na noge i pokupi svoj blok. "Kako se zove agent?" upita.

Na drugome katu svoje kuće Clay je bio postavio maleni ured. Nije da je baš planirao ondje konkretnije raditi, no trebao je prostor za papire. Za radnu plohu odabrao je stari stol od raznolikog neobojenog drva koji je pronašao u nekoj antikvarnici u Fredericksburgu, nedaleko od kuće. Zauzimao je cijeli jedan zid i bio dovoljno dugačak za telefon, telefaks i prijenosno računalo.

Upravo je ondje prvi put nesigurno stupio u svijet pridobivanja klijenata za masovne tužbe. Poziv je odgađao gotovo do devet navečer, u vrijeme kada neki ljudi odlaze na spavanje, osobito stariji i možda oni koje muči artritis. Nakon žestokog pića za hrabrost,

utipkao je brojke.

Javila mu se neka žena, moguće supruga gospodina Teda Worleyja iz Upper Marlboroa u Marylandu. Clay se predstavio ljubaznim tonom, naveo da je odvjetnik, kao da odvjetnici ljude zovu svakodnevno, tako da nema razloga za paniku, te zatražio gospodina Worleyja.

"Gleda Oriolese", reče ona. Ted se očito ne javlja na telefon u vrijeme kada igraju Oriolesi.

"Da... bih li mogao na trenutak razgovarati s njim?"

140

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

141

"Kažete da ste odvjetnik?"

"Tako je, gospođo, odavde, iz Washingtona."

"Što je sad opet učinio?"

"Oh, ništa, baš ništa. S njim bih volio porazgovarati o artritisu."

Želja za time da istog trenutka spusti slušalicu i pobjegne glavom bez obzira u njemu se pojavila, ali je odmah i nestala. Clay zahvali Svevišnjemu što nitko ne gleda i ne sluša. Razmišljaj o novcu, ponavljao je samome sebi. Misli na honorar.

"O artritisu? Mislila sam da ste odvjetnik, a ne liječnik."

"Jesam, gospođo, odvjetnik sam i imam određene indicije da vaš suprug uzima opasan lijek protiv artritisa. Ako vam ne bi bilo teško, molio bih ga samo na trenutak."

Glasovi u pozadini. Doviknula je nešto Tedu koji joj je odgovorio jednako glasno. Na kraju je preuzeo slušalicu. "Tko je to?" upita odlučno, a Clay se žurno predstavi.

"Tri jedan za Red Soxe u petome. Poznajem vas?" Gospodin Worley bio je sedamdesetogodišnjak.

"Ne, gospodine. Radim kao odvjetnik ovdje, u Washingtonu i specijalizirao sam se za tužbe u slučajevima štetnih lijekova. Tužim farmaceutske tvrtke koje na tržište izbacuju štetne proizvode."

"U redu, što trebate?"

"Zahvaljujući izvorima na Internetu, utvrdili smo da za artritis najvjerojatnije koristite lijek koji se zove Dyloft. Možete li mi reći

koristite li taj lijek?"

"Možda vam ne želim reći koje lijekove uzimam."

Savršeno razborit stav, stav za koji je Clay, kako mu se činilo, bio spreman.

"Dakako da mi ne morate odgovoriti, gospodine Worley. No to je jedini način da utvrdim imate li pravo na naknadu."

"Taj prokleti Internet", promumlja gospodin Worley, a zatim se upusti u kratak razgovor sa suprugom, koja je, očito, stajala negdje u blizini telefona.

"Kakvu naknadu?" upita.

"O tome ćemo samo trenutak poslije. Doista moram doznati koristite li Dyloft. Ako ga ne koristite, pravi ste sretnik."

"No, da, bit će da to i nije neka tajna, ne?"

"Nije, gospodine." Dakako daje bila tajna. Nema razloga da podaci o nečijem zdravstvenom stanju i liječenju ne budu povjerljivi. Male su laži nužne, ponavljao je Clay samome sebi. Stvari gledaj u širem kontekstu. Gospodin Worley i tisuće njemu sličnih bolesnika možda nikada i ne bi doznali da koriste štetan proizvod ako im to netko ne bi rekao. Ackerman Labs posve sigurno nije izišao u javnost s istinom. To je Clayova zadaća.

"Da, koristim Dyloft."

"Koliko dugo?"

"Možda godinu dana. I jako sam zadovoljan."

"Osjećate li kakve nuspojave?"

"Na primjer?"

"Krv u urinu. Peckanje pri mokrenju." Clay se već bio pomirio s činjenicom da će nadolazećih mjeseci s mnogo ljudi razgovarati o mješurima i mokraći. To se jednostavno ne može izbjeći.

Stvari za koje čovjeka na studiju prava ne pripremaju. "Ne. Zašto?"

"Raspolažemo rezultatima nekoliko preliminarnih istraživanja koje Ackerman Labs, tvrtka koja proizvodi Dyloft, nastoji sakriti.

Utvrđeno je da lijek kod nekih korisnika izaziva tumore u mokraćnome mjehuru."

I tako će gospodin Ted Worley, koji je do prije samo nekoliko trenutaka gledao svoja posla i pratio svoje ljubljene Oriolese, preostali dio noći i dobar dio sljedećeg tjedna biti zabrinut zbog

tumora koji su se raspomamili u njegovu mješuru. Clay se osjećao užasno i bio bi se najradije ispričao, no, s druge strane, ponavljao je samome sebi, to se moralo učiniti. Kako bi gospodin Worley inače doznao istinu? Ako jadnik uistinu ima tumore, nije li dobro da za njih zna?

Držeći telefon jednom rukom, dok je drugom trljao slabine, gospodin Worley reče: "Znate, kada bolje promislim, sjećam se da sam prije dva dana osjetio nekakvo peckanje."

"O čemu ti to...?" začuo je Clay glas gospođe Worley u pozadini.

"Molio bih te..." obrati se gospodin Worley svojoj gospođi.

Clay navali prije nego što se njihova prepirka otme nadzoru. "Moja tvrtka zastupa mnoštvo korisnika Dylofta. Držim da biste trebali razmisliti o pregledu."

Li. .

aii,,, t. J

142

John Grisham

"Kakvom pregledu?"

"Analizi mokraće. Imamo liječnika koji stvar može obaviti već sutra. Neće vas stajati ni centa."

"A što ako utvrdi da nešto nije u redu?"

"Tada ćemo moći razgovarati o mogućnostima koje su pred vama. Kada se dozna za štetnost Dvlofta, za samo nekoliko dana, sudovi će biti zatrpani tužbama. Moja će tvrtka predvoditi napad na Ackerman Labs, a ja bih volio da budete moj klijent."

"Možda bih se trebao savjetovati sa svojim liječnikom."

"Svakako, gospodine Worley. No i on bi mogao biti dijelom odgovoran. On je prepisao lijek. Možda bi bilo najbolje doći do nepristranog mišljenja."

"Pričekajte malo." Gospodin Worley pokrije mikrofon, još nekoliko trenutaka svadljivim tonom razgovarajući sa suprugom. Kada se vratio na vezu, reče: "Ne vjerujem u tužbe protiv doktora."

"Ni ja. Ja sam se specijalizirao za tužbe protiv velikih korporacija koje ljudima nanose štetu."

"Trebam prestati koristiti njihov lijek?"

"Savjetovao bih da prvo obavimo pregled. Dvloft će tijekom ljeta

vjerojatno povući s tržišta."

"Gdje mogu obaviti analizu?"

"Liječnik ima ordinaciju u Chevy Chaseu. Možete otići sutra?"

"Da, svakako, zašto ne? Mislim da bi bilo glupo čekati, zar ne?"

"Da, upravo tako." Clay mu izdiktira ime i adresu liječnika kojeg je pronašao Max Pače. Pregled vrijedan 80 dolara Claya će stajati 300 po glavi, no takva je jednostavno bila cijena obavljanja posla.

Pošto su dogovorili sve pojedinosti, Clay se ispričao na smetnji, zahvalio na vremenu koje mu je gospodin Worley posvetio, te ga ostavio da pati uz ostatak utakmice. Tek kada je spustio slušalicu, Clay je osjetio da iznad obrva ima kapljice znoja. Pridobivanje klijenata telefonom? U kakvog se to odvjetnika pretvorio?

Bogatog, ponavljao je bez prestanka samome sebi.

Za to će mu trebati debela koža. Debela koža koju Clay nije imao i za koju nije bio siguran da je može steći.

Kralj milijunskih odšteta

143

Dva dana poslije Clay je parkirao automobil na prilazu garaži obitelji Worley u Upper Marlborou, a bračni par dočekao ga je na ulaznim vratima. Analiza urina, koja je obuhvaćala i citološki nalaz, otkrila je abnormalne stanice u mokraći, stoje, prema Maxu Paceu i njegovim opsežnim i na nepošten način pribavljenim rezultatima istraživanja, bio jasan znak da se u mjehuru nalaze tumori.

Gospodina Worleyja uputili su urologu kojeg će posjetiti sljedeći tjedan. Ispitivanje i uklanjanje tumora obaviti će se cistoskopskim kirurškim zahvatom, uvođenjem sićušne sonde i noža kroz penis, do mjehura. Iako je zahvat navodno bio razmjerno rutinski, gospodin Worley u cijeloj priči nije vidio ništa uobičajeno. Bio je nasmrt zabrinut. Gospođa Worley rekla je da ne spava već dvije noći, kao ni ona.

Koliko to god želio, Clay im nije mogao reći da su tumori vjerojatno benigni. Bit će bolje da im to priopći liječnik, nakon zahvata.

Uz instant-kavu s mlijekom u prahu, Clay je objasnio ugovor kojim se utvrđuju njegove usluge, te odgovorio na njihova pitanja o parnici. Pošto se potpisao pri dnu dokumenta, Ted Worley postao je prvim tužiteljem proizvođača Dylofta u zemlji.

I još neko vrijeme činilo se da bi mogao biti i jedini. Bez prestanka telefonirajući, Clay je na analizu urina uspio nagovoriti jedanaestero ljudi. Rezultati su odreda bili negativni. "Samo nastavi", govorio mu je Max Pače. Približno trećina ljudi samo je spustila slušalicu, ili jednostavno odbila povjerovati u ozbiljnost Clavovih riječi.

On, Paulette i Rodney potencijalne su kandidate podijelili na crnce i bijelce. Pokazalo se da crnci nisu sumnjičavi kao bijelci, jer ih je bilo lakše nagovoriti na pregled. Ili su možda uživali u svojoj medicinskoj pažnji. Ili je možda, kao što je Paulette napomenula više puta, ona jednostavno bila nadarenija u blebetanju.

Do kraja tjedna Clay je bio pridobio troje klijenata koji su imali abnormalne stanice u urinu. Rodney i Paulette, radeći zajednički, potpisali su ugovore s još sedmero.

Skupna tužba u slučaju Dyloft bila je spremna. Rat je mogao početi.

17
Pariška pustolovina stajala gaje 95.300 dolara, prema podacima koje je pomno vodio Rex Crittle, čovjek koji se sve više upoznao s gotovo svim aspektima Clavova života. Crittle je bio knjigovođa u jednoj srednje velikog tvrtki koja se nalazila točno ispod Carterova poslovnog prostora. Sto nije bilo nimalo neobično, i njega je preporučio Max Pače.

Najmanje jedanput na tjedan Clay bi se spustio pomoćnim stubama, ili bi Crittle njima došao do njega, pa bi još tridesetak minuta razgovarali o Clavovu novcu i o tome kako njime najbolje raspolagati. Knjigovodstveni sustav za odvjetničku tvrtku bio je jednostavan i nije ga bilo teško instalirati. Gospođica Glick unosila je sve prihode i rashode, i jednostavno ih prenosila u Crittleova računala.

Prema Crittleovu mišljenju, tako iznenada stečeno bogatstvo gotovo će neizostavno potaknuti istragu Porezne uprave. Bez obzira na to što ga je Pače uvjeravao u suprotno, Clay se složio, inzistira-jući na besprijeckornome vođenju knjiga, bez nejasnoća i sivih područja kada se radilo o amortizaciji i olakšicama. Upravo je zaradio novac o kakvom nije ni sanjao. Nema smisla vladi uskratiti dio poreza. Plati i mirno spavaj.

"Kakva je to isplata od pola milijuna dolara tvrtki East Media?" upita Crittle.

"Radimo televizijske reklame za parnicu. To je prva rata."

"Rata? Koliko će ih još biti?" Claya je pogledao preko naočala za čitanje, s izrazom lica kakav Clay još nije bio vidio. Kao da mu želi reći: "Sinko, jesi li ti skrenuo?"

Kralj milijunskih odšteta

145

"Ukupno dva milijuna dolara. Za nekoliko dana podnosimo veliku tužbu. Taj će korak biti usklađen s velikom medijskom kampanjom koju će voditi East Media."

"U redu", reče Crittle, očito oprezan kada su u pitanju tako veliki troškovi. "I pretpostavljam da će sve to pokriti neki novi prihodi."

"Nadamo se", reče Clay i nasmije se.

"A taj novi ured u Manassasu? Polog za najam od petnaest tisuća dolara?"

"Da, širimo se. Onamo ću smjestiti šestero odvjetničkih pomoćnika. Niža najamnina."

"Lijepo je vidjeti da vodiš računa o troškovima. Šestero pomoćnika?"

"Da, četvero smo već zaposlili. Ugovori i informacije o plaćama čekaju na mojem stolu."

Crittle je još nekoliko trenutaka proučavao isprintane informacije, dok su deseci pitanja sijevali u onom računalu koje se nalazilo iza njegovih naočala. "Smijem li pitati što će ti još šest pomoćnika kada imaš tako malo slučajeva?"

"To je već zanimljivo pitanje", reče Clay. U kratkim crtama iznio je informaciju o masovnoj tužbi za koju se sprema, ne spominjući ni lijek ni proizvođača, a ako je brzo izlaganje i odgovorilo na Crittleova pitanja, to se nije ni po čemu vidjelo. Kao računovođa, po prirodi je bio sumnjičav prema svemu što još više ljudi navodi na podizanje tužbi.

"Uvjeren sam da znaš što radiš", reče, u sebi zapravo pretpostavljajući da je Clay doista skrenuo.

"Vjeruj mi, Rex, novac samo što nije počeo dotjecati." "Sigurno je samo da ne možemo sumnjati u otjecanje." "Da bi zaradio, moraš

trošiti." "Tako kažu."

Napad je počeo 1. srpnja, neposredno nakon zalaska sunca. Svi osim gospođice Glick bili su se okupili ispred televizora u konferencijskoj dvorani i ondje čekali da sat pokaže točno 20.32. U tom trenutku svi su ušutjeli i umirili se. Bila je to reklama od petnaest sekundi, a u uvodnome kadru vidio se zgodan mladi glumac koji je

146
John Grisham

na sebi imao bijeli ogrtač, u ruci držao nekakvu debelu knjigu i iskrenim očima gledao izravno u kameru. "Pozor artritičari! Koristite li Dvloft, lijek koji se izdaje na recept, moguće je da imate razloga tužiti proizvođača tog lijeka. Dvloft se povezuje s više nuspojava, među kojima su i tumori mokraćnog mjehura." U donjem dijelu ekrana pojavio se vrlo uočljiv natpis: BESPLATNI TELEFON ZA DYLOFT – NAZOVITE 1-800-555-DYLO. Liječnik je još dodao: "Odmah nazovite ovaj broj, želite li steći pravo na besplatan pregled. Nazovite odmah!"

Petnaest sekundi nitko nije disao, a kada je reklama završila, nitko se nije usudio progovoriti. Clayu je to bio osobito bolan trenutak jer je upravo poveo žestok i potencijalno razoran napad na korporaciju mamutskih razmjera, korporaciju koja se u protuudaru vjerojatno neće nimalo štedjeti. Što ako je Max Pače pogriješio u vezi s tim lijekom? Što ako Pače Claya samo iskorištava kao pijuna u velikom šahovskom meču među korporacijama? Što ako Clay s pomoću stručnih svjedoka ne uspije dokazati da Dyloft izaziva tumore? S tim se pitanjima borio već nekoliko tjedana, tisuću puta ispitujući Pacea. Dvaput je došlo do prepirke i nekoliko puta pale su teške riječi. Max mu je na kraju izručio ukradene, ili u najmanju ruku nezakonito pribavljene, podatke o istraživanjima djelovanja lijeka. Clay ih je dao na razmatranje jednom kolegi iz studentskog bratstva na Georgetovvnu koji je sada kao liječnik radio u Baltimo-reu. Podaci su izgledali uvjerljivo i zlokobno.

Clay je na koncu uspio samog sebe uvjeriti u to da je u pravu, a Ackerman u krivu. No kada je vidio televizijski oglas i kada se lećno zbog tako izravne optužbe, osjetio je da ga noge u tom trenutku ne bi mogle držati.

"Poprilično gadno", reče Rodney, koji je snimku reklame vidio već desetak puta. Ipak, ovako, prikazana na televiziji, izgledala je neusporedivo nesmiljenije. Tvrtka East Media jamčila je da će svako emitiranje vidjeti 16 posto gledatelja na svakom od tržišta. Reklama će se prikazivati svaki drugi dan, deset dana, diljem Sjedinjenih Država. Procjene su govorele da će je vidjeti osamdeset milijuna ljudi.

"Upalit će", reče Clay, taj rođeni vođa u svakoj situaciji.

Prvog sata oglas se emitirao na postajama u trideset tržišnih regija na Istočnoj obali, zatim se širio na još osam regija u području središnje vremenske zone. Četiri sata nakon prvog emitiranja napo-
Kralj milijunskih odšteta

147

kon je stizao i do Zapadne obale i dopirao do četrdeset dvije tržišne regije. Clavova mala tvrtka u prvoj večeri prikazivanja utrošila je malo više od 400.000 dolara.

Pozivom na besplatni broj, zainteresirani su dobivali Pokretnu traku, kako je glasio novi interni naziv podružnice Odvjetničkog ureda J. Claya Čartera II., koja se nalazila u jednom trgovačkom centru. Ondje se šestero novih pomoćnika javljalo na telefone, ispunjavalo obrasce, postavljalo unaprijed određena pitanja, pozivatelje upućivalo na tvrtkine stranice na Internetu, prepune korisnih informacija, te obećavalo poziv jednog od odvjetnika. Već dva sata nakon emitiranja prvih reklama, svi su telefoni bili zauzeti. Jedno je računalo bilježilo brojeve onih koji nisu uspjeli uspostaviti vezu. Snimljena poruka upućivala ih je na stranice na Internetu. Sutradan ujutro u devet, Claya je nazvao neki odvjetnik iz velike tvrtke koja se nalazila u istoj ulici. Zastupao je Ackerman Labs i zahtijevao da se istog trenutka prekine emitiranje reklama. Držao se nadmeno, obraćao mu se svisoka i prijetio svim mogućim i nemogućim pravnim koracima ako Clay odmah ne pristane. Riječi su postajale sve grubljima, a onda su se nakon nekoliko trenutaka pomalo ublažile.

"Bit ćete još nekoliko trenutaka u uredu?" upita u jednom trenutku Clay.

"Da, svakako. Zašto?"

"Želio bih vam nešto poslati. Odmah ću pozvati dostavljača. Ne biste trebali čekati više od nekoliko minuta."

Dostavljač Rodney odjurio je onamo s primjerkom tužbe na dvadeset stranica. Clay je otišao na sud, kako bi podnio izvorni dokument. Prema Paceovim uputama, kopije su telefaksom upućene i Washington Postu, The Wall Street Journalu i New York Timesu.

Pače je neizravno natuknuo i kako bi prodaja dionica Ackerman Labsa bez pokrića bila vrlo mudar poslovni potez. Cijena im je na završetku radnog dana u petak bila 42,50 dolara. U vrijeme otvaranja burze u ponedjeljak Clay je zatražio prodaju stotinu tisuća dionica. Ponovno će ih otkupiti za nekoliko dana, po, nadao se, trideset dolara i tako zaraditi novi milijun. Tako je nekako barem bio naumio.

148

John Grisham

Kada se vratio, uredom je vladao pravi kaos. Pokretna traka u Manassasu imala je šest besplatnih ulaznih linija, a tijekom radnog vremena, kada je svih šest bilo zauzeto, pozivi su se preusmjeravali u glavni ured u Aveniji Connecticut. Rodney, Paulette i Jonah bili su na telefonima, razgovarajući s korisnicima Dvlofta raštrkanima diljem Sjeverne Amerike.

"Ne bi bilo loše da pogledate ovo", reče gospođica Glick. Na ružičastome papiriću nalazilo se ime nekog novinara The Wall Street Journala. "I gospodin Pače čeka vas u uredu."

Max je u ruci držao kavu i stajao ispred prozora.

"Podnio sam tužbu", reče Clay. "Dirnuli smo u osinjak."

"Uživaj u ovom trenutku."

"Već su zvali njihovi odvjetnici. Poslao sam im primjerak tužbe."

"Odlično. Već umiru. Upravo su upali u zasjedu i znaju da im se sprema pokolj. Ovo je san svakog odvjetnika, Clay, izvuci sve što možeš."

"Sjedni. Zanima me jedna stvar."

Pače, koji je, kao i uvijek, bio u crnoj odjeći, spusti se u naslonjač i prekriži noge. Činilo se da su kaubojske čizme izrađene od-kože čegrtuše.

"Da te ovog trenutka angažira Ackerman Labs, što bi prvo učinio?" upita Clay.

"Sve uvijek ovisi o propagandi. Počeo bih izbacivati priopćenja za javnost, u medijima bih sve poricao, za cijelu priču okrivio pohlepne parničare. Branio svoj proizvod. Prvi je cilj, nakon što bomba eksplodira i dok se prašina još sliježe, zaštititi vrijednost dionica. Ujutro je iznosila četrdeset dva i pol dolara, što je vrlo nisko; sada je već na trideset tri. Doveo bih generalnog na televiziju kako bi osobno rekao sve što treba. Ljudi zaduženi za odnose s javnošću tiskali bi propagandni materijal. Odvjetnicima bih naložio da pripreme organiziranu obranu. Prodavačima da liječnike uvjere u kvalitetu i pouzdanost lijeka."

"Ali lijek nije ni kvalitetan ni pouzdan."

"O tome bih razmišljao poslije. Prvih nekoliko dana sve se svodi na način na koji prodaješ priču, barem na površini. Pomisle li ulagači da s lijekom nešto nije u redu, odustat će od tebe, a cijena dionica nastavit će tonuti. Čim postaviš medijsku obranu, trebalo bi Kralj milijunskih odšteta

149

ozbiljno porazgovarati s krupnim zvjerkama. Pošto bih utvrdio da postoje određeni problemi povezani s lijekom, doveo bih računovođe i pokušao utvrditi koliko bi koštale nagodbe. Sa štetnim lijekom jednostavno ne možeš ići pred sud. Svaka porota znat će ispuniti prostor ostavljen za iznos i na taj način troškove jednostavno nije moguće zadržati pod nadzorom. Jedna će porota tužitelju dodijeliti milijun zelembaća. Druga porota, u nekoj drugoj saveznoj državi, poludjet će i na ime kaznene odštete dodijeliti dvadeset milijuna. To je čisto kockanje. Stoga se treba nagoditi. Kao što ubrzano shvaćaš, odvjetnici koji se bave masovnim parnicama uzimaju određeni postotak od nagodbe, tako daje njih lako riješiti."

"Koliko si Ackerman može priuštiti?"

"Osigurani su najmanje na tri stotine milijuna. Usto imaju još oko pola milijarde žive love, veći dio zahvaljujući Dvloftu. U banci su gotovo dosegнули maksimum, no da ja odlučujem, planirao bih isplatu u visini jedne milijarde. I sve bih obavio brzo."

"Hoće li i Ackerman biti brz?"

"Nisu angažirali mene, što znači da nisu previše pametni. Već dulje vrijeme pratim tu tvrtku i ne mogu reći da su osobito pronicavi i sposobni. Kao i svi farmaceuti, užasavaju se parnica. Umjesto da se koriste uslugama vatrogasca kakav sam ja, sve rade na zastarjeli način – oslanjaju se na svoje odvjetnike, koje, dakako, ne zanimaju brzo sklopljene nagodbe. Glavni im je zastupnik newyor-ška tvrtka Walker-Stearns. Javit će ti se u vrlo skoro vrijeme."

"Znači, nema brze nagodbe?" "Tužbu si podnio prije manje od sata. Opusti se." "Znam, ali potrošit ću sav novac koji sam upravo dobio." "Samo bez panike. Za godinu dana bit ćeš još bogatiji." "Za godinu, ha?"

"To je moja procjena. Prvo se moraju udebljati odvjetnici. Walker-Stearns slučaju će dodijeliti pedesetero odvjetnika, a satovi će samo otkucavati skupo vrijeme. Skupna tužba gospodina Worleyja i samim Ackermanovim odvjetnicima vrijedi milijun dolara. To nikako nemoj smetnuti s uma."

"Zašto meni jednostavno ne isplate stotinu milijuna da me se riješe?"

150

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

151

"Sada stvarno razmišljaš kao pravi masovni parničar. Platit će ti čak i više, ali prvo moraju isplatiti svoje odvjetnike. Stvar jednostavno tako funkcionira."

"Ali ti ne bi tako postupio?"

"Naravno da ne bih. U slučaju Tarvana, klijent mi je rekao istinu, što se događa vrlo rijetko. Ja sam naučio gradivo, pronašao tebe i sve sredio bez prašine, brzo i jeftino. Pedeset milijuna, a odvjetnici mojeg klijenta nisu dobili ni centa."

U tom trenutku na vratima se pojavila gospođica Glick: "Na vezi je ponovno onaj novinar iz The Wall Street Journala." Clay pogleda Pacea, koji reče: "Lijepo ga zabavi razgovorom. I ne smetni s uma da suprotna strana ima cijeli propagandni odjel koji radi punom parom."

Sutradan ujutro i u Timesu i u Postu osvanuli su kratki članci o

skupnoj tužbi protiv Dvlofta, i to na prvoj stranici poslovnog dijela. U obje vijesti spominjalo se Clavovo ime, što je bio užitak koji je potajno priželjkivao. Više prostora posvećeno je optuženikovim reakcijama. Generalni je direktor tužbu nazvao "lakoumnom i ispraznom", "još jednim primjerom zlorabe parnica u koje se upuštaju pripadnici pravne struke". Predsjednik Razvoja tvrtke izjavio je: "Djelovanje Dvlofta temeljito je ispitano i nema nikakvih dokaza o štetnim nuspojavama." Oba su lista navela kako su dionice Ae-kerman Labsa, koje su tijekom prethodna tri kvartala izgubile pedeset posto vrijednosti, neočekivanom tužbom pretrpjele nov udarac.

The Wall Street Journal stvar je shvatio na ispravan način, barem prema Clavovu mišljenju. Još u uvodu, novinar ga je pitao koliko mu je godina. "Samo trideset jedna?" začudio se, što je dovelo do cijelog niza pitanja o Clavovu iskustvu, tvrtki i tako dalje. Priča u kojoj se David bori protiv Golijata čitateljima je neusporedivo zanimljivija od suhoparnih financijskih podataka i laboratorijskih izvještaja, tako da je saga poprimila posve neovisan život. U njegov ured dojurio je fotograf i dok je Clay pozirao, njegovi su se ljudi odlično zabavljali.

Na naslovnici, u prvom stupcu slijeva, naslov je glasio: Početnik se namjerio na moćni Ackerman Labs. Uz naslov se nalazio kompjuterizirani crtež nasmiješenog Claya Čartera. Prvi je odlomak gla-

sio: "Prije manje od dva mjeseca vvašingtonski odvjetnik Clay Čarter preznojavao se negdje usred gradskog pravosudnog sustava, kao nepoznati i potplaćeni javni pravobranitelj. Jučer je, kao vlasnik vlastite odvjetničke tvrtke, podnio milijardu dolara vrijednu tužbu protiv treće po veličini farmaceutske tvrtke na svijetu, tvrdeći da njihov najnoviji čudotvorni lijek, Dyloft, ne samo što ublažava akutnu bol kod artritičara, nego izaziva i tumore u mokraćnome mjehuru."

Članak je bio prepun pitanja o tome kako je Clay uspio u tako kratkome vremenu ostvariti tako korjenitu promjenu. A kako on nije mogao spominjati Tarvan, niti nešto u vezi s njim, neodređeno je spomenuo nekoliko na brzinu dogovorenih nagodba u parnicama

u kojima su sudjelovali ljudi koje je upoznao kao javni pravobranitelj. Ackerman Labs dobio je nekoliko redaka ispunjenih njihovim uobičajenim stavom o zloporabi pravnog sustava i odvjetničkim lešinarima koji uništavaju gospodarstvo, no najveći dio članka bavio se Clayom i njegovim nevjerojatnim usponom do samih prvih redova masovnih odštetnih parnica. Nekoliko lijepih riječi bilo je posvećeno i njegovu ocu, "legendarnom washingtonskom parničaru", koji se u međuvremenu "povukao" na Bahame.

Glenda iz UJP-a pohvalila je Claya kao "gorljivog branitelja siromaha". Bila je to profinjena opaska koja će joj donijeti objed u nekom otmjenom restoranu. Predsjednik Nacionalne akademije odvjetnika parničara priznao je da dotada nije čuo za Claya Čartera, ali ga se njegov dosadašnji rad ipak "silno dojmio".

Jedan profesor s Yalea sa žaljenjem je govorio o "još jednom primjeru zloporabe skupnih parnica", dok je jedan profesor s Harvarda rekao kako je riječ o "savršenome primjeru načina na koji se skupne tužbe trebaju koristiti za borbu protiv nesavjesnih korporacija".

"Pobrini se da se to pojavi na našim stranicama", reče Clay, predajući članak Joni. "Našim će se klijentima svidjeti."

.....i

18

Tequila Watson priznao je krivnju za ubojstvo Ramona Pumphrevja, za što je osuđen na doživotni zatvor. Za dvadeset godina imat će pravo zatražiti uvjetno puštanje, iako se ta činjenica u članku u Postu nije spominjala. Spominjalo se, međutim, da je njegova žrtva bila jedna od više osoba ubijenih vatrenim oružjem tijekom neočekivane provale nasilnih ubojstava koja su izgledala neuobičajeno nasumično, čak i u gradu koji se bio naviknuo na bezumno nasilje. Policija nije imala objašnjenja za tu pojavu. Clay pribilježi kako treba nazvati Adelfu i raspitati se kako joj je u novome životu.

Tequili nešto duguje, ali točno ne zna što. Usto, nema načina da bivšem klijentu nešto nadoknadi. Pred samim sobom sve jeopravdao činjenicom da je Tequila veći dio života bio drogiran i da će

do smrti najvjerojatnije živjeti iza rešetaka, bez obzira na Tarvan. Ipak, zbog svega toga Clay se baš i nije osjećao časno i pošteno. Prodao se, kratko i jasno. Pokupio je lovnu i zakopao istinu.

Dvije stranice poslije pozornost mu je zaokupio jedan drugi članak, tako da je zaboravio Tequilu Watsona. Na fotografiji se vidjelo debelo lice gospodina Bennetta Van Horna, pod plastičnom kacigom s monogramom, snimljeno na nekom gradilištu.

Koncentrirano je gledao nekakve nacрте, zajedno s čovjekom koji je, prema potpisu pod slikom, bio inženjer iz BVH Grupe zadužen za taj projekt. Tvrtka se našla usred gadnog natezanja oko predloženih planova izgradnje u blizini bojnog polja Chancellorsville, na približno sat vremena južno od Washingtona. Bennett je, kao i obično, predlagao izgradnju jednog u nizu svojih čudovišnih kompleksa kuća, stano-

Kralj milijunskih odšteta

153

va, prodavaonica, igrališta, teniskih terena, s nezaobilaznim jezercem, a sve to na manje od kilometar i pol od mjesta na kojem se vodio najveći dio povijesne bitke, i vrlo blizu mjestu na kojem su stražari Konfederacije ustrijelili generala Stonevalla Jacksona. Ekološke udruge, odvjetnici, ratni povjesničari, promicatelji povijesnih vrijednosti, Konfederacijsko društvo... svi su oni isukali mačeve i na komadiće sjeckali Buldožera Bennetta. Što nije bilo ni najmanje neobično, Post je hvalio sve te skupine, o Bennettu ne govoreći ništa pozitivno. Međutim, sporna je zemlja bila u vlasništvu ostarjelih farmera, a on je, kako se činilo, i barem za sada, bio u prednosti.

U članku su se podrobno navodila ostala poprišta povijesnih bitaka diljem Virginije koja su graditelji asfaltirali i lijepo uredili. Udruga pod nazivom Briga za Građanski rat predvodila je protuudar. Njihov je odvjetnik prikazan kao radikal koji se ne boji podići parnicu kako bi očuvao povijest. "Ali za tužbe nam je potreban novac", prenosile su novine njegove riječi.

Vač nakon dva poziva, Clay ga je dobio na suprotnoj strani linije. Razgovarali su pola sata, a čim je spustio slušalicu, ispisao je ček u vrijednosti od 100.000 dolara na ime Brige za Građanski rat,

namjenski za parnicu u slučaju Chancellorsville.

Gospođica Glick uručila mu je poruku u trenutku kada je prošao pokraj njezina stola. Dvaput je pogledao ime i još je uvijek bio sumnjičav kada je sjeo u konferencijsku sobu i počeo utipkavati broj. "Gospodina Pattona Frencha, molio bih", reče u mikrofon. U poruci je stajalo daje stvar hitna.

"A tko ga, molim, treba?" "Clay Čarter, iz Washingtona." "Oh, da, očekuje vaš poziv."

Bilo je teško i zamisliti da jedan tako moćan i prezauzet odvjetnik kakav je Patton French iščekuje Clayov poziv. Već nekoliko trenutaka poslije, začuo je glas tog velikog čovjeka. "Bok, Clay, hvala što si se javio", reče, toliko opuštenim i srdačnim tonom da je Clay ostao zatečen. "Zgodan članak u The Journalu, ha? Nije loše za početnika. Čuj, žao mi je što se nismo stigli pozdraviti kada si bio u

154
John Grisham

New Orleansu." Bio je to isti onaj glas koji je slušao iz zvučnika u onoj dvorani, ali neusporedivo opušteniji.

"Nema problema", reče Clay. Na skupu Advokatskog kruga našlo se dvije stotine odvjetnika. Nije bilo razloga da se Clay upozna s Pattonom Frenchom i nije bilo razloga da French uopće zna da je Clay bio ondje. Bilo je očito da je dobro istražio temu.

"Volio bih da se nađemo, Clay. Čini mi se da bismo nas dvojica mogli ostvariti suradnju na obostranu korist. Ja sam na tragu Dylofta bio prije dva mjeseca. Prestigao si me, no u toj priči vrti se hrpa love."

Clayu nije bilo ni na kraj pameti ulaziti u postelju s Pattonom Frenchom. S druge strane, njegove metode izvlačenja velikih naknada od farmaceutskih tvrtki bile su upravo legendarne.

"Možemo razgovarati", reče Clay.

"Čuj, upravo krećem za New York. Sto kažeš da te pokupim u Washingtonu, pa ideš sa mnom? Imam Gulfstream 5 koji bih volio pokazati više nego išta na svijetu. Možemo odsjesti na Manhattanu, poslije divno večerati. Razgovarati o poslu. Sutra navečer si kod kuće. Sto kažeš?"

"Pa, poprilično sam u gužvi." Clay se jasno sjećao gađenja koje je u

New Orelansu osjećao kada French u izlaganju nije prestajao spominjati svoje igračke. Novi Gulfstream, jahta, dvorac u Škotskoj. "U to sam uvjeren. Čuj, i ja imam puno posla. Dovraga, svi smo pretrpani. No ovo bi ti mogao biti najunosniji izlet u karijeri. I ne prihvaćam ne. Za tri sata vidimo se na Reagan Nationalu.

Dogovoreno?"

Osim nekoliko telefonskih razgovora i večernje partije racquetballa, Clay zapravo i nije imao pravih obaveza. Uredske telefone bez prestanka su nazivali oduševljeni korisnici Dylofta, no Clay se nije javljao. U New Yorku nije bio već nekoliko godina. "U redu, zašto ne?" reče, jednako željno očekujući i razgledavanje Gulfstreama 5 i večeru u vrhunskom restoranu.

"Pametan potez, Clay. Pametan potez."

Terminal za privatni promet u zrakoplovnoj luci Reagan National bio je prepun razdražljivih menadžera i birokrata koji su se proguravali na sve strane, dolazili i odlazili. U blizini prijemnog šaltera, neka zgodna brineta u minici držala je rukom ispisani plakat s

Kralj milijunskih odšteta

155

njegovim imenom. On joj se predstavi. Ona je bila Julia, bez prezimena. "Dođite sa mnom", reče uz besprijekoran osmijeh. Pošto su ih propustili kroz izlaz, malenim su ih kombijem odvezli prema letjelicama. Deseci Leara, Falcona, Havvkera, Challengeera i Citationa stajali su i čekali, ili prilazili i udaljivali se od terminala. Zemaljske posade pažljivo su vodile mlažnjake pokraj ostalih letjelica, tako da su se razmaci među njihovim krilima mjerili u centimetrima. Motori su vrištali i cijeli je prizor čovjeka bez problema mogao izludjeti.

"Odakle ste?" upita Clay.

"Sjedište nam je u Biloxiju", reče Julia. "Gospodin French ondje ima glavni ured."

"Prije dva tjedna slušao sam ga u New Orleansu." "Da, bili smo ondje. Rijetko smo kod kuće." "Radi stvarno puno, zar ne?"

"Stotinjak sati tjedno."

Zaustavili su se uz najveći zrakoplov na vidiku. "Stigli smo", reče

Julia i njih dvoje iziđu iz kombija. Pilot uzme Clavovu torbu i s njom nekamo nestane.

Patton French bio je, dakako, na telefonu. Pozvao je Claya pokretom ruke, dok je Julia gostu uzimala sako i pitala ga što želi popiti. Samo vodu, s limunom. Njegov prvi pogled u unutrašnjost privatnog zrakoplova nije mogao biti spektakularniji. Videosnimke koje je vidio u New Orleansu ni približno nisu predočavale stvarnost.

Sve je odisalo po koži, vrlo skupoj koži. Sjedala, sofe, nasloni za glavu, ploče, čak i stolovi bili su pokriveni raznoraznim nijansama plave i žutobijele kože. Svjetla, tipke i kontrolne ploče raznih uređaja bili su pozlačeni. Drveni su ukrasi bili tamni i pomno ulašteni. Vjerojatno je bila riječ o mahagoniju. Bio je to luksuzni apartman u hotelu s pet zvjezdica, samo s krilima i motorima. Clay je imao točno metar osamdeset tri, a iznad njegove glave još je bilo slobodnog prostora. Kabina je bila dugačka, dok se u stražnjem dijelu nalazilo i nešto što se moglo nazvati uredom. French je bio posve straga, i dalje telefonirajući. Bar i kuhinja nalazili su se odmah iza pilotske kabine. Julia se uto pojavi s vodom. "Bit će najbolje da sjednete", reče. "Svakog trenutka trebali bismo krenuti prema pisti."

156

John Grisham

Kada je letjelica krenula, French je naglo prekinuo razgovor i dugačkim koracima krenuo naprijed. Na Claya je navalio neobuzdanim stiskom ruke, zubatim osmijehom i još jednom isprikom zbog činjenice da se nisu sastali u New Orleansu. Bio je pomalo krupan, guste valovite kose koja je lijepo sijedila, vjerojatno preko pedeset pet, ali manje od šezdeset godina. Iz svake pore i svakog daha zračila je čista, neobuzdana energija.

Sjeli su za jedan od stolova, na suprotnim stranama.

"Zgodno, ha?" reče French, pokretom lijeve ruke obuhvaćajući unutrašnjost.

"Poprilično zgodno." "Ti već imaš mlažnjak?"

"Ne." Čak je stekao dojam da je nekako nedostojan jer nema avion. Kakav je on uopće odvjetnik?

"To neće potrajati, sinko. Ne možeš živjeti bez aviona. Julia, donesi mi votku. Ovo mi je četvrta, letjelica, ne votka. Za četiri aviona moram imati dvanaestoricu pilota. I pet Julia. Slatka je, ha?"

"Da."

"Užasni troškovi, no, s druge strane, ni honorara ne nedostaje. Slušao si me u New Orleansu?"

"Jesam. Bilo je vrlo ugodno i poučno." Clay je malčice slagao. Koliko god bio odvratan za govornicom, French je zapravo bio zabavan i pružio im puno informacija.

"Mrzim kada moram toliko govoriti o novcu, no govorio sam za mase. Većina tih tipova prije ili kasnije donijet će mi neki veliki odštetni zahtjev. Moram ih malo pumpati, znaš. Izgradio sam najtra-ženiju tvrtku za masovne tužbe u Americi, tako da se bavimo samo krupnim ribama. Kada tužiš tvrtku kakav je American Labs, kao i bilo koju od petsto najvećih, moraš imati i streljivo, trebaju ti utjecaj i čista snaga. Oni raspoložu beskrajnim količinama love. Ja samo pokušavam izjednačiti uvjete za igru."

Julia mu donese piće, sjedne i veže se za polijetanje.

"Može mali objed?" upita French. "Julia može pripremiti što god poželiš."

"Ne, hvala. Nisam gladan."

Kralj milijunskih odšteta

157

French otpije velik gutljaj votke, a zatim se iznenada nasloni, zatvori oči, držeći se kao da moli dok je Gulfstream jurio pistom, po-lijećući. Clay je stanku iskoristio kako bi s divljenjem pogledao unutrašnjost. Sve je bilo toliko raskošno i prebogato pojedinostima da je izgledalo gotovo bestidno. Četrdeset, četrdeset pet milijuna dolara za privatni mlažnjak! A proizvođač Gulfstreama, barem prema govorkanjima u Advokatskome krugu, ne stiže zadovoljiti sve narudžbe. Neki svoju letjelicu čekaju i po dvije godine!

Uspom do željene visine potrajao je nekoliko minuta, a nakon toga Julia je nestala u kuhinji. French se trgne iz meditacije, popije još jedan gutljaj. "Sve ono u The Journalu je točno?" upita puno smireniji. Clay je stekao iznenadan dojam da se kod Frencha raspoloženja mijenjaju munjevito i dramatično.

"Točno su opisali situaciju."

"Dvaput sam bio na njihovoj naslovnici, ni prvi ni drugi put u pozitivnom kontekstu. Nije nikakvo čudo što ne vole nas koji se bavimo masovnim tužbama. Zapravo nas ne voli nitko, što ćeš nedvojbeno spoznati. Novac ublažava bolnost te negativne percepcije. Već ćeš se naviknuti. Svi se naviknemo. Jednom sam se čak upoznao s tvojim ocem." Dok je govorio, žmirkao je i sijevao očima na sve strane, kao da bez prestanka smišlja tri rečenice unaprijed.

"Doista?" Clay nije bio posve uvjeren da mu treba vjerovati.

"Prije dvadeset godina radio sam u Ministarstvu pravosuđa. Vodili smo parnicu u vezi s nekom indijanskom zemljom. Indijanci su iz Washingtona doveli Jarretta Čartera i rat je tako završio. Bio je jako dobar."

"Hvala", reče Clay, uz neizmjeran ponos.

"Moram ti reći, Clay, ta zasjeda koju si namjestio Dyloftu vrijedna je svakog divljenja. Prava ljepotica. I vrlo neuobičajena. U većini slučajeva, glas o štetnome lijeku širi se sporo, kako raste broj pritužbi pacijenata. Doktori komuniciraju užasno sporo. Spavaju u istoj postelji s farmaceutima, tako da nemaju motiva podizati uzbunu. Usto, u većini jurisdikcija liječnike tuže jer su uopće prepisali inkriminirani lijek. Malo-pomalo, na scenu stupaju odvjetnici. Stricu Lakeu odjednom se pojavila krv u mokraći, bez razloga, a pošto ju je mjesec dana samo gledao, otići će svojem doktoru u nekoj zabiti u Louisiani. Liječnik će mu nakon nekog vremena prestati da-

158

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

159

vati to novo čudotvorno sredstvo koje mu je bio prepisao. Luke će se možda obratiti obiteljskome odvjetniku, a možda i neće, a to će najčešće biti neko provincijsko piskaralo koje se bavi oporukama i razvodima, i koje u većini slučajeva ne bi prepoznalo odštetu ni da ga pogodi u glavu. Otkrivanje štetnih lijekova traje. Tvoj je pothvat uistinu jedinstven."

Clay se zadovoljavao kimanjem i slušanjem. French se zadovoljavao pričanjem. A ta je priča nekamo vodila.

"To mi govori da si raspolagao određenim povjerljivim informacijama." Stanka, kratkotrajna šutnja, prilika da Clay potvrdi kako je doista raspolagao povjerljivim informacijama. No on se u vezi s tim nije izjašnjavao.

"Imam nepreglednu mrežu odvjetnika i poznanika diljem zemlje. Nitko, ali baš nitko od njih, do prije nekoliko tjedana nije ni načuo za nekakve probleme s Dvloftom. U tvrtki sam imao dvojicu odvjetnika koji su obavljali preliminarna ispitivanja lijeka, ali nismo bili ni blizu podizanju tužbe. I nakon toga doznao sam za tvoj prepad, i na naslovnici The Wall Street Journala ugledao tvoje nasmiješeno lice. Znam kako se igra ta igra, Clay, i znam da dobivaš nešto iznutra."

"Dobivam. I to nikada neću reći nikome."

"Odlično. Sada mi je već lakše. Vidio sam tvoje oglase. Takve stvari pratimo na svim tržištima. Nije loše. Štoviše, format od petnaest sekundi kojim se služiš pokazao se najdjelotvornijim. To si znao?"

"Nisam."

"Bombardiraj ih brzo, kasno navečer, rano ujutro. Kratka poruka koja će ih prestrašiti, potom telefonski broj na kojem mogu potražiti pomoć. To sam činio već tisuću puta. Koliko si slučajeva prikupio?"

"To je teško reći. Svi moraju obaviti analizu urina. Telefoni ne prestaju zvoniti."

"Moji oglasi pojavit će se sutra. U tvrtki imam šestero ljudi koji rade isključivo na reklamiranju. Možeš vjerovati? Šestero ljudi koji puno radno vrijeme odrađuju na reklamama. I nisu jeftini."

Julie se uto pojavi s dvama pladnjevima s hranom — pladanj sa škampima i pladanj prepun raznih vrsta sira i mesa — pršut, pikantne salame, te još nekoliko njih kojima Clay nije znao naziv.

"Boca

L

bijelog čileanskog vina", reče Patton. "Sada bi već trebalo biti rashlađeno."

"Voliš vino?" upita, hvatajući jedan škamp za rep. "Neka vina. Nisam stručnjak."

"Ja vino obožavam. U ovom zrakoplovu uvijek imam stotinu boca." Još jedan škamp. "U svakom slučaju, mi računamo da bi slučajeva Dylofta moglo biti između pedeset i stotinu tisuća. Je li to približno točno?"

"Stotinu tisuća moglo bi biti malo previše", reče Clay oprezno.

"Malo me brine Ackerman Labs. Njih sam već dvaput tužio, znaš?"

"Nisam znao."

"Prije deset godina, dok su još imali love na bacanje. Nakon toga imali su dvojicu loših direktora koji su nekoliko puta pogriješili s kupovinom manjih tvrtki. Sada su deset milijardi u dugu. Gluposti. Tipične za kraj devedesetih. Banke su velike i pouzdane tvrtke zaspavale novcem, a tvrtke su novac uzimale i pokušavale otkupiti cijeli svijet. Bilo kako bilo, Ackerman nije u opasnosti od bankrota ili nečeg sličnog. I imaju osiguranje." French je sada pokušavao doći do informacija. Bacio je udicu. Clay odluči zagristi.

"Imaju najmanje tri stotine milijuna od osiguranja", reče. "I vjerojatno oko pola milijarde koje mogu potrošiti na Dyloft." French se nasmiješi, gotovo slineći nad tim podatkom. Nije mogao, a nije ni pokušavao, prikriti divljenje. "Sjajne stvari, sinko, čudesne. Koliko su pouzdane prljavštine koje ti dolaze iznutra?"

"Vrlo pouzdane. Unutra imamo ljude koji nam sve otkucavaju, i imamo rezultate laboratorijskih analiza koje ne bismo trebali imati. Ackerman se s Dyloftom ne može ni približiti nekakvoj poroti."

"Fantastično", reče French, zatvarajući oči i upijajući te riječi. Ni izgledniji odvjetnik koji se dokopao prve prometne nesreće ne bi bio sretniji.

Julia se vratila s vinom, koje je ulila u dvije neprocjenjivo vrijedne čaše s vratom. French ga propisno prinese nosu, polagano procjenjujući miris, i otpije gutljaj tek kada se zadovoljio.

Mljacnuvši, još je kimnuo i nagnuo se naprijed, pripravan za nastavak ogovaranja. "Uzbuđenje koje čovjeku pruža hvatanje velike, bogate i po-

160

John Grisham

nosne tvrtke u nekom prljavom poslu bolje je od seksa, Clay, bolje od seksa. To je najveći užitek koji sam ikada osjetio. Uhvatiš

pohlepne gadove koji su na tržište izbacili loš proizvod koji šteti nedužnim ljudima i ti, odvjetnik, imaš priliku kazniti ih. To je ono za što živim. Svakako, lova je upravo senzacionalna, ali do love dolaziš pošto ih uhvatiš na djelu. Nikada neću prestati, koliko god zaradio. Ljudi misle da sam pohlepan jer bih mogao prestati raditi i godine koje su mi preostale provesti na nekoj plaži. Kakva dosada! Radije radim sto sati tjedno, u nastojanju da uhvatim velike lopove. To je moj život!"

U tom trenutku njegova je gorljivost bila upravo zarazna. Lice mu je blistalo od fanatičnog žara. Duboko uzdahnuvši, upita: "Sviđa ti se ovo vino?"

"Ne, podsjeća me na petrolej", reče Clay.

"Imaš pravo. Julia! Baci ovo vino! Donesi nam bocu onog Meursaulta koji smo jučer uzeli."

Prvo mu je, međutim, donijela telefon. "Muriel." French ščepa slušalicu i reče: "Molim?"

Julia se nagne i gotovo šaptom reče: "Muriel je glavna tajnica, nadstojnica samostana. Dolazi do njega i kada ga ne mogu pronaći njegove žene."

French zatvori telefon i reče: "Dopusti da ti ukratko prikazem scenarij, Clay. I budi uvjeren da mu je cilj tebi donijeti više novca u kraćem razdoblju. Puno više."

"Slušam."

"Ja ću na kraju imati korisnika Dvlofta koliko i ti. Sada kada si otvorio vrata, te će slučajeve početi proganjati stotine odvjetnika. Mi, ti i ja, bit ćemo u mogućnosti nadzirati parničenje ako tvoju tužbu iz Washingtona preselimo u moje dvorište, u Mississippi. To će Ackerman Labs prestraviti upravo nezamislivo. Sada su zabrinuti jer si ih nagazio u Washingtonu, ali usto razmišljaju i ovako: 'Tip je tek početnik, prvi put u ovim vodama, još nije vodio masovnu tužbu, ovo mu je prva skupna parnica', i tako dalje. Ali ako tvoje slučajeve povežemo s mojima, sve udružimo u jednu veliku skupnu tužbu i stvar premjestimo u Mississippi, Ackerman Labs u tom će slučaju doživjeti jedan veliki, divovski korporativni srčani udar."

Kralj milijunskih odšteta

Clayu se od silne sumnje i mnoštva pitanja gotovo vrtjelo u glavi. Uspio je samo izgovoriti: "Slušam..."

"Ti i dalje imaš svoje slučajeve, ja svoje. Samo ih udružujemo, a kada osiguramo i ostale slučajeve, i kada nam se pridruže drugi odvjetnici, ja ću se obratiti sucu i zamoliti da imenuje Odbor za pomoć tužiteljima. To radim gotovo uvijek. Ja ću biti predsjednik. Ti ćeš biti član odbora jer si prvi podnio tužbu. Pratit ćemo razvoj parnice u slučaju Dyloft, nastojati održavati organizaciju i red, iako je to vraški teško kada imaš posla s hrpom arogantnih odvjetnika. To sam radio već desetke puta. Odbor nam daje mogućnost nadzora. Ubrzo ćemo početi pregovarati s Ackermanom. Poznajem njihove odvjetnike. Ako su tvoje povjerljive informacije pouzdane koliko kažeš, pritisnut ćemo ih jako kako bismo što ranije došli do nagodbe."

"Koliko rano?"

"Ovisi o nekoliko faktora. Koliko takvih slučajeva uopće postoji? Koliko brzo možemo pridobiti sve te ljude? Koliko će još odvjetnika uskočiti na to područje? I, što je vrlo važno, koliko su teške posljedice koje trpe naši klijenti?"

"Nisu pretjerano ozbiljne. Praktički svi tumori zapravo su benigni." French je još nekoliko trenutaka razmišljao o tome, isprva se mršteći zbog loše vijesti, no već trenutak poslije uviđajući i prednosti. "Još bolje. Liječi se cistoskopskim zahvatom."

"Točno. Ambulantni postupak koji se može obaviti za približno tisuću dolara."

"A dugoročni izgledi?"

"Potpuno zdravi pacijenti. Kloni se Dlyofta i život se vraća u normalu, što za neke od tih artritičara nije ugodno."

French omiriše vino, stane vrtjeti čašu, te otpije gutljaj. "Puno bolje, zar ne?"

"Da", reče Clay.

"Prošle godine bio sam na vinskoj ekspediciji u Burgundiji. Tjedan dana samo sam mirisao i pijuckao. Vrlo zgodno." Još jedan gutljaj, dok je razmišljao i uvodio prioritete među sljedeće tri misli, bez pljuckanja.

"Tako je još bolje", reče French. "Bolje za naše klijente, očito, jer nisu onoliko bolesni koliko bi mogli biti. Bolje za nas, jer će do
162

John Grisham

nagodbe doći ranije. Sad je ključno pridobiti klijente. Stoje više slučajeva naše, to imamo veći nadzor nad skupnom tužbom. Više slučajeva, više honorara."

"Kužim."

"Koliko trošiš na reklamiranje?"

"Dva milijuna."

"Nije loše, uopće nije loše." Frencha je užasno zanimalo gdje je jedan početnik točno nabavio dva milijuna za oglašavanje. Ipak, uspio se obuzdati i samo prijeći preko toga.

U trenutku kada je došlo do blagog poniranja nosa, pojavio se i primjetan pad napona. "Koliko letimo do New Yorka?" upita Clay.

"Od Washingtona četrdesetak minuta. Ova ptičica leti brzinom od preko devetsto kilometara na sat."

"Na koji aerodrom?"

"Teterboro, u New Jersevju. Onamo idu svi privatni avioni."

"Zato nisam čuo za njega."

"I tvoj je mlažnjak na putu, Clay, pripremi se. Možeš mi oduzeti sve igračke, samo mi ostavi avion. Jednostavno ga moraš imati."

"Jednostavno ću koristiti vaš."

"Počni s malenim Learom. Kad god poželiš, možeš ga kupiti za dva milijunčića. Trebaš dvojicu pilota, svakome po sedamdeset pet tisuća. To je jednostavno dio režijskih troškova. Moraš ga imati. Vidjet ćeš."

Prvi put u životu Clay je primao savjete o mlaznim avionima. Julia ukloni pladnjeve s hranom, govoreći kako će sletjeti za pet minuta. Claya je očarao pogled na manhattanske nebodere na istoku. French je zaspao.

Sletjeli su i prošli pokraj niza privatnih terminala, gdje su deseci zgodnih zrakoplova stajali i čekali ili se popunjavali gorivom i zalihama. "Nigdje na svijetu nema toliko privatnih aviona kao ovdje", objašnjavao je French dok su gledali kroz prozor. "Sve krupne manhattanske ribe avione drže ovdje. Vožnja do grada traje

četrdeset pet minuta. Ako stvarno imaš perja, onda imaš i helikopter koji će te odavde dovesti do grada. Za samo deset minuta."

"I mi imamo helikopter?" upita Clay.

Kralj milijunskih odšteta

163

"Ne. Ali da živim ovdje, svakako bih ga imao."

Raskošna limuzina dočekala ih je na samo nekoliko koraka od mjesta na kojem su izišli iz zrakoplova. Piloti i Julia ostali su u njemu, pospremali i nesumnjivo činili sve kako bi se vino dovoljno rashladilo za sljedeći let.

"U Penninsulu", reče French vozaču.

"Razumijem, gospodine French", odgovori vozač. Je li limuzina unajmljena ili je i ona u Pattonovu vlasništvu? Najveći masovni parničar na svijetu valjda ipak ne bi koristio usluge neke agencije. Clay odluči prijeći preko tog pitanja. Kakve to ima veze?

"Zanima me nešto u vezi s tvojim oglasima", reče French dok su prolazili kroz gužve na newjerseyjskim prometnicama. "Kada si ih počeo emitirati?"

"U nedjelju navečer, u devedeset tržišnih regija, diljem zemlje."

"Kako se nosiš s pozivateljima?"

"Devetero ljudi javlja se na telefone – sedmero pomoćnika, dvoje odvjetnika. U ponedjeljak smo imali dvije tisuće poziva, jučer tri tisuće. Naše stranice o Dyloftu svakodnevno se učitavaju osam tisuća puta. Uz pretpostavku da je udio uobičajen za takve situacije, to bi bilo već oko tisuću klijenata."

"A koliko je velika skupina iz koje pridobivamo klijente?"

"Pedeset do sedamdeset pet tisuća, prema mojem izvoru, koji se dosada pokazao poprilično pouzdanim."

"Volio bih se vidjeti s tim tvojim izvorom." "To možete lijepo zaboraviti."

French potegne prste tako da se začulo pucketanje u zglobovima, nastojeći prihvatiti odbijanje. "Moramo doći do tih klijenata, Clay. Moji oglasi pojavit će se sutra. Kako bi bilo da podijelimo zemlju? Ti uzmi Sjever i Istok, meni daj Jug i Zapad. Bit će jednostavnije ciljano ići na manja tržišta i puno lakše voditi slučajeve. U Miamiju imam

tipa koji će za nekoliko dana biti na televiziji. I jednog u Kaliforniji koji, vjeruj mi, u ovom trenutku kopira tvoj oglas. Mi smo ti grabežljivci, u redu, pravi pravcati lešinari. Počela je utrka do sudnice, Clay. Imamo vraški dobru prednost, ali slijedi stampedo."

"Dajem sve od sebe."

164

John Grisham

"Da čujem kakav ti je proračun", reče French, kao da on i Clay posluju već godinama.

Dovraga sve, pomisli Clay. Dok su tako sjedili jedan do drugoga u stražnjem dijelu limuzine, nedvojbeno su izgledali kao poslovni partneri. "Dva milijuna za reklame, još dva za analize urina."

"Evo kako ćemo..." reče French ni na djelić sekunde ne prekidajući razgovor. "Svu lovu daj na oglašavanje. Samo pribavi što više prokletih slučajeva, može?! Ja ću osigurati lovu za analize, puni iznos, a nakon nagodbe natjerat ćemo Ackerman Labs da nam sve refundira. To je uobičajen dio svake nagodbe, tvrtka podmiruje sve medicinske troškove."

"Svaka analiza stoji tri stotine dolara."

"Pljačkaju te. Ja ću okupiti nekolicinu tehničara, pa ćemo sve obaviti puno jeftinije." A to je Frencha podsjetilo na jednu priču, priču o prvim danima slučaja Mršavi Ben. Četiri rabljena međugradska autobusa bio je pretvorio u putujuće klinike, tako da su jurili diljem zemlje i pregledavali potencijalne klijente. Clay ga je slušao sa sve manje zanimanja dok su prelazili most George Washington.

Slijedila je i nova priča.

Iz Clayova apartmana u Peninsuli pružao se pogled na Petu aveniju. Čim se našao na sigurnom, zaključan i daleko od Pattona Frencha, podigao je slušalicu i dao se u potragu za Maxom Paceom.

19

Pozivom na treći broj mobilnog telefona došao je do Pacea na nekoj neotkrivenoj lokaciji. Čovjek bez doma posljednjih je tjedana sve manje vremena provodio u Washingtonu. Dakako da je negdje već gasio neki drugi požar, sprječavao novu bujicu neugodnih tužbi protiv još jednog klijenta koji je zastranio, iako to nije priznao. Priznanje i nije bilo nužno. Clay ga je sada već poznavao dovoljno

dobro da zna kako je riječ o traženome vatrogascu. Na tržištu ne nedostaje nekvalitetnih proizvoda.

Claya je iznenadila utjeha koju mu je pružio Paceyov glas. Objasnio je da je u New Yorku, s kim je došao, kao i zašto. Paceyova prva riječ već je zaključila posao. "Genijalno", reče. "Upravo genijalno."

"Znaš ga?"

"U ovom poslu nema čovjeka koji ne zna Pattona Frencha", reče Pače. "S njim još nisam morao raditi, ali riječ je o legendi."

Clay mu prenese uvjete ponude koju je dobio od Frencha. Pače se brzo snašao i počeo razmišljati nekoliko poteza unaprijed. "Ako premjestiš tužbu u Biloxi, u Mississippiju, Ackermanove će dionice još pasti", reče. "I sada su pod užasnim pritiskom — banaka i dioničara. To je genijalno, Clay. Samo naprijed!"

"U redu. Dogovoreno."

"I ujutro svakako pogledaj New York Times. Veliki članak o Dyloftu. Objavljenje prvi medicinski izvještaj. Katastrofalno negativan.

'Izvršno.'

166

John Grisham

Iz mini-bara je uzeo pivo — osam dolara, ali koga to još zanima — i još dugo sjedio ispred prozora, zagledan u bezumnu gužvu u Petoj aveniji. To što je bio prisiljen oslanjati se na savjete Maxa Pacea nije mu donosilo osobito veliku utjehu, no jednostavno se nije imao kome obratiti. Nitko, čak ni njegov otac, nikada se nije našao pred takvom dilemom: "Premjestimo tvojih pet tisuća slučajeva ovamo i udružimo ih s mojih pet tisuća, pa ćemo umjesto jedne podići dvije skupne tužbe, a ja ću uložiti milijunčić-dva u preglede, dok ćeš ti udvostručiti lov za oglašavanje, pa ćemo lijepo ubrati četrdeset posto od naknada, potom još dobiti sredstva za nastale troškove i tako zgrnuti pravo bogatstvo. Što kažeš, Clay?"

U posljednjih mjesec dana zaradio je novac o kakvom nikada nije ni sanjao. Sada, kada se situacija otimala nadzoru, imao je dojam da još brže troši. Samo budi hrabar, ponavljao je bez prestanka u sebi, ovo je rijetka prilika. Budi odvažan, napadni brzo, izloži se riziku, baci kocku, pa ćeš steći bestidno bogatstvo. Jedan drugi glas

pozivao ga je neka uspori, neka uludo ne troši novac, neka ga spremi i njime raspolaže do kraja života.

Na jedan inozemni račun već je bio prebacio milijun dolara, ne kako bi taj novac sakrio, nego kako bi ga zaštitio. To više neće dirati, bez obzira na okolnosti. U slučaju da donese pogrešne odluke, da zbog kockanja ostane bez svega, i dalje će imati novac za plažu. Iskrist će se iz grada, kao i njegov otac, i više se neće vraćati.

Tih milijun dolara na tajnome računu bio je njegov kompromis.

Pokušao je nazvati ured, no sve su linije bile zauzete, što je bio dobar znak. Jonu je dobio na mobitel, u uredu, za stolom. "Ovdje je ludnica", reče Jonah, očito iscrpljen. "Totalni kaos."

"Odlično."

"Kako bi bilo da se vratiš i pomogneš?!"

"Sutra."

U sedam trideset dva Clay je uključio televizor i na jednom kanalu kabelaške pronašao svoj oglas. Dvloft je u New Yorku zvučao još zlokobnije.

Večerali su u Montrachetu, ne zbog jela, koja su bila izvrsna, nego zbog vinske karte, koja je bila najdeblja u New Yorku. French je uz teletinu želio kušati nekoliko crnih burgundaca. Na stol su im Kralj milijunskih odšteta

167

donijeli pet boca, za svako vino drukčiju čašu. Za kruh i maslac baš i nije bilo mjesta.

Sommelier i Patton prešli su na posve drugi jezik dok su razgovarali o tome što je točno u kojoj boci. Clay se cijelo to vrijeme dosađivao. Bio bi više volio da je mogao dobiti pivo i hamburger, iako je već jasno uviđao da će mu se ukus u bliskoj budućnosti iz korijena promijeniti.

Kad su vina otvorena i kad su počela disati, French reče: "Nazvao sam svoj ured. Onaj odvjetnik iz Miamija već emitira oglase za Dvloft. Otvorio je dvije priručne klinike za pregled klijenata i ljude provodi kroz njih kao da je riječ o stoci. Zove se Carlos Hernandez i stvarno je dobar, jako, jako dobar."

"Moji se ljudi ne uspijevaju javiti na sve pozive", reče Clay. "Igramo zajedno?" upita French. "Razmotrimo još jednom dogovor."

U tom trenutku French izvadi neki presavijeni dokument. "Ovo je sažetak dogovora", reče i preda mu ga, istodobno posežući za prvom bocom. "Ukratko je navedeno sve o čemu smo dosada razgovarali."

Clay pažljivo pročita dokument i potpiše se na posljednjoj stranici. Potpis je potom stavio i French, između dvaju gutljaja, i tako se rodilo novo partnerstvo.

"Predlažem da skupnu tužbu podnesemo sutra u Biloxiju", reče French. "Ja ću sve obaviti kada se vratim kući. Trenutačno mi na tome rade dvojica odvjetnika. Čim sud prihvati tužbu, ti možeš obustaviti svoju parnicu u Washingtonu. Poznajem odvjetnika koji je zaposlen u Ackerman Labsu. Mislim da ću s njim moći razgovarati. Bude li tvrtka voljna izravno pregovarati s nama i zaobići vanjske odvjetnike, moći će uštedjeti pravo prokleta bogatstvo i preusmjeriti ga nama. Što će užasno ubrzati stvar. Preuzme li pregovore odvjetnička tvrtka koja ih zastupa, mogli bismo nepotrebno izgubiti pola godine."

"Oko stotinu milijuna, zar ne?"

"Tako nekako. To bi mogao biti naš novac." Uto se oglasi telefon negdje u nekom džepu i French ga brzo izvadi lijevom rukom, dok je u desnoj još uvijek držao čašu. "Ispričavam se", reče Clayu.

168

John Grisham

Bio je to razgovor o Dvloftu s jednim drugim odvjetnikom, negdje u Teksasu, očito dugogodišnjim prijateljem koji je govorio još brže od Pattona Frencha. Sale su bile uljudne, no French je bio na oprezu.

Postoje zatvorio telefon, reče: "Dobijesa!"

"Konkurencija?"

"Ozbiljna konkurencija. Tip se zove Vic Brennan, velika odvjetnička zvijezda u Houstonu, vrlo pametan i agresivan. Nanjušio je Dvloft, zanima ga plan igre."

"Nije čuo ništa od vas."

"Jednostavno zna. Sutra počinje emitirati oglase... radio, televizija, novine. Pokupit će nekoliko tisuća slučajeva." Na trenutak se utješio gutljajem vina, gutljajem od kojeg se nasmiješio. "Utrka je počela, Clay. Moramo se dokopati tih slučajeva."

"Prava ludnica tek počinje", reče Clay.

French je u ustima imao gutljaj Pinot Noira i nije mogao govoriti.

"Što?" govorio je izraz njegova lica.

"Sutra ujutro u New York Timesu osvanut će veliki članak. Prema mojim izvorima: prvi negativni izvještaj o Dvloftu."

Bila je to pogrešna izjava, barem iz perspektive ugodne večere.

French je istog trenutka zaboravio teletinu, koja je još bila u kuhinji.

I zaboravio skupa vina koja su zauzimala gotovo cijeli stol, iako ih

je tijekom sljedeća tri sata ipak uspio popiti. Međutim, koji bi se to

parničar još mogao koncentrirati na hranu kada nedostaje tek

nekoliko sati do trenutka kada će New York Times razotkriti

njegova sljedećeg optuženika i njegov opasni lijek?

Telefon je zvonio, iako je vani još bio mrak. Kada je napokon uspio

usredotočiti pogled na sat, uvidio je daje pet četrdeset pet. "Us-taj!"

zareži French. "I otvori vrata." U trenutku kada ih je otključao,

French je već gurao vrata, jurio pokraj njega s novinama i šalicom

kave. "Nevjerojatno!" reče, na Clavov krevet dobacujući primjerak

Timesa.

"Ne možeš cijeli dan spavati, sinko. Pročitaj ovo!" Na sebi je imao

hotelski ogrtač, od bijelog frotira, te bijele hotelske papuče.

"Još nije ni šest sati."

Kralj milijunskih odšteta

169

"Ja već trideset godina ne spavam duže od pet. Parnica je previše da bi čovjek mogao spavati."

Clay je na sebi imao samo bokserice. French je ispijao velike gutljaje

kave i ponovno čitao članak, gledao niz plosnati nos, čitao kroz

naočale koje su počivale na njegovu vršku.

Ni traga mamurnosti. Clay se bio zasitio vina, kojima ionako nije

mogao razlikovati okus, te je večer zaključio vodom iz boce. French

je bio odvažno nastavio borbu, čvrsto naumivši proglasiti

pobjednika među pet vrsta vina, iako ga je Dyloft bio toliko

zaokupio da u kušanje nije unio svu energiju.

Stručni časopis Atlantic Journal of Medicine objavio je da se di-

lofedamint, poznat pod komercijalnim nazivom Dyloft, povezuje s

tumorima u mokraćnom mjehuru, i to kod približno šest posto

osoba koje su lijek koristile godinu dana.

"Više nije pet posto", reče Clay dok je čitao. "Nije li to divno?" reče French. "Nije ako ste u tih šest posto." "Ali ja nisam."

Neki su liječnici već prestajali davati lijek. Ackerman Labs izdao je razmjerno neuvjerljiv demanti, krivnju, kao i obično, prebacujući na pohlepne odvjetnike, premda se činilo da se tvrtka već povlači u zaklon. Od FDA još nije bilo službenih reakcija. Jedan liječnik iz Chicaga na pola je stupca raspredao o prednostima tog čudesnog lijeka, o tome koliko su pacijenti njime zadovoljni. Pozitivno je, ako se to moglo tako reći, što tumori, kako se čini, nisu zloćudni, barem zasada. Dok je čitao članak, Clay je stekao dojam da je Max Pače taj tekst vidio još prije mjesec dana.

Skupnoj tužbi podnesenoj u Washingtonu, u ponedjeljak, posvećen je samo jedan odlomak, a nigdje se nije spominjao odvjetnik koji vodi postupak.

Ackermanove dionice od ponedjeljka ujutro do završetka radnog vremena u srijedu pale su s 42,50 na 32,50 dolara.

"Trebao sam prodati te proklete dionice", promumlja French. Clay svoju tajnu zadrži za sebe. Bila je to jedna od rijetkih informacija koje je zatajio u posljednja dvadeset četiri sata.

170

John Grisham

"Možemo ga ponovno pročitati u avionu", reče French. "Idemo odavde."

U vrijeme kada je Clay ušao u svoj ured i pokušao se pozdraviti sa svojim umornim zaposlenicima, dionice su već bile pale na 28 dolara. Otišao je na stranicu s najnovijim informacijama s burze, provjeravajući stanje svakih petnaest minuta, zbrajajući dobit. Budući da je na jednoj fronti tako hrpimice trošio novac, bilo je utješno vidjeti da na drugoj strani nešto i zarađuje.

Do njega je prvi svratio Jonah. "Sinoć smo ostali do ponoći", reče. "Prava ludnica."

"To je tek početak. Udvostručit ćemo broj televizijskih reklama." "Ni ovako ne možemo držati korak." "Zaposli nekoliko honorarnih pomoćnika."

"Trebamo kompjuteraše, barem dvojicu. Zaostajemo s unosom

podataka."

"Možeš ih pronaći?"

"Možda ponekog honorarca. Poznam jednog tipa, možda dvojicu, koji bi mogli raditi noću i nadoknaditi zaostatak."

"Odmah ih zovi."

Jonah već krene prema izlazu, a zatim se okrene i za sobom zatvori vrata. "Clay, čuj, ovo ostaje samo između nas dvojice, ne?"

Clay pogleda uokolo, u uredu ne primjećujući nikog drugog. "Što te muči?"

"Pa, to... pametan si tip i sve to. Ali u ovoj priči znaš što točno radiš? Hoću reći, lov trošiš brže nego ikada. Sto ako se nešto izjalovi?"

"Zabrinut si?"

"Svi smo malo zabrinuti, kužiš? Firma je doživjela čudesan početak. Svi želimo ostati, zabavljati se, zarađivati lov i sve to. Ali što ako ti griješiš i na kraju ostaneš praznih džepova? Ne možeš reći da pitanje nije na mjestu."

Clay zaobiđe stol i sjedne na jedan kut. "Bit ću potpuno iskren. Mislim da znam što radim, ali budući da takvo što još nikada nisam radio, ne mogu biti sto posto siguran. Sve je to velika kocka. Ako Kralj milijunskih odšteta

171

dobijem, svi ćemo se jako obogatiti. Ako izgubim, i dalje ostajemo u poslu. Samo nećemo biti bogati."

"Ako ti se pruži prilika, reci i ostalima, može?" "Hoću."

Objed je zapravo bio desetominutni prekid posla uz sendvič u konferencijskoj sobi. Jonah je imao najsvježije podatke: u prva tri dana besplatni je broj nazvalo sedam tisuća sto osoba, dok je dnevni prosjek na Internetu iznosio osam tisuća posjeta. Brošure i ugovori za pravno zastupanje poštom su se slali u najkraćem mogućem roku, iako su isporuke počele zaostajati za potražnjom. Clay je Jonu ovlastio da angažira dvojicu honorarnih informatičara. Paulette je u zadaću dobila pronaći još troje-četvero pomoćnika koji će raditi na Pokretnoj traci. A gospođica Glick trebala je zaposliti koliko je god trebalo privremenih tajnica, kako bi se zadovoljile potrebe za korespondencijom s klijentima.

Clay je prepričao susret s Pattonom Frenchom i objasnio najnoviju

strategiju. Pokazao im je kopije članka iz Timesa; bili su odviše zauzeti poslom da bi ga uočili u novinama.

"Utrka je počela, ljudi", reče, dajući sve od sebe kako bi motivirao premorenu vojsku. "Lešinari će navaliti na naše klijente."

"Mi smo lešinari", reče Paulette.

Patton French nazvao je kasno poslije podne i izvijestio ga da je skupna tužba izmijenjena tako da obuhvati i tužitelje iz Mississippija, i kako je podnesena u sudu savezne države Mississippi u Biloxiju. "Točno prema našim željama, stari moj", reče.

"Ja ću sutra ovdje poništiti", reče Clay, nadajući se da time ne gubi svoju parnicu.

"Dat ćeš mig novinarima?"

"To mi nije bila namjera", reče Clay. Nije imao pojma kako se tako nešto radi.

"Dopusti da ja sredim stvar."

Dionice Ackerman Labsa na završetku radnoga dana vrijedile su 26,25 dolara, stoje na papiru značilo zaradu od 1.625.000 dolara, u slučaju da ih Clay sada kupi i pokrije onu prodaju. Odlučio je čekati. Novost o zaprimanju tužbe u Biloxiju u javnosti će se pojaviti sutra ujutro i samo još više naškoditi ovim dionicama.

.....J

172

John Grisham

U ponoć je još sjedio za svojim stolom i čavrljao s gospodinom iz Seattlea koji je Dvloft uzimao gotovo godinu dana, a sada bio užasnut činjenicom da vjerojatno ima tumore. Clay mu je savjetovao neka što prije obavi analizu urina. Dao mu je adresu na Internetu i obećao da će sutra, čim dođe na posao, poslati komplet brošura s mnoštvom informacija. Kad su završili razgovor, čovjek je već bio na rubu suza.

20

Negativni publicitet nikako se nije odvajao od čudesnog Dylof-ta. Objavljeni su rezultati još dvaju medicinskih istraživanja, a u jednom od tih radova uvjerljivo se tvrdilo da je Ackerman Labs štedio i varao tijekom istraživanja, potegnuvši sve dostupne veze kako bi ishodio dozvolu za puštanje u prodaju. FDA je na kraju

naložio da se Dvloft povuče s tržišta.

Sve su te novosti, dakako, bile izvor neizmjerne radosti među odvjetnicima, a izbezumljenost je počela dosezati nove visine kada su se stali gomilati i svi oni do kojih su novosti stizale sporije.

Pacijenti koji su uzimali Dvloft primili su od Ackerman Labsa i svojih liječnika pismena upozorenja, a poslije tih poruka gotovo redovito stizali su zlokobni pozivi odvjetnika zainteresiranih za masovne tužbe. Reklamna se pošta pokazala iznimno djelotvornom. Novinski oglasi koristili su se u svim glavnim tržišnim područjima. A televizijski programi bili su preplavljeni brojevima besplatnih telefona. Opasnost od raspomamljenih tumora nagnala je praktički sve korisnike Dvlofta da nazovu odvjetnika.

Patton French dotada nije bio vidio da se neki slučaj skupnog traženja odštete razvija tako lijepo, da svaka kockica skladno dolazi na svoje mjesto. Budući da su on i Clay prvi došli do suda u Biloxiju, njihova je skupna tužba zaprimljena prva. Svi ostali tužitelji u slučaju Dvloft, koji žele sudjelovati u skupnoj tužbi, morat će se pridružiti njima, pri čemu će Odbor za pomoć tužiteljima pokupiti dodatne novčane naknade. Frenchov blagonakloni sudac već je imenovao odbor od petorice odvjetnika – Frencha, Claya, Carlo-

174
John Grisham

sa Hernandezza iz Miamijsa, te još dvojicu pajdaša iz New Orleansa. Taj će odbor, barem teorijski, voditi veliko i složeno suđenje Ackerman Labsu. U stvarnosti, pak, njih će petorica premještati papirologiju i odrađivati administrativne zadaće, kako bi uveli određeni red među pedesetak tisuća klijenata i njihovih odvjetnika.

Tužitelj u slučaju Dvloft u svakom bi trenutku mogao odustati od skupne tužbe i Ackerman Labs tužiti samostalno, u zasebnome suđenju. Dok su odvjetnici diljem zemlje prikupljali klijente i formirali saveze, došlo je i do neizbježnih sukoba. Neki su se protivili skupnoj tužbi u Biloxiju i željeli nastupiti samostalno. Neki su prezirali i mrzili Pattona Frencha. Neki su željeli da se suđenje održi u njihovoj jurisdikciji, uz izgleda za velike dosuđene iznose. Ali French je takve bitke vodio već nebrojeno puta. Živio je u

svojem Gulfstreamu, jurio s kraja na kraj Amerike, sastajao se s odvjetnicima koji su pridobivali stotine i stotine klijenata i nekako održavao krhko savezništvo. Nagodba će biti veća u Biloxiju, jamčio je svima.

Svaki dan razgovarao je s odvjetnikom zaposlenim u Ackerman Labsu, energičnim i iskusnim ratnikom koji se dvaput pokušao povući u mirovinu, ali mu generalni direktor to nije dopustio. Frenchova je poruka bila jednostavna i nedvosmislena – razgovarajmo o nagodbi odmah, bez vanjskih odvjetničkih tvrtki, jer znaš da s tim lijekom ne ideš pred sud. Ackerman je sada već sve više slušao.

Sredinom kolovoza French je na svojem nepreglednom rancu u blizini Ketchuma, u Idaho, sazvao sastanak odvjetnika u slučaju Dvloft. Clayu je objasnio daje njegova nazočnost obvezatna, budući daje član Odbora, te da svi, stoje bilo jednako važno, željno očekuju upoznavanje s mladim početnikom koji je pokrenuo slučaj Dvloft.

"Osim toga, kad imaš veze s tim tipovima, ne možeš si dopustiti da ti promakne i jedan sastanak, jer će ti inače zabiti nož u leđa."

"Dolazim", rekao je Clay.

"Poslat ću avion", ponudio je French.

"Ne, hvala. Doći ću."

Clay je unajmio Lear 35, zgodan mali mlažnjak, velik približno kao trećina Gulfstreama 5, no budući daje putovao sam, bio mu je više nego dovoljan. S pilotima se našao na terminalu za privatne Kralj milijunskih odšteta

175

zrakoplove zračne luke Reagan National, gdje se družio s ostalim velikim zvjerkama, odreda starijima, i svim se silama nastojao držati kao da nije ni najmanje neobično samo tako ući u vlastiti mlažnjak. U redu, avion je u vlasništvu tvrtke koja ga iznajmljuje, no sljedeća je tri dana samo njegov.

Dok su se uspinjali prema sjeveru, gledao je rijeku Potomac, potom Lincoln Memorial i zatim, brzo, sva glavna obilježja središta grada. Bila je tu i zgrada u kojoj se nalazio njegov ured, u daljini, ne predaleko, Ured javnog pravobranitelja. Što bi sada, da ga vide, pomislili Glenda, Jermaine i svi oni koje je ondje ostavio?

Što bi mislila Rebecca?

Da je izdržala još samo mjesec dana...

Imao je tako malo vremena da gotovo i nije stigao razmišljati o njoj. Ušli su u oblake i više se nije vidjelo ništa. Washington je ubrzo ostao desecima kilometara iza njega. A Clay Čarter zaputio se na tajni sastanak s nekima od najbogatijih odvjetnika u Americi, specijalista za masovne tužbe, ljudi koji su imali dovoljno mozga i snage da se namjere na moćne korporacije.

A ti ljudi sada žele upoznati njega!

Njegov je zrakoplov bio najmanji u zračnoj luci Ketchum-Sun Valley, u Friedmanu, savezna država Idaho. Dok je u njemu prolazio pokraj Gulfstreama i Challengeera, na pamet mu je pala apsurdna pomisao da je nekako nedostojan, da mu je potreban veći avion. Odmah se u sebi nasmijao – sjedi u kožom obloženoj kabini Leara vrijednog tri milijuna dolara, a razmišlja o tome je li mu potrebno nešto veće. Barem se još uvijek može smijati i šaliti. Što će biti kada smijeha nestane?

Parkirali su uz jedan dobro poznati zrakoplov, letjelicu koja je na repu nosila oznaku 000MT. Nula, nula, nula, masovna tužba, drugi dom Pattona Frencha, glavom i bradom. Clavov je avion uz njega izgledao kao patuljak, tako da je on na trenutak zavidno podigao pogled prema najluksuznijem mlažnjaku na svijetu.

Već ga je čekao luksuzni terenac, za čijim je upravljačem sjedio muškarac koji je, kako se činilo, oponašao kauboja. Nasreću, nije bio osobito razgovorljiv, tako da je Clay u četrdesetpetominutnoj

176

John Grisham

vožnji uživao u tišini. Vijugali su i uspinjali se cestama koje bi nakon svakog skretanja postajale sve užima. Što nije bilo nimalo neobično, Pattonovo je imanje bilo uređeno upravo besprijeckorno, kao s neke reklame, i bilo vrlo novo. Kuća, drvena, posve u skladu s pla-ninsko-farmerskim okruženjem, imala je dovoljno krila i katova za smještaj cijele odvjetničke tvrtke srednje veličine. Clavovu torbu uzeo je jedan drugi kauboj. "Gospodin French čeka na trijemu iza", reče, kao da je Clay ondje već tko zna koji put.

Kada je Clay došao do njih, tema je bila Švicarska – koje samotno skijalište tko od njih voli. Dok im je prilazio, još je nekoliko

trenutaka slušao razgovor. Preostala četvorica članova Odbora za pomoć tužiteljima sjedila su duboko zavaljena u naslonjače, okrenuta prema planinama. Pušili su tamne cigare i hrabro radili na pićima. Kada su shvatili da im je prišao Clay, poskočili su na noge, u stav mirno, gotovo kao da je upravo u tom trenutku u sudnicu ušao sudac. Tijekom prve tri minute uzbuđenih razgovora, nazvali su ga "genijalnim", "pronjavim", "hrabrim" i, što mu se najviše svidjelo, "vizionarom".

"Moraš nam reći kako si došao do Dvlofta", reče Carlos Hernandez. "Neće reći", reče French, dok je Clayu pripremao neku opaku mješavinu pića.

"No, hajde", reče Wes Saulsberry, Clayov najnoviji prijatelj. U samo nekoliko minuta Clay će doznati da je Wes tri godine prije, na nagodbi u sporu s duhanskom industrijom, zaradio približno pola milijarde dolara.

"Dao sam zavjet šutnje", reče Clay.

Drugi odvjetnik iz New Orleansa zvao se Damon Didier i bio je jedan od govornika na predavanju koje je Clay odslušao tijekom vikenda provedenog s pripadnicima Advokatskog kruga. Didier je imao nepomično lice i čeličan pogled, a Clay se sjećao kako se pitao kako takav tip uopće može uspostaviti nekakav odnos s porotom. Didier se, doznao je i brže nego što je želio, obogatio kada je jedan riječni brod prepun studenata potonuo na Pontchartrainu. Kakva tragedija.

Bila su im potrebna priznanja i ordeni, kao da je bila riječ o ratnim junacima. Ovo su mi dali za onu eksploziju tankera u kojoj je Kralj milijunskih odšteta

177

poginulo dvadesetero ljudi. Ovo sam dobio za one dečke koji su opečeni na naftnoj platformi. Ovaj je za napore u slučaju Mršavog Bena. Ovaj za borbu protiv duhanske industrije. Ovaj za borbu protiv zdravstvenih fondova.

Budući da nije imao ratnih priča, Clay je samo slušao. Tarvan bi ih oborio s nogu, no tu priču jednostavno ne može ispričati.

Butler u košulji u stilu Johna Waynea obavijestio je gospodina Frencha da će večera biti poslužena za jedan sat. Nakon toga

premjestili su se u podrum, u prostoriju opskrbljenu biljarskim stolovima i velikim televizijskim ekranima. Desetorica-dvanaestorica bijelaca koji piju i razgovaraju. Neki od njih držali su biljarske štapove. "Preostali dio sudionika zavjere", prošapće Hernandez Clayu.

Patton ga je predstavio okupljenima. Imena, lica i gradovi odakle su došli ubrzo su se stopili u neprepoznatljivu masu. Seattle, Houston, Topeka, Boston i ostali gradovi koji mu se nisu zadržali u sjećanju. I Effingham, u Illinoisu. Svi su odali priznanje tom "genijalnom" mladom parničaru koji ih je praktički šokirao odvažnim napadom na Dyloft.

"Oglas sam vidio još prve večeri", rekao je neki Bernie iz Bostona. "Nikada čuo za Dyloft. I tako sam nazvao vaš besplatni broj. Javio mi se neki ljubazni tip. Kažem da sam koristio lijek, bacio sam mu mamac, znaš već... Potražio stranice na Internetu. Genijalno! Kažem samome sebi: 'Namjestili su mi zasjedu.' Tri dana nakon toga već emitiram svoj prokleti broj za Dyloft."

Svi su se nasmijali, vjerojatno jer su svi mogli ispričati slične priče. Clayu ni u jednom trenutku nije palo na pamet da bi i drugi odvjetnici mogli nazvati njegov broj i poslužiti se informacijama na njegovim stranicama kako bi mu odvukli klijente. Ali zašto ga je to iznenadilo?

Kada je faza divljenja završila, French je rekao kako bi prije večere trebali razgovarati o još nekoliko stvari. Usput, uz večeru će biti posluženo nekoliko fantastičnih australskih vina. Clay je već osjećao vrtoglavicu od fine kubanske cigare i prve duple votke. Bio je svakako najmlađi odvjetnik i u svakom je pogledu imao osjećaj da je istinski početnik. Osobito kada je bila riječ o alkoholu. Našao se u društvu s profesionalcima.

178

John Grisham

Najmlađi odvjetnik. Najmanji mlažnjak. Bez ratnih priča. Najslabija jetra. Clay zaključuje kako je došlo vrijeme za odrastanje.

Svi su se natisnuli oko Frencha, koji je živio upravo za takve trenutke. Sada počne: "Kao što znate, često sam razgovarao s Wicksom, odvjetnikom koji radi u Ackerman Labsu. Ukratko,

njegova će se tvrtka odlučiti na nagodbu, i to brzo. Mlate ih sa svih strana i oni stvar žele riješiti što prije. Cijena njihovih dionica trenutačno je tako niska da se boje da će ih netko jednostavno preuzeti. Lešina-ri, među kojima smo i mi, nanjušili su meso koje se više ne može odupirati. U slučaju da im je poznata cijena Dvlofta, moći će restrukturirati dio duga i možda se nekako održati na površini. Nikako ne žele doživjeti dugotrajno parničenje na više fronta i velike presude sa svih strana. Jednako tako, ne žele isplaćivati desetke milijuna dolara na ime obrane."

"Jadnici", reče netko.

"U Business Weeku već se spominje bankrot", reče netko drugi.

"Jesu li se već poslužili tom prijetnjom?"

"Zasada nisu. A to i ne očekujem. Ackerman ima previše imovine. Upravo smo dovršili financijsku analizu – ujutro ćemo sve zbrojiti i oduzeti – i naši dečki drže da tvrtka za nagodbe u slučaju Dvloft može dati između dvije i tri milijarde."

"Koliki je iznos od osiguranja na stolu?"

"Samo tri stotine milijuna. Tvrtka već godinu dana na prodaju nudi svoj kozmetički pogon. Traže milijardu. Stvarna vrijednost iznosi oko tri četvrtine. Mogli bi ga prodati za pola milijarde i imati dovoljno love za naše klijente."

Clay je već bio primijetio da se klijenti spominju vrlo rijetko.

Lešinari su se natisnuli oko Frencha, koji nastavi: "Moramo odrediti dvije stvari. Prvo, koliko ima potencijalnih tužitelja. I drugo, vrijednost svakog slučaja."

"Jednostavno ih zbrojimo", reče otegnutim glasom neki Teksa-šanin.

"Ja imam tisuću."

"Ja imam tisuću osamsto", reče French. "Carlos." "Dvije tisuće", reče Hernandez, već bilježeći brojke. "Wes?" "Devet stotina."

Kralj milijunskih odšteta

179

Odvjetnik iz Topeke imao je najmanje, šest stotina. Dvije tisuće bio je rekord do trenutka kada je French ponudio šećer na kraju.

"Clay?" reče. Svi načuliše uši.

"Tri tisuće dvjesto", reče Clay, te riječi uspijevajući izgovoriti uz namrgođen izraz lica profesionalnog pokeraša. Njegovoj je novoj

braći zbog toga bilo drago. Ili su tako barem izgledali.

"Bravo", reče netko od njih.

Clay je pretpostavljao da se ispod tih širokih osmijeha i pohvala kriju vrlo zavidni ljudi.

"Ukupno dvadeset četiri tisuće", reče Carlos nakon munjevita računanja.

"To možemo sa sigurnošću udvostručiti, a tako dolazimo gotovo do pedeset, brojke koju je Ackerman već fiksirao. Dvije milijarde podijeljeno na pedeset iznosi četrdeset tisuća zelembaća po slučaju. Za početak nije loše."

Sada je i Clay na brzinu računao – 40.000 dolara puta njegovih 3200 slučajeva nešto je više od 120.000.000 dolara. Jedna trećina tog iznosa, no da, mozak mu se u tom trenutku paralizirao, a koljena počela klecati.

"Zna li tvrtka kod koliko je korisnika došlo do razvoja malignih tumora?" upita Bernie iz Bostona.

"Ne, ne zna. Njihove procjene govore o jedan posto."

"To je pet stotina slučajeva."

"Minimalno milijun dolara svaki."

"To je još pola milijarde."

"Milijun dolara za to je smiješno."

"Pet milijuna po glavi u Seattleu."

"To je ubojstvo iz nehaja."

Što nije bilo ni najmanje neobično, svaki je odvjetnik imao stav i svi su svoja mišljenja nudili istovremeno. Kada je ponovno uveo mir, French reče: "Gospodo, pođimo jesti."

Večera je bila pravi fijasko. Kao stol u blagovaonici služio je komad ulaštenog drva nastao od jednog stabla, divovskog i veličanstvenog crvenog javora koji je na istome mjestu stajao stoljećima,

180

John Grisham

sve dok ga nije zatrebala bogata Amerika. Za njega se moglo smjestiti najmanje četrdeset osoba. Na večeri su se našla njih osamnaes-torica, mudro raspoređena na povećim razmacima. Inače bi se lako dogodilo da netko potegne i šaku.

U sobi prepunoj neobuzdanih ega, u kojoj je svatko bio najveći

odvjetnik kojeg je Bog ikada stvorio, najodvratnije blebetalo bio je Victor K. Brennan, bučan i nazalan Teksašanin iz Houstona. Kod trećeg ili četvrtog vina, baš oko polovice konzumiranja debelih odrezaka, Brennan se počeo tužiti na tako niska očekivanja za pojedinačne slučajeve. On je imao četrdesetogodišnjeg klijenta koji je zarađivao veliku lovu, a sada zahvaljujući Dvloftu ima maligne tumore. "Svaka porota u Teksasu dat će mi deset milijuna na ime stvarne odštete i još dvadeset milijuna za kaznenu", razmetao se. S tom se tvrdnjom složila većina ostalih odvjetnika. Neki su otišli i korak dalje, tvrdeći kako na domaćem terenu mogu izvući više. French je odlučno nastavio zagovarati teoriju po kojoj bi mase, ako nekolicina dobije milijune dolara, dobile vrlo malo. Brennan na to nije pao, ali je imao poteškoća s pobijanjem Frenchove argumentacije. Imao je nejasan osjećaj da Ackerman Labs ima puno više love nego što pokazuje.

Skupina se oko tog pitanja podijelila, no borbene su se linije premještale tako brzo, a savezništva bila tako prolazna, da Clayu nije bilo lako odrediti točne stavove većine nazočnih. French se usprotivio Brennanovoj tvrdnji da bi bilo tako lako dokazati opravdanost kaznene odštete. "Imaš dokumente, zar ne?" upita Brennan.

"Clay nam je dao određene dokumente. Ackerman to još ne zna. Vi ih, dečki, niste vidjeli. A možda i nećete, ako napustite skupnu tužbu."

Noževi i vilice istog su se trenutka zaustavili, jer su sva sedamnaestorica (bez Claya) istodobno počela vikati. Poslužitelji su izišli iz sobe. Clay ih je već zamišljao u kuhinji, zaklonjene iza stolova. Brennan se želio s nekim ozbiljno počupati. Wes Saulsberry nije popuštao. Riječi su postajale sve teže i ružnije. I usred te gužve i galame, Clay je pogledao prema čelu stola i vidio kako Patton French miriše vino, otpija gutljaj, zatvara oči i procjenjuje okus još jednog novog vina.

Koliko je takvih sukoba već vidio? Bit će i stotinu. Clay odreže zalogaj odreska.

Kralj milijunskih odšteta

Kad se atmosfera malko ohladila, Bernie iz Bostona ispričao je vic o katoličkome svećeniku i cijelom se prostorijom prolomio smijeh. Svi su uživali u hrani i vinu još barem pet minuta, do trenutka kada je Albert iz Topeke predložio strategiju kojom bi Ackerman Labs natjerali u bankrot. On je to učinio već dvaput, drugim tvrtkama, a rezultati su bili vrlo povoljni. Oba puta ciljane su se tvrtke poslužile zakonima o bankrotu kako bi nadigrane svoje banke i ostale vjerovnike, tako osiguravajući još više love za Alberta i tisuće njegovih klijenata. Oni koji su se protivili izrazili su svoje sumnje i razloge za zabrinutost, na što se Albert uvrijedio, tako da je ubrzo izbila nova svađa.

Prepirali su se oko svega — ponovno oko dokumenata; tražiti suđenje i istodobno se ne obazirati na pokušaje brzog postizanja nagodbe, teren, lažno oglašavanje, kako prikupiti ostale slučajeve, troškovi, naknade i honorari. Clayu se želudac bio stisnuo u čvor, tako da nije rekao ni riječi. Ostali su, kako se činilo, neizmjerljivo uživali u hrani, pritom vodeći i po nekoliko rasprava odjednom. Iskustvo, reče Clay samome sebi.

Nakon najdulje večere u Clayovu životu, French ih je odveo u podrum, ponovno u onu sobu s biljarom, u kojoj su ih dočekali konjak i još cigara. Ljudi koji su se posljednja tri sata međusobno optuživali i psovali, sada su pili i smijali se kao najbolji prijatelji u studentskome bratstvu. Čim se ukazala prva prilika, Clay se iskrao i, nakon nemalih napora, pronašao svoju sobu.

"Barrjeva i Harrjeva predstava" bila je dogovorena za deset u subotu ujutro, kako bi svi imali dovoljno vremena za spavanje, liječenje mamurne glave i proždiranje obilnog doručka. French je u ponudu bio ubacio i lov na pastrve i gađanje glinenih golubova, no ni ribolov ni pucanje nisu privukli baš nikoga od odvjetnika.

Barry i Harry u New Yorku su imali tvrtku koja se bavila isključivo analiziranjem financijskih pokazatelja ciljanih tvrtki. Bili su poznati po svojim izvorima, vezama i špijunima, kao i po skidanju kore i dopiranju do prave istine. French ih je bio doveo radi jedno-satne prezentacije. "To nas je stajalo dvjesto somova," prošaptao je ponosno Clayu, "a Ackerman Labs natjerat ćemo da nam sve refundira. Zamisli samo!"

John Grisham

Bio je to savršeno uigran par: Barry je bio zadužen za grafiku, Harry za pokazivanje, dvojica profesora za katedrom. I jedan i drugi stajali su ispred malenog auditorija, na razini ispod sobe za biljar. Odvjetnici su, za promjenu, šutjeli.

Ackerman Labs bio je osiguran na najmanje 500 milijuna dolara – 300 od osiguravatelja odgovornosti, te još 200 od reosigura-vatelja. Analiza tekućih sredstava bila je složena, a njezino dovršavanje zahtijevalo je da Harry i Barry govore odjednom. Brojke i postoci pljuštali su iz trenutka u trenutak, ubrzo potopivši sve slušatelje. Govorili su o Ackermanovu kozmetičkom odsjeku, koji bi hitnom prodajom mogao donijeti 600 milijuna. U Meksiku su imali i pogon za plastiku kojeg su se željeli riješiti za 200 milijuna. Objašnjavanje strukture Ackermanova duga potrajalo je petnaest minuta.

Barry i Harry također su bili odvjetnici, tako da su se vrlo dobro snalazili u procjenama reakcije tvrtke na katastrofalnu masovnu tužbu, kao na primjer u slučaju Dvloft. Ackermanu bi bilo pametnije brzo postići nagodbu, u fazama. "Dogovorne palačinke", reče Harry.

Clay je bio uvjeren da od svih nazočnih jedino on nema pojma što bi mogle biti dogovorne palačinke.

"U prvoj fazi isplatili bi dvije milijarde za sve tužitelje prve razine", nastavi Harry, nasreću detaljno izlažući elemente takvoga plana.

"Mislimo da bi to mogli učiniti unutar devedeset dana", primet-ne Barry.

"U drugoj fazi isplatili bi pola milijarde za tužitelje druge razine, one s malignim tumorima koji neće umrijeti."

"A treća bi faza ostala otvorena još pet godina, kako bi pokrila smrtne slučajeve."

"Držimo da Ackerman može u sljedećih godinu dana isplatiti oko dvije i pol do tri milijarde, a potom još pola milijarde u sljedećih pet godina."

"Sve što bi nadilazilo te brojke moglo bi vas dovesti do zahtjeva za stečajem."

Kralj milijunskih odšteta

"Što u slučaju ove tvrtke nije preporučljivo. Previše je banaka koje imaju prioriteta prava zapljene imovine."

"A bankrot bi ozbiljno smanjio dotok novca. Postizanje pristojne nagodbe trajalo bi između tri i pet godina."

Dakako da su se odvjetnici još neko vrijeme željeli nadmudrivati i natezati. Vincent iz Pittsburgha bio je osobito odlučan u namjeri da svojim poznavanjem financija impresionira sve prisutne, no Harry i Barry ubrzo su ga spustili na zemlju. Nakon sat vremena, njih su dvojica otišla u ribolov.

French je zauzeo njihovo mjesto za govornicom. Sve su prepirke već završile. Prepucavanje je prestalo. Bilo je vrijeme za dogovaranje plana.

Prvi se korak sastojao u pridobivanju preostalih slučajeva. Svatko za sebe. Bez ograničenja. Budući da su dosada pridobili približno polovicu ukupnog broja, na raspolaganju su još imali mnoštvo potencijalnih tužitelja u slučaju Dvloft. Pronađimo ih. Potražite sitne odvjetničiće koji imaju po dvadesetak-tridesetak slučajeva, dovedite ih pod naše okrilje. Učinite sve što je potrebno, samo da dođete do što više slučajeva.

Drugi će korak biti veliki sastanak s Ackerman Labsom za šezdeset dana. Odbor će ga dogovoriti i svima poslati obavijesti.

Treći korak bit će sveopći napor da svi ostanu unutar skupne tužbe. Snaga je u masovnosti. Oni koji "istupe" iz skupne tužbe i žele pokrenuti vlastitu tužbu neće imati pristup razornim dokumentima. Kratko i jasno. Agresivna i beskompromisna taktika, no tako to ide s parnicama.

Svatko od nazočnih odvjetnika imao je primjedbe na određeni dio plana, no savez se ipak održao. Stjecao se dojam da će Dvloft biti slučaj s najbrže postignutom nagodbom u povijesti masovnih tužbi, a odvjetnici su već osjećali miris novca.

21

Sljedeća reorganizacija u mladoj tvrtki provedena je na jednako kaotičan način kao i sve dotadašnje, a i razlozi su bili identični – previše novih klijenata, previše nove papirologije, nedovoljan broj ljudi, nejasna linija prenošenja naloga i odgovornosti, te vrlo

nesiguran način vođenja i upravljanja, jer nitko u vrhu još nije obavljao takve poslove, osim možda gospođice Glick. Tri dana nakon Clavova povratka iz Ketchuma, Paulette i Jonah dočekali su ga u uredu s dugačkim popisom gorućih problema. Pobuna se već osjeća u zraku. Živci su tanahni, a premorenost samo pogoršava stanje.

Prema najboljim dostupnim procjenama, tvrtka sada ima 3320 klijenata u slučaju Dvloft, a budući da su svi slučajevi novi, potrebno je posvetiti im se odmah. Ne ubrajajući Paulette, koja je preko volje preuzimala ulogu voditelja poslovanja, i ne računajući Jonu, koji je deset sati na dan provodio radeći na kompjuterskome sustavu kako bi se održavao korak s novim slučajevima, te, dakako, ne računajući Claya, jer je on bio šef i morao je razgovarati s novinarima i putovati u Idaho, tvrtka je zaposlila dvojicu odvjetnika i sada imala desetero odvjetničkih pomoćnika, od kojih nitko nije imao više od tri mjeseca iskustva, osim Rodnevja. "Ne znam tko je dobar, a tko nije", rekla je Paulette. "Prerano je." Ona je držala da svaki od pomoćnika može voditi između stotinu i dvije stotine slučajeva. "Ovi su klijenti prestrašeni", reče. "Boje se jer imaju tumore. Boje se jer su novine pune Dvlofta. Dovra-ga, boje se jer smo ih mi nasmrt prestrašili."

Kralj milijunskih odšteta

185

"Žele da netko s njima razgovara", reče Jonah. "I na suprotnoj strani veze žele odvjetnika, a ne nekog izbezumljenog pomoćnika koji radi na pokretnoj traci. Bojim se da ćemo vrlo brzo početi gubiti klijente."

"Nećemo gubiti klijente", reče Clay, misleći na sve one simpatične lešinare koje je upravo upoznao u Idahu i na to koliko bi samo bili sretni kada bi mogli preuzeti njegove nezadovoljne klijente.

"Utapamo se u papirologiji", reče Paulette, nastavljajući zajedničko izlaganje, kao na Jonin znak, i ne obazirući se na Claya. "Potrebno je proučiti sve preliminarne preglede i analize, potom ih potvrditi dodatnim medicinskim pretragama. Trenutačno držimo da imamo oko četiri stotine ljudi kojima su potrebna daljnja ispitivanja. To bi mogli biti ozbiljni slučajevi; ti bi ljudi mogli umirati, Clay. Ali netko

mora s liječnicima koordinirati medicinsku brigu za njih. A to se ne radi, Clay, kužiš?"

"Slušam i čujem", reče on. "Koliko trebamo odvjetnika?"

Paulette umorno pogleda Jonu. Njih su dvoje već imali odgovor na to pitanje. "Desetero?" reče ona.

"Najmanje desetero", reče Jonah. "Desetero za sada, trenutačno, pa poslije možda još."

"Pojačavamo oglašavanje", reče Clay.

Usljedila je dugotrajna i premorena stanka, dok su se Jonah i Paulette suočavali s najnovijim trenutkom. On ih je potom izvijestio o najvažnijim stvarima iz Ketchuma, ali ne i o svim pojedinostima. Uvjerio ih je da će od svakog pridobivenog klijenta ubrzo imati veliku zaradu, ali je strategiju za postizanje nagodba zadržao za sebe. Parnice se gube zbog previše brbljanja, upozorio ga je French, a uz tako neiskušano osoblje najbolje je da nitko ne zna previše. U jednoj odvjetničkoj tvrtki, malo dalje u istoj ulici, trideset petero odvjetnika ovih je dana dobilo otkaz. Gospodarska situacija baš i nije bila blistava, prihodi su pali, a spremalo se i udruživanje s jednom drugom tvrtkom; koji god bili stvarni razlozi, ta je vijest u Washingtonu zaslužila objavljivanje u medijima, jer je tržište radne snage u tom segmentu inače bilo praktički nedodirljivo. Otkazi! U pravnoj struci? U Washingtonu?

186

John Grisham

Paulette je predložila da zaposle neke od tih odvjetnika – da im ponude jednogodišnje ugovore bez obećanja o mogućnosti napredovanja. Clay je svojevolumeno predložio da će ljude nazvati odmah sutradan ujutro. Usto će pronaći uredski prostor, namještaj i opremu.

Jonah je imao razmjerno neuobičajenu zamisao: na godinu dana zaposliti i jednog liječnika, osobu koja će koordinirati analize, preglede i medicinske dokaze. "Za stotinu tisuća godišnje možemo dobiti klinca koji je tek diplomirao", reče. "Neće imati puno iskustva, ali to i nije važno. Neće operirati, samo će se baviti papirolo-gijom."

"Dogovoreno. Sredi to pitanje", reče Clay.

Sljedeća točka na Joninu popisu bile su web-stranice. Zahvaljujući oglašavanju, postale su vrlo popularne, tako da je site trebao stalno zaposlene ljude koji će odgovarati na upite. Usto, informacije će trebati obnavljati gotovo svaki tjedan, s najnovijim podacima o skupnoj tužbi i najnovijim negativnim vijestima o Dvloftu. "Svi ti klijenti očajnički žele doći do informacija, Clay", reče.

Za sve one koji se ne služe Internetom, a Paulette je pretpostavljala da toj skupini pripada najmanje polovica njihovih klijenata, od presudne je važnosti izdavati bilten. "Trebamo stalno zaposlenog čovjeka koji će uređivati i slati naš mali list sa svim relevantnim informacijama", reče.

"Možeš pronaći nekoga?" upita Clay. "Vjerojatno da." "Sredi to." Ona pogleda Jonu, kao da ono što još treba reći, što god to bilo, treba izići iz njegovih usta. Jonah odbaci pisaći blok na stol i pucne zglobovima šake. "Clay, trošimo fantastične iznose", reče. "Siguran si da znaš što radiš?"

"Ne, ali mislim da ne griješimo. Jednostavno mi morate vjerovati, OK? Zaradit ćemo veliku lovu. Međutim, da bismo došli do nje, moramo nešto i potrošiti."

"I ti imaš tu lovu?" upita Paulette. "Imam."

Kralj milijunskih odšteta

187

Pače se želio naći na piću, kasno u jednome baru u George-townu, na nekoliko koraka od Clavove kuće. Malo je u gradu, malo na putu, sve je vrlo neodređeno, kao i uvijek, u vezi s time gdje je bio dosada i s kojim se točno požarom bori. Odjeća mu je u međuvremenu postala ponešto svjetlijom, tako da je sada najviše volio smeđu — šiljate smeđe čizme od zmijske kože, smeđa jakna od antilopa. Dio krinke, pomisli Clay. Oko polovice prvog piva Pače je došao i do Dylofta, i tako je postalo očito da projekt na kojem trenutačno radi, o čemu god točno bila riječ, još ima određene veze s Ackerman Labsom.

Clay je, uza svu ugladenost i snalažljivost neiskusnog parničara, živopisno dočarao svoj izlet na Frenchov ranč, kao i bandu lopova koje je ondje upoznao, te svađalačku trosatnu večeru na kojoj su se svi napili i istovremeno se pravdali, kao i predstavu koju su izveli

Barry i Harry. Nije se nimalo sustezao kada je Paceu trebalo iznijeti i pojedinosti, jer je Pače znao više od svih.

"Znam za Barrvja i Harryja", reče Pače, kao da su to nekakvi likovi iz podzemnog svijeta.

"Čini mi se da znaju što rade i govore, a tako valjda i treba biti za dvije stotine zelembaća."

Clay je još govorio o Carlosu Hernandezu, Wesu Saulsberrvju i Damonu Didieru, svojim novim pajdašima iz Odbora za pomoć tužiteljima. Pače je rekao da je čuo za sve.

Kada su već prešli na drugo pivo, Pače upita: "Prodao si nepokrivene Ackermanove dionice, ne?" Zatim žurno pogleda uokolo, no nitko nije slušao. Bio je to neki studentski bar u kojem te večeri nije bilo osobitog prometa.

"Stotinu tisuća dionica po četrdeset dva i pol", reče Clay s ponosom.

"Ackerman je danas na završetku trgovanja vrijedio dvadeset tri."

"Znam. Svaki dan računam."

"Vrijeme je za pokrivanje i otkup. Odmah sutra ujutro." "Nešto se sprema?"

188

John Grisham

"Da, i kad si već pri kupnji, kupi koliko god možeš po dvadeset tri, a onda se dobro drži, čeka nas žestoka vožnja."

"U kojem smjeru?" "Cijena će se udvostručiti."

Šest sati poslije Clay je već bio u uredu, prije svitanja, nastojeći se pripremiti za još jedan dan čiste mahnitosti. Usto je s nestrpljenjem očekivao otvaranje burze. Popis obaveza protezao se na dvije stranice, a gotovo sve imale su veze s gotovo nepojmljivo velikom zadaćom trenutnog zapošljavanja desetero novih odvjetnika i pronalaženjem radnog prostora za neke od njih. Situacija je izgledala beznadno, no nije imao izbora; u pola osam nazvao je posrednika za nekretnine i izvukao ga ispod tuša. U pola devet je na de-setominutnome razgovoru imao tek otpuštenog mladog odvjetnika po imenu Oscar Mulrooney. Jadnik je bio prava zvijezda među studentima na Yaleu, zatim vrlo tražen i na koncu izbačen s posla, kada je došlo do urušavanja megatvrtke koja ga je zaposlila. Usto je bio i dva mjeseca u braku te je očajnički želio raditi. Clay ga

je na licu mjesta zaposlio uz godišnju plaću od 75.000 dolara. Mulrooney je imao četvoricu prijatelja, također s Yalea, koji su tražili posao. Dovedi ih.

U deset sati Clay je nazvao svog brokera i pokrio prodane Ackermanove dionice, pritom zaradivši 1,9 milijuna dolara i nešto sitniša. Istim je pozivom dogovorio i da broker za cjelokupni zarađeni iznos kupi još dvije stotine tisuća dionica po 23 dolara, služeći se razlikom i dijelom kredita. Na Internetu je cijelo prijepodne pratio kretanje cijene na tržištu. Ništa se nije mijenjalo. Oscar Mulrooney u podne se vratio s prijateljima koji su odreda bili gorljivi poput malih skauta. Clay je zaposlio i ostale, u zadaću im dao da unajme namještaj kojim će se služiti, da se pobrinu za telefone, učine sve što je potrebno kako bi započeli karijeru niskopo-zicioniranih odvjetnika za masovne tužbe. Oscar je trebao zaposliti još petero odvjetnika koji će sami morati pronaći prostor za rad i tako dalje i tako dalje.

Tako je nastala podružnica Yale.

Kralj milijunskih odšteta

189

U sedamnaest sati po istočnome vremenu tvrtka Philo Products objavila je da će kupiti preostale dionice Ackerman Labsa, za 50 dolara po dionici. Bit će to spajanje tvrtki po cijeni od 14 milijardi dolara. Clay je na velikome ekranu u svojoj konferencijskoj sobi pratio razvoj drame, sam, jer su se svi ostali javljali na proklete telefone. Financijski televizijski programi počeli su se gušiti od silne važnosti novosti. CNN je hitno odaslao izvjestitelje u White Plains, u saveznoj državi New York, sjedište Ackerman Labsa, gdje su se smjestili ispred ulaza, kao da bi tvrtka preopterećena problemima mogla izići i rasplakati se pred kamerama.

Beskrajan niz stručnjaka i analitičara blebetao je iznoseći raznorazne neutemeljene stavove. Dyloft se počeo spominjati rano i često. Iako su Ackerman Labs godinama vodili loše, nije bilo nimalo sumnje u to da je Dyloft uspio tvrtku gurnuti preko ruba provalije.

Je li Philo proizvođač Tarvana? Paceov klijent? Je li Clay žrtva manipulacije radi ostvarivanja preuzimanja vrijednog 14 milijardi dolara? I što ga je još najviše uznemiravalo, što sve to znači za

budućnost Ackerman Labsa i Dylofta? Premda nije mogao poreći kako je uzbudljivo računati najnoviju zaradu na Ackermanovim dionicama, morao se upitati je li to ujedno i završetak sna o Dyloftu. No to zapravo nije imao kako doznati. Bio je tek sitna riba u velikome poslu između dviju mamutskih korporacija. Ackerman Labs ima imovinu, hrabrio je samoga sebe. I tvrtka je proizvela vrlo loš lijek koji je naškodio mnogima. Pravda će prevladati.

Patton French nazvao ga je iz aviona, negdje između Floride i Teksasa, moleći Claya da se još približno jedan sat ne miče. Odbor za pomoć tužiteljima hitno se mora sastati na konferencijskoj vezi. Njegova tajnica upravo organizira takav skup.

French se ponovno javio nakon sata, već sletjevši u Beaumontu, gdje će se sutra naći s odvjetnicima koji imaju nešto slučajeva s lijekom protiv kolesterola i za to trebaju njegovu pomoć. Slučajevi vrijede hrpu novca, ali ionako nije uspio doći do ostalih članova Odbora. Već je razgovarao s Barrvjem i Harryjem u New Yorku, a njih Philovo preuzimanje ne zabrinjava. "Ackerman ima dvanaest milijuna svojih dionica, koje sada vrijede najmanje pedeset dolara po dionici, ali možda i više, prije nego što se slegne prašina. Tvrtka je

190

John Grisham

upravo pokupila šest stotina milijuna, čistih, samo od porasta cijene. Usto, vlada još mora odobriti prodaju, što najčešće znači da će se prije dopuštenja morati riješiti sve parnice i sporovi. K tome, Phi-lo je poznat po izbjegavanju sudnica. Nagodbe postižu brzo i bez prašine."

Miriše na Tarvan, pomisli Clay.

"Ukupno uzevši, to su dobre vijesti", reče French, dok je faks zujao negdje u pozadini. Clay ga je jasno vidio kako korača amo-ta-mo Gulfstreamovom kabinom, dok čeka na stajanci u Beaumontu.

"Obavještavat ću te o novostima." I nakon toga prekinuo je vezu.

22

Rex Crittle želio je koriti, tražiti uvjeravanja, držati prodike, poučavati, no klijent koji je sjedio na suprotnoj strani stola izgledao je kao da ga brojke ni najmanje ne diraju.

"Tvoja tvrtka postoji šest mjeseci", reče Crittle, gledajući ga preko naočala za čitanje. U naručju je držao hrpu izvještaja. Dokaze! Može dokazati da ekskluzivnu Odvjetničku tvrtku J. Clava Čartera II. zapravo vode idioti. "Režijski troškovi u početku su ti bili dojmljivih sedamdeset pet tisuća na mjesec – troje odvjetnika, jedan pomoćnik, tajnica, konkretna najamnina, zgodna gajba. Sada si već na pola milijuna dolara mjesečno, a troškovi iz dana u dan rastu."

"Moraš trošiti da bi nešto zaradio", reče Clay, pijuckajući kavu i uživajući u nelagodi koju je osjećao njegov knjigovođa. To je bio znak da ima dobrog računovođu – čovjeka koji se zbog troškova više prevrće u krevetu nego sam klijent.

"Ali ne zarađuješ", reče Crittle oprezno. "U posljednja tri mjeseca nije bilo prihoda."

"Imali smo uspješnu godinu."

"Oh, da. Petnaest milijuna honorara doista je uspjeh, velik uspjeh. Problem je samo u činjenici da ta lova isparava. Prošli mjesec potrošio si četrnaest tisuća na najam aviona."

"Kad smo već kod toga, razmišljam o kupnji mlažnjaka. Trebat ću te da mi malo baciš račune na papir."

"Upravo ih bacam. Ne možeš opravdati avion."

"To uopće nije prijeporno. Pitanje je mogu li si ga priuštiti ili ne."

192

John Grisham

"Ne, ne možeš."

"Samo polako, Rex. Bolji dani su na vidiku."

"Pretpostavljam da govoriš o slučaju Dvloft? Četiri milijuna dolara za reklame. Tri tisuće mjesečno za stranice na Internetu posvećene Dvloftu. Sada i tri tisuće mjesečno za bilten ili što je već. Sve ono pomoćno osoblje u Manassasu. Svi ti novi odvjetnici."

"Mislim da će pitanje glasiti: da ga uzmem na leasing na pet godina ili da ga jednostavno kupim?"

"Što to?"

"Gulfstream."

"Što je Gulfstream?"

"Najbolji privatni avion na svijetu."

"Što ćeš s Gulfstreamom?"

"Letjeti."

"Zašto ti je točno potreban?"

"To je izbor svih velikih parničara."

"Oh, pa da, to je sada već logično..."

"I mislio sam da ćeš prije ili kasnije doći na moje."

"Imaš određenu predodžbu o tome koliko bi mogao koštati?"

"Četrdeset-četrdeset pet milijuna."

"Nikako mi se ne sviđa što ti to moram priopćiti, Clay, ali ti nemaš četrdeset milijuna dolara."

"Imaš pravo. Mislim da ću ga uzeti na leasing."

Crittleskinne naočale i stane masirati dugački, tanki nos, kao da osjeća začetak jake glavobolje. "Čuj, Clay, ja sam samo tvoj knjigovođa. Ali nisam siguran da imaš još nekoga tko ti govori da trebaš usporiti. Malo prikoči, stari moj. Zaradio si veliko bogatstvo, uživaj u njemu. Ne treba ti velika tvrtka s toliko odvjetnika. Ne trebaju ti avioni. Što je sljedeće na redu? Jahta?"

"Da."

"Ne šališ se?"

"Ne."

"Mislio sam da mrziš brodove."

"I mrzim. Ovo je za mojeg oca. Mogu je amortizirati?"

Kralj milijunskih odšteta

193

"Ne."

"Uvjeren sam da mogu."

"A kako?"

"Kada je ne korisim, davat ću je u najam."

Pošto je završio s nosom, Crittle ponovno stavi naočale i reče:

"Tvoja lova, stari moj..."

Našli su se u New Yorku, na neutralnome terenu, usred dostojanstvene plesne dvorane jednog starog hotela u blizini Central Parka, posljednjeg mjesta na kojem bi čovjek očekivao tako važan sastanak. S jedne strane stola nalazio se Odbor za pomoć tužiteljima u slučaju Dvloft, a iza njih hrpa raznoraznih pomoćnika, suradnika i potčrka koje je plaćao gospodin Patton French. Sa

suprotne je strane sjedila Ackermanova ekipa, na čelu s Calom Wicksom, istaknutim veteranom koji je uz i iza sebe imao jednak broj sljedbenika.

Tjedan dana ranije vlada je odobrila spajanje s tvrtkom Philo Products, po cijeni od 53 dolara za dionicu, stoje Clayu donijelo novu zaradu, oko šest milijuna. Pola iznosa zakopao je daleko izvan granica, kako ga ni slučajno ne bi dirnuo. Tako će uglednu tvrtku koju su prije jednog stoljeća utemeljila braća Ackerman progutati Philo, tvrtka koja ima jedva polovicu Ackermanovih prihoda, ali i neusporedivo manje dugova i svakako pametniju upravu.

U trenutku kada je sjeo i raširio svoje papire, pokušavajući samog sebe uvjeriti u to da doista pripada tim ljudima, Clayu se učinilo daje na suprotnoj strani uočio nekoliko nesmiljeno namrgođenih pogleda. Ljudi iz Ackerman Labsa napokon uživo vide tog mladog početnika iz Washingtona koji je stvorio njihovu noćnu moru pod nazivom Dvloft.

Patton French možda je i imao više nego dovoljno pomagača, ali zapravo nije trebao nikoga. Uzeo je glavnu riječ na prvome sastanku i ubrzo su svi zašutjeli, osim Wicksa, koji se javljao samo kada je bilo nužno. Prijepodne su utrošili na određivanje broja slučajeva. Skupnu tužbu u Biloxiju podnijelo je 36.700 osoba. Jedna odmet-nuta skupina odvjetnika u Georgiji imala je 5200 clijenata i prijetila je hitnim podizanjem svoje skupne tužbe. French je bio uvjeren da ih od toga može odgovoriti. Ostali su odvjetnici odustali od skupne tužbe i planirali solo-pokušaje, svatko na svojem terenu, no ni

194

John Grisham

oni ga nisu zabrinjavali. Ne raspolažu ključnim dokumentima, a praktički nemaju izgleda doći do njih.

Brojke su sijevale sa svih strana, tako da se Clay ubrzo počeo dosađivati. Njega je zanimala samo jedna brojka: 5380 – njegov udio u Dvloftu. Pojedinačno je još uvijek imao najveći broj clijenata, iako je sam French upravo genijalno smanjio zaostatak i imao već nešto više od pet tisuća.

Nakon tri sata neprekidnog bavljenja statistikom, dogovorili su se

da će stanka za objed trajati sat vremena. Tužiteljski odbor otišao je na kat, u jedan apartman, gdje su jeli sendviče i pili samo vodu. French je ubrzo ponovno bio na telefonu, istodobno i govoreći i vičući. Wes Saulsberrv trebao je malo svježega zraka, pa je pozvao Claya na kratku šetnju oko uličnog bloka. Krenuli su Petom avenijom, suprotnom stranom u odnosu na park. Bila je sredina studenoga, zrak je bio prohladan i prozračan, dok je vjetar nosio lišće na suprotnu stranu ulice. Divno vrijeme za boravak u gradu. "Volim dolaziti ovamo, ali volim i odlaziti", reče Saulsberrv.

"Trenutačno je u New Orleansu trideset stupnjeva, vlažnost zraka i dalje devedeset."

Clay je samo slušao. Bio je odviše zaokupljen uzbuđenjem koje je donosio taj trenutak; nagodba do koje je preostalo još samo nekoliko sati, astronomski honorari, potpuna sloboda koju će mu donijeti činjenica da je mlad, neoženjen i tako bogat.

"Koliko ti je godina, Clay?" upita u jednom trenutku Wes. "Trideset jedna."

"Kad mi je bila trideset jedna, partner i ja za hrpu love izvukli smo nagodbu u slučaju eksplozije jednog tankera. Užasan slučaj, deseci članova posade bili su opečeni. Podijelili smo dvadeset osam milijuna dolara honorara, točno po pola. Moj je partner uzeo svojih četrnaest i povukao se. Ja sam svoju lovu uložio u sebe. Izgradio sam odvjetačku tvrtku prepunu predanih parničara, među kojima su neki istinski nadareni pojedinci koji obožavaju svoj posao.

Sagradio sam zgradu u središtu New Orleansa i dalje zapošljavao najbolje ljude do kojih sam uspio doći. Sada imamo devedesetero odvjetačnika, a u posljednjih deset godina na ime honorara zgrnuli smo osamsto milijuna dolara. A moj nekadašnji partner? Tužna priča. S trideset tri godine ne odlaziš u mirovinu. To jednostavno nije normalno. Većinu love je ušmrkao. Tri katastrofalna braka.

Problemi s

Kralj milijunskih odšteta

195

kockom. Prije dvije godine zaposlio sam ga kao odvjetačkog pomoćnika, uz plaću od šezdeset tisuća dolara, a ne vrijedi mi ni toliko."

"Nisam razmišljao o povlačenju", reče Clay. Laž.

"I nemoj. Zaradit ćeš hrpu love i to si zaslužio. Uživaj. Kupi avion, kupi zgodnu jahtu, stan uz more, vikendicu u Aspenu, priušti si sve igračke. Ali konkretnu lovu ulož i u tvrtku. Prihvati savjet čovjeka koji je bio na tvom mjestu."

"Hvala, valjda..."

Skrenuli su u Sedamdeset treću i zaputili se prema istoku. Saulsberry još nije završio. "Poznati su ti slučajevi olova u boji?"

"Baš i nisu."

"U javnosti nisu poznati kao slučajevi s lijekovima, ali su također vraški unosni. Modu sam pokrenuo prije desetak godina. Naši su klijenti škole, crkve, bolnice, komercijalne ustanove, a svi na zidovima imaju slojeve boje koja sadrži olovo. Vrlo opasna stvar. Tužili smo proizvođače boje, s nekoliko se njih i nagodili. Zasada dvije milijarde dolara. Bilo kako bilo, tijekom prikupljanja iskaza protiv jedne od tih tvrtki, doznao sam za jednu drugu potencijalnu skupnu tužbu koju bi mogao malo istražiti. Ja se u to ne mogu upustiti zbog određenih sukoba..."

"Slušam."

"Tvrtka se nalazi u Reedsburgu, u Pennsilvaniji i izrađuje žbuku koju zidari koriste pri gradnji kuća. Poprilično jednostavna stvar, ali i potencijalni rudnik zlata. Čini se da im je materijal problematičan. Loša mješavina. Nakon približno tri godine počinje se mrviti. Kada se žbuka raspadne, opeke počinju ispadati. Stvar je ograničena na područje Baltimorea, vjerojatno na oko dvije tisuće kuća. I to se tek počelo primjećivati."

"Kakva je odšteta?"

"Popravak svake kuće košta oko petnaest tisuća."

Petnaest tisuća puta dvije tisuće kuća. Uz ugovor na jednu trećinu, odvjetnički honorar iznosio bi deset milijuna. Clay je sve brže izračunavao važne podatke.

"S dokazima neće biti problema", reče Saulsberry. "Tvrtka zna da je izložena. Ni s nagodbom ne bi trebalo biti poteškoća."

"Volio bih malo bolje proučiti stvar."

"Poslat ću ti dosje, ali moraš štititi moj identitet."

John Grisham

"Ti dobivaš udio?"

"Ne. To je moja isplata za Dvloft. Naravno, ako ti se jednog dana ukaže prilika da uzvратиш uslugu, bit ću ti zahvalan. Tako neki od nas rade, Clay. Bratstvo parničara prepuno je egomanijaka koji samo čekaju priliku da ti prerezu vrat, no neki od nas nastoje se brižno odnositi prema drugima."

Kasno poslije podne Ackerman Labs pristao je na minimalnu odštetu od 62.000 po svakom od tužitelja iz Prve skupine u slučaju Dvloft, osoba s benignim tumorima koje je moguće ukloniti razmjerno jednostavnim kirurškim postupkom, čiju cijenu također pokriva tvrtka. U toj je skupini bilo približno četrdeset tisuća pacijenata, a novac će im na raspolaganju biti odmah. Najveći dio natezanja koji je uslijedio odnosio se na metodu kojom će se utvrđivati tko ispunjava uvjete za tu nagodbu. Do žestoke svađe došlo je kada se na stolu našlo pitanje odvjetničkih honorara. Poput većine ostalih odvjetnika, Clay je imao paušalni ugovor po kojem je imao pravo na trećinu svih dodijeljenih sredstava, bez obzira na iznos, no u takvim nagodbama taj se udio obično smanjivao.

Upotrijebljena je vrlo složena formula koja je izazvala beskrajne prepirke, pri čemu je French bio nepotrebno agresivan.

Naposljetku, bila je riječ o njegovu novcu. Ackerman je na kraju pristao na 28 posto za honorare u Prvoj skupini.

Drugu skupinu činili su klijenti sa zloćudnim tumorima, a budući da će njihovo liječenje trajati mjesecima ili godinama, iznos nagodbe ostavljen je otvorenim. Kod tog obeštećenja nije određen maksimalan iznos – dokaz, prema Barrvju i Harrvju, da je Philo Products negdje iza kulisa i da Ackermanu pomaže s još malo love. Odvjetnici će dobiti 25 posto za Drugu skupinu, iako Clayu nikako nije bilo jasno koji je razlog tome. French je računao prebrzo za sve ostale.

U Trećoj skupini našli su se klijenti iz Druge skupine koji će umrijeti zbog Dvlofta. Kako zasad još nije bilo smrtnih slučajeva, ta je skupina također ostala otvorenom. Postavljena je gornja granica za honorare: 22 posto.

Sastanak su zaključili u devetnaest sati, uz dogovor da će se

sutradan naći kako bi razradili pojedinosti za Drugu i Treću skupinu. Dok su se spuštali dizalom, French mu preda papir s isprintanim po-

Kralj milijunskih odšteta

197

đacima. "Nije loše za jedan radni dan", reče uz osmijeh. Bio je to sažetak Clavovih slučajeva i očekivanih honorara, uz dodatak od sedam posto na ime sudjelovanja u radu Odbora za pomoć tužiteljima.

Samo od Prve skupine trebao bi dobiti 106.000.000 dolara.

Kada je napokon ostao sam, stao je ispred prozora u svojoj sobi, zagledan u sumrak koji je počeo pokrivati Central Park. Bilo je očito da ga Tarvan nije pripremio na šok koji donosi instant-bogat-stvo. Sva osjetila bila su mu otupljena, bio je bez riječi, nepomičan pred prozorom, dok su misli nasumično jurcale amo-tamo teško preopterećenim mozgom. Popio je dva čista viskija iz mini bara, a da nije osjetio apsolutno ništa.

I dalje stojeći kod prozora, nazvao je Paulette, koja je slušalicu podigla već na prvi zvuk. "Slušam", reče kad je prepoznala njegov glas.

"Prva runda je završila", reče on. "Nemoj mi sada okolišati!"

"Zaradila si deset milijuna zelembaća", reče on. Riječi su izlazile iz njegovih usta, ali glas je pripadao nekom drugome.

"Nemoj mi lagati, Clay." Njezin se glas nekako neodređeno izgubi.

"Istina je. Ne lažem."

Kratka stanka. Ona je plakala. On načini nekoliko koraka unatrag i sjedne na rub kreveta, na trenutak imajući dojam da bi se i sam najradije pošteno isplakao. "O, Bože moj", uspjela je protisnuti dva puta.

"Nazvat ću te za nekoliko minuta", reče Clay.

Jonah je još bio u uredu. Počeo je vikati u mikrofon, a zatim je odbacio slušalicu na stol kako bi otišao po Rodnevja. Clay ih je čuo kako u pozadini razgovaraju. Bučno zatvaranje vrata. Rodney podigne slušalicu i reče: "Slušam."

"Tvoj je udio deset milijuna", reče Clay, već treći put, igrajući se Djeda Mraza kako se nikada nije igrao i kako se više nikada neće

igrati.

"Milosti, milosti, milosti", počne Rodney. Jonah je nešto vrištao u pozadini.

"Teško je povjerovati", reče Clay. Na trenutak je u mislima ugledao Rodneyja za starim pisaćim stolom u UJP-u, zatrpanog fas-
198

John Grisham

ciklima i papirima, sa slikama žene i djece na zidu: pošten i sposoban čovjek koji ulaže velik trud da bi primio vrlo malu plaću. Što će reći supruzi kada za nekoliko minuta nazove kući?

Jonah podigne slušalicu drugog aparata i njih su trojica još neko vrijeme razgovarala o sastanku na kojem je postignut dogovor — tko mu je nazočio, gdje se održao, kako je izgledao? Nisu ga željeli pustiti, no Clay je rekao kako je obećao da će ponovno nazvati Paulette.

Pošto je završio s prenošenjem novosti, još je dugo sjedio na krevetu, tužan zbog činjenice da više nema koga nazvati. Jasno je vidio Rebeccu i odjednom začuje njezin glas; osjećao je i dodirivao. Mogli bi kupiti kuću u Toskani ili na Mauiju, bilo gdje, što god bi poželjela. Ondje bi mogli živjeti sretno i zadovoljno, s desetero djece i bez staraca, uz dadilje i sluškinje, kuharice, možda čak i butlera. On bi je dvaput godišnje avionom slao kući, kako bi se mogla svađati s roditeljima.

Ili Van Hornovi možda ne bi bili toliko užasni uz stotinjak milijuna dolara u obitelji, novac tek malko izvan njihova domašaja, ali ipak dovoljno blizu da se njime mogu razmetati.

On stisne zube i okrene njezin broj. Bila je srijeda, dan kada se u klubu ne bi događalo ništa osobito. Mora biti u svojem stanu. Javila se nakon što je telefon zazvonio tri puta: "Molim?" Od zvuka njezina glasa osjetio je da ga obuzima malodušje.

"Hej, ovdje Clay", reče on, trudeći se kako bi zvučao što nehaj-nije. Nisu se čuli punih šest mjeseci, no led je pukao odmah.

"Bok, neznance", reče ona. Srdačno.

"Kako si?"

"Dobro, u gužvi, kao i obično. Ti?"

"Manje-više isto tako. U New Yorku sam, dogovaram nagodbu za

nekoliko slučajeva."

"Čujem da ti ide dobro."

Kakva suzdržanost. "Nije loše. Ne mogu se požaliti. Kako je tebi na poslu?"

"Radim još šest dana." "Daješ otkaz?" "Da. Udajem se, znaš." "Čuo sam. Kada?"

Kralj milijunskih odšteta

199

"Dvadesetog prosinca."

"Nisam dobio pozivnicu."

"Nisam je ni poslala. Mislila sam da ionako ne bi došao."

"Vjerojatno ne bih. Sigurna si da se želiš udati?"

"Razgovarajmo o nečem drugom."

"Zapravo nemamo drugih tema."

"Imaš curu?"

"Žene jure za mnom gdje god se pojavim. Gdje si upoznala tog tipa?"

"I kupio si kuću u Georgetownu?"

"To je već stara vijest." Ali bilo mu je neizmjereno drago što zna za to. Možda ju je zanimalo kako je tako uspio. "Taj je tip običan crv", reče on.

"No, hajde, Clay. Nemojmo sada sve kvariti."

"Znaš da je običan crv, Rebecca."

"Sada ću spustiti slušalicu."

"Nemoj se udati, Rebecca. Priča se da je peder."

"Crv. Peder. I što još? Istresi sve, Clay, pa će ti biti lakše."

"Nemoj, Rebecca. Tvoji će ga starci pojesti za doručak. A klinci će ti nalikovati na njega. Hrpa malih crva."

Veza se prekinula.

On se ispruži na krevetu, zagledan u strop. I dalje je čuo njezin glas, tek tada bolno uvidjevši koliko mu nedostaje. U tom trenutku prodorno se oglasio telefon, tako da se trgnuo. Zvao ga je Patton French. U predvorju je, a očekuje ih limuzina. Sljedeća tri sata: večera uz vino. Netko mora obaviti i to.

23

Svi sudionici obvezali su se na šutnju. Odvjetnici su potpisali

debele dokumente obećavajući potpunu povjerljivost u vezi s pregovorima i nagodbom u slučaju Dvloft. Prije nego što su napustili New York, Patton French svojoj je skupini rekao: "Stvar će se najviše za četrdeset osam sati naći u novinama. Philo će omogućiti curenje novosti i njihove će dionice porasti."

Sutradan ujutro u The Wall Street Journalu pojavio se članak o tome; dakako, sva krivnja pripisana je odvjetnicima. PARNICARI PRISILILI TVRTKU NA BRZU NAGODBU U SLUČAJU DYLOFT, glasio je naslov. Sve je vrvjelo od izjava neimenovanih izvora. Pojediniosti su bile točne. Za prvi krug isplata bit će osigurane dvije i pol milijarde dolara, uz još oko milijardu i pol rezerve za ozbiljnije slučajeve.

Vrijednost dionica Philo Productsa ujutro je bila 82 dolara, da bi ubrzo poskočila na 85. Jedan je analitičar izjavio kako ulagači zbog novosti o nagodbi osjećaju veliko olakšanje. Tvrtka će troškove parničenja moći održati pod nadzorom. Neće biti dugotrajnog razvlačenja po sudovima. Neće biti opasnosti od neumjerenih presuda. Odvjetnici u ovom slučaju uspješno su obuzdani i neimenovani izvori u Philou stvar su proglasili svojom pobjedom. Clay je novosti pratio na televizoru u svojem uredu.

Ujedno je odgovarao i na novinarska pitanja. U jedanaest je stigao novinar iz The Journala, s fotografom. U uvodnom razgovoru Clay je uvidio da novinar o nagodbi zna koliko i on sam. "Kod tih Kralj milijunskih odšteta

201

stvari nikada nema prave tajnosti", reče novinar. "Znali smo i u kojem se hotelu skrivate."

Clay je u neslužbenom razgovoru odgovorio na sva pitanja. Potom, kada se prešli na službeni dio, nije se želio izjašnjavati u vezi s nagodbom. Iznio je određene stvari o sebi, o munjevitom usponu iz dubina UJP-a do fantastično bogatog parničara, i sve to za samo nekoliko mjeseci, o uglednoj tvrtki koju podiže i tako dalje i tako dalje. Jasno je uviđao kako se oblikuje članak, koji će, bez imalo sumnje, biti upravo spektakularan.

Sutradan ujutro, još prije svitanja, pročitao ga je na Internetu. Bilo je tu i njegovo lice, na jednom od onih užasnih kompjuterskih crteža

koje je proslavio upravo The Journal, dok se točno iznad slike kočio naslov KRALJ MILIJUNSKIH ODŠTETA, ZA ŠEST MJESECI S 40.000 NA 100.000.000 DOLARA. Ispod toga i podnaslov: "Čovjek jednostavno mora obožavati pravo!"

Članak je bio vrlo dugačak i u cijelosti posvećen Clayu. Njegova prošlost, odrastanje u Washingtonu, njegov otac, studij prava na Georgetovvnu, dugački navodi iz razgovora s Glendom i Jermaineom iz UJP-a, opaska profesora kojeg je bio posve zaboravio, kratki osvrt na slučaj Dvloft. Najbolji je dio bio dugačak razgovor s Pat-onom Frenchom, u kojem je "notorni parničar, stručnjak za masovne tužbe" Clay Čartera opisao kao našu "najblistaviju mladu zvijezdu", "neustrašivog odvjetnika" i "veliku novu silu na koju svakako valja računati". "Svijet velikih američkih korporacija trebao bi drhtati na spomen njegova imena", nastavio je u svojem bombastičnom stilu. I na koncu još: "Nema sumnje da je Clay naš najnoviji kralj odšteta."

Članak je pročitao dvaput i potom ga mailom poslao Rebeci, uz poruku na početku i na završetku: "Rebecca, molim te, pričekaj, Clay." Poslao ga je i na njezinu privatnu i na njezinu službenu adresu te, kad je već bio pritom, uklonivši osobnu poruku, faksom poslao u sjedište BVH Grupe. Do vjenčanja je ostalo još mjesec dana.

Kada se napokon pojavio u uredu, gospođica Glick uručila mu je hrpu poruka — približno polovicu poslali su prijatelji sa studija koji su u šali tražili pozajmice, dok je druga polovica bila od novinara svih mogućih vrsta. U uredu je vladao još veći kaos nego inače. Paulette, Jonah i Rodney i dalje su lebdjeli i bili krajnje dekoncentrirani. Svi klijenti željeli su da im se novac isplati još isti dan.

202

John Grisham

Nasreću, na scenu je u tom trenutku stupila podružnica Yale, predvođena sve izraženije genijalnim gospodinom Oscarom Mulroonevjem, i osmislila plan preživljavanja do zaključivanja nagodbe. Clay je Mulroonevja preselio u jedan ured malo dalje niz hodnik, udvostručio mu plaću i prenio sve ovlasti za sređivanje kaosa.

Budući da mu je američko Ministarstvo pravosuđa bilo diskretno oduzelo putovnicu, Jarrett Čarter bio je pomalo ograničen u mogućnostima kretanja. Nije bio siguran čak ni može li se vratiti u domovinu, iako to u šest godina nije pokušao nijedanput. Tajni prijateljski sporazum koji mu je omogućio da se iz grada izvuče bez optužnice, za sobom je ostavio mnogo neriješenih pitanja. "Bit će najbolje da se držimo Bahama", rekao je Clayu preko telefona. Iz Abaca su krenuli Cessnom Citation V, još jednom od igračaka iz flote koju je Clay bio otkrio. Odredište je bio Nassau, na pola sata leta. Jarret je pričekao da se nađu visoko nad otokom prije nego što će reći: "U redu, pričaj." Već je požudno gutao pivo. Na sebi je imao rasparane kratke hlače od traperera, sandale i staru ri-bičku kapu, po svemu izgledajući kao stranac prognan na otoke, gdje živi poput gusara.

I Clay otvori pivo te počne od Tarvana, a završi na Dyloftu. Jarrett je čuo određene glasine o sinovu uspjehu, no uopće nije čitao novine, i davao je sve od sebe kako se ne bi obazirao ni na kakve novosti od kuće. Još jedno pivo dok je nastojao probaviti pomisao na pet tisuća klijenata odjednom.

Na spomen stotinu milijuna dolara zatvorio je oči, problijedio, ili u najmanju ruku poprimio malčice svjetliju nijansu brončane boje, dok su mu grubo preplanulo čelo prekrili puni i gusti valovi. Odmahnuvši glavom, popio je još nekoliko gutljaja, a zatim se počeo smijati.

Clay nastavi, čvrsto odlučivši dovršiti priču prije slijetanja. "Sto radiš s tim novcem?" upita Jarrett, još u stanju šoka. "Trošim kao lud."

Na izlazu iz zračne luke u Nassauu pronašli su taksi, žudi Cadillac iz 1974., čiji je vozač pušio travu. Bez poteškoća ih je dovezao do hotela i kasina Sunset, na otoku Paradise, okrenutog prema luci Nassau.

Kralj milijunskih odšteta

203

Jarrett se odmah zaputio prema stolovima za ajnc, u džepu noseći pet tisuća dolara gotovine koje je dobio od sina. Clay je krenuo prema bazenu i kremi za sunčanje. Priželjkivao je samo sunce i bi-

kinije.

Bila je riječ o dvadesetmetarskome katamaranu iz jednog od kvalitetnijih jedriličarskih brodogradilišta u Fort Lauderdaleu. Kapetan i prodavač bio je neki mrzovoljni i mušičavi stari Britanac po imenu Maltbee, čiji je nerazdvojni pomoćnik bio kržljavi Bahamac. Maltbee je ljutito rešao i bez prestanka nešto petljao, sve dok iz luke Nassau nisu izišli u zaljev. Bili su se zaputili prema južnome rubu kanala, gdje ih je očekivalo pola dana blistavog sunca i mirnog mora, poduže pokusne vožnje plovila za koje je Jarrett rekao da bi moglo donijeti konkretnu zaradu.

Pošto su isključili motor i razvili jedra, Clay se spustio kako bi pogledao kabinu. U nju se navodno moglo smjestiti osmero ljudi, uz dvojicu članova posade. Skučen prostor, no sve je bilo umanjeno za nekoliko brojeva. Pod tušem se čovjek nije mogao ni okrenuti. Glavna spavaća soba stala bi u njegov najmanji zidni ormar. Život na jedrilici.

Prema Jarrettovim riječima, čovjek jednostavno ne može zaraditi na ribolovu. Razina posla vrlo je nestalna i nasumična. Za konkretnu zaradu potrebno je imati brod i svakodnevno ga iznajmljivati, no, s druge strane, u to je potrebno ulagati previše truda. Mornare čovjek ne može zadržati. Napojnice su uvijek premale. Većina je mušterija podnošljiva, ali nikada ne nedostaje ni neugodnih tipova koji kvare užitak u poslu. Kao kapetan broda za ribolov radi već pet godina i vrijeme je počelo donositi svoje.

Prava lova leži u privatnom iznajmljivanju jedrilica za malene skupine bogataša koji žele raditi i ne čekaju da svi samo trče oko njih i maze ih. Poluozbiljni mornari. Uzmi veliki brod – vlastiti brod, po mogućnosti bez financijskih opterećenja i mogućnosti da ti ga zaplijene – i po mjesec dana plovi Karibima. Jarrett u Freeportu ima prijatelja koji već godinama ima dva takva broda i zgrće više nego konkretnu lov. Gosti sami određuju smjer, odlučuju o vremenu i kursu, odabiru jelovnik i cugu, i tako na mjesec dana odlaze s kapetanom i prvim časnikom. "Deset tisuća zelembaća na tjedan", rekao je Jarrett. "K tome još lijepo ploviš, uživaš u vjetru, suncu i mo-

John G ris ham

ru, a ne ideš nikamo. Za razliku od ribolova, gdje moraš uhvatiti velikog sabijana jer će inače svi biti bijesni."

Kada je Clay izišao iz kabine, Jarrett je bio za kormilom, izgledajući vrlo opušteno, kao da već godinama juri na skladnim i kvalitetnim jahtama. Clay iziđe na palubu i ispruži se na suncu.

Uhvativši kakav-takav vjetar, počeli su kliziti mirnom površinom, prema istoku, uzduž ruba zaljeva, dok se Nassau sve više gubio u daljini. Clay je bio samo u kratkim hlačama, sav pokriven kremom za sunčanje; upravo se spremao zadrijemati, kada mu je tiho prišao Maltbee.

"Otac kaže da vi raspolažete lovom." Oči su mu skrivala tamna stakla sunčanih naočala.

"Bit će da ima pravo", reče Clay.

"Brod vrijedi četiri milijuna dolara, praktički je nov, jedno od naših najboljih plovila. Izgrađen za jednog od onih Internet-boga-taša koji je lovu brže gubio nego stoje zarađivao. Hrpa jadnika, ako vas zanima moje mišljenje. Bilo kako bilo, brod je ostao bez kupca. Na tržištu baš i nema pravog zanimanja. Dat ćemo ga za tri milijuna, a za to bi vas nadležni trebali optužiti za krađu. Ako brod registrirate na Bahamima, u sklopu samostalne tvrtke za iznajmljivanje, nudi vam se hrpa poreznih smicalica. Ne mogu sve objasniti, ali u Nassauu imamo odvjetnika koji se brine za svu papirologiju. Ako ga uhvatite u trijeznom stanju."

"Ja sam odvjetnik."

"Zašto ste onda trijezni?"

Ha, ha, ha. I jedan i drugi uspjeli su se usiljeno nasmijati.

"A otpis troškova, amortizacija...?" upita Clay.

"Veliki, vrlo veliki otpisi i amortizacije, ali, ponavljam, to prepuštam vama odvjetnicima. Ja sam samo prodavač. Međutim, čini mi se da se brod vašem starom sviđa. Ovakvi su stvarno popularni, odavde, preko Bermuda, do Južne Amerike. Zarada će biti konkretna."

Tako kaže prodavač, i to loš prodavač. Kupi li ga ocu, Clay se samo nadao da će brod pokrivati troškove i da se neće pretvoriti u rupu bez dna. Maltbee se izgubio jednako nenadano kao što se i pojavio.

Tri dana poslije Clay je potpisao ugovor prema kojem će brod platiti 2.900.000 dolara. Onaj odvjetnik koji, istina, ni najednom od dvaju sastanaka s Clayom nije bio potpuno trijezan, registrirao je tvrtku sa sjedištem na Bahamima samo na Jarrettovo ime. Brod je bio sinov dar ocu, imovina koju treba skrivati na otočju, baš kao i Jarretta.

Tijekom večere posljednjeg dana u Nassauu, u stražnjem dijelu nekog otrcanog lokala prepunog preprodavača droge, bjegunaca od poreza i alimentacije, praktički odreda Amerikanaca, Clay u jednom trenutku slomi račju nogu i konačno postavi pitanje o kojem je sada već tjednima razmišljao. "Ima li kakvih izgleda da se jednom ipak vratiš u Ameriku?"

"Zbog čega?"

"Da radiš kao odvjetnik. Da budeš moj partner. Da ponovno vodiš parnice i prašiš turove."

Zbog tog pitanja Jarrett se samo nasmiješio. Pomisao na oca i sina u istoj tvrtki. Već i sama činjenica da Clay želi da se vrati; da ponovno bude u uredu, da ponovno ima određeni ugled. Mali živi pod crnim oblakom koji je stari ostavio za sobom. Međutim, s obzirom na Clayove nedavne uspjehe, taj se oblak posve izvjesno naglo smanjuje.

"Sumnjam, Clay. Vratio sam dozvolu za rad i obećao da se neću vraćati."

"Želiš se vratiti?"

"Možda kako bih sprao ljagu s imena, ali više nikada kako bih radio kao odvjetnik. Previše je tu prtljage, previše starih neprijatelja koji još vrebaju. Pedeset pet mi je godina, a to je malo prekasno za nov početak."

"Gdje ćeš biti za deset godina?"

"Ne razmišljam na taj način. Ne vjerujem u kalendare, rasporede i popise obaveza. Postavljanje ciljeva nevjerojatno je glupa američka navika. To nije za mene. Ja pokušavam preživjeti današnji dan, možda načas promislim o sutrašnjem i to je sve. Planiranje budućnosti prokleta je besmisleno."

"Oprosti što sam pitao."

206

John Grisham

"Živi za sadašnji trenutak, Clay. Sutra će se stvari već nekako srediti. A čini mi se da trenutačno imaš pune ruke posla."

"Zahvaljujući lovi, baš mi i neće biti dosadno."

"Samo nemoj sve profučkati, sinko. Znam da se to čini nemogućim, ali iznenadio bi se... Novi prijatelji samo će nicati sa svih strana. Žene padati s neba."

"Kada?"

"Samo pričekaj. Jednom sam čitao neku knjigu... Ludost i zlato ili tako nekako. Hrpe priča o velikome bogatstvu bez kojeg su ostajali raznorazni idioti. Fascinantni tekstovi. Potraži tu knjigu."

"Mislim da radije ne bih."

Jarrett u usta ubaci škamp i promijeni temu: "Pomoći ćeš majci?"

"Vjerojatno neću. Nije joj potrebna pomoć. Ima bogatog muža, zar si zaboravio?"

"Kada si posljednji put razgovarao s njom?" "Prije jedanaest godina, tata. Zašto te to zanima?"

"Samo sam znatiželjan. Kako je to neobično... Oženiš se, s istom ženom živiš dvadeset pet godina i neki se put pitaš što radi..."

"Možemo o nečem drugom..."

"Rebecca?"

"Dalje..."

"Idemo na ajnc. U plusu sam četiri soma."

Kada je primio debelu omotnicu iz Odvjetničkog ureda J. Claya Čartera II., gospodin Ted Worley, iz Upper Maribora u Marylan-du, otvorio ju je istog trenutka. U raznim medijima vidio je više izvještaja o nagodbi u slučaju Dyloft. S vjerskim žarom pratio je novosti na web stranicama posvećenima Dyloftu, čekajući kakav-takav znak da je došlo vrijeme da podigne novac od Ackerman Labsa.

Pismo je počinjalo riječima: "Poštovani gospodine Worley, čestitamo! Vaša tužba protiv Ackerman Labsa riješena je nagodbom pred Područnim sudom Southern Districta u saveznoj državi Mississippi. Kao tužitelj iz Prve skupine, na ime nagodbe dobivate

62.000 dolara. Prema Ugovoru o pravnom zastupanju koji ste potpisali s našom tvrtkom, primjenjuje se stopa od 28 posto na ime od-

Kralj milijunskih odšteta

207

vjetničke naknade. Usto, sud je odobrio odbitak od 1400 dolara za sudske troškove. Neto-iznos koji će vam pripasti tako iznosi 43.240 dolara. Molimo da potpišete priloženi sporazum, potvrde i obrasce, te da ih odmah vratite u priloženoj omotnici. S poštovanjem, Os-car Mulrooney, odvjetnik."

"Svaki prokleti put drugi odvjetnik", reče gospodin Worley, dok je listao priložene papire. Među njima je primio i kopiju sudske odluke o odobrenju nagodbe, kao i obavijest svim tužiteljima u skupnoj tužbi, te još nekoliko dokumenata koje odjednom više nije želio čitati.

Četrdeset tri tisuće dvjesto četrdeset dolara! I to je sve što će dobiti od ljigavog farmaceutskog diva koji je na tržište hotimice izbacio lijek zbog kojeg su u njegovu mjehuru izrasla četiri tumora?

Četrdeset tri tisuće dvjesto četrdeset dolara za mjesec straha i stresa i krajnju neizvjesnost u vezi s daljnjim životom? Četrdeset tri tisuće dvjesto četrdeset dolara za muke koje je proživio dok su mu mikroskopski nožić i kameru u cjevčici uvlačili u penis, njima došli do mjehura u kojem su, jednu po jednu, uklonili četiri izrasline, te sve ponovno izvukli kroz penis? Četrdeset tri tisuće dvjesto četrdeset dolara za ona tri dana kada je s urinom izbacivao i grudice i krv?

Na tu se pomisao lecne.

Nazvao je šest puta, ostavio šest žestoko intoniranih poruka, a gospodin Mulrooney javio se tek nakon šest sati. "Tko ste, pak, vi, dovraga?" počne gospodin Worley u ugodnom ozračju.

Oscar Mulrooney u posljednjih je deset dana postao stručnjak za primanje sličnih poziva. Sada je tako objasnio da je odvjetnik zadužen za slučaj gospodina Worleyja.

"Ovo s nagodbom valjda je šala!" reče gospodin Worley. "Četrdeset tri tisuće dolara je kriminalan iznos."

"Nagodbom su vam pripale šezdeset dvije tisuće, gospodine

Worley", reče Oscar.

"Dobivam četrdeset tri, sinko."

"Ne, dobivate šezdeset dvije. Pristali ste odvjetniku dati jednu trećinu, jer bez njega ne biste dobili ništa. Nagodbom je odvjetnički honorar smanjen na dvadeset osam posto. Većina odvjetnika naplaćuje četrdeset pet do pedeset posto."

"Baš sam pravi sretnik. Ne prihvaćam nagodbu."

208

John Grisham

Kao odgovor na te riječi Oscar je ponudio kratku i dobro uvježbanu priču o tome kako Ackerman Labs ne može platiti više a da ne bankrotira, u kojem bi slučaju gospodin Worley dobio još manje, a možda i ništa.

"Sve je to divno i krasno", reče gospodin Worley. "Ali ne prihvaćam nagodbu."

"Nemate izbora."

"Još kako imam, dovraga!"

"Pogledajte Ugovor o pravnom zastupanju, gospodine Worley. Na jedanaestoj stranici materijala koji ste primili. Osmi članak nosi naslov Predautorizacija. Pročitajte odredbe, gospodine, pa ćete uvidjeti da ste ovu tvrtku ovlastili da se nagodi za bilo koji iznos koji premašuje pedeset tisuća dolara."

"Toga se sjećam, no objašnjeno mi je da je to tek polazna točka. Očekivao sam puno više."

"Vaš slučaj sud je već odobrio, gospodine. Tako funkcioniraju skupne tužbe. Ako ne potpišete potvrdu o prihvaćanju nagodbe, vaš udio ostaje u zajedničkome fondu, i prije ili kasnije završit će kod nekog drugog."

"Vi ste obična hrpa lopova, znate to? Ne znam tko je gori... proizvođač lijeka ili moji vlastiti odvjetnici koji mi na prijevaru oduzimaju pravo na pravednu nagodbu."

"Žao mi je ako imate takvo mišljenje..."

"Nije vama ništa žao. U novinama piše da dobivate stotinu milijuna dolara. Lopovi!"

Gospodin Worley zalupi slušalicu i baci papire tako da su se razletjeli po cijeloj kuhinji.

Na naslovnici prosinačkog broja Capitol Magazinea našao se Clay Čarter, preplanuo i zgodan u Armanijevu odijelu, naslonjen na rub stola u svojem ukusno uređenom uredu. Naslovnica i članak o njemu u posljednji su čas, zahvaljujući izbezumljenim naporima uredništva i novinara, zamijenili uobičajenu blagdansku temu: bogatog starog senatora i njegov najnoviji zgoditak iz ženskoga svijeta koji javnosti otvaraju vrata svoje najnovije vashingtonske vile. Par, njihovi ukrasi, mačke i najdraži recepti tako su završili negdje duboko unutra, jer je Washington prije svega i oduvijek grad koji počiva na novcu i moći. Koliko će se često časopisu dogoditi da nabasa na nevjerojatnu priču o odvjetniku bez prebijene pare koji se tako brzo obogatio?

Bilo je tu i drugih snimki: Clay na terasi s psom, kojeg je posudio od Rodneyja, Clay uz prostor za porotu u nekoj praznoj sudnici, kao da je iz negativaca izvlačio fantastično visoke odštete te, dakako, Clay kako pere svoj novi Porsche. Novinarima je povjerio da strastveno voli jedrenje, te da ima novi brod usidren na Bahamima. Trenutačno nije u vezi, tako da je odmah pokupio titulu jednog od najpoželjnijih mladih neženja u gradu.

U završnome dijelu časopisa nalazile su se fotografije mladenki, a uz njih i najave predstojećih vjenčanja. U Washingtonu nije bilo mlade djevojke, polaznice privatne škole ili česte gošće golf kluba koja nije sanjala o trenutku kada će njezina fotografija osvanuti na stranicama Capitol Magazinea. Stoje snimka veća, to je obitelj važnija. Znalo se da ambiciozne majke ravnalom mjere fotografije svojih kćeri i

210

John Grisham

uspoređuju ih sa šuparnicama, zatim se slavodobitno raduju ili još godinama osjećaju kivnost.

Među fotografijama je bila i Rebecca Van Horn, raskošna na pletenoj klupi u nekom vrtu. Bila je to dražesna fotografija koju je kvarilo lice mladoženje, njezina budućeg supruga, uvaženog Jasona Shuberta Mversa IV., koji se stiskao uz nju i očito uživao u pozornosti fotoaparata. Vjenčanja su posvećena mladenkama, ne

mladoženjama. Zašto inzistiraju na tome da se i njihovo lice nađe na objavi?

Bennett i Barbara potegnuli su odgovarajuće veze; od dvanaest-petnaest objava vjenčanja, Rebeccina je po veličini bila druga. Šest stranica dalje Clay je naišao na reklamu BVH Grupe preko cijele stranice. Mito.

Clay je uživao u jadu i žalosti koju je časopis u tom trenutku izazivao u domu obitelji Van Horn. Rebeccino vjenčanje, taj veliki društveni događaj u koji Bennet i Barbara mogu uložiti velik novac i zadiviti svijet, našao se u sjeni njihova starog suparnika. Koliko će puta Capitol Magazine objaviti objavu vjenčanja njihove kćeri? Koliko su samo truda uložili kako bi bili sigurni da će se njezina fotografija isticati među ostalima? Sve to sada je uništio Clavov bljesak.

A njegova sjena još se neće povući. Naprotiv!

Jonah je već bio najavio da je povlačenje u njegovu slučaju vrlo stvarna mogućnost. Proveo je deset dana na Antigui, ne s jednom, nego s dvjema djevojkama, a kada se vratio u Washington, za jedne ranoprosinačke snježne mećave, Clayu je povjerio da mentalno i psihološki nije u stanju nastaviti raditi kao odvjetnik. Dobio je koliko mu je potrebno. Njegova je pravna karijera završila. I sam traži neku zgodnu jedrilicu. Pronašao je djevojku koja obožava more i plovidbu, a kako je bila žrtva propalog braka, i njoj je potrebno malo više vremena provedenog na moru. Jonah je odrastao u An-napolisu, tako da je, za razliku od Claya, plovio cijeli život.

"Trebam mi neka fufica, po mogućnosti plavokosa", reče Clay u trenutku kada se smjestio u naslonjač ispred Jonina radnog stola. Vrata su bila zaključana. Bila je srijeda, već je prošlo osamnaest sati, i Jonah je otvorio prvu bocu piva. Kompromisom su bili utvrdili nepisano pravilo da se alkohol neće piti prije šest poslije podne. U protivnom bi Jonah bio počeo odmah nakon podnevne stanke za objed.

Kralj milijunskih odšteta

211

"Najtraženiji neženja u gradu ne može pronaći žensku?"

"Izišao sam iz štosu. Idem na Rebeccino vjenčanje i trebam komad koji će zasjeniti cijeli događaj."

"Oh, pa to je tako divno", reče on i nasmije se, otvarajući jednu ladicu u stolu. Samo je Jonah mogao voditi arhivu s podacima o ženama. Nakon malo prekopavanja po papirima, pronašao je što je tražio. Sada na suprotnu stranu stola dobaci presavijeni list iz novina. Bila je to reklama neke robne kuće za žensko donje rublje. Fantastično zgodna mlada božica ispod struka praktički nije nosila ništa, dok je grudi bila pokrila prekrštenim rukama. Clay se jasno sjećao da je taj oglas uočio još kada je prvi put objavljen. Novine su bile stare četiri mjeseca.

"Znaš je?"

"Naravno da je znam. Misliš da samo tako čuvam oglase s donjim rubljem, da me to uzbuđuje?"

"Ne bih se iznenadio."

"Zove se Ridley. Barem se tako predstavlja."

"Živi ovdje?" Clay je još piljio u nevjerojatnu ljepotu koju je držao u ruci, u crno-bijeloj tehnici.

"Iz Georgije je."

"Oh, mala Južnjakinja."

"Nije, nego Ruskinja. To se kod njih zove Gruzija. Došla je kao studentica, program razmjene, i više se nije vratila."

"Izgleda kao da nema više od osamnaest."

"Dvadeset pet, plus-minus nešto sitno."

"Koliko je visoka?"

"Oko sto sedamdeset osam."

"Imaš dojam da i same noge imaju metar i pol."

"Već se žališ?"

Silno se trudeći kako bi zvučao barem malo nehajno, Clay odbaci novine na stol. "A mane?"

"Da, priča se da radi na izmjeničnoj..." "Kako, molim?" "Voli i dečke i cure." "Au!"

212

John Grisham

"Nemam potvrdu, ali hrpa manekenki voli i jednu i drugu stranu. Ne znam puno, tako da to mogu biti obična ogovaranja."

"Hodao si s njom."

"Nisam. Prijateljica jedne prijateljice. Samo je imam na popisu. Čekao sam potvrdu. Pokušaj. Ako ti se ne sviđa, pronaći ćemo drugu fuficu."

"Možeš nazvati?"

"Naravno, nema frke. Neće biti problema, sada kada si mladić s naslovnice, najpoželjniji neženja, kralj odštetnih parničara... Baš me zanima znaju li u Gruziji što su odštetne parnice..."

"Ako su imali barem trunku sreće, ne znaju. Samo lijepo nazovi..."

Našli su se na večeri u restoranu mjeseca, nekom japanskom lokalu u koji su zalazili mladi i uspješni. Ridlev je uživo izgledala i bolje nego na stranicama novina. Glave su se okretale, vratovi krivili dok su ih vodili do središnjeg dijela restorana i smještali za vrlo moćan stol. Razgovori su se prekivali usred rečenice. Konobari su se oko njih upravo rojili. Engleski je govorila besprijeekorno, a onaj jedva primjetni strani naglasak bio je egzotičan upravo onoliko koliko je trebalo da bi ukupni dojam bio još privlačniji, kao da joj je bilo potrebno još seksepila.

I rabljena odjeća s buvljaka na Ridlev bi izgledala zamamno. Ona se morala odijevati skromnije, kako se odjeća ne bi nadmeta-la s tom plavom kosom, zelenkastoplavim očima, istaknutim jago-dičnim kostima i ostalim savršenim crtama i odlikama.

Zapravo se zvala Ridal Petašnjakol. Ime mu je morala dvaput izgovoriti slovo po slovo. Nasreću, manekenke, baš kao i nogometiši, mogu živjeti i samo s jednim imenom, tako da je ona jednostavno bila Ridlev. Nije pila alkohol, pa je naručila sok od brusnica. Clay se samo nadao da za večeru neće naručiti tanjur mrkve.

Ona je imala ljepotu, on novac, a budući da nisu mogli razgovarati ni o jednome ni o drugome, još su nekoliko minuta i rukama i nogama mlatarali u dubokoj vodi, u potrazi za kakvim-takvim uporištem. Bila je Gruzijka, a ne Ruskinja, i ni najmanje je nisu zanimali ni politika, ni terorizam, ni nogomet. Ali filmovi! Gledala je sve i bila oduševljena svime. Čak i užasnim filmovima koje nitko ne bi

Kralj milijunskih odšteta

gledao. Ridley je uživala u filmovima koji su ostvarili katastrofalne financijske rezultate, tako da je Clay već počeo pomalo sumnjati. Obična fufica, reče samome sebi. Danas večera, za koji dan Rebecca vjenčanje i nakon toga je gotovo.

Govorila je pet jezika, no kako je uglavnom bila riječ o istočnoeuropskima, doimali su se poprilično beskorisnima u svijetu mode i biznisa. Na njegovo veliko olakšanje naručila je predjelo, glavno jelo i desert. Razgovor nije tekao glatko, no oboje su se trudili. Imali su tako različitu prošlost. Onaj odvjetnik u njemu želio je temeljito ispitati svjedoka; pravo ime, dob, krvna grupa, očevo zanimanje, plaća, bračna prošlost, spolna prošlost – je li istina da radite na izmjeničnoj? No uspio se nekako obuzdati i uopće ne zabadati nos. Jedanput-dvaput počeo je grickati rubove, ne došavši ni do čega, tako da se vratio filmovima. Znala je sve dvadesetogodišnje glumce iz filmova B-produkcije, kao i to s kime tko trenutačno hoda – bolno dosadne stvari, no, s druge strane, vjerojatno ne dosadnije od situacije u kojoj hrpa odvjetnika razgovara o najnovijim pobjedama ili nagodbama u slučaju skupne tužbe zbog trovanja.

Clay je brzo ispraznio čašu i počeo se opuštati. Pio je crni burgundac. Patton French nedvojbeno bi se ponosio. Kad bi ga barem sada vidjeli njegovi kompići iz masovne tužbe, kada bi vidjeli kako sjedi nasuprot toj Barbiki.

Jedina su negativna strana bila ta zlobna govorkanja. Nemoguće je da joj se sviđaju žene. Za to je presavršena, preprofinjena, preprivlačna suprotnome spolu. Sudbina joj je namijenila da postane nečijom trofejnom suprugom! No nešto u vezi s njom u Clayu je pobuđivalo sumnju. Čim je popustio onaj početni šok zbog njezina izgleda, a za to su bila potrebna najmanje dva sata i cijela boca vina, Clay je uvidio da uopće ne prodire pod površinu. Ili nema osobite dubine ili je beskrajno oprezna.

Uz desert, čokoladnu pjenu kojom se ona poigravala, ali je nije jela, pozvao ju je na prijem priređen u čast jednog vjenčanja. Priznao je da se udaje njegova bivša zaručnica, ali je slagao kada je rekao da su njih dvoje sada u prijateljskim odnosima. Ridley je slegnula

ramenima, kao da želi reći da bi radije išla u kino. "Zašto ne?" reče.
214

John Grisham

Dok je skretao na prilaz Potomac Country Cluba, Claya je obuzela ironičnost cijele situacije. Onamo je posljednji put došao prije više od sedam mjeseci, na mučnu večeru s Rebeccinim roditeljima. Tada je staru Hondu sakrio iza teniskih terena. Sada se razmetao svježe dotjeranom Porscheovom Carrerom. Posljednji je put izbjegao vrataru kako mu ne bi morao davati napojnicu za parkiranje. Sada će malome dati više nego što je uobičajeno. Tada je bio sam i užasavao se sljedećih nekoliko sati s Van Hornovima. Sada je vodio predivnu Ridlev, koja ga je držala ispod ruke i kojoj bi se, kada bi prekrižila noge, prorez na suknji otvorio sve do struka; usto, gdje god njezini roditelji bili u tom trenutku, bilo je vraški sigurno da se ne miješaju u njegov život. Tada se osjećao poput skitnice na svetoj zemlji. Sada bi klub Potomac prihvatio njegovu molbu za prijem već sutra ujutro, samo kada bi na čeku ispisao odgovarajući iznos. "Vjenčanje obitelji Van Horn", reče čuvaru koji ga propusti pokretom ruke.

Kasnili su jedan sat, što je bilo upravo savršeno. Dvorana je bila prepuna, a na jednome kraju sastav je svirao rhytm & blues.

"Drži se uz mene", prošapće Ridlev kada su ušli. "Ovdje ne poznam nikoga."

"Bez brige", reče Clay. Neće biti teško držati je se. I premda se pretvarao da nije tako, ni on neće nikoga poznati.

Glave su se počele okretati istog trenutka. Razjapljena usta. Budući da su već bili ispili po dva-tri pića, muškarci se nisu sustezali kada je trebalo piljiti u Ridlev dok su ona i njezin kavalir ulazili dublje u dvoranu. "Hej, Clay!" dovikne netko, a Clay, okrenuvši se, ugleda nasmiješeno lice Randyja Spina, kolege s prava koji je radio u jednoj megatvrtki, i koji mu se u uobičajenim okolnostima u ovakvoj situaciji ni za živu glavu ne bi obratio. Kada bi se slučajno sreli na ulici, Spino bi možda rekao: "Kak' ide?", čak i ne usporavajući korak. Ali nikako u klubu, osobito u klubu kojim dominiraju tipovi iz velikih tvrtki.

No sada mu je pružao ruku, dok je Ridley istovremeno pokazivala

sve zube redom. Odjednom ih je okružila prava mala hrpa obožavatelja. Spino je preuzeo stvar u svoje ruke, sve svoje dobre prijatelje upoznao sa svojim dragim prijateljem Clayom i Ridley bez prezimena. Ona se još više privila uz Claya. Svi su se dečki željeli pozdraviti.

Kralj milijunskih odšteta

215

Kako bi se približili Ridley, morali su porazgovarati s Clayom, tako da nije prošlo više od nekoliko sekunda do trenutka kada se netko dosjetio reći: "Hej, Clay, čestitam! Kako si samo nagazio Acker-man Labs!" Clay nije uspio vidjeti čovjeka koji mu je čestitao. Zaključio je daje riječ o nekom odvjetniku, vjerojatno iz velike tvrtke, vjerojatno velike tvrtke koja zastupa velike korporacije poput Ackerman Labsa, no i prije nego što je taj netko dovršio rečenicu, znao je da je u pozadini tih lažnih pohvala zapravo zavist. I silna želja za piljenjem u Ridley.

"Hvala", reče Clay, kao da je to bio tek dio svakodnevnog posla.

"Stotinu milijuna. Hej, stari...!" I to mu je lice bilo nepoznato. Osim toga, izgledalo je pijano.

"No da, pola odlazi na porez", reče Clay. "Tko još u današnje vrijeme može preživjeti samo s pedeset milijuna?"

Eksplozija smijeha sa svih strana, kao daje Clay upravo izgovorio nešto najsmješnije što je itko ikada čuo. Oko njega se okupilo novo mnoštvo, odreda muškarci, a svi su se primicali toj fantastičnoj plavuši koja im je nekako izgledala poznato. Možda je jednostavno nisu prepoznavali u boji, i u odjeći.

Neki energični, nadmeni tip reče: "Mi imamo Philo. Bože, kako nam je samo laknulo kada se sredio taj užas od Dylofta." Bila je to boljetica većine washingtonskih odvjetnika. Sve svjetske korporacije imale su pravnog zastupnika u Washingtonu, makar samo nominalno, tako da je svaki spor ili transakcija među gradskim odvjetnicima izazivala ozbiljne posljedice. Eksplozija u nekoj rafineriji u Tajlandu i odvjetnik će reći: "Da, mi imamo Exxon." Neuspjeh potencijalnog filmskog hita... "Mi imamo Disney." Prevrtnje terenca u kojem je poginulo petero ljudi... "Mi imamo Ford." Igricu "mi imamo" Clay je čuo toliko puta da mu se od nje

već smučilo.

Ja imam Ridley, bio bi im najradije rekao, stoga prste k sebi.

Na pozornici se netko spremio nešto objaviti, tako da su se svi nazočni stišali. Mladoženja i mladenka spremali su se zaplesati, nakon njih mladenka i njezin otac, pa mladoženja i njegova majka i tako dalje. Svi su se sada okupili kako bi ih pogledali. Sastav zasvira "Smoke Gets in Your Eyes".

"Zgodna je", prošapće Ridley, tek na koji milimetar od njegova desnog uha. I to je bila istina. A plesala je s Jasonom Myersom koji je, iako pet centimetara niži, Rebeci u tom trenutku bio jedina oso-

216
John Grisham

ba na svijetu. Smiješila se i blistala dok su se tako polagano okretali, kružili plesnim podijem, pri čemu je glavninu posla odrađivala mladenka, budući da je on bio ukočen poput daske.

Clay bi bio najradije napao, probio se kroz gomilu i svom snagom raspalio Mversa posred lica. Izbavio bi svoju djevojku, odveo je i ustrijelio njezinu majku ako bi ih otkrila.

"I dalje je voliš, zar ne?" šaptala je Ridley. "Ne, gotovo je", prošapće on. "Voliš je. Vidim."

"Ne."

Tek vjenčani par večeras će nekamo otići i konzumirati brak, iako je on, s obzirom na to da je poznavao Rebeccu, znao da ni dosada nije živjela bez seksa. Tog crva Mversa vjerojatno je uzela za ruku i podučila ga kako se treba držati u postelji. Kakav sretnik. Stvari koje ju je naučio Clay sada je prenosila nekom drugome. To jednostavno nije u redu.

Bilo je bolno gledati dvoje plesača i Clay se upita zašto je uopće došao. Dovođenje priče do zaključka, što god to značilo. Oproštaj. Ali želio je da ga Rebecca vidi, i njega i Ridley, da zna da se dobro snalazi i da mu ne nedostaje.

Prizor u kojem se na plesnom podiju pojavio i Buldožer Bennett bio je bolan zbog drugih razloga. On je bio pobornik bjelačke teorije plesa: bez micanja stopala, a kada je pokušao protresti stražnjicom, čak su se i svirači nasmijali. Obrazi su mu već bili grimizni od previše Chivasa.

Jason Myers plesao je s Barbarom Van Horn koja je, iz daljine, izgledala kao da je kod svojeg jeftinog plastičnog kirurga u međuvremenu bila još jedanput ili dvaput. Nekako su je utisnuli u haljinu koja je, iako je bila lijepa, bila nekoliko brojeva premala, tako da je višak mlohavog tkiva stršao na pogrešnim mjestima i izgledao kao da bi se svakog trenutka mogao osloboditi, od čega bi se nedvojbeno smučilo svima nazočnima. Na licu je imala nalijepljen najlažniji osmijeh koji je ikada uspjela razvući – nigdje, međutim, nije bilo ni najmanje bore, zahvaljujući pretjerivanju s Botoxom – a Myers se cerio na jednak način, kao da će njih dvoje vječno ostati najbolji frendovi. Ona mu već zabija nož u leđa, no on je preglup da bi shvatio. Nažalost, to još ne zna ni ona. Takva joj je priroda.

Kralj milijunskih odšteta

217

"Jeste li za ples?" upita netko Ridley.

"Nosu se", reče Clay, a zatim je povede do plesnog podija, gdje se masa vrtjela uz zvuk poprilično vjeran Motovvnu. Ako je nepomična Ridley bila umjetničko djelo, rasplesana Ridley bila je nacionalno blago. Kretala se uz prirodan osjećaj za ritam, skladno i lako, uz duboki dekolte koji je na milimetar pokrivaio što je već trebao pokriti, te prorez u suknji koji je letio na sve strane i otkrivaio raznorazne dijelove kože. Skupine muškaraca okupljale su se oko podija kako bi je gledale.

A gledala ju je i Rebecca. Načas prekinuvši usputne razgovore s uzvanicima, uočila je neku pomutnju i zagledala se prema gomili, gdje je vidjela kako Clay pleše s nevjerojatnim komadom. I nju je Ridley zapanjila, no razlozi su bili drukčiji. Još je nekoliko trenutaka nastavila razgovarati, a zatim se vratila na plesni podij.

Clavove oči u međuvremenu su mahnitom aktivnošću nastojale provjeriti kakvo je stanje kod Rebecce, i u isto vrijeme ne propustiti nijedan Ridleyyn pokret. Pjesma je završila, a zamijenio ju je neki sentiš i Rebecca se u tom trenutku nađe između njih dvoje. "Bok, Clay", reče, ne obazirući se na njegovu pratilju. "Sto kažeš na jedan ples?"

"Naravno", reče on. Ridley samo slegne ramenima i udalji se, sama ostajući tek na trenutak, budući da ju je odmah okružio pravi

stampedo. Odabrala je najvišeg muškarca, obavila mu ruke oko vrata i već počela pulsirati.

"Ne sjećam se da sam te pozvala", reče Rebecca, prebacivši ruku preko njegova ramena.

"Želiš da odem?" On je još malo privuče, no glomazna vjenčanica onemogućila je dodir kakav je priželjkivao.

"Ljudi nas gledaju", reče ona, smiješeći im se. "Zašto si došao?"

"Kako bih proslavio tvoje vjenčanje. I kako bih dobro pogledao tvog novog momčića."

"Nemoj biti neugodan, Clay. Samo si ljubomoran." "I više nego ljubomoran. Volio bih mu zavrnuti vrat." "Odakle ti ta fifica?" "Tko je sada ljubomoran?" "Ja."

218

John Grisham

"Bez brige, Rebecca, u krevetu ti nije ni blizu." S druge strane, možda bi joj željela biti blizu. Svejedno.

"Jason nije loš."

"O tome doista ne želim slušati. Samo nemoj zatrudnjeti, može?"

"To se tebe baš i ne tiče."

"I te kako me se tiče."

Ridlev i njezin kavalir uto projure pokraj njih. Clay sada prvi put valjano pogleda božičina leđa, koja su bila prikazana u cijelosti, jer je njezina haljina počinjala tek na nekoliko milimetara iznad obliha i savršenih donjih obraza. Leđa je uočila i Rebecca. "I nju plaća tvrtka?" upita.

"Još ne."

"Maloljetna je?"

"Oh, ne. Punoljetna, još kako. Reci da me još uvijek voliš."

"Ne."

"Lažeš."

"Možda bi bilo najbolje da sada odeš i povedeš je."

"Svakako, ovo je tvoja proslava. Nisam je namjeravao upropastiti."

"To je jedini razlog zbog kojeg si došao, Clay." Ona se za nekoliko centimetara odmakne, ipak i dalje plešući.

"Drži se još godinu dana, može?" reče. "Tada ću već imati dvjesto milijuna. Možemo uskočiti u moj mlažnjak, otići odavde, do kraja

života živjeti na jahti. Tvoji nas roditelji nikada neće pronaći."

Ona se zaustavi i reče: "Zbogom, Clay."

"Čekat ću", reče on. U tom trenutku u stranu ga je odgurnuo

Bennett koji, onako nestabilna koraka, reče: "Ispričavam se." Ščepavši kćer, spasio ju je odvođeci je na suprotnu stranu podija.

Sljedeća je na redu bila Barbara. Uхватила je Claya za ruku i zabljesnula ga umjetnim osmijehom. "Nemojmo sada raditi scene", reče, uopće ne pomičući usne. Počeli su se ukočeno kretati, i to tako da nitko nije mogao zaključiti da plešu.

"A kako ste mi vi, gospođo Van Horn?" reče Clay, u stisku otrovne guje.

Kralj milijunskih odšteta

219

"Dobro, dok nisam ugledala tebe. Uvjerena sam da te nitko nije pozvao na ovu malu proslavu."

"Upravo sam namjeravao otići."

"Odlično. Nikako ne bih voljela zvati osiguranje."

"To neće biti nužno."

"Nemoj joj upropastiti ovaj trenutak, molim te."

"Kao što sam rekao. Upravo sam bio na odlasku."

Glazba je utihnula i Clay se otrgne iz zahvata gospođe Van Horn. Hrpa muškaraca ponovno se, kao iz vedra neba, skupila oko Ridley, no Clay ju je u času izvukao i odveo dalje. Povukli su se u stražnji dio prostorije, gdje je šank privlačio više obožavatelja nego glazbeni sastav. Clay je uzeo pivo i već je kanio izići, kada ga je okružila jedna druga skupina promatrača. Hrpe odvjetnika željele su razgovarati o radostima skupnih tužbi, istodobno se natiskujući uz Ridley.

Nakon nekoliko minuta praznoglavog ćaskanja s ljudima koje je prezirao, neki krupni mladić u unajmljenome smokingu pojavio se uz Claya i prošaptao: "Ja sam iz osiguranja." Imao je srdačan izraz lica i ostavljao vrlo profesionalan dojam.

"Odlazim", odgovori Clay šaptom.

Izbačen s prijema obitelji Van Horn. Izgnan iz velikog kluba Potomac. Dok se udaljavao, i dok ga je Ridley obavijala cijelim tijelom, u sebi je zaključio kako je to jedan od najvećih trenutaka u njegovu

životu.

25

U objavi je stajalo da će tek vjenčani par na medeni mjesec otputovati u Meksiko. Clay je odlučio i sam otići na put. Ako je netko zaslužio mjesec dana na otoku, onda je to bez imalo sumnje on.

Njegova nekoć divljenja vrijedna ekipa izgubila je svaki smisao za orijentaciju. Možda je stvar bila u odmoru, možda u novcu. Koji god bio pravi razlog, Jonah, Paulette i Rodnev na poslu su provodili sve manje vremena.

Kao i Clay. Ured su ispunjavali napetost i sukobi. Nebrojani klijenti u slučaju Dvloft bili su nezadovoljni skromnim iznosom nagodbe. Pošta je stizala u nesmiljenim količinama. Izbjegavanje telefonskih poziva u međuvremenu se pretvorilo u pravi sport. Nekolicina klijenata uspjela je čak i pronaći njihovo sjedište i predstaviti se gospođici Glick, zahtijevajući susret s gospodinom Čarterom, koji bi, slučajno, uvijek bio negdje na nekakvom velikom suđenju. A najčešće bi se zapravo skrivao u svojem uredu, iza zaključanih vrata, čekao da prođe još jedna oluja. Nakon jednog osobito napornog i neugodnog dana, savjet je potražio telefonom: nazvao je Pattona Frencha.

"Samo otvrdni, stari moj", reče French. "To ide u rok službe.

Skupnim tužbama stječeš pravo bogatstvo, ovo je samo negativna strana posla. Treba ti debela koža."

Najdeblju kožu u tvrtki imao je Oscar Mulroonev, kojem se Clay i dalje iznova divio zbog organizacijskih sposobnosti i ambicija.

Mulrooney je radio petnaest sati na dan i tjerao svoju podružnicu Yale da novac od Dylofta pokupi što je brže moguće. Spremno je Kralj milijunskih odšteta

221

preuzimao sve neugodne zadaće. Kako Jonah uopće nije tajio da namjerava zaploviti oko svijeta, Paulette svako malo spominjala kako namjerava godinu dana provesti u Africi i proučavati umjetnost, a Rodney išao njihovim stopama, nešto neodređeno blebećući kako će jednostavno dati otkaz, bilo je očito da će se uskoro otvoriti dosta prostora pri vrhu.

I bilo je jednako očito da se Oscar bori za partnersko mjesto, ili barem za udio u zaradi. Proučavao je masovne parnice koje su se još uvijek bjesomučno podizale u slučaju Mršavog Bena, tableta za mršavljenje koje su imale neželjeno djelovanje, i bio uvjeren da je na tržištu još najmanje deset tisuća slučajeva, ljudi koje nitko ne zastupa, unatoč stalnom četverogodišnjem publicitetu.

Podružnica Yale sada je imala jedanaestero odvjetnika od kojih je sedmero i studiralo na tom sveučilištu. Pokretna traka proširila se tako da je imala dvanaesticu odvjetničkih pomoćnika, a svi su oni do grla bili u dosjeima i papirologiji. Clay nije uopće oklijevao kada je oba odjela na nekoliko tjedana trebalo ostaviti pod Mulroonevjevim nadzorom. Bio je uvjeren da će cijela tvrtka, kada se vrati, biti u boljem stanju nego u vrijeme njegova odlaska.

Božićni blagdani već su bili postali razdobljem koje je nastojao ignorirati, premda to nije bilo nimalo lako. Nije imao obitelj s kojom bi mogao provoditi zajedničke trenutke. Rebecca se oduvijek silno trudila ne bi li ga uključila u ono što su Van Hornovi već radili, što god to bilo, no premda je cijenio njezin trud, utvrdio je da je samotnan boravak u praznome stanu, uz jeftino vino i stare filmove, na Badnjak neusporedivo ugodniji od otvaranja poklona s tim ljudima. Nijedan dar koji je dao nikada nije bio dovoljno dobar. Ridley na je obitelj i dalje živjela u Gruziji, gdje će po svoj prilici i ostati. U početku je bila uvjeren da neće moći prerasporediti manekenske obveze i na nekoliko tjedana napustiti grad. Ali njezina odlučnost u tom smislu razgalila mu je srce. Istinski je željela otputovati zrakoplovom na otočje i s njim se poigravati na nekoj plaži. Na kraju je jednom klijentu rekla da je može slobodno otpustiti; živo joj se fućkalo.

Prvi put putovat će privatnim mlažnjakom. On je uvidio da je želi impresionirati na nebrojene načine. Bez slijetanja između Washing-

222
John Grisham

tona i St. Lucije, četiri sata i milijun kilometara. Kada su odlazili, Washington je bio hladan i siv, a kada su izišli iz zrakoplova, sunce i vrućina obuzeli su ih svom žestinom. Carinu su prošli a da ih nitko gotovo i nije pogledao. Točnije, nitko nije gledao Claya. Nije

bilo muškarca koji se nije okrenuo kako bi pogledao Ridley. Stojelo je bilo najneobičnije, Clay se na to počeo navikavati. Činilo se da ona ništa ne primjećuje. Njoj je to već toliko dugo bio način života da se jednostavno nije obazirala ni na koga, što je samo otežavalo situaciju ljudima koji su piljili. Tako profinjeno stvorenje, savršeno od glave do pete, a ipak toliko rezervirano, toliko nedodirljivo. Ušli su u maleni zrakoplov na redovitoj liniji koji će ih za petnaest minuta dovesti do Mustiquea, ekskluzivnog otoka u vlasništvu bogatih i slavni, otoka koji ima sve osim piste dovoljno dugačke za privatne mlažnjake. Vile tu imaju zvijezde rocka, glumice i milijarderi. Kuću u kojoj će oni boraviti sljedećih tjedan dana nekoć je imao jedan princ koji ju je prodao Internet-bogatašu, a ovaj ju je, pak, u razdobljima nekorištenja iznajmljivao.

Otočić se sastojao od planine okružene mirnim karipskim morem. S visine od devet stotina metara, otok je izgledao tamno i bujno, poput slike s razglednice. Ridley se grčevito držala za naslone i hvatala za njega dok su se spuštali i kada su kroz prozor ugledali minijaturnu slijetnu stazu. Pilot je nosio slamnati šešir i bio bi se mogao spustiti i povezanih očiju.

Njihov vozač/butler, Marshall, čekao ih je s divovskim osmijehom i otvorenim džipom. Razmjerno oskudnu prtljagu ubacili su u stražnji dio i tako krenuli vijugavom cestom. Nije bilo hotela, nije bilo apartmana, nije bilo turista, kao ni prometa. Još deset minuta nisu naišli na drugo vozilo. Kuća se nalazila na obronku planine, kako je to objasnio Marshall, iako je zapravo bila riječ tek o brežuljku. Pogled je bio uistinu fantastičan, šezdesetak metara iznad mora i kilometri i kilometri nepregledne plave površine. Nigdje se nije vidio nijedan drugi otok; nije bilo plovila, nije bilo ljudi.

Imanje je imalo četiri ili pet spavaćih soba, Clay više nije bio u stanju voditi računa o točnome broju, raspoređenih oko glavne kuće, s njom spojeno prolazima obloženima keramičkim pločicama. Objed se naručivao; što god bi poželjeli, jer su imali stalno zaposlenog kuhara. I vrtlara, dvije kućne pomoćnice i butlera. Petero zaposlenih — plus Marshall — a svi oni živjeli su negdje u tom kom-

pleksu. Prije nego što su se uspjeli raspakirati u glavnome apartmanu, Ridley se bila svukla, na sebi ne ostavljajući praktički ništa, te se već našla u bazenu. U toplisu. Da nije bilo one male vrpce, koja se jedva vidjela, bila bi posve naga. I upravo kada je Clay već pomislio da se naviknuo na pogled na nju, uvidio je da ga ponovno dovodi gotovo na rub vrtoglavice.

Za objed se malo pokrila. Svježi plodovi mora, dakako – kamenice i kozice na žaru. Nakon dva piva Clay je već teturao prema mreži za spavanje, planirajući dugotrajnu siestu. Sutra je Badnjak, a njemu se živo fućka. Rebecca je u nekoj turističkoj mišolovci od hotela, stiska se s malim Jasonom.

A njemu se živo fućka.

Dva dana nakon Božića Max Pače stigao je s pratiljom. Zvala se Valeria. Bila je to jedna od onih markantnih, izdržljivih, sportski građenih djevojaka širokih ramena, bez šminke i vrlo suzdržanog osmijeha. Max je bio vrlo zgodan momak, no na njegovoj prijateljici ništa nije bilo privlačno. Clay se nadao da će se Valeria na bazenu pojavljivati u odjeći. Kada su se rukovali, na njezinu je dlanu osjetio žuljeve. No, dobro, barem neće dovesti Ridley u iskušenje.

Pače je brzo navukao kratke hlače i zaputio se na bazen. Valeria je izvukla nekakve gojzerice i upitala gdje su staze. U pomoć su morali pozvati Marshalla, no on je rekao da ne zna ni za planinarske ni za pješačke staze, što je, dakako, razljutilo Valeriju koja je svejedno krenula u pustolovinu, u potragu za stijenama na koje bi se mogla penjati. Ridley se povukla u dnevnu sobu glavne kuće, gdje ju je čekala hrpa kasete i DVD-a.

Budući da Pače nije imao prošlost, tema za razgovor bilo je malo. Barem u početku. Međutim, vrlo brzo postalo je jasno da ga muči nešto važno. "Prijeđimo na posao", rekao je pošto je odrijemao na suncu. Premjestili su se za šank, gdje je Marshall poslužio piće.

"Očekuje nas još jedan lijek", počne Pače, a Clay istog trenutka pred očima ugleda novac. "I to krupan zalogaj."

"Ono, evo nas opet na zadatku."

"No plan je ovaj put malko drukčiji. I ja želim udio."

"Za koga radiš?"

224

John Grisham

"Za sebe. I tebe. Ja dobivam dvadeset pet posto od bruto iznosa odvjetničkih honorara."

"Kakva su očekivanja?"

"Stvar bi mogla biti krupnija od Dvlofta."

"U tom slučaju dobivaš dvadeset pet posto. I više ako želiš." Njih dvojica imaju hrpe zajedničkog prljavog rublja, kako bi Clay onda mogao odbiti takav zahtjev?

"Dvadeset pet posto je pošteno", reče Max i ispruži ruku. Dogovor su zaključili rukovanjem.

"Da čujem."

"Lijek Maxatil sadrži ženske hormone. Koristi ga najmanje četiri milijuna žena u menopauzi ili postmenopauzi, u dobi od četrdeset pet do sedamdeset pet godina. Na tržištu se pojavio prije pet godina, kao još jedan čudotvoran lijek. Ublažava valunge i ostale simptome klimakterija. Vrlo djelotvoran. Usto ga reklamiraju kao sredstvo koje čuva snagu kostiju, snižava krvni tlak i smanjuje opasnosti od srčanih oboljenja. Tvrтка se zove Goffman."

"Goffman? Britvice i tekućine za ispiranje usta?"

"Tako je. Prošle godine od prodaje su ubrali dvadeset jednu milijardu dolara. Najuspješniji od najuspješnijih. Vrlo malo duga, razumno upravljanje. Prava američka tradicija. Ali s Maxatilom su se malo požurili, uobičajena priča... činilo se da će zarada biti astronomska, lijek se doimao sigurnim, brzo su ga progurali kroz FDA i prvih nekoliko godina svi su bili presretni. Liječnici su upravo obožavali njihov proizvod. Žene su za njim lude jer djeluje divno."

"Ali?"

"Ali postoje i određeni problemi. Krupni problemi. Jedno vladino istraživanje prati dvadeset tisuća žena koje četiri godine koriste taj lijek. Istraživanje je upravo zaključeno, a izvještaj bi trebao biti objavljen za koji tjedan. Bit će to atomska bomba. Kod određenog broja žena lijek u velikoj mjeri povećava opasnost od nastanka raka dojke, infarkta i moždanog udara."

"Koliki je udio takvih žena?"

"Oko osam posto."

"Tko sve zna za izvještaj?"

"Vrlo mali broj ljudi. Ja imam jedan primjerak."

Kralj milijunskih odšteta

225

"Zašto me to uopće ne čudi?" Clay iz boce otpije velik gutljaj i pogledom potraži Marshalla. Srce mu je neumjereno udaralo. Odjednom mu je Mustique počeo dosađivati.

"Nekolicina odvjetnika već vrebaju, no oni još nisu vidjeli vladin izvještaj", nastavi Pače. "Uložena je jedna tužba, u Arizoni, ali pojedinačna."

"Kakva?"

"Obična, staromodna parnica. Osamljeni pokušaj traženja odštete."

"Kako je to dosadno..."

"Zapravo i nije. Odvjetnik je neki tip po imenu Dale Moonevham, iz Tuscona. Pred sud izvodi slučaj po slučaju i nikada ne gubi. Veliki su izgledi da će se njemu pružiti prva prilika da udari po Goffma-nu. A to bi moglo odrediti ton cjelokupne nagodbe. Ključno je podnijeti prvu skupnu tužbu. To si naučio od Pattona Frencha."

"Možemo tužiti prvi", reče Clay, kao da to radi već godinama.

"I to možeš obaviti sam, bez Frencha i ostalih lopova. Tuži u Washingtonu, pa sve preplavi oglasima. Stvar će biti ne krupna, nego fantastična."

"Baš kao Dvloft."

"Osim što si ti glavni. Ja ću biti u pozadini, potezati veze, obavljati prljave poslove. Imam hrpu veza upravo među mutnim tipovima kakvi nam trebaju. Bit će to naša parnica, a kada čuje tvoje ime, Goffman će se sakriti u mišju rupu."

"Brza nagodba?"

"Vjerojatno ne brza kao kod Dvlofta, no to je bio iznimno brz slučaj. Morat ćeš odraditi domaću zadaću, prikupiti potrebne dokaze, angažirati stručnjake, tužiti liječnike koji su davali lijek, jako se potruditi oko prvog suđenja. Morat ćeš uvjeriti Goffman da te ne zanima brza nagodba, da priželjkuješ suđenje — veliki otvoreni spektakl na svojem teritoriju."

"Zamke i opasnosti?" upita Clay, nastojeći ostaviti dojam da je na oprezu.

"Koliko trenutačno znam, nema ih, osim što ćeš u reklame i pripreme za suđenje morati uložiti milijune dolara."

"S time neće biti problema."

226

John Grisham

"Čini se da ti trošenje ide od ruke." "Tek sam zagrebao površinu."

"Ja bih volio unaprijed uzeti milijun. Predujam od mog honorara." Pače otpije gutljaj. "Kod kuće još uvijek raščišćavam neke stare poslove."

Činjenica da Pače traži novac Clayu se učinila neobičnom.

Međutim, uz tako visoke uloge i s obzirom na tajnu o Tarvanu, nije mogao odbiti. "Odobreno", reče.

Kada se vratila Valeria, natopljena znojem i ponešto opuštenija, njih su dvojica bili u mrežama za spavanje. Ona svuče i posljednju krpicu i skoči u bazen. "Mala je iz Kalifornije", reče Pače tiho.

"Ozbiljna stvar?" upita oprezno Clay.

"S prekidima traje već godinama." Na tome su ujedno i stali.

Kalifornijka je zatražila večeru u kojoj neće biti ni mesa, ni ribe, ni piletine, ni jaja ni sira. Nije pila ni alkohol. Clay je za ostatak društva dogovorio sabijana na žaru. Večera je završila brzo, budući da je Ridley željela što prije pobjeći i sakriti se u svojoj sobi, a Clay se jednako željno nastojao što prije udaljiti od Valerije.

Pače i prijateljica ostali su dva dana, što je bilo barem za dan previše. Svrha dolaska bila je isključivo poslovna i kako su njih dvojica postigla dogovor, Pače je već bio spreman za polazak. Clay ih je promatrao kako odlaze, u automobilu koji je Marshall vozio brže nego ikada.

"Očekujemo još nekoga?" upita Ridley oprezno.

"Dovraga, nikako", reče Clay.

"Odlično."

26

Cijeli kat iznad njegova sjedišta potkraj godine se ispraznio. Clay je unajmio pola prostora i konsolidirao rad svoje tvrtke. Onamo je doveo dvanaestero odvjjetničkih pomoćnika i pet tajnica s Pokretne

trake; odvjatnici iz podružnice Yale, koji su dotada bili u drugim prostorima, također su preseljeni u Aveniju Connecticut, u zemlju viših najamnina, gdje su se više osjećali kao kod kuće. Želio je da cijela tvrtka bude pod jednim krovom, i na dohvat ruke, jer je planirao sve njih iskorištavati dok se ne sruše od premorenosti. U novu godinu ušao je s nesmiljenim radnim rasporedom – u uredu već u šest, uz doručak, objed i nerijetko večeru za radnim stolom. Najčešće bi ostao do osam ili devet navečer, gotovo i ne ostavljajući mjesta sumnji u činjenicu da sličan trud očekuje i od onih koji kane ostati.

Jonah to nije želio. Tvrtku je napustio sredinom siječnja, raščistivši i ispraznivši ured, brzo se oprostivši sa svima. Jedrilica je već čekala. Ne trebaš se truditi s telefoniranjem. Samo pošalji lovu na račun u Arubi.

Oscar Mulrooney mjerkao je Jonin ured još prije nego što je on otišao. Bio je veći i nudio bolji pogled, što njemu nije značilo ništa, ali je bio bliže Clavovu uredu. A to je već bilo važno. Mulrooney je njušio novac, velike honorare. U slučaju Dyloft propustio je pokupiti veliku lovu, no takvo što više mu se neće dogoditi. Njega i preostale dečke s Yalea nogirale su velike tvrtke za kojima su učili žudjeti cijelog školovanja, a oni su sada bili čvrsto odlučili u znak odmazde zgrnuti hrpu novca. Postoji li uopće bolji način za to od

228
John Grisham

otvorenog traženja klijenata i lešinarskog kruženja nad žrtvama? Nema stvari koja bi bila odbojnija nadmenim šefovima otmjenih tvrtki. Masovne parnice nisu pravo. To je jednostavno nepošteni oblik poduzetništva.

Onaj ostarjeli grčki playboy koji se vjenčao s Paulette Tullos i potom je ostavio nekako je nanjušio da se ona domogla novca. Pojavio se u Washingtonu, nazvao je u otmjeni stan koji joj je darovao i ostavio poruku na njezinoj sekretarici. Čim je čula njegov glas, Paulette je odjurila iz doma i otputovala u London, gdje je bila na odmoru i gdje se još uvijek skrivala. Desetak puta javila se Clayu mailom, još dok je boravio na Mustiqueu, obavještavajući ga o svojoj nevolji i dajući mu točne upute o tome kako će nakon povratka voditi njezin

zahtjev za razvod. Clay je podnio potrebne dokumente, no Grku više nije bilo ni traga ni glasa. Kao ni Paulette. Možda se vrati za koji mjesec; možda i ne. "Žalim, Clay", rekla je preko telefona. "Ali doista više ne želim raditi."

Tako je Mulrooney postao čovjekom od njegova povjerenja, neslužbenim partnerom velikih ambicija. On i njegova ekipa cijelo su vrijeme proučavali promjene na području skupnih parnica. Naučili su zakone i postupke. Čitali akademske članke iz pera poznatih profesora i ratne prikaze iz prve ruke koje su objavljivali odvjetnici s iskustvom pred sudovima. Na raspolaganju su bili deseci web-siteova — na jednom od njih navodno se nalazio popis svih skupnih tužbi koje su u tijeku u Sjedinjenim Državama, ukupno jedanaest tisuća postupaka; na jednom od njih objavljena su upozorenja tužiteljima u vezi s time kako pristupiti klasnoj tužbi i doći do naknade; jedan se bio specijalizirao za tužbe povezane sa ženskim zdravljem; jedan je bio namijenjen muškarcima; nekoliko njih fijasku s tabletama Mršavi Ben; nekoliko parnicama protiv duhanske industrije. Još se nikada nije dogodilo da je toliko intelektualnog potencijala, uz potporu takvih količina novca, bilo usmjereno prema proizvođačima manjkavih i štetnih proizvoda. Mulrooney je već imao i plan. Uz tolike skupne tužbe u tijeku, tvrtka bi svoje nemale potencijale mogla usmjeriti u dovođenje novih klijenata. Budući da Clay raspolaže novcem za oglašavanje i predstavljanje na tržištu, mogli bi odabrati najunosnije skupne tužbe i koncentrirati se na još neiskorištene tužitelje. Kao i u slučaju Dylofta, gotovo sve tužbe riješene nagodbom ostavljene su otvore-

Kralj milijunskih odšteta

229

nima na razdoblje od nekoliko godina, kako bi se novim sudionicima omogućilo da uzmu ono što im pripada. Clavova bi tvrtka jednostavno mogla ići za drugim odvjetnicima koji se bave masovnim tužbama, na određeni način skupljati ostatke, ali za velike honorare. Za primjer je uzeo Mršavog Bena. Po najpomnijim procjenama činilo se da potencijalnih tužitelja ima oko tri stotine tisuća, uz još možda čak stotinu tisuća neotkrivenih i posve sigurno nezas-tupanih osoba. Taj je slučaj riješen nagodbom; tvrtka je

dijelila milijarde dolara. Potencijalni tužitelj jednostavno se trebao prijaviti administratoru skupne tužbe, podastrijeti medicinske dokaze i podići novac.

Poput generala koji razmješta snage, Clay je fronti Mršavog Bena dodijelio dvojicu odvjetnika i jednog pomoćnika. Bilo je to manje od Mulroonevjeva zahtjeva, no Clay je imao ambicioznije planove. Zaratio se s Maxatilom, a taj slučaj vodit će osobno. Onaj vladin izvještaj koji još nije bio objavljen i koji je Max Pače očito bio ukrao, imao je stotinu četrdeset stranica i bio prepun katastrofalnih zaključaka. Clay ga je pročitao dvaput prije nego što ga je predao Mulrooneyju.

Jedne snježne noći potkraj siječnja na njemu su radili do poslije ponoći i detaljno isplanirali napad. Clay je parnici protiv proizvođača Maxatila dodijelio još dvojicu odvjetnika, dvoje pomoćnika i tri tajnice.

U dva poslije ponoći, dok je gusti snijeg zasipavao prozor konferencijske sobe, Mulrooney je objavio kako mora potaknuti jednu neugodnu temu. "Potrebno nam je više novca."

"Koliko?" upita Clay.

"Sada nas je trinaestero, Svi smo iz velikih tvrtki u kojima nam je išlo posve dobro. Desetero ima obitelji, većina s djecom, i sada smo već pod velikim pritiskom, Clay. Dao si nam jednogodišnje ugovore na sedamdeset pet tisuća i, vjeruj mi, sretni smo što smo ih dobili. Nemaš pojma kako je to studirati na Yaleu, ili sličnom faksu, upoznati svu raskoš velikih tvrtki, prihvatiti takav posao, oženiti se, a onda se odjednom naći na ulici praznih ruku. To ipak malo djeluje na ego, kužiš?"

"Razumijem."

230

John Grisham

"Udvostručio si moju plaću i to cijenim toliko da ti to nikada neću moći objasniti. I snalazim se. Ali ostali se muče. A riječ je o vrlo ponosnim ljudima."

"Koliko?"

"Nikako ne bih volio ostati bez nekoga od njih. Pametni su. Ubijaju se od posla."

"Hajdemo ovako, Oscare... U posljednje sam vrijeme vrlo velikodušan. Svima ću dati nove jednogodišnje ugovore, po dvije stotine tisuća. Zauzvrat ću dobiti hrpe i hrpe odrađenih sati. Sada smo na rubu nečeg istinski velikog, većeg od onog prošlogodišnjeg posla. Vi ispunite očekivanja, a ja ću se pobrinuti za bonuse. I to više nego konkretne bonuse. Ja obožavam bonuse, Oscare, mislim da razloge ne moram objašnjavati. Dogovoreno?"

"Dogovoreno, šefe."

Snijeg je bio prejak za vožnju, tako da su samo nastavili maraton. Clay je imao preliminarne izvještaje o onoj tvrtki u Reedsbur-gu, u Pennsvlvvaniji, koja je proizvodila nekvalitetnu žbuku. Wes Saulsberrv proslijedio mu je tajni dosje koji je spomenuo u New Yorku. Cement i žbuka nisu bili uzbudljivi koliko i tumori u mjehuri, ugrušci krvi ili oštećeni srčani zalisci, no dolari su bili jednako zeleni. Dvojicu odvjetnika i jednog pomoćnika zadužili su da pripreme skupnu tužbu i pronađu tužitelje.

U konferencijskoj sobi zajedno su bez prekida proveli deset sati, gutajući kavu, jedući suha peciva, promatrajući ulice koje je nakon nekog vremena zahvatila prava snježna mećava, planirajući godinu koja je pred njima. Iako je sastanak počeo kao skup posvećen razmjeni ideja, s vremenom je prerastao u nešto neusporedivo važnije. Na njemu je nastala jedna posve nova odvjetnička tvrtka, tvrtka koja je imala jasnu predodžbu o tome u kojem se smjeru razvija i u što će izrasti.

Treba ga predsjednik! Iako su do reizbora preostale još dvije godine, njegovi neprijatelji već prikupljaju vagone i vagone novca. Uvijek se čvrsto držao odvjetnika, još iz vremena kada je tek postao senatorom, štoviše i sam je nekoć bio provincijski parničar, čime se još uvijek ponosio, a sada je trebao Claya kako bi mu ovaj po-
Kralj milijunskih odšteta

231

mogao u odbijanju napada sebičnih interesa velikih kompanija. Za osobno upoznavanje Claya predložio je forum koji se zvao Predsjednička revizija. Bila je riječ o odabranoj skupini utjecajnih odvjetnika i sindikalista koji su znali ispisivati lijepe čekove i razgovarati o konkretnim pitanjima.

Neprijatelji su planirali još jedan veliki napad pod nazivom Reforma sustava odšteta bez odlaganja! Željeli su postaviti odvratna ograničenja na visinu i stvarne i kaznene odštete u parnicama. Željeli su likvidirati sustav skupnih tužbi koji je njima (dečkima koji su se bavili skupnim parnicama) služio tako dobro. Željeli su onemogućiti tužbe protiv liječnika.

Predsjednik će biti odlučan i nepopustljiv, kao i uvijek, no svakako će mu trebati pomoć. Lijepo pismo na tri stranice, sa zlatnim reljefnim zaglavljem, završavalo je molbom za doniranje novca, i to puno. Clay je nazvao Pattona Frencha, koji je, stoje bilo najneobičnije, slučajno boravio baš u svojem uredu u Biloxiju. French je, kao i obično, bio kratak i jasan. "Ispuni prokleti ček", rekao je.

Clay se nebrojeno puta čuo s ravnateljem Predsjedničke revizije.

Poslije se više neće moći sjetiti koliko je po izvornome planu nakanio darovati, no to zasigurno nije bilo ni blizu iznosu od 250.000 dolara koji je konačno stavio na ček. Dostavljač je došao po ček i odnio ga u Bijelu kuću. Četiri sata poslije, jedan drugi dostavljač Clayu je donio malenu omotnicu iz Bijele kuće. Poruka je bila ispisana rukom, na jednoj od predsjednikovih kartica:

Dragi Clay,

trenutačno sam na sastanku Kabineta (pokušavam ne zaspati), jer inače bih te nazvao. Hvala na pomoći. Nađi-mo se na večeri, da se barem pozdravimo.

Predsjednikov potpis.

Zgodno, ali za četvrt milijuna dolara i nije očekivao nešto manje. Sutradan mu je treći dostavljač donio debelu pozivnicu iz Bijele kuće. POTREBAN HITAN ODGOVOR, glasio je natpis udaren s vanjske strane omotnice. Clay i gost pozvani su na službenu državnu večeru koja se priređuje u čast argentinskoga predsjedni-

232
John Grisham

ka. U smokingu, dakako. Potrebno je odmah odgovoriti jer je do večere ostalo samo četiri dana. Nevjerojatno što se sve u Washingto-nu može kupiti za 250.000 dolara.

Ridlev će, dakako, trebati prikladnu haljinu, a budući da će je on i platiti, Clay je s njom otišao u kupnju. I na to se nije nimalo žalio jer

je želio imati određenog utjecaja na njezin izgled. Da je ostavi bez nadzora, mogla bi šokirati Argentine, no, da, i ne samo njih, nekakvim prozirnim materijalima i prorezima do struka. Ne, ne, Clay haljinu mora vidjeti prije nego što je ona kupi.

Međutim, iznenadila ga je i ukusom i troškom. Na njoj je sve izgledalo dobro; naposljetku, ipak je manekenka, iako se činilo da nekako radi sve manje i manje. Na kraju je odabrala fantastičnu, ali jednostavnu crvenu haljinu koja je otkrivala puno manje od onoga što bi inače nosila. Cijena je uistinu bila zanemariva: 3000 dolara. Cipele, niz malenih bisera, zlatna i dijamantna narukvica, tako da se Clay izvukao čak i s nešto manje od 15.000 dolara štete.

Dok su sjedili u limuzini ispred Bijele kuće, čekali da pravi roj čuvara pretraži vozila u redu ispred njih, Ridley reče: "Ne mogu vjerovati da se ovo uistinu događa. Ja, siromašna Gruzijka, idem u Bijelu kuću." Bila se pripila oko Clavove desne ruke. On je držao ruku negdje oko sredine njezina bedra. Strani naglasak sada je bio ponešto izraženiji, što bi se događalo kada bi bila nervozna.

"Čovjeku je teško povjerovati", reče on, i sam poprilično uzbuđen. Kada su izišli iz automobila, pod jednom platnenom nadstrešnicom ispred Istočnog krila, marinac u paradnoj odori uhvatio je Ridley pod ruku i tako ih odveo u Istočnu sobu Bijele kuće, gdje su se uz piće već okupljali ostali gosti. Clay je pošao za njima, zagledan u Ridleynu pozadinu, uživajući u svakom trenutku pogleda. Onaj marinac nevoljko se odvojio od Ridley i otišao po sljedeću damu. Jedan od fotografa snimio je i njih dvoje.

Prišli su najbližoj skupini i predstavili se ljudima s kojima se više nikada neće vidjeti. Objavljen je poziv na večeru, tako da su se gosti preselili u svečanu blagovaonicu, gdje se na malome razmaku nalazilo petnaest stolova za po desetero uzvanika. Vjerojatno se još nikada i nigdje nije dogodilo da se na jednome mjestu nađe toliko porculana, srebra i kristala. Sva su mjesta bila unaprijed određena, Kralj milijunskih odšteta

233

i nitko nije sjedio sa svojim bračnim drugom, partnerom ili gostom. Clay je odveo Ridley do njezina stola, pronašao mjesto koje su joj odredili, pomogao joj da sjedne, a zatim je poljubio u obraz uz riječi:

"Sretno". Ona gaje zabljesnula manekenskim osmijehom, sjajnim i samopouzdanim, no on je znao daje u tom trenutku tek prestrašena djevojčica iz Gruzije. Tek što je prešao dva-tri metra, dvojica muškaraca već su se bili nadvili nad nju, stiskali joj ruku uz najsrdačnije predstavljanje.

Claya je očekivala naporna večer. S desne strane sjedila mu je jedna od kraljica otmjenih manhattanskih krugova, smežurana stara oštrokondža, lica nalik na suhu šljivu, koja se izglednivala već toliko dugo da je sada nalikovala na leš. Bila je nagluha i govorila da nije mogla glasnije. S lijeve strane sjedila je kći nekog trgovačkog tajkuna sa Srednjeg zapada koji je s predsjednikom studirao. Clay je svu pozornost usmjerio na nju, silno se trudeći punih pet minuta, da bi na koncu uvidio da mu ona nema što reći.

Vrijeme je prestalo teći.

Bio je leđima okrenut Ridley; nije imao pojma kako se drži.

Nakon predsjednikova govora poslužena je večera. Neki operni pjevač koji je sjedio nasuprot Clayu počeo je osjećati posljedice konzumiranog vina, te je odlučio pričati masne viceve. Bio je bučan i pomalo otezao u govoru, nekako nazalno, očito potekavši negdje iz planina, uopće se ne sustežući kada je u mješovitome društvu trebalo upotrijebiti i opscene riječi, i to još ni manje ni više nego o Bijeloj kući.

Tri sata nakon što je sjeo, Clay je ustao i oprostio se od svih čudesnih novih prijatelja. Večera je završila; glazbeni sastav pripremao se za nastup u Istočnoj sobi. On ščepa Ridley za ruku i povede je prema glazbi. Nekoliko minuta prije ponoći, kada je u dvorani ostalo tek još nekoliko desetaka ljudi, predsjednik i prva dama pridružili su se gorljivijima u plesu. Izgledalo je da mu je iskreno drago što upoznaje gospodina Claya Čartera. "Čitao sam u novinama o tebi, sinko, svaka čast", reče.

"Hvala, gospodine predsjedniče." "Tko je komad?"

234

John Grisham

"Prijateljica." Što bi samo učinile feministice kada bi znale da je rekao komad?

"Smijem li s njom zaplesati?" "Svakako, gospodine predsjedniče."

I od tog trenutka gospođicu Ridal Petašnjakol, dvadesetčetvero-godišnju bivšu studenticu iz Gruzije, stiskao je, grlio i na druge načine s njom ostvarivao interakciju... predsjednik Sjedinjenih Američkih Država.

27

Isporuku novog Gulfstreama 5 morat će čekati najmanje dvadeset dva mjeseca, vjerojatno i više, no to nije bila najveća prepreka. Trenutačna je cijena iznosila 44 milijuna dolara, sa svom opremom, dakako, uz najnovija pomagala i elektroničke igračke. To je jednostavno bilo previše novca, iako se Clay našao u ozbiljnome iskušenju. Posrednik mu je objasnio da većinu novih modela G-5 kupuju velike korporacije, tvrtke vrijedne milijarde dolara koje odjednom naručuju dvije-tri jednake letjelice i koje se njima neprestano služe. Budući da će on biti jedini vlasnik, povoljnije mu je unajmiti nešto stariji zrakoplov, recimo na šest mjeseci, kako bi se uvjerio da želi upravo to. Nakon toga najam može pretvoriti u kupnju, pri čemu bi se prodajna cijena umanjila za devedeset posto uplata na ime najma.

Posrednik je imao upravo jednu takvu letjelicu. Bio je to model G-4 SK (specijalne karakteristike) iz 1998. koji je jedna velika i bogata tvrtka nedavno zamijenila za novi G-5. Kada ga je ugledao na stajanki Reagan Nationala, onako skladnog i dostojanstvenog, Clay je osjetio kako mu je srce poskočilo, a puls se ubrzao do neslućenih granica. Bio je snježnobijele boje, uz ukusno izvedenu tamnoplavu prugu. U Parizu je za šest sati. U Londonu za pet.

U zrakoplov je ušao s posrednikom. Ako je i bio za centimetar manji od Frenchova G-5, Clay to nije bio u stanju uočiti. I tu je sve bilo puno kože, mahagonija i mjedi. Kuhinja, bar, kupaonica u stražnjem dijelu; najsuvremenija tehnologija u pilotskoj kabini. Jedna sofa razvlačila se u ležaj, i on u jednom djeliću sekunde pomisli

236

John Grisham

na Ridleyev; njih dvoje pod pokrivačem na visini od dvanaest tisuća metara. Vrhunski glazbeni, video i telefonski sustavi. Telefaks, osobno računalo, pristup Internetu.

Zrakoplov je izgledao kao da je tek izišao iz tvornice, a prodavač je objasnio daje zapravo tek izišao iz radionice u kojoj je s vanjske strane dobio novi sloj boje, dok je cijela unutrašnjost pomno preuređena. Nakon ustrajnog Clavova inzistiranja, na kraju je rekao: "Vaš je za trideset milijuna."

Sjeli su za maleni stol i počeli pregovarati. Mogućnost najma malo-pomalo je nestala iz vidokruga. Uz takve prihode, Clay neće imati poteškoća s osiguravanjem više nego zgodnog financijskog paketa. Rata kredita, samo 300.000 dolara na mjesec, bit će tek malko viša od iznosa koje bi plaćao na ime najma. A ako u bilo kojem trenutku poželi zamjenu za noviji model, posrednik će avion otkupiti po najvišoj tržišnoj cijeni i osigurati mu što god poželi.

Dvojica pilota stajat će ga dvjesto tisuća na godinu, a u to su uračunate i povlastice, obuka i sve ostalo. Clay bi mogao razmisliti o tome da zrakoplov registrira u sklopu tvrtke za iznajmljivanje letjelica tvrtkama. "Ovisno o tome koliko ga budete koristili, od iznajmljivanja možete skupiti i milijun dolara godišnje", rekao je posrednik, sada već povlačeći završne poteze. "Time ćete pokriti troškove pilota, hangara i održavanja."

"Imate neku predodžbu o tome koliko ću ga koristiti?" upita Clay, dok mu se u glavi vrtjelo od neslućenih mogućnosti.

"Među mušterijama sam imao puno odvjetnika", reče prodavač i posegne za odgovarajućim tablicama. "Maksimum je tri stotine sati godišnje. Možete ga iznajmljivati šesto sati."

Heeej, pomisli Clay. Od ovoga bi još moglo biti i prihoda.

Glas razuma govorio mu je neka bude na oprezu, no čemu čekati? I kome bi se to točno mogao obratiti za savjet? Od poznanika s iskustvom u takvim stvarima ima jedino kompiće koji se bave masovnim tužbama, a svaki od njih rekao bi samo: "Još nemaš svoj mlažnjak? Kupi!"

I tako ga je kupio.

Goffman je u posljednjem kvartalu zaradio više nego godinu ranije, uz prodaju na rekordnoj razini. Dionice su doseglye vrijed-

Kralj milijunskih odšteta

237

nost od 65 dolara, najvišu u posljednje dvije godine. U prvome

tjednu siječnja tvrtka je pokrenula neobičnu kampanju u kojoj nije reklamirala nijedan od brojnih proizvoda, nego samu tvrtku.

"Goffman je oduvijek uz vas", glasio je slogan, a sve televizijske reklame ponavljale su tu temu montažom svima znanih proizvoda koji se koriste za ublažavanje tegoba i zaštitu Amerike: majka koja sinčiću na ranu stavlja maleni povez; zgodan mladić, s obvezatnim ravnim trbuhom, brije se i u tome neizmjerljivo uživa; sjedokosi par na plaži, sretan i bez hemoroida; trkač, obuzet jakom boli, poseže za analgetikom; i tako dalje i tako dalje. Popis Goffmanovih proizvoda u koje potrošači imaju povjerenja bio je dugačak.

Mulrooney je tvrtku pratio pomnije od svih burzovnih analitičara, i bio uvjeren daje ta reklamna kampanja tek pokušaj pripremanja ulagača i potrošača na šok koji će donijeti Maxatil. Istraživanjem podataka došao je do zaključka da Goffman u svojoj povijesti još nikada nije imao takvu pozitivnu i samodopadnu kampanju. Iako su bili jedan od pet najvećih oglašivača u zemlji, novac su uvijek ulagali u točno određeni proizvod, uvijek jedan po jedan, a učinak je bio iznimno dobar.

Njegovo mišljenje dijelio je i Max Pače, koji se nastanio u hotelu Hay-Adams. Clay je svratio u njegov apartman na kasnu večeru koju su im donijeli iz restorana. Pače je bio nervozan i želio je što prije pred javnost izići sa senzacijom o Goffmanu. Pročitao je najnoviju verziju skupne tužbe koju će Clay podnijeti u Washingtonu. Kao i uvijek, na marginama je pisao bilješke.

"Kakav je plan?" upita, ne obazirući se na jela i vino.

Clay je, pak, večeri poklanjao veliku pozornost. "Reklame se počinju emitirati sutra u osam ujutro", reče, ustima punim teletine.

"Munjevita kampanja u osamdeset tržišnih regija, diljem zemlje.

Već je spreman i besplatan broj. Kao i stranice na Internetu. Moja mala tvrtka samo čeka znak. Oko deset ću otići na sud i osobno predati tužbu."

"Zvuči mi dobro."

"To smo već radili. Odvjetnički ured J. Claya Čartera II. pravi je stroj za masovne tužbe, hvala na pitanju."

"Tvoji novi frendovi o tome ne znaju ništa?"

John Grisham

"Naravno da ne znaju. Zašto bih im rekao? U Dvloftu smo zajedno, ali French i oni tipovi ujedno su mi i suparnici. Šokirao sam ih onda, šokirat ću ih sada. Jedva čekam."

"Ovo nije Dvloft, to nemoj smetnuti s uma. Ondje si imao sreće jer si slabu tvrtku uhvatio na pogrešnoj nozi. S Goffmanom će ići puno teže."

Pače napokon odbaci tužbu na komodu i sjedne za stol.

"Ali prodaju štetan lijek", reče Clay. "A s takvim se stvarima ne ide na sud."

"Kod masovne tužbe ne. Moji izvori kažu da će se Goffman možda odlučiti za parnicu u Flagstaffu, jer imaju samo jednog tužitelja."

"Moonevhamov slučaj?"

"Tako je. Ako izgube, bit će mekši u vezi s nagodbom. Ako dobiju, pred nama bi mogla biti duga i teška borba."

"Rekao si da Moonevham ne gubi."

"Tako je već dvadesetak godina. Porote ga obožavaju. Nosi kaubojske šešire, jakne od antilopa, crvene čizme i slične stvari. Povratak u dane kada su se odvjatnici doista pojavljivali pred sucima. Trebaš ga vidjeti. Zapravo bi ga trebao upoznati. Put bi ti se isplatio."

"Ubacit ću ga u raspored." Gulfstream je stajao u hangaru, željan putovanja.

U tom trenutku zazvonio je telefon i Pače je sljedećih pet minuta prigušeno razgovarao na suprotnoj strani apartmana. "Valeria", reče kada se vratio za stol. U Clavovoj glavi bljesne slika bespolnog stvorenja koje žvače mrkvu. Jadni Max. Mogao je proći neusporedivo bolje.

Clay je prespavao u uredu. Ondje je bio uredio malenu spavaću sobu i kupaonicu, odmah do konferencijske sobe. Često bi bio budan do ponoći i duže, zatim bi odspavao nekoliko sati, na brzinu se otuširao, i u šest se ponovno našao za stolom. Njegove radne navike već su prerastale u legendu, ne samo unutar vlastite tvrtke, nego i u gradu. Velik dio govorkanja u pravosudnim krugovima odnosio se na njega, barem trenutačno, a njegovo šestnaestosatno radno vrijeme nerijetko se u barovima i na primanjima rastezalo i

na osamnaest, pa i dvadeset sati.

Kralj milijunskih odšteta

239

Zašto ne bi radio bez prestanka? Trideset dvije su mu godine, nema obitelj, nema većih obaveza koje bi mu odnosile vrijeme.

Zahvaljujući sreći i malenoj količini nadarenosti pružila mu se jedinstvena prilika da uspije kao malo tko. Zašto ovoj tvrtki ne bi još nekoliko godina davao i dušu i srce, a onda sve napustio i do kraja se života samo zabavljao?

Mulrooney je stigao tek nekoliko minuta nakon šest, već popiv-ši četiri kave i sa stotinu novih zamisli. "Dan D?" upita, upavši u Clayov ured.

"Dan D!"

"Hajdemo nekoga dobro isprašiti!"

U sedam je već sve bilo prepuno odvjetnika, pomoćnika i suradnika. Svi su pratili kazaljke na satovima i čekali trenutak napada. Tajnice su iz ureda u ured prenosile kavu i peciva. U osam su se svi natisnuli u konferencijsku sobu, pogleda prikovanih za divovski ekran. Prvi oglas objavila je lokalna postaja mreže ABC: Privlačna žena u ranim šezdesetim godinama, kratka sijeda kosa, elegantno podšišana, skupe naočale, sjedi za malim kuhinjskim stolom, tužno gleda kroz prozor. Spikerov glas [poprilično zlokoban]: "Ako ste uzimali ženski hormonski lijek Maxatil, moguće je da ste i vi izloženi povećanoj opasnosti od raka dojke, srčanih oboljenja i moždanog udara." Kamera zumira ženine ruke, na stolu, krupni plan bočice s tabletama na kojoj masnim slovima piše MAXATIL. [Ni lubanja s kostima ne bi izgledala strasnije.] Glas nastavlja: "Molimo da se odmah obratite svojem liječniku. Maxatil bi mogao biti opasan za vaše zdravlje." Kamera prikazuje ženino lice, sada još tužnije, zatim fokusira oči u kojima se pojavljuju prve suze. Glas: "Više informacija čeka vas na posebnom broju za Maxatil." Besplatan broj telefona pojavljuje se preko cijelog donjeg dijela ekrana. U završnom prizoru žena skida naočale i briše suzu s obraza.

Svi su stali pljeskati i klicati, kao da su doznali da će jutarnji dostavljač za koji časak donijeti novac. Potom je Clay sve ljude

poslao na mjesta, kako bi sjedili za telefonima i počeli skupljati klijente. Već za nekoliko minuta primili su prve pozive. Točno u devet, prema planu, kopije tužbe faksom su upućene novinama i financijskim tele-

240

John Grisham

vizijskim programima. Clay je nazvao svojeg starog prijatelja u The Wall Street Journalu i prenio mu novost. Rekao je kako bi za dan-dva mogao razmisliti o intervjuu.

Goffmanove dionice na početku radnog dana vrijedile su 65,25 dolara, no ubrzo ih je oborila novost o tužbi u slučaju Maxatil uloženoj u Washingtonu. Dok je predavao tužbu na sudu, Claya je fotografirao jedan novinski snimatelj.

U podne je Goffman pao na 61 dolar. Tvrtka je žurno izdala priopćenje za javnost u kojem je odlučno porekla da Maxatil izaziva sve te užasne posljedice koje su se navodile u optužbi. Svoje će stavove braniti svim silama.

Patton French nazvao je tijekom "stanke" za objed. Clay je jeo sendvič stojeći za svojim stolom i promatrajući kako se gomilaju telefonske poruke. "Nadam se da znaš što radiš", reče French sumnjičavim tonom.

"Uh, i ja se tome nadam, Patton. Kako si?"

"Super. Mi smo prije šest mjeseci dobro proučili Maxatil. I odlučili ne miješati se. Uzročno-posljedična veza mogla bi biti problematična."

Clay ispusti sendvič i pokuša ponovno uspostaviti ritam disanja. Patton French odbio je mogućnost podizanja skupne tužbe? Nije tužio jednu od najimućnijih tvrtki u zemlji? Clay je bio svjestan činjenice da obojica šute, da je u razgovoru došlo do mučne stanke.

"No, da, ovaj, Pattone, mi na cijelu stvar gledamo drukčije." Bio je ispružio ruku iza sebe, pokušavajući doći do naslonjača. Na kraju se spusti svom težinom.

"Taj slučaj zapravo su propustili svi, do tebe. Saulsberry, Didier, Carlos u Miamiju. Tip u Chicagu ima hrpu takvih slučajeva, ali još nije podigao tužbu. Ne znam, možda imaš pravo. Mi to jednostavno nismo uvidjeli, ništa više."

French je pokušavao izvući određene informacije. "Imamo dokaze", reče Clay. Vladin izvještaj! To je to! Clay ga ima, a French nema. Duboko je udahnuo i krv je ponovno počela cirkulirati.

"Dobro pripazi da ti sve bude na broju, Clay. Ovi su dečki jako dobri. Stari Wicks i dečki iz Ackermana uz njih izgledaju kao mali izviđači."

"Zvučiš mi prestrašeno, Patton. Iznenaden sam..."

Kralj milijunskih odšteta

241

"Uopće nisam prestrašen. Ali ako imaš bilo kakvu rupu u teoriji o njihovoj odgovornosti, pojest će te za doručak. I ne razmišljaj o brznoj nagodbi."

"Igrat ćeš s nama?"

"Ne. Nije mi se sviđalo prije pola godine, ne sviđa mi se ni sada. Usto, imam previše drugih stvari. Sretno!"

Clay zatvori i zaključa vrata ureda. Prišavši prozoru, ondje je stajao još barem pet minuta i tek tada osjetio kako mu se hladna i mokra košulja zalijepila za leđa. Protrljavši dlanom čelo, naišao je na znoj.

28

Veliki naslov u Daily Profitu vrištao je: TRIČAVIH 100 MILIJUNA NIJE DOVOLJNO. A dalje je sve išlo samo nizbrdo. Članak je počinjao kratkim uvodom o "lakomislenoj" tužbi koja je jučer u Washingtonu podnesena protiv Goffmana, jedne od najboljih američkih tvrtki. Njihov čudesni lijek Maxatil nebrojenim je ženama pomogao da prebrode noćnu moru koju nazivamo menopau-zom, no sada su je napali isti oni lešinari koji su izazvali bankrot A. H. Robinsa, Johnsa Manvillea, Owens-Illinoisa i praktički cjelokupne američke industrije azbesta.

Članak je pravi tempo uhvatio tek kada je napao vodećeg leši-nara, drskog mladog bogataša iz Washingtona koji, prema njihovim izvorima, još nije vodio građansku parnicu pred porotom. Unatoč tome, na lutriji zvanoj masovne tužbe prošle je godine zaradio više od stotinu milijuna dolara. Bilo je očito da novinar ima više pouzdanih i voljnih izvora. Prvi je bio jedan dužnosnik američke Gospodarske komore, koji je općenito napao parnice, konkretno odvjetnike. "Čarteri ovoga svijeta samo će nadahnuti druge da

podizhu pomno osmišljene, a zapravo umjetne tužbe. U ovoj zemlji radi milijun odvjetnika. Ako i anonimci poput gospodina Claya Čartera mogu tako brzo doći do tako velike zarade, tada nijedna poštena tvrtka ne može biti sigurna." Profesor prava s fakulteta za koji Clay nije bio čuo izjavio je: "Ti su vam tipovi bezobzirni. Pohlepa im je neizmijerna, i zbog nje će prije ili kasnije ubiti zlatnu koku." Brbljavi kongresnik iz Connecticuta iskoristio je priliku da pozove na hitno donošenje zakona o reformi masovnih parnica koji je napisao

Kralj milijunskih odšteta

243

upravo on. Doći će do saslušanja pred odborima, a gospodina Čartera mogli bi pozvati da svjedoči pred Kongresom. Neimenovani izvori iz Goffmana navodili su kako će se tvrtka braniti svim sredstvima, kako neće popustiti pred ovom ucjenom, te će, u danome trenutku, zahtijevati nadoknadu za honorare svojih odvjetnika i troškove parničenja, a sve zbog nečuvene i lakomislene prirode optužaba.

Vrijednost dionica pala je za jedanaest posto, zbog čega su ulagači izgubili dvije milijarde dolara. Sve, dakako, zbog praktički nepostojećeg "slučaja". "Zašto Goffmanovi dioničari ne bi tužili Claya Čartera?" pitao je onaj profesor s nepoznatog faksa.

Takve je stvari bilo teško čitati, no Clay ih nije mogao ni ignorirati. Uvodnik Investment Timesa pozivao je Kongres da ozbiljno razmotri reformu parničnog postupka. I u tom članku veliku pozornost privukla je činjenica da je mladi gospodin Čarter za manje od godinu dana došao do velikog bogatstva. Riječ je o običnom "nasilniku" čija će nezasluženo stečena zarada samo potaknuti ostale ulične prevarante da tuže sve koji im se nađu u vidokrugu.

Nadimak "nasilnik" još se nekoliko dana zadržao unutar tvrtke, privremeno istiskujući "kralja". Clay se smiješio i držao kao da mu ljudi time iskazuju nekakvu čast. "Prije godinu dana o meni nitko nije ni govorio ni pisao", razmetao se. "Sada im nikako nije dosta mojega imena." Ali iza zaključanih vrata svojega ureda osjećao je nelagodu i nervozu, grizući se zbog pre nagljenog koraka. Užasno

ga je mučila činjenica da se nitko od novih frendova koji se bave masovnim tužbama nije poveo za njim. Pekli su ga negativni prikazi u medijima. Dosada još nitko nije stao u njegovu obranu. Pače je nestao, što nije bilo neuobičajeno, ali Clayu trenutačno nikako nije odgovaralo.

Šest dana nakon podnošenja tužbe Pače se javio iz Kalifornije.

"Sutra je veliki dan", reče.

"Potrebna mi je i koja dobra vijest", reče Clay. "Vladin izvještaj?"

"Ne mogu reći", odgovori Pače. "I više nema telefoniranja. Netko bi mogao slušati. Objasnit ću kada dođem u grad. Poslije."

Netko bi mogao prisluškivati? S koje strane – Clavove ili Paceo-ve? I, tko, točno, molim? Bit će to još jedna besana noć.

244

John Grisham

Istraživanje koje je provelo Američko vijeće za starenje u izvornome je obliku trebalo ispitivati dvadeset tisuća žena u dobi između četrdeset pet i sedamdeset pet godina, i to tijekom sedmogodišnjeg razdoblja. Skupina je podijeljena na dva jednaka dijela: jedan je svakodnevno dobivao Maxatil, drugi placebo. No nakon četiri godine istraživači su napustili projekt jer su rezultati bili loši. Utvrdili su povećanje rizika od raka dojke, bolesti srca i moždanog udara kod uznemirujuće velikog dijela sudionica. Kod žena koje su uzimale lijek, opasnost od pojave raka dojke poskočila je trideset tri posto, srčanih udara dvadeset jedan posto, a moždanih dvadeset posto.

Prema predviđanjima iz studije, na svakih stotinu tisuća žena koje Maxatil koriste četiri ili više godina, kod četiri stotine njih pojavit će se rak dojke, kod tri stotine određeni oblik srčanog oboljenja, a kod tri stotine umjereni do teški oblik moždanog udara.

Sutradan je objavljen izvještaj. Goffmanove dionice na tu su novost potonule do vrijednosti od 51 dolara. Clay i Mulroonev cijelo su poslijepodne pratili vijesti na Internetu i specijaliziranim televizijskim programima, očekivali kakvu-takvu reakciju od strane tvrtke, ali je nisu dočekali. Financijski novinari, koji su drvljem i kamenjem zasuli Clava kada je uložio tužbu, nisu nazvali kako bi od njega zatražili komentar rezultata istraživanja. Samo su dan

kasnije kratko spomenuli cijelu priču. U Postu je izišao razmjerno suhoparan i sažet prikaz o objavljivanju izvještaja, no Clavovo se ime nije spominjalo. On je imao dojam da ponovno ima čist obraz, ali i da ga javnost ignorira. Želio bi toliko toga reći, odgovoriti kritičarima, no nitko ga ne želi slušati.

Olakšanje mu je donio tek pravi pljusak poziva pacijenata.

Gulfstream je napokon morao poletjeti. Nakon što ga je osam dana držao u hangaru, Clay je osjećao sve veću žudnju za putovanjem. Pokupivši Ridleyev, zaputio se na zapad, prvo u Las Vegas, iako nitko u uredu nije znao da će mu to biti usputna postaja. Bilo je • to poslovno putovanje i to vrlo važno. Mora se naći s velikim Daleom Mooneyhamom u Tusconu, kako bi razgovarali o Maxatilu.

U Vegasu su proveli dvije noći, u hotelu u kojem su bili izloženi pravi gepardi i pantere, u lažnome rezervatu ispred ulaza. Clay je na ajncu izgubio 30.000 dolara, dok je Ridley potrošila 250.000 dolara. Kralj milijunskih odšteta

245

lara na odjeću u ekskluzivnim buticima natisnutima oko hotelskog atrija. Gulfstream je odjurio u Tuscon.

Tvrtka Mott & Mooneyham preuredila je nekadašnju željezničku postaju u središtu grada u ugodno zapušteni poslovni prostor. Predvorje se sastojalo od stare čekaonice, dugačke nadsvođene prostorije u kojoj su dvije tajnice radile u suprotnim kutevima, kao da moraju biti odvojene radi očuvanja mira. Kada bi ih malo bolje pogledao, čovjek bi, međutim, zaključio da i nisu u stanju svađati se; i jedna i druga imale su više od sedamdeset, izgubljene svaka u svojem svijetu. Bio je to svojevrsni muzej, zbirka proizvoda koje je Dale Mooneyham izveo pred sud i prikazao poroti. U jednom visokom ormaru nalazio se plinski bojler za vodu, a na brončanoj pločici iznad vrata naziv slučaja i iznos presude – 4,5 milijuna dolara, 3. listopada 1988., okrug Stone, Arkansas. Bio je tu i oštećeni motocikl na tri kotača koji je samo u Kaliforniji Hondu stajao tri milijuna dolara, te jeftina puška koja je toliko razjarila jednu porotu u Teksasu da je tužitelju dodijelila jedanaest milijuna dolara. Deseci proizvoda – kosilica za travu, izgorjela školjka Toyotine Celice, industrijska bušilica, neispravan pojas za spašavanje, izobličene

ljestve. A na zidovima su se nalazili izresci iz novina i uvećane fotografije tog velikog čovjeka koji oštećenim klijentima uručuje čekove. Clay, koji je bio sam, jer je Ridley otišla u kupovinu, obilazio je izložke očaran nebrojenim pobjedama, i ne primijetivši da čeka već gotovo puni sat.

Jedan pomoćnik napokon je došao po njega i poveo ga širokim hodnikom, iz kojeg se s obiju strana ulazilo u prostrane urede. Zidove su pokrivala uokvirena povećanja novinskih naslova i članaka, a svi su odreda govorili o uzbudljivim pobjedama u raznim sudnicama. Tko god bio taj Mott, bilo je očito da je krajnje nevažan igrač. U službenom zaglavlju bila su navedena imena još samo četvorice odvjetnika.

Dale Mooneyham sjedio je za svojim stolom i tek se napola pridigao kada je Clay ušao, nenajavljen, osjećajući se poput skitnice. Stisak ruke bio je hladan i služben. Nije bio dobrodošao i takav ga je prijem zbunio. Mooneyhamu je bilo najmanje sedamdeset godina. Bio je to krupan muškarac širokih prsa i velikog trbuha. Traperice, kričave crvene čizme, izgužvana kaubojska košulja i, naravno, bez kravate. Kosu je bojio u crno, no sada je već trebao novu sean-
246

John Grisham

su, jer su mu zalisci bili sijedi, tjeme tamno i začušljano unatrag s previše gela. Dugačko i široko lice, te podbuhle oči čovjeka sklonog čašici.

"Lijep prostor, doista jedinstven", reče Clay, nastojeći malko otopiti led.

"Kupio sam ga prije četrdeset godina", reče Mooneyham. "Za pet tisuća dolara."

"Iznimna zbirka uspomena u predvorju..."

"Ne žalim se, sinko. Dvadeset jednu godinu nisam izgubio suđenje pred porotom. Vjerojatno mi slijedi poraz, tako barem tvrde moji protivnici."

Clay pogleda oko sebe i pokuša se opustiti u niskom, prastarom kožnom naslonjaču. Ured je bio barem pet puta veći od njegova. Zidove su ispunjavale preparirane glave, lovački trofeji koji su pratili svaki njegov pokret. Nije bilo telefona koji bi neprestano

zvonili, nije bilo prigušenog zvuka telefaksa iz daljine. Moonevham u uredu nije imao računalo.

"Manje-više došao sam razgovarati o Maxatilu", reče Clay, već sluteći da bi ga Moonevham svakog trenutka mogao izbaciti. Oklijevanje, bez pokreta, tek nehajno premještanje sitnih tamnih očiju. "To je loš lijek", reče jednostavno, kao da Clay nije čuo za takvu mogućnost. "Prije približno pet mjeseci podnio sam tužbu gore u Flagstaffu. Mi ovdje u Arizoni imamo ubrzani postupak, tako da bismo se pred sudom mogli naći početkom jeseni. Za razliku od vas, ne ulažem tužbu sve dok temeljito ne proučim i ne pripremim slučaj, dok nisam posve spreman za sud. Zahvaljujući takvom pristupu, druga vas strana nikako ne može dostići. Napisao sam knjigu o pripremanju za suđenje. I dalje je bez prestanka čitam. I vi biste je trebali pročitati."

Da sada jednostavno iziđem, bio bi najradije upitao Clay. "A vaš klijent?"

"Imam samo jednoga. Skupne su tužbe obična prijevara, barem na način na koji ih vodite vi i vaše društvo. Masovne su parnice čista muljaža, pljačka potrošača, lutrija koju pokreće pohlepa koja će nam jednog dana svima naškoditi. Neobuzdana pohlepa prebacit će klatno na suprotnu stranu. Doći će do reforma, a to će biti teške i neugodne mjere. Vi dečki ostat ćete bez posla, ali bit će vam sve-Kralj milijunskih odšteta

247

jedno jer ćete imati lov. Najveće štete trpjet će budući tužitelji, svi oni mali ljudi koji neće moći tužiti proizvođače loših proizvoda jer ste vi zeznuli zakon."

"Pitao sam za vašeg klijenta."

"Bjelkinja, šezdeset šest godina, nepušačica, Maxatil je koristila četiri godine. Upoznao sam je prije godinu dana. Mi se ovdje ne žurimo, odrađujemo domaću zadaću, pa tek zatim počinjemo pucati."

Clay je u početku imao namjeru razgovarati o velikim stvarima, važnim zamislima, na primjer o broju potencijalnih klijenata u slučaju Maxatil, o tome što Mooneyham očekuje od Goffmana, te koji tip stručnjaka kani upotrijebiti na suđenju. Umjesto toga, sada

je tražio mogućnost za što brži odlazak. "Ne očekujete nagodbu?" upita, uspijevajući zvučati koliko-toliko zainteresirano.

"Ja ne sklapam nagodbe, sinko. Moji klijenti to znaju unaprijed. Preuzimam tri slučaja godišnje i sve ih pomno odabirem. Volim različite slučajeve, proizvode i teorije koje još nisam imao. Sudnice koje nikada nisam vidio. Mogu birati jer me odvjetnici nazivaju svakodnevno. I uvijek idem na suđenje. Znam da slučaj, kada ga jednom preuzmem, neće završiti nagodbom. Na taj način rješavam se jedne krupne stvari koja odvlači puno pozornosti. Tuženoj strani unaprijed kažem: 'Nemojmo gubiti vrijeme čak ni na razmišljanja o nagodbi, može?'" Sada se napokon pomakne, jedva primjetno premjesti težište na drugu stranu, kao da ga bole leđa ili nešto slično. "A to je dobra vijest za tebe, sinko. Ja ću se prvi namjeriti na Goffmana pa pridobijem li porotu za svoj stav, mojem će klijentu pripasti pristojan iznos. Svi vi imitatori potom možete lijepo stati u red, uskočiti u vlak, oglasima tražiti još klijenata, dogovoriti male nagodbe i ubrati svoje vrhnje. Ja ću vam donijeti novo bogatstvo." "Volio bih izići pred sud", reče Clay.

"Ako je točno to što čitam, ne znaš ni gdje je sudnica."

"Mogu je potražiti."

Slijeganje ramenima. "Vjerojatno neće biti potrebe. Kada ja završim s Goffmanom, bježat će od svake pomisli na porotu."

"Ne moram ići na nagodbu."

"Ali hoćeš. Imat ćeš tisuće slučajeva. Nećeš imati muda izići pred sud."

248

John Grisham

I na te riječi polagano ustane, ispruži mlohavu ruku, te reče: "I-mam posla."

Clay brzo iziđe iz ureda, pode hodnikom i kroz muzej/predvorje iziđe na nesmiljenu pustinjsku žegu.

Nesretan izlet u Vegas i katastrofa u Tusconu, no cijelo je putovanje spašeno negdje iznad Oklahome, na visini od gotovo trinaest tisuća metara. Ridley je spavala na sofi, pod pokrivačem, potpuno isključivši okolni svijet, kada je počeo brujati faks. Clay je otišao u stražnji dio polumračne kabine i izvadio jedinu stranicu papira.

Poruku je iz ureda poslao Oscar Mulrooney. Članak je skinuo s Interneta – godišnja rang-lista tvrtki i honorara iz časopisa Američki odvjetnik. Među dvadeset najbolje plaćenih odvjetnika u zemlji bio je i gospodin Clay Čarter, koji se našao na više nego dojmljivom osmome mjestu, s procijenjenih 110 milijuna dolara zarade u prethodnoj godini. Objavljena je čak i njegova mala fotografija, s natpisom: "Početnik godine".

Nije loša procjena, pomisli Clay. Nažalost, trideset milijuna od Dylofta već je isplatio na ime bonusa Paulette, Joni i Rodnevju. Te su nagrade u početku izgledale velikodušno, no sada, iz ove perspektive, zapravo su bile čista ludost. Nikada više. Dobri ljudi u Američkom odvjetniku ne mogu znati za tako velikodušne bonuse. Nije da se Clay žali. Među prvih dvadeset nije bilo nijednog washingtonskog odvjetnika.

Na broju jedan bila je legenda iz Amarilla, odvjetnik po imenu Jock Ramsey, koji je postigao nagodbu u slučaju jednog odlagališta toksičnog materijala u kojem je sudjelovalo više naftnih i kemijskih korporacija. Slučaj se razvlačio devet godina. Procjenjivalo se da je Ramsey ubrao 450 milijuna dolara. Za jednog odvjetnika iz Palm Beacha koji se bavio tužbama protiv duhanske industrije držalo se da je zaradio 400 milijuna. Na broju tri bio je jedan newyorški odvjetnik s 325 milijuna. Patton French našao se na broju četiri, što ga je bez sumnje silno uzrujalo.

Dok je sjedio u privatnosti svojega Gulfstreama, zagledan u članak uz koji je objavljena i njegova fotografija, Clay je samome sebi ponavljao da je sve to samo san. U Washingtonu ima 76.000 odvjetnika, a on je prvi među njima. Prije samo godinu dana nije ni čuo

Kralj milijunskih odšteta

249

za Tarvan, Dyloft i Maxatil, jednako kao što nije posvećivao osobitu pozornost masovnim parnicama. Prije godinu dana najveći mu je san bio nekako pobjeći iz UJP-a i dobiti posao u nekoj uglednoj tvrtki, tvrtki koja će mu plaćati dovoljno da kupi pokoje novo odijelo i bolji automobil. Njegovo ime na zaglavlju dojmilo bi se Rebecce i donijelo koliku-toliku zaštitu pred njezinim roditeljima.

Zgodniji ured s malo višom klasom klijenata omogućio bi mu da prestane izbjegavati prijatelje s faksa. Tako skromni snovi...

Zaključio je da članak neće pokazati Ridley. Ta je žena postajala sve sklonija novcu, pokazujući sve veće zanimanje za nakit i putovanja. Nikada nije bila u Italiji, a već je nekoliko puta usputno spominjala Rim i Firenzu.

Cijeli Washington brujat će o Clayu na popisu dvadeset najuspješnijih. Sjetio se svojih prijatelja i suparnika, frendova s pravnog faksa i starog društva u UJP-u. Najviše je, međutim, mislio na Re-beccu.

29

Tvrtka za proizvodnju cementa Hanna Portland utemeljena je 1946. godine u Reedsburgu, u Pennsilvaniji, dovoljno rano da iskoristi poslijeratnu eksploziju u građevinskoj djelatnosti. Praktički preko noći postala je najvećim poslodavcem u tom gradiću. Braća Hanna posao su vodila čeličnom rukom, ali su bili pravedni prema radnicima koji su im ujedno bili i susjedi. Kada bi posao išao dobro, radnici su primali velikodušne naknade za rad. Kada bi posla bilo manje, svi bi stegnuli remen i nekako preživljavali krizu. Otkazi su bili rijetkost, a koristili su se samo kao posljednja mogućnost.

Radnici su bili zadovoljni i nisu se udruživali u sindikate.

Braća Hanna zaradu su ulagala u tvornicu i opremu, kao i u grad.

Sagradili su društveni centar, bolnicu, kazalište i najljepše srednjoškolsko igralište za nogomet u široj okolini. Tijekom godina jedanput ili dvaput našli su se u iskušenju da prodaju tvrtku, uzmu velik novac i posvete se golfu, no nikako nisu mogli biti sigurni da će njihova tvornica ostati u Reedsburgu. Stoga su je zadržali.

Nakon pedeset godina solidnog i razumnog upravljanja, tvrtka je zapošljavala četiri od jedanaest tisuća stanovnika gradića. Godišnja prodaja vrijedila je oko 60 milijuna dolara, iako je čistu zaradu bilo teže odrediti. Oštra konkurencija iz inozemstva i usporavanje gradnje novih kuća sve su više opterećivali prihodovnu stranu.

Cijeli je posao bio izrazito cikličke naravi, što su mladi Hanne neuspješno pokušali nadomjestiti širenjem posla na srodne proizvode. Tvrtka je trenutačno imala više dugova nego što je bilo uobičajeno.

Marcus Hanna bio je sadašnji generalni direktor, iako se nikada nije služio tom titulom. Bio je jednostavno šef, broj jedan. Njegov je otac bio jedan od utemeljitelja, tako da je Marcus cijeli život proveo u tvornici. Osim njega u upravi je bilo čak osmero članova obitelji Hanna, uz još nekoliko pripadnika mlađeg naraštaja u samoj tvornici, gdje su meli podove i obavljali iste one manualne poslove koji su se očekivali i od njihovih roditelja kad si bili njihove dobi. Na dan kada su primili obavijest o tužbi, Marcus je bio na sastanku sa svojim bratićem, Joelom Hannom, neslužbenim tvrtkinim odvjetnikom. Sudski dostavljač agresivnim se nastupom probio pokraj službenice na recepciji i tajnica u prijemnome uredu, te se pred Marcusom i Joelom pojavio s debelom omotnicom u ruci. "Vi ste Marcus Hanna?" upitao je. "Jesam. A vi ste...?" "Sudski dostavljač. Uručujem vam tužbu." Predavši je, odmah je otišao.

Bila je to skupna tužba podnesena u okrugu Howard u Marvlandu, kojom se tražio neodređeni iznos na ime odštete skupini kućevlasnika koji su tvrdili da im je štetu uzrokovao nekvalitetni portlandski cement za žbuku proizveden u Hanni. Joel je polagano pročitao tužbu i prepričao je Marcusu, a kad je završio, obojica su još dugo sjedila i proklinjala odvjetnike.

Jedna je tajnica već i letimičnim pretraživanjem došla do uistinu dojmljive zbirke svježih članaka o pravnome zastupniku tužitelja, nekom Clayu Čarteru iz Washingtona.

Nije ih iznenadilo što su se u okrugu Howard pojavili problemi. Jedna nekvalitetna pošiljka njihova portlanda onamo je dospjela još prije nekoliko godina. Uobičajenim kanalima upotrijebile su ga razne građevinske tvrtke koje su podizale nove kuće. Pritužbe su bile novijeg datuma; tvrtka je nastojala utvrditi razmjere problema. Žbuka je očito počela slabjeti nakon približno tri godine i opeke bi tada počele otpadati⁸. I Marcus i Joel posjetili su okrug Hovvard i sastali se s dobavljačima i građevinskim tvrtkama. Pregledali su nekoliko kuća. Prema najnovijim procjenama, broj potencijalnih odštetnih zahtjeva mogao bi dosegnuti pet stotina, a trošak

popravka

U najvećem broju slučajeva kuće u Sj. Americi imaju drvenu konstrukciju, a fasadna opeka služi samo kao zaštita i ukras, tj. vanjski zidovi od opeke nisu nosivi.

252

John Grisham

na svakoj kući iznosio bi oko 12.000 dolara. Tvrtka je imala osiguranje koje bi pokrilo prvih pet milijuna na ime odšteta. Ali u tužbi se navodilo kako obuhvaća skupinu od "najmanje dvije tisuće potencijalnih oštećenika", od kojih je svaki zahtijevao po 25.000 dolara na ime nadoknade stvarne štete.

"To je pedeset milijuna", reče Marcus.

"A onaj prokleti odvjetnik ubrat će četrdeset posto", primetne Joel.

"Ne može valjda toliko..." reče Marcus. "To rade iz dana u dan."

Još psovki usmjerenih protiv odvjetnika općenito. Potom i još nekoliko konkretnijih adresiranih na gospodina Čartera. Joel je otišao s tužbom u ruci. Obavijestit će njihova osiguravatelja koji slučaj može dodijeliti nekoj tvrtki specijaliziranoj za parnice, vjerojatno iz Philadelphije. Do toga bi dolazilo najmanje jednom na godinu, no još nikada nisu imali nešto tako krupno. Kako je traženi iznos višestruko premašivao iznos osiguranja, Hanna će biti prisiljen angažirati vlastitu odvjetničku tvrtku koja će surađivati s osiguravajućim društvom. A posve je sigurno da nitko od odvjetnika neće biti jeftin.

Oglas preko cijele stranice u Larkin Gazetteu izazvao je popriličnu pomutnju u malenome gradu koji su od svijeta skrivale planine jugozapadne Virginije. Budući da su se u njemu nalazile tri tvornice, Larkin je imao nešto više od deset tisuća stanovnika i bio pravo središte rudarskoga kraja. Brojka od deset tisuća bila je prag za oglase na cijeloj stranici i preliminarne preglede pacijenata koji su koristili tabletu Mršavi Ben. Granicu je bio postavio Oscar Mulroonev. Bio je proučio načine oglašavanja i došao do zaključka da svi uglavnom zanemaruju manja tržišta. Njegovo je istraživanje otkrilo i činjenicu da su žene u ruralnim krajevima i žene u gorju Appalachian deblje od žena u gradovima. Pravo područje za Mršavog Bena!

Prema informacijama u oglasu, pregledi će se održati sutradan, u jednom motelu sjeverno od ulaza u grad, a provest će ih doktor medicine, pravi liječnik. Pregledi će biti besplatni. Može im pristupiti svatko tko je koristio benafoksadil, odnosno tablete Mršavi Ben.

Kralj milijunskih odšteta

253

Svi podaci ostat će povjerljivi. A cijeli postupak natjerao bi proizvođača lijeka da isplati određene iznose.

Pri dnu stranice, sitnim slovima, bili su navedeni naziv, adresa i broj telefona washingtonske odvjetničke tvrtke J. Claya Čartera II., iako je većina čitatelja, prije nego što bi došla do tog dijela oglasa, ili već odustala ili bila odviše uzbuđena zbog pregleda.

Nora Tackett živjela je u kamp-prikolici na kilometar i pol od Larkina. Oglas nije vidjela jer nije čitala novine. Nije čitala ništa. Gledala je televiziju šesnaest sati na dan, uglavnom dok bi jela. Živjela je s dvoje posvojene djece koje joj je ostavio bivši suprug kada je dvije godine ranije jednostavno otišao od nje. Bila su to njegova djeca, ne njezina, i njoj još uvijek nije bilo posve jasno kako su završila kod nje. No on je otišao; nije se javio nijednom, nije poslao ni centa za uzdržavanje klinaca, nije poslao ni razglednicu, ni pismo, nijednom nije nazvao kako bi provjerio kako su derišta koja je zaboravio u bijegu. Stoga je samo jela i jela.

Klijenticom J. Claya Čartera postala je kada je njezina sestra vidjela oglas u Larkin Gazettu i kada je obećala da će doći po nju i odvesti je na pregled. Nora je Mršavog Bena uzimala godinu dana, do trenutka kada joj je liječnik prestao prepisivati taj lijek jer ga više nije bilo na tržištu. Je li zahvaljujući tabletama izgubila koji kilogram, nije znala odrediti.

Sestra ju je utrpala u kombi i u ruke joj tutnula onaj oglas. "Pročitaj", rekla je MaryBeth odlučnim tonom. MaryBeth krenula je putem pretilosti još prije dvadeset godina, no moždani udar u dobi od dvadeset šest godina poslužio je kao zvono za uzbunu. Već je bila sita predavanja koja je držala Nori; svađale su se već godinama. I svađale su se dok su se kroz Larkin vozile do onog motela.

Village Inn odabrala je tajnica Oscara Mulroonevja, i to zato što joj

se učinilo da je to najnoviji motel u gradu. Bio je jedini sa stranicama na Internetu, pa se ponadala da bi to moglo nešto i značiti. Oscar je ondje proveo prethodnu noć i dok je sjedio za ranim doručkom u prljavom motelskom restoranu, ponovno se upitao kako je tako brzo uspio potonuti tako duboko.

Treći po ocjenama na svojoj godini na studiju prava na Yaleu! Svim mogućim raskošima mamile su ga ugledne tvrtke iz Wall Streeta i veliki igrači iz Washingtona. Otac mu je bio poznati liječ-

254

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

255

nik u Buffalu. Stric sudac Vrhovnog suda savezne države Vermont. Brat partner u jednoj od najuspješnijih manhattanskih odvjetničkih tvrtki koje rade za svijet estrade.

Njegovoj je supruzi bilo neugodno što je ponovno negdje Bogu iza leđa i progoni potencijalne klijente. Neugodno je bilo i njemu!

Kao partnera za ovu akciju imao je jednog pripravnika, Bolivij-ca koji je govorio engleski, ali s tako izraženim stranim naglaskom da ga je bilo teško razumjeti i kada bi poželio dobro jutro. Bilo mu je dvadeset pet godina, a izgledao kao da mu je šesnaest, čak i u zelenom kirurškom ogrtaču, koji je, na Oscarovo ustrajno traženje, nosio radi uvjerljivosti. Medicinski fakultet nalazio se na karipskom otoku Grenadi. Doktora Livana pronašao je u malom oglasniku i plaćao mu velikih dvije tisuće dolara na dan.

Oscar je radio u prednjoj "sobi", Livan straga. Jedina soba za sastanke u motelu imala je krhku sklopivu pregradu s kojom su se njih dvojica borili ne bi li je otpetljali i razvukli, prostor tako podijelivši na dva podjednaka dijela. Kada je Nora u osam četrdeset pet ušla u prijemni ured, Oscar je pogledao na ručni sat i, koliko je mogao ljubaznije, rekao: "Dobro jutro, gospo". Uranila je petnaest minuta, no dolazak prije početka radnog vremena ionako je bio uobičajena pojava.

To "gospo" uvježbavao je, praktički nesvjesno, vozeći se Washingtonom. S takvim riječima jednostavno nije odrastao.

Prava kasica-prasica, reče u sebi pošto ju je odmjerio. Najmanje

stotinu četrdeset kilograma, vjerojatno joj neće trebati puno do stotinu osamdeset. Tužno je što je u stanju procjenjivati tjelesnu masu poput prodavača na seoskome sajmu. Tužno je da se uopće bavi takvim stvarima.

"Vi ste odvjetnik?" upita MarvBeth, vrlo sumnjičavim glasom. Oscar je istu točku izveo već tisuću puta.

"Tako je, gospo, liječnik je straga. Imam nekoliko formulara." On joj preda podmetač s upitnikom sastavljenim za one koji su jedva u stanju potpisati se. "Ako vam nešto nije jasno, slobodno mi se obratite."

Nora i MarvBeth povukle su se na sklopive stolice. Nora se spustila svom težinom, već se znojeći. Ubrzo su se izgubile u pitanjima i rubrikama. Prostorijom je vladala tišina do trenutka kada su se vrata ponovno otvorila i kada je kroz njih provirila još jedna krupna žena. Pogled joj je odmah zapeo za Noru, koja je piljila u nju, poput jelena koji ne može odvojiti pogled od farova. Dvije debelju-ce uhvaćene u potrazi za odštetom.

"Uđite", reče Oscar uz srdačan osmijeh, sada već kao pravi prodavač automobila. Uveo ju je kroz vrata, ugurao joj papire u ruku i odveo na suprotnu stranu sobe. Između stotinu petnaest i stotinu dvadeset pet kilograma.

Svaki pregled stajao je tisuću dolara. Jedna od deset osoba postat će klijentom u slučaju Mršavog Bena. Svaki klijent u prosjeku vrijedi između 150.000 i 200.000 dolara. A oni su sada odabirali one koju su preostali, jer je osamdeset posto ugroženih pacijenata već na ovaj ili onaj način došlo do odvjetnika diljem zemlje.

No i ti ostaci još su vrijedili pravo malo bogatstvo. Lova nije kao kod Dvlofta, no ipak je riječ o milijunima i milijunima.

Nakon što su odgovorile na pitanja, Nora je nekako uspjela ustati. Oscar je uzeo dokumente, pregledao ih, uvjerio se da je Nora doista koristila Mršavog Bena, te se potpisao negdje pri dnu posljednje stranice. "Kroz ona vrata, gospo. Liječnik vas očekuje."

Nora prođe kroz veliki otvor u pregradi; MarvBeth ostala je u prvoj prostoriji, u razgovoru s odvjetnikom.

Livan se predstavi Nori, koja nije shvatila ni jednu jedinu riječ. Ni on nije razumio nju. Izmjerio joj je tlak, s velikim nezadovoljstvom

odmahujući glavom – 180/140. Imala je i smrtonosnih 130 otkucaja u minuti. On rukom pokaže na industrijsku vagu za meso, a ona nevoljko stane na nju – stotinu sedamdeset šest kilograma.

Četrdeset četiri godine. S obzirom na stanje, može se smatrati sretnicom doživi li pedeseti rođendan.

On otvori pokrajnja vrata i odvede je do medicinskog kombija koji je bio parkiran u neposrednoj blizini. "Ispitivanje provodimo ovdje", reče. Stražnja su vrata bila otvorena; dvoje tehničara specijaliziranih za ultrazvuk već je čekalo, oboje u bijelim ogrtačima. Pomogli su Nori da uđe i plegli je.

"Što je to?" upita ona užasnuta, rukom pokazujući prema najbližem uređaju.

256

John Grisham

"Ehokardiogram", reče muškarac, njoj razumljivim naglaskom.

"Ovim vam pregledavamo prsa", reče žena, "i digitalnom tehnikom snimamo srce. Neće trajati ni deset minuta."

"Sve je bezbolno", pridoda drugi.

Nora zatvori oči, moleći se za to da nekako preživi.

Tužbe u slučaju Mršavog Bena bile su toliko uspješne jer se stvar dokazivala beskrajno lako. Taj bi lijek, koji u konačnici gotovo i ne bi pomagao gubitku tjelesne težine, s vremenom oslabio aortu. I to trajno. Aortalna insuficijencija, ili regurgitacija mitralnog zaliska, od najmanje dvadeset posto, automatski je značila izlazak pred sud.

Doktor Livan pročitao je Norine rezultate dok se ona još molila, te je tehničarima pokazao uzdignuti palac: dvadeset dva posto. Papir je odnio u prijemni ured, gdje je Oscar dijelio papire punoj sobi potencijalnih klijenata. Oscar se s njim vratio u stražnju sobu, gdje je Nora sada sjedila, posve blijeda, i pila sok od naranče. Bio bi joj najradije rekao: "Čestitam, gospodo Tackett, vaša je aorta dovoljno oštećena", no čestitke su bile namijenjene isključivo odvjetnicima. Pozvali su MarvBeth i Oscar im je ukratko objasnio scenarij vođenja parnice, baveći se samo najpovoljnijim aspektima.

Kardiogram će proučiti ovlašteni kardiolog čiji će se izvještaj pohraniti kod voditelja skupne tužbe. Sudac je već odobrio raspon

naknade.

"Koliko?" upita MarvBeth, koju je, koliko se činilo, više zanimao novac nego sestrino zdravlje. Izgledalo je da se Nora ponovno moli.

"S obzirom na Norinu dob, oko stotinu tisuća dolara", reče Oscar, zasada izostavljajući činjenicu da će trideset posto iznosa pripasti Odvjetničkome uredu J. Claya Čartera II.

Nora, koja je odjednom posve došla k svijesti, reče: "Sto tisuća dolara!"

"Tako je, gospo." Poput kirurga koji se sprema za rutinsku operaciju, Oscar je naučio umanjivati vlastite izgleda za uspjeh. Neka im očekivanja ostanu na niskim granama, pa ih odvjetnički honorari neće toliko šokirati.

Nora je razmišljala o novoj prikolici dvostruke širine, te novoj satelitskoj anteni. MarvBeth je razmišljala o kamionu punom tab-Kralj milijunskih odšteta

257

leta Ultra SlimFasta. Kad su popunili i preostale rubrike, Oscar im je zahvalio na dolasku.

"Kada ćemo dobiti novac?" upita MarvBeth. "Mi?" reče Nora.

"Za najviše dva mjeseca", reče Oscar, izvodeći ih kroz pokrajnja vrata.

Nažalost, sljedećih sedamnaestero nije imalo dovoljno oštećeno aortu i Oscar je već počeo tražiti piće. Ali na zlatnu žilu naišao je kod broja devetnaest. Bio je to jedan mladić koji je s dvjesto trideset četiri kilograma dobro prodrmao vagu. Ehokardiogram je bio upravo čudesan – insuficijencija od 40 posto. Mršavog Bena pio je dvije godine. Budući da mu je bilo dvadeset šest godina i da će, barem statistički, još trideset jednu godinu živjeti s bolesnim srcem, njegov je slučaj vrijedio najmanje pola milijuna.

Kasno poslije podne došlo je do ružnog incidenta. Jedna se pozamašna mlada dama ražestila kada joj je doktor Livan rekao da je s njezinim srcem sve u redu. Bez ikakvih oštećenja. No ona je već bila čula da će Nora Tackett dobiti 100.000, to je čula u kozmetičkome salonu pa je, iako s manje kilograma od Nore, držala da ima prvo na jednaku naknadu, budući daje pila iste tablete. "Doista trebam novac", ustrajno je tvrdila.

"Žalim", ponavljao je u nedogled dr. Livan.

Pozvali su Oscara. Ona mlada dama postala je bučna i vulgarna, a on joj je, kako bi je izveo iz motela, obećao da će njihov kardiolog ipak pogledati ehokardiogram. "Obavit ćemo drugi pregled i nalaze proslijediti liječnicima u Washingtonu", rekao je, kao da točno zna o čemu govori. Ona se zahvaljujući tome smirila dovoljno da pode dalje.

Što ja radim ovdje, pitao se u beskraj Oscar. Sumnjao je da je netko iz Larkina ikada studirao na Yaleu, ali se ipak smrtno bojao. Kada bi se doznalo za ovo, bio bi upropašten, kratko i jasno. Novac, samo misli na novac, glasila je mantra koju nije prestajao ponavljati.

U Larkinu su ispitali četrdeset jednog korisnika Mršavog Bena. I došli do troje novih klijenata. Oscar je uzeo njihove potpise i grad napustio s više nego vedrim mislima na približno 200.000 na ime

258

John Grisham

odvjetničkih honorara. Nije loše za jedan mali izlet. Odjurio je u svojem BMW-u i bez zaustavljanja se odvezao u Washington.

Sljedeći prepad na unutrašnjost bit će jedna slična tajna operacija u Zapadnoj Virginiji. U sljedećih mjesec dana planira izvesti još desetak akcija.

Samo zaradi lovu. To je reket. I nema veze s odvjetničkim pozivom. Pronađi, uzmi potpise, ishodi nagodbu. Uzmi lovu i bježi glavom bez obzira.

30

Prvog svibnja Rex Crittle napustio je knjigovodstvenu tvrtku u kojoj je radio osamnaest godina i preselio se kat više kako bi postao poslovnim voditeljem odvjetničkog ureda JCC. Budući daje ponuda obuhvaćala veliko povećanje plaće i povlastica, jednostavno nije mogao odbiti. Odvjetnička je tvrtka doživljavala neviđen uspjeh, no usred tog kaosa razvijala se toliko brzo da se stjecao dojam kako su se poslovi oteli svakom obliku nadzora. Clay mu je dao velike ovlasti i smjestio ga u ured koji se nalazio nasuprot njegovu uredu. I premda je Crittle nedvojbeno cijenio vlastitu veliku plaću, bio je vrlo sumnjičav prema plaćama svih oko sebe. Prema njegovu mišljenju, koje je još zasada držao za sebe, većina je zaposlenika bila

preplaćena. U tvrtki su sada radila četrnaestorica odvjetnika, a svi su godišnje dobivali najmanje 200.000; dvadeset jedan odvjetnički pomoćnik, s plaćom od po 75.000 na godinu, dvadeset šest tajnica s po 50.000 dolara godišnje plaće, uz iznimku gospođice Glick, koja je dobivala 60.000; desetak raznoraznih pisara i službenika koji su u prosjeku dobivali po 20.000; te četvero uredskih dostavljača s plaćom od 15.000 dolara godišnje. Ukupno sedamdeset sedmero zaposlenika, bez Crittlea i Claya. Uz dodatak raznih povlastica i bonusa, na godišnjoj se razini isplaćivalo ukupno 8,4 milijuna dolara, a iznos se povećavao gotovo iz tjedna u tjedan.

Najamnina je iznosila 72.000 na mjesec. Troškovi uredskog poslovanja – računala, telefoni, režije, popis je bio poduži – iznosili su oko 40.000 mjesečno. Gulfstream, najveća promašena investici-

260

John Grisham

ja u tvrtki, jedina stvar bez koje Clay ne bi mogao živjeti, tvrtku je mjesečno stajao 300.000 na ime otplate kredita, te još 30.000 za pilote, održavanje i naknadu za korištenje hangara. Prihodi od iznajmljivanja koje je Clay očekivao još se nisu pojavili u poslovnim knjigama. Jedan od razloga bila je i činjenica da zapravo nije želio da se netko drugi služi njegovim zrakoplovom.

Prema pokazateljima koje je Crittle motrio svakodnevno, tvrtka je mjesečno trošila oko 1,3 milijuna dolara na fiksne troškove – 15,6 milijuna godišnje, plus-minus malo sitniša. Svakako dovoljno da užasne svakog računovođu, no nakon šoka koji je donijela nagodba u slučaju Dvloft i prave poplave divovskih honorara nakon toga, nikako se nije mogao buniti. Barem zasada. S Clavom se sada nalazio najmanje tri puta tjedno, a svaki upitni trošak nailazio je na uobičajene riječi: "Da bi zaradio, moraš trošiti."

I tako su doista trošili. Ako je Crittle i osjećao nelagodu zbog fiksnih troškova, reklame i pregledi u njemu su izazivali čireve. Tvrtka je za Maxatil u prva četiri mjeseca uložila 6,2 milijuna dolara u oglašavanje u novinama, na radiju, televiziji i Internetu. U vezi s time ipak se požalio. "Punom parom naprijed", glasio je Clavov odgovor. "Želim dvadeset pet tisuća slučajeva!" Imali su ih oko

osamnaest tisuća, a tu je brojku bilo praktički nemoguće pratiti jer se mijenjala iz sata u sat.

Prema jednom stručnom biltenu na Internetu, u koji bi Crittle zavirio svakodnevno, Carterova tvrtka iz Washingtona dobivala je toliko klijenata u slučaju Maxatil jer je bilo vrlo malo odvjetnika koji su ih agresivno tražili. No on je takve glasine držao u sebi.

"Maxatil će donijeti više love od Dvlofta", ponavljao je Clay u beskraj svima u uredu, kako bi potaknuo borbeni žar svojih vojnika. I činilo se da u to iskreno vjeruje.

Mršavi Ben stajao ih je neusporedivo manje, no troškovi su se gomilali, a honorari nisu. Do 1. svibnja na oglašavanje su bili utrošili 600.000 dolara i još približno toliko na preglede. Tvrtka je imala stotinu pedeset klijenata, a Oscar Mulrooney napisao je dopis u kojem je ustvrdio da svaki od njih u prosjeku vrijedi 180.000 dolara. Uz naknadu od trideset posto, Mulrooney je u sljedećih "nekoliko mjeseci" predviđao honorare u visini od približno devet milijuna dolara.

Kralj milijunskih odšteta

261

Činjenica da će jedna od podružnica tvrtke ostvariti takve rezultate kod svih je izazivala uzbuđenje, no svaki novi dan čekanja donosio je i zabrinutost. Od nagodbe u slučaju skupne tužbe protiv proizvođača Mršavog Bena tvrtka još nije ubrala ni centa, a do toga je inače trebalo doći automatski. U slučaju su sudjelovale stotine odvjetnika, tako da su se, što nije bilo nimalo neobično, pojavile velike nesuglasice. Crittle nije shvaćao zakučaste pravne pojedinosti, ali je učio. Odlično je vladao fiksnim troškovima i izostankom prihoda.

Dan nakon Crittleova dolaska, Rodney je otišao, iako ta dva događaja nisu bila ni na koji način povezana. Rodney je jednostavno odlučio unovčiti žetone i odseliti se u predgrađe, u vrlo lijepu kuću u vrlo sigurnoj ulici, s crkvom na jednome i školom na drugome kraju, te parkom odmah iza ugla. Namjera mu je bila puno radno vrijeme posvetiti poučavanju svoje četvero djece.

Poslije će se možda zaposliti, a možda i neće. Studij prava već je bio posve zaboravio. S deset milijuna u banci, prije oporezivanja, nije

imao konkretnijih planova, nego je samo čvrsto odlučio biti otac i suprug, te škrtac. On i Clay iskrali su se u jednu prodavaonicu delikatesa malo dalje u ulici, samo nekoliko sati prije nego što će posljednji put izići iz ureda, te se ondje oprostili. Zajedno su radili šest godina – pet u UJP-u, posljednju u novoj tvrtki.

"Nemoj sve potrošiti, Clay", upozorio gaje prijatelj. "I ne mogu. Imam previše." "Nemoj biti glup."

Istina je bila da tvrtki više i nije bila potrebna osoba poput Rodneyja. Dečki s Yalea i ostali odvjetnici bili su uljudni i pokazivali poštovanje, uglavnom zbog njegova prijateljstva s Clayom, no on je ipak bio tek odvjetnički pomoćnik. A Rodney više nije trebao tvrtku. Želio je sakriti novac i zaštititi ga. U sebi se užasavao načina na koji je Clay rasipao bogatstvo. Za takvu rastrošnost čovjek uvijek plaća određenu cijenu.

Kako je Jonah bio negdje na brodu, a Paulette se i dalje skrivala u Londonu, uopće se, kako se činilo, ne kaneći vratiti kući, izvorno se društvo sada posve raspalo. Tužno, no Clay je bio odviše zauzet da bi osjećao nostalgiju.

262

John Grisham

Patton French bio je dogovorio sastanak Odbora, što je logistički bilo nemoguće, tako daje sama organizacija trajala mjesec dana.

Clay je upitao zašto sve ne mogu obaviti telefonom, faksom, mailom i preko tajnica, no French je rekao da se trebaju naći na jedan dan, da se njih petorica moraju vidjeti u istoj sobi. Budući da je tužba bila podignuta u Biloxiju, želio je da dođu onamo.

Ridlev je bila više nego zainteresirana za izlet. Već je bila praktički prestala raditi kao manekenka; najveći dio vremena provodila je na fitnessu, a nekoliko sati na dan posvećivala je kupnji. Clay se nije žalio na vrijeme provedeno u sportskoj dvorani, jer je torta tako dobivala predivnu glazuru. Kupovanje ga je zabrinjavalo, ali je u tome pokazivala iznimnu suzdržanost. Znala je u kupovini provesti sate i sate i potrošiti tek skromnu količinu novca.

Mjesec dana ranije, nakon jednog poduljeg vikenda u New Yor-ku, vratili su se u Washington i automobilom otišli u njegovu kuću u Georgetownu. Ona je prenoćila, ne prvi i očito ne posljednji put.

Iako se preseljenje nije spominjalo, to se jednostavno nekako dogodilo. Clay se nije mogao sjetiti kada je točno spoznao da su kod njega njezin kućni ogrtač, četkica za zube, šminka i donje rublje. Ni u jednoj prilici nije vidio da te stvari donosi, sve se kod njega nekako stvorilo samo od sebe. Nije bila nametljiva; o tome nisu razgovarali. Ostala je tri noći za redom, radila točno ono što je trebala, ničim smetala, a zatim je u jednom trenutku prošaptala da bi jednu noć trebala ostati kod kuće. Nisu se čuli dva dana, a nakon toga se vratila.

Nitko ni u jednom trenutku nije spominjao brak, iako je on kupovao nakit i odjeću u količinama dovoljnima i za cijeli harem. Činilo se da ni on ni ona ne traže ništa trajno. Uživali su u zajedničkim trenucima i druženju, no i jedno i drugo pogledom su kružili u svim smjerovima. U vezi s njom postojale su zagonetke koje nije imao volje rješavati. Bila je fantastična i ugodna, a k tome i dobra u krevetu. Stjecao se dojam da nije naumila iskorištavati ga zbog novca. Ali imala je određene tajne.

Kao i Clay. Najveća je bila činjenica da bi, kada bi ga u pravome trenutku nazvala Rebecca, prodao sve osim Gulfstreama, strpao je unutra i s njom odletio na Mars.

Umjesto toga letio je u Biloxi s Ridley, koja je za put odabrala minicu od antilopa, suknjicu koja je jedva pokrivala najnužnije, što ionako nije osobito željela skrivati, jer su u zrakoplovu bili sami.

Kralj milijunskih odšteta

263

Negdje iznad Zapadne Virginije Clay je u jednom trenutku usputno pomislio kako bi mogao izvući sofu i navaliti na nju. Ta mu se misao zadržala još neko vrijeme, no ipak joj se uspio oduprijeti, dijelom i zbog frustriranosti. Zašto uvijek on potiče zabavu i igrice? Ona je igri uvijek pristupala željno, ali nikada ne bi ništa započela. Usto, aktovka je bila prepuna papirologije koja se odnosila na rad Odbora.

U zračnoj luci u Biloxiju dočekala ih je limuzina. Vozila ih je nekoliko kilometara do luke, gdje je već čekao gliser. Patton French veći je dio vremena provodio na jahti, petnaestak kilometara od obale, u Meksičkome zaljevu. Upravo je bio ušao u razdoblje

izmjene supruge. Očekivao ga je gadan razvod, a prve su bitke već bjesnjele. Trenutačna supruga tražila je pola novca i cijelu njegovu kožu. Život na čamcu, kako je nazivao svoju luksuznu šezdesetmetarsku jahtu, bio je neusporedivo mirniji.

Dočeka ih je u kraktim hlačama i bosonog. Wes Saalsberry i Damon Didier već su bili uz njega, sa žestokim pićem u ruci. Carlos Hernandez iz Miamija trebao je stići svakog trenutka. French ih je poveo u kratko razgledavanje, tijekom kojeg je Clay uočio najmanje osmero ljudi u besprijekorno bijelim mornarskim odorama. Svi su stajali u stanju pripravnosti, za slučaj da mu nešto zatreba. Brod je imao pet razina, šest raskošnih spavaćih soba, koštao je dvadeset milijuna i tako dalje i tako dalje. Ridley se sklonila u sobu i počela svlačiti odjeću.

Dečki su se našli na piću "na trijemu", kako ga je opisao French – zapravo je bila riječ o malenoj drvenoj palubi na najvišem dijelu plovila. Frencha za dva tjedna čeka čak i pravo suđenje, što je kod njega bila prava rijetkost, jer ga tvrtke inače od straha samo zasipaju novcem. Tvrđio je da se tome raduje, tako da ih je uz rundu vot-ke sve izgnjavio pojedinostima.

Zastao je usred rečenice u trenutku kada je ugledao nešto na jednoj od nižih paluba. Ondje se pojavila Ridley, bez gornjeg, a, kako se činilo u prvi mah, i bez donjeg dijela kupaćeg kostima. No na sebi je ipak imala bikini nalik na konac za čišćenje zuba koji je nekako uspijevaio prijanjati za željeno mjesto. Trojica starijih muškaraca poskočila su na noge i stala hvatati zrak. "Europljanka je", ob-
264

John Grisham

jasni Clay, dok je čekao prvi srčani udar. "Kada se nađe u blizini vode, odjeća jednostavno spada."

"U tom slučaju, kupi joj prokleti brod", reče Saalsberry.

"Još bolje, može dobiti moj", reče French, nastojeći se pribрати.

Ridley podigne pogled, uoči pomutnju koju je izazvala i nakon toga nestane. Nema sumnje da su svaki korak pratili svi konobari i članovi osoblja.

"Gdje sam ono stao?" reče French, ponovno dišući.

"Dovršio si priču koju si pričao, o čemu se god točno radilo", reče

Didier.

Približavao im se još jedan gliser. U njemu je bio Hernandez, i to ne u pratnji jedne, nego dviju dama. Kad su se ukrkali i kad ih je French smjestio, Carlos se s dečkima našao na trijemu.

"Tko su djevojke?" upita Wes.

"Moje odvjetačke pomoćnice", reče Carlos.

"Samo ih nemoj promaknuti u partnerice", reče French. Još nekoliko minuta razgovarali su o ženama. Bilo je očito da su sva četvorica iza sebe imala po nekoliko supruga. Možda se zato i dalje toliko trude. Clay nije uopće pričao, samo je slušao.

"Sto se događa s Maxatilom?" upita Carlos u jednom trenutku.

"Imam tisuću slučajeva i ne znam točno što bih s njima."

"Mene pitaš što da radiš sa svojim slučajevima?" upita Clay.

"Koliko ih ti imaš?" upita French. Raspoloženje se promijenilo iz temelja; razgovor je naglo poprimio krajnje ozbiljan ton.

"Dvadeset tisuća", reče Clay, tek malko pretjerujući. A zapravo nije znao koliko je klijenata upisano u uredu. Što je malo pretjerivanja među dečkima koji se bave isključivo masovnim tužbama?

"Ja svoju tužbu još nisam predao", reče Carlos. "Dokazivanje bi se moglo pretvoriti u pravu noćnu moru." Riječi koje je Clay čuo više nego dovoljno puta i koje nije želio slušati ispočetka. Gotovo četiri mjeseca čekao je da još neko veliko ime uskoči u arenu s Maxatilom.

"To mi se i dalje ne sviđa", reče French. "Jučer sam u Dallasu razgovarao sa Scottyjem Gainesom. Ima dvije tisuće slučajeva, ali ni on točno ne zna što bi s njima."

Kralj milijunskih odšteta

265

"Vrlo je teško dokazati optužbe isključivo na temelju jednog istraživanja", reče Didier, obraćajući se Clayu, gotovo držeći predavanje. "Ni meni se to ne sviđa."

"Poteškoća se sastoji u tome što su bolesti koje izaziva Maxatil ujedno posljedica mnogih drugih čimbenika", nastavljao je Carlos.

"Meni je četvero stručnjaka proučavalo to sredstvo. Svi su rekli da je, kada žena uzima Maxatil i nakon nekog vremena dobije rak dojke, nemoguće bolest povezati s lijekom."

"Ima kakvih vijesti od Goffmana?" upita French. Clay, koji je već bio

pripravan skočiti u more, otpije velik gutljaj vrlo jakog pića, nastojeći ostaviti dojam da tu tvrtku ima na nišanu i da je sve samo pitanje povlačenja otponca.

"Ništa", reče. "Tek počinjemo s otkrivanjem podataka i dokumentacije. Čini mi se da svi čekamo Mooneyhama."

"S njim sam razgovarao jučer", reče Saulsberry. Maxatil im se možda i ne sviđa, no nema sumnje da prate razvoj situacije. Clay je na skupnim parnicama već radio dovoljno dugo da bi znao kako se svi najviše boje propustiti veliku priliku. A Dyloft ga je naučio da najveći užitak donosi iznenadni napad izveden dok su svi ostali još na spavanju.

Još uvijek nije točno znao čemu bi ga Maxatil mogao poučiti. Ovi tipovi grickaju rubove, ispituju teren, nadaju se da bi mogli doznati neku vijest s fronte. Ali budući da je Goffman tako temeljito sabotirao tužbu od dana kada ju je uložio, Clay im nije mogao ponuditi ništa.

Saulsberry reče: "Odlično znam Moonevhama. Davno smo zajedno vodili nekoliko slučajeva."

"Tip je razmetljiv", reče French, kao da su odvjetnici inače šutljivi, pa brbljavci samo sramote struku.

"Da, ali i jako dobar. Stari nije izgubio parnicu već dvadeset godina."

"Dvadeset jednu", reče Clay. "Tako mi je barem rekao."

"Svejedno", reče Saulsberry, samo prelazeći preko tuđih riječi, jer je imao najnovije vijesti. "Imaš pravo, Clay, svi prate Mooneyhama. Čak i Goffman. Suđenje je određeno negdje za rujan. Tvrde da žele izići pred sud. Ako Mooneyham uspije spojiti točkice i dokazati uzročno-posljedičnu vezu i odgovornost, postoje dobri izgledi

266

John Grisham

da će tvrtka izraditi plan isplate naknada na nacionalnoj razini. Ali ako porota stane na Goffmanovu stranu, počinje rat, jer tvrtka neće isplatiti ni centa."

"I sve to prema Moonevhamovim riječima?" upita French.

"Da."

"Običan razmetljivac."

"Ne, i ja sam tako čuo", reče Carlos. "Imam izvor koji mi je potvrdio da je rekao upravo to."

"Još nisam čuo da optuženik traži suđenje", reče French.

"Goffman je tvrd orah", primetne Didier. "Ja sam ih tužio prije petnaest godina. Dokažeš li odgovornost, isplatit će pravedan iznos na ime nagodbe. Ali ako ne uspiješ, gotov si."

Clay ponovno osjeti želju za plivanjem. Nasreću, već istog trenutka zaboravili su Maxatil, jer su one dvije kubanske pomoćnice na palubu ispod njih izišle energičnim i izazovnim korakom, u vrlo oskudnim komplećima.

"Odvjetničke pomoćnice... malo sutra", reče French, kriveći vrat ne bi li ih bolje pogledao.

"Koja je tvoja?" upita Saulsberrv, naginjući se iz naslonjača.

"Samo birajte, dečki", reče Carlos. "Cure su profesionalke. Doveo sam ih kao dar. Mijenjat ćemo se."

Na te riječi blebetavce na najvišoj palubi zahvatio je muk.

Oluja je naišla malo prije svitanja i poremetila mir na jahti. French, kojeg je mučila gadna glavobolja i koji je pod pokrivačem imao голу odvjetničku pomoćnicu, iz kreveta je nazvao kapetana i naložio mu da se zaputi prema obali. Doručak je odgođen, no ionako nije bilo gladnih. Večera se bila pretvorila u četverosatni maraton, začinjen ratnim pričama iz sudnica, masnim vicevima i neizostavnim kasnonoćnim natezanjem izazvanim pretjeranim količinama alkohola. Clay i Ridley povukli su se rano i dvostruko osigurali zaključana vrata kabine.

Dok je brod bio usidren u luci u Biloxiju, čekajući da popusti oluja, članovi Odbora uspjeli su pregledati sve dokumente i dopise koje je trebalo pogledati. Bilo je tu uputa voditelju skupne tužbe, kao i desetaka praznih polja ostavljenih za potpise koja je trebalo po-
Kralj milijunskih odšteta

267

puniti. Kada su završili, Clay je već osjećao mučninu, želeći što prije stupiti na čvrsto tlo.

U toj silnoj dokumentaciji, međutim, nije se izgubila najnovija raspodjela honorara. Clay, odnosno, točnije, njegova odvjetnička tvrtka, ubrzo će primiti još četiri milijuna. To je bilo poprilično

uzbudljivo, samo što nije bio siguran hoće li uopće znati da je novac došao na račun. Bit će to lijepo pokriće za fiksne troškove, ali tek privremeno.

Međutim, barem na par tjedana s grbače će skinuti Rexa Crit-tlea. Rex je hodao amo-tamo hodnicima, poput oca koji u bolnici očekuje rođenje djeteta, i tražio kakav-takav znak dolaska neke uplate. Nikada više, zarekao se u sebi u trenutku kada je napuštao jahtu. Nikada više neće si dopustiti da ga negdje preko noći zatvore s ljudima koji mu se nikako ne sviđaju. Limuzina ih je odvezla do zračne luke. Gulfstreamom su otputovali na Karibe.

31

Vilu su unajmili na tjedan dana, iako je Clay sumnjao da će moći tako dugo izbivati iz ureda. Kuća je bila utisnuta u obronak jednog brežuljka i s nje se pružao pogled na užurbani lučki gradić Gustaviju, mjesto prepuno automobila, turista i svih mogućih vrsta plovila u dolasku i odlasku. Ridley ju je pronašla u katalogu ekskluzivnih privatnih kuća za iznajmljivanje. Bilo je to lijepo zdanje – tradicionalna karipska arhitektura, crveni crijep na krovu, dugački trijemovi i verande. Spavaćih soba i kupaonica bilo je toliko da im i nisu znali broj, a kuća je imala kuhara, dvije sobarice i vrtlara. Smjestili su se brzo, a Clay je odmah počeo prelistavati vodiče za kupnju nekretnina koje je netko ljubazno ostavio. Prvi susret s nudističkom plažom Claya je silno razočarao. Prva naga žena koju je ugledao bila je nečija baka, naborano staro stvorenje čije je tijelo, da joj je netko mogao dati valjan savjet, trebalo puno više pokriti, a puno manje otkriti. Potom je naišao njezin suprug, kojem je veliki obješeni trbuh pokrивao genitalije, s osipom na stražnjici i nekim još gorim dijelovima. Vrlo loša reklama za nudi-zam. Dakako, Ridley je bila u svojem elementu, ponosno se šetala amo-tamo plažom dok su se glave bez prestanka okretale za njom. Nakon dva sata na suncu povukli su se s vrućine i uživali u dvosatnom objedu u jednom fantastičnom francuskom restoranu. Svi su dobri restorani bili francuski, a takvih je na otoku bilo na svakom koraku.

Gustavijom su vladali gužva i užurbanost. Bilo je vruće i turistička sezona još nije bila počela, samo što je netko tu činjenicu zabo-

ravio priopćiti turistima. Oni su se natiskivali na pločnicima, obilazeći prodavaonice, puneći ulice unajmljenim džipovima i malenim automobilima. U luci uopće nije bilo mira, jer su maleni brodovi za ribolov bez prestanka zaobilazili jahte bogatih i slavni. Dok je Mustique bio na osami i obavijen mirom, St. Barth je bio užurban i prenapučen. No i dalje dražestan otočić. Clayu su se silno sviđali i jedan i drugi. Ridley, koja je pokazivala sve veće zanimanje za nekretnine na otocima, bila je sklonija St. Barthu zbog prodavaonica i restorana. Voljela je gradsku vrevu i ljude. Ljude koji će u nju piljiti.

Nakon tri dana Clay je skinuo ručni sat i počeo spavati u mreži na trijemu. Ridley je satima čitala knjige i gledala stare filmove. U život se već počela uvlačiti dosada kada je Jarrett Čarter uplovio u luku u Gustaviji, na svojem veličanstvenom katamaranu, The ExLitigator⁹. Clay je sjedio u jednom baru u blizini pristaništa, pio gazirani sok i čekao oca.

Posadu su činili Njemica od četrdeset i koje godine, nogu koje su se po duljini mogle mjeriti s Ridleynim, te Škot lopovskog izgleda po imenu MacKenzie, njegov učitelj jedrenja. Ženu, Irmgard, prvo je predstavio kao svoju malu od palube, što je na moru bio vrlo rastezljiv izraz. Clay ih je potrpao u svoj džip i odvezao u vilu, gdje su se u beskraj tuširali i pili dok je sunce nestajalo u moru.

MacKenzie je pretjerao s bourbonom, tako da je ubrzo počeo hrkati u mreži.

Posao s jedrenjem baš i nije cvjetao, podosta nalik na posao iznajmljivanja zrakoplova. The ExLitigator iznajmljivali su četiri puta u šest mjeseci. Najduže putovanje bilo je od Nassaua do Arube i natrag, a za ta tri tjedna jedan umirovljeni britanski par platio je 30.000 dolara. Najkraći je bio izletić do Jamajke, gdje su u oluji zamalo ostali bez broda. Spasio ih je trijezni MacKenzie. U blizini Kube imali su susret s piratima. Priče su se samo smjenjivale. Što nije bilo nimalo neobično, Jarrett je počeo pokazivati veliku naklonost prema Ridley. Ponosio se svojim sinom. Činilo se da je Irmgard zadovoljna činjenicom da može samo piti, pušiti i

promatrati svjetla Gustavije.

9 "bivši parničar"

270

John Grisham

Puno poslije večere, pošto su se žene povukle u sobe, Jarrett i Clay izišli su na jedan drugi trijem, na još jednu rundu. "Gdje si je pronašao?" upita Jarrett, a Clay mu sve prepriča u najkraćim crtama. Praktički žive zajedno, no ni on ni ona ne spominju nešto trajnije. Irmgard je također prolazna ženska.

Kada su došli do pravne fronte, Jarrett je imao stotinu pitanja.

Uzbunjeno je govorio o veličini Clavove nove tvrtke, smatrao se dužnim davati netražene savjete o tome kako što raditi. Clay ga je strpljivo slušao. Brod je imao računalo s pristupom Internetu i Jarrett je znao za slučaj Maxatil, kao i za negativni publicitet koji ga je pratio. Kada ga je Clay izvijestio o činjenici da sada ima dvadeset tisuća slučajeva, otac je rekao kako je to previše za jednu tvrtku.

"Ne razumiješ masovne tužbe", reče Clay.

"Meni to zvuči samo kao masovno izlaganje opasnosti", uzvratila Jarrett. "Koliko ti je osiguranje za nesavjesno obavljanje posla?"

"Deset milijuna." "Nije dovoljno."

"Osiguravatelji mi nisu željeli prodati više. Smiri se, tata, znam što radim."

Jarrett ipak nije mogao protiv uspjeha. Zbog novca koji je njegov sin praktički tiskao, počeo je s čežnjom razmišljati o svojim danima velike slave u sudnicama. Jasno je čuo one daleke, magične riječi predstavnika porote: "Časni sude, mi, članovi porote, utvrdili smo da je tužba utemeljena i dodijelili odštetu u visini od deset milijuna dolara." On bi zagrljio tužitelja i uputio nekoliko ljubaznih riječi branitelju, te iz još jedne sudnice izišao s novim trofejem.

Još ih je dugo obavijala tišina. I jednom i drugom bio je potreban san. Jarrett ustane i priđe rubu trijema. "Sjetiš li se ikada onog crnog klinca?" upita, zagledan u noć. "Onog koji je počeo pucati a da nije znao zašto?"

"Tequile?"

"Da, o njemu si mi pričao u Nassauu dok smo kupovali brod."

"Da, povremeno se sjetim."

"To je dobro. Nije sve u novcu." I nakon tih riječi Jarrett se povuče na spavanje.

Kralj milijunskih odšteta

271

Oplovljavanje otoka potrajalo je veći dio dana. Činilo se da kapetan razumije osnove funkcioniranja broda i načina na koje na njega djeluje vjetar, no da nije bilo MacKenzieja, moguće je da bi odlutali na otvoreno more, gdje ih više nitko nikada ne bi pronašao.

Kapetan je davao sve od sebe kako bi upravljao brodom, ali mu je istodobno velik dio pozornosti odvlačila Ridley, koja se gotovo cijeli dan pržila posve naga. Jarrett jednostavno nije uspijevaao odlijepiti pogled. Kao i MacKenzie, no on bi jedrilicom mogao upravljati i u snu.

Objedovali su u jednoj samotnoj uvalici na sjevernoj strani otoka. U blizini St. Maartena Clay je preuzeo kormilo, dok se njegov otac bacio na pivo. Već gotovo osam sati Clay je napola osjećao posljedice morske bolesti, a preuzimanje kapetanske uloge uopće nije umanjilo nelagodu. Život na brodu jednostavno nije za njega. Romantične maštarije o jedrenju oko svijeta nisu ga nimalo privlačile; povraćao bi u svim većim morima svijeta. Više voli zrakoplove.

Nakon dva dana na kopnu, Jarrett je već bio spreman za isplovljavanje. Oprostili su se rano sutradan ujutro i katamaran njegova oca nakon toga je, vozeći na motor, napustio luku u Gustaviji, dalje ploveći bez pravoga cilja. Clay je jasno čuo kako se njegov otac i MacKenzie prepiru dok plove prema otvorenome moru.

Nikada neće točno doznati kako se posrednica za nekretnine kao iz vedra neba stvorila na trijemu vile. No bila je upravo ondje kada se on vratio, ta šarmantna Francuskinja koja je čavrljala s Ridley i pila kavu. Rekla je kako je bila u susjedstvu, kako je svratila u želji da se uvjeri je li sve u redu, budući da je kuća u vlasništvu njezinih klijenata, kanadskog para koji upravo proživljava gadan razvod. I, općenito, kako im je?

"Ne može biti bolje", reče Clay i sjedne. "Divna kuća."

"Nije li upravo predivna?" oduševljeno će agentica. "Jedan od naših najboljih objekata. Upravo sam pričala Ridley kako je sagrađena

prije samo četiri godine. Podigli su je ti Kanađani koji su, čini mi se, u njoj boravili samo dvaput. On je naišao na neočekivane poteškoće u poslu. Ona se počela viđati sa svojim liječnikom, pravi kaos, gore u Ottawi, tako da su kuću dali na prodaju po vrlo razumnoj cijeni."

272

John Grisham

Ridley ju je samo zavjerenički pogledala. Clay postavi pitanje koje je dotada ostalo neizgovoreno. "Koliko?"

"Samo tri milijuna. Početna cijena bila je pet, no, iskreno govoreći, tržište je trenutačno malčice nepovoljno za takve stvari."

Pošto je otišla, Ridley je navalila na njega čim su se našli u spavaćoj sobi. Jutarnji je seks bio upravo nečuvena pojava, no stvar su ipak odradili na više nego dojmljiv način. Isto je vrijedilo i za poslijepodnevnu rundu. Večera u otmjenom restoranu; nije ga ispuštala iz ruku. Ponoćna je seansa počela kod bazena, nastavila se u ja-cuzziju, pa u spavaćoj sobi, a nakon cjelonoćne aktivnosti, agentica se vratila prije objeda.

Clay je bio iscrpljen i uistinu nije bio raspoložen za nekretnine. Ali Ridley je željela kuću neusporedivo više nego išta tijekom njihova poznanstva, tako da ju je kupio. Cijena je zapravo bila među nižima; prava prilika, tržište će se srediti, tako da je uvijek može prodati uz zaradu.

Dok su rješavali papirologiju, Ridley je, nasamo, upitala Claya bi li možda bilo mudro kuću upisati na njezino ime, zbog poreza. Ona je o francuskim i američkim poreznim zakonima znala koliko i on o gruzijskom nasljednom pravu, ako je takvo što uopće postojalo.

Dovraga ne, rekao je u sebi, no njoj je, odlučnim tonom, priopćio:

"Ne, to ne bi upalilo, zbog poreznih zakona..."

Činilo se da ju je odgovor povrijedio, no bol je minula ubrzo nakon što je stekao vlasništvo nad imanjem. Clay je otišao u jednu banku u Gustaviji, sam, i prebacio novac s jednog računa u inozemstvu. I s odvjetnikom za nekretnine našao se bez Ridley.

"Voljela bih još neko vrijeme ostati ovdje", rekla je ona dok su na trijemu provodili još jedno beskrajno poslijepodne. On je planirao na put krenuti sutradan ujutro, pretpostavljajući da idu zajedno.

"Voljela bih srediti kuću", reče. "Naći se sa stručnjakom za interijere.

I još se koji dan opušitati."

A zašto ne, pomisli Clay. Sada kada je ta prokleta kuća moja, neka se barem koristi.

U Washington se vratio sam. Prvi put u nekoliko tjedana uživao je u osami kuće u Georgetownu.

Kralj milijunskih odšteta

273

Već nekoliko dana Joel Hanna razmišljao je o solo-točki – samo on, posve sam na jednoj strani stola, dok ga sa suprotne očekuje prava mala vojska odvjetnika i njihovih pomoćnika. Predočit će tvrtkin plan preživljavanja; u tome uistinu ne treba nikakvu pomoć jer je plan plod njegova uma.

Ali Babcock, odvjetnik njihova osiguravatelja, inzistirao je na tome da i on bude na sastanku. Njegov se klijent na fronti bori za pet milijuna dolara, pa ako on želi doći, Joel ga ne može spriječiti.

Zajedno su ušli u zgradu u Aveniji Connecticut. Dizalo se zaustavilo na trećem katu i tako su se našli u raskošnom i više nego dojmljivom sjedištu Odvjetničke tvrtke J. Claya Čartera II. Logotip s visokim brončanim slovima "JCC" svijetu se prikazivao sa zida pokrivenog, kako se činilo, trešnjinim drvom ili čak mahagonijem. Namještaj u prijemnome uredu bio je profinjen, talijanske proizvodnje. Neka pristala mlada plavuša za stolom od kroma i stakla dočekala ih je uz poslovan osmijeh i rukom pokazala prema jednoj sobi malo dalje u hodniku. Odvjetnik po imenu Wyatt dočekao ih je na vratima, uveo ih, obavio upoznavanje s hordom na suprotnoj strani. Dok su Joel i Babcock vadili spise iz aktovki, jedna druga skladno građena mlada dama stvorila se kao iz vedra neba i nakon više potpitanja od njih dobila točnu narudžbu za kavu.

Napitke je poslužila iz srebrnog servisa za kavu s logotipom JCC na velikoj posudi, znakom koji se ponavljao i na šalicama od profinjenog porculana. Kad su se svi smjestili i ništa više nije moglo biti spremnije, Wyatt strogim glasom prenese jednom pomoćniku: "Reci Clayu da smo svi spremni."

Usljedila je minuta nelagode: gospodin JCC dopuštao je da ga svi čekaju. Na kraju je ušao užurbanim korakom, bez sakoa, preko ramena se obraćajući tajnici: oličenje prezaposlenog čovjeka.

Odmah je prišao Joelu Hanni i Babcocku, predstavio se kao da su svi došli dobrovoljno i kao da se spremaju raditi za opću dobrobit. Potom je prešao na suprotnu stranu i zauzeo kraljevsko prijestolje, s obiju strana okružen članovima svoje ekipe, na udaljenosti od dva i pol metra.

Joel Hanna i protiv volje pomisli: Ovaj je tip prošle godine zaradio stotinu milijuna zelembaća.

Babcocku se u glavi pojavila identična pomisao, no on joj je pridodao i glasinu po kojoj mali još nikada nije pred sudom vodio gra-

T

274

John Grisham

dansku parnicu. Pet godina radio je s narkićima na kaznenome sudu, ali još nikada od porote nije zatražio ni novčića. Unatoč svom trudu i držanju, Babcock je uočio znakove nerveze.

"Rekli ste da imate određeni plan", počne gospodin JCC. "Da čujemo..."

Plan preživljavanja bio je krajnje jednostavan. Tvrtka je voljna priznati, samo za potrebe ovog sastanka, da je izradila nekvalitetnu pošiljku portlandskog cementa i da će zbog toga na određenome broju novih kuća na području Baltimorea trebati iznova postaviti zidove od opeka. Potreban je fond za isplatu naknade vlasnicima kuća, ali u iznosu koji neće nepovratno ugušiti tvrtku. Koliko god plan bio jednostavan, Joelu je za prezentaciju trebalo punih pola sata.

Babcock je govorio u ime osiguravajućeg društva. Priznao je da će pokriti pet milijuna, što bi rijetko kada otkrivao u ovako ranoj fazi spora. Njegov klijent i tvrtka Hanna udružiti će sredstva.

Joel Hanna objasnio je da se njegova tvrtka suočava s nedostatkom novca, ali je voljna ući u velike dugove kako bi žrtvama isplatila odštetu. "Mi smo pogriješili i mi to kanimo ispraviti", rekao je više puta.

"Imate točan broj kuća?" upita JCC, a to pitanje zapisali su svi njegovi podanici.

"Devet stotina dvadeset dvije", reče Joel. "Obratili smo se velet-

rgovcima, potom građevinskim tvrtkama i na kraju zidarskim obrtima. Mislim daje to točna brojka, ali moguća je razlika od pet posto u plusu ili minusu."

JCC je nešto žvrljao. Kada je prestao, reče: "Znači, ako pretpostavimo trošak od dvadeset pet tisuća dolara kojim bi se primjereno nadoknadila šteta svakome od klijenata, riječ je o malo više od dvadeset tri milijuna dolara."

"Posve smo uvjereni da popravak kuća neće stajati dvadeset tisuća dolara", reče Joel.

Jedan od pomoćnika JCC-ju doda neki dokument. "Imamo službene izjave četvorice zidarskih obrtnika s područja okruga Howard. Svatko od njih na terenu je pregledao oštećenja. Svi su priložili procjene. Najniži je iznos osamnaest tisuća dvjesto, najviši dvade-

Kralj milijunskih odšteta
275

set jednu i petsto. Četiri različita iznosa daju prosjek od dvadeset tisuća dolara."

"Rado bih vidio njihove procjene", reče Joel.

"Možda poslije. Usto postoje i drugi oblici štete. Vlasnici kuća imaju pravo na naknadu za proživljene frustracije, neugodu, gubitak užitka i emocionalnu uzrujanost. Jedan od naših klijenata zbog toga proživljava težak oblik glavobolja. Jedan drugi ostao je bez unosnog posla: nije uspio prodati kuću jer su s nje počele otpadati opeke."

"Mi imamo procjene od oko dvanaest tisuća dolara", reče Joel.

"Oko ovih slučajeva nećemo se nagoditi za dvanaest tisuća dolara", reče JCC. U istom trenutku počele su odmahivati sve glave na suprotnoj strani.

Petnaest tisuća dolara bio je pravedan kompromis zahvaljujući kojem će se na svim kućama naći nove opeke. No uz takvu nagodbu klijentu, nakon što JCC pokupi svoju trećinu, ostaje samo devet tisuća dolara. Za deset tisuća mogu se skinuti stare opeke, dovesti nove, ali ne i platiti zidari koji će dovršiti posao. Deset tisuća samo će pogoršati situaciju — kuća će ostati ogoljena, vidjet će se samo drvena konstrukcija s izolacijom, travnjak pred njom bit će upropašten i blatan, nove opeke posložene na prilazu kući, ali ih nitko neće moći postaviti.

Devet stotina dvadeset dva slučaja, od svakog po 5000 dolara – 4,6 milijuna dolara honorara. JCC je brzo računao, ni sam ne uspijevajući shvatiti koliko je postao vješt s dodavanjem nula. Devedeset posto pripast će njemu; dio mora podijeliti s onih nekoliko odvjetnika koji su se kasno uključili u igru. Nije loša naknada. Pokrit će izdatak za novu vilu na St. Barthu, u kojoj se Ridlev još uvijek skriva, uopće ne razmišljajući o povratku kući, a nakon oporezivanja ostat će vrlo malo.

Uz 15.000 po odštetnom zahtjevu, Hanna će opstati. Uzimajući pet milijuna od Babcockova klijenta, tvrtka će dodati oko dva milijuna kojima trenutačno raspolaže. Riječ je o sredstvima koja su već bila određena za ulaganje u tvornicu i opremu. Za pokrivanje svih potencijalnih zahtjeva bit će potrebna masa od petnaest milijuna. Preostalih osam milijuna moći će posuditi od pittsburških banaka. Međutim, taj je podatak ostao u povjerenju između Hanne i Bab-

276
John Grisham

cocka. Bio je to tek prvi sastanak, tako da još nije trebalo odigrati sve karte.

Stvar će se svesti na pitanje koliko točno gospodin JCC želi dobiti za svoj trud. Mogao bi dogovoriti pravednu nagodbu, možda smanjiti svoj udio, i uz to zaraditi nekoliko milijuna, zaštititi svoje klijente, omogućiti da jedna časna stara tvrtka opstane i na koncu još cijelu priču upisati u rubriku pobjeda.

Ili može zauzeti nepopustljiv stav, zbog čega će svi trpjeti štetu.

32

Gospođica Glick na interfonu je zvučala malčice uznemireno.

"Dvojica su, Clay", reče, gotovo šaptom. "FBI."

Novaci u igri masovnih tužbi često se osvrću, kao da bi to što rade nekako trebalo biti protuzakonito. S vremenom, međutim, koža postane toliko debela da već počinju smatrati da su načinjeni od teflona. Clay je poskočio već i na prvi spomen FBI-a, a zatim se nasmiješio vlastitome strahu. Posve je sigurno da ni u čemu nije postupio protuzakonito.

Bili su kao iz filma; dvojica mladih, savršeno dotjeranih agenata koji su vadili službene iskaznice i nastojali impresionirati sve koji bi ih

eventualno promatrali. Crnac je bio agent Spooner, a bijelac agent Lohse, što se izgovarao kao "Luš". Otkopčali su sakoe u istom trenutku, spuštajući se u naslonjače u jednom kutu Clavova ureda.

"Poznajete li muškarca po imenu Martin Grace?" počne Spooner.

"Ne."

"Mike Packer?" upita Lohse. "Ne."

"Nelson Martin?" "Ne."

"Max Pače?" "Da."

"Sve je to jedan te isti čovjek", reče Spooner. "Znate li slučajno gdje bi mogao biti?"

278

John Grisham

"Ne."

"Kada ste se posljednji put vidjeli?"

Clay priđe svojem stolu, uzme kalendar i vrati se u naslonjač.

Odugovlačio je, pokušavajući se srediti. Ni pod kojim uvjetima nije dužan odgovarati na njihova pitanja. U svakom trenutku može ih zamoliti da odu i vrate se kada on uza sebe bude imao odvjetnika.

Ako spomenu Tarvan, prekinut će razgovor. "Nisam siguran", reče, okrećući stranice. "Prije više mjeseci. Negdje sredinom veljače."

Lohse je vodio bilješke; Spooner je ispitivao. "Gdje ste se vidjeli?"

"Na večeri, u njegovom hotelu."

"Kojem hotelu?"

"Ne sjećam se. Zašto vas zanima Max Pače?"

Njih dvojica načas se pogledaju. Spooner nastavi: "Ovo je dio istrage koju vodi Odbor za vrijednosnice i burzovno poslovanje.

Pače se i ranije bavio prijevarama s vrijednosnicama,

protuzakornim transakcijama. Poznajete njegovu prošlost?"

"Zapravo ne. U vezi sa svime bio je poprilično neodređen." "Kako i zašto ste se upoznali?"

Clay odbaci kalendar na niski stolić. "Recimo da je razlog bio jedan poslovni projekt."

"Većina njegovih poslovnih partnera završava u zatvoru. Bit će bolje da smislite nešto drugo."

"To će biti dovoljno za sada. Zašto ste došli?"

"Provjeravamo svjedoke. Znamo da je dio vremena proveo u

Washingtonu. Znamo da vas je za Božić posjetio na Mustiqueu. Znamo da je u siječnju bez pokrića prodao velik dio Goffmanovih dionica po šezdeset dva dolara dvadeset pet centa po dionici i to dan prije nego što ste vi podnijeli veliku tužbu. Otkupio ih je po četrdeset pet, na tome zaradio nekoliko milijuna. Držimo da je imao pristup jednom povjerljivom vladinu izvještaju o Goffmanovom lijeku pod nazivom Maxatil, te da se tim informacijama poslužio kako bi izveo prijevaru s vrijednosnicama."

"Još nešto?"

Lohse prestane pisati i reče: "Jeste li prije podnošenja tužbe prodali Goffmanove dionice bez pokrića?"

Kralj milijunskih odšteta

279

"Nisam."

"Jeste li kada u vlasništvu imali Goffmanove dionice?" "Nisam."

"Netko od vaše obitelji, partnera u tvrtki, fiktivnih korporacija, stranih fondova u vašem vlasništvu?"

"Ne, ne, ne."

Lohse spremi olovku u džep. Svaki dobar policajac pazit će da prvi sastanak bude kratak. Neka se svjedok/meta/ispitanik preznojava i po mogućnosti učini neku glupost. Drugi će biti puno dulji.

Ustali su i zaputili se prema vratima. "Ako vam se Pače javi, voljeli bismo da nas o tome obavijestite", reče Spooner.

"Nemojte računati na to", reče Clay. Nikako ga ne bi mogao izdati, budući da su imali brojne zajedničke tajne.

"Oh, računamo na to, gospodine Čarteru. Sljedeći put razgovarat ćemo o Ackerman Labsu."

Nakon dvije godine i osam milijuna isplaćenih na ime nagodba, tvrtka Healthy Living odlučila je odustati. Prema vlastitoj procjeni, u najboljoj je namjeri pokušala ispraviti noćnu moru koju joj je donijela dijetna tableta Mršavi Ben. Junački je pokušala isplatiti naknadu za približno pola milijuna oštećenika koji su se bili oslonili na agresivne reklame i nedostatak pravih činjenica, te pili lijek. Strpljivo su trpjeli mahnite napade lešinara specijaliziranih za masovne tužbe. Zahvaljujući tvrtki, oni su se obogatili.

Razorena i smanjena, viseći s ruba litice, tvrtka se našla pod novim

udarom koji više jednostavno nije mogla izdržati. Posljednja kap bile su dvije divljačke skupne tužbe koje su podnijeli još mutniji odvjetnici, predstavnici nekoliko tisuća "pacijenata" koji su koristili tablete, ali nisu osjećali nikakve štetne posljedice. Tražili su milijune dolara naknade zbog same činjenice da su pili tablete, da su sada zbog toga zabrinuti, da bi se u vezi s tim mogli brinuti i u budućnosti, što će im upropastiti već ionako krhko emocionalno zdravlje.

Healthy Living prijavio se za zaštitu temeljem stečaja i lijepo napustio kaotični ring. Tri dijela korporacije otišla su na prodaju, a ubrzo će prestati postojati i sama tvrtka. Pokazala je srednjak svim odvjetnicima i njihovim klijentima, te lijepo odlepršala iz zgrade.

280

John Grisham

Novost je iznenadila financijsku zajednicu, no najveći šok doživjeli su masovni parničari. Napokon su uspjeli ubiti gusku koja je nosila zlatna jaja. Oscar Mulroonev vijest je vidio na Internetu, za svojim radnim stolom, i odmah je zaključao vrata. Prema njegovu vizionarskom planu tvrtka je na oglašavanje i preglede utrošila 2,2 milijuna dolara, što im je dosada donijelo 215 legitimnih klijenata, korisnika Mršavog Bena. Uz prosječnu nagodbu od 180.000 dolara, ti su slučajevi vrijedili 15 milijuna na ime odvjetničkih honorara, što je trebao biti temelj željno iščekivanog završnog godišnjeg bonusa. U posljednja tri mjeseca nije uspio ishoditi da voditelj skupne tužbe odobri njegove zahtjeve. Govorkalo se o razmimoilaženjima među nebrojenim odvjetnicima i potrošačkim skupinama. Ostali su imali problema s izvlačenjem novca koji je navodno bio na raspolaganju. Preznojavajući se, cijeli je sat telefonirao, nazivao ostale odvjetnike koji su sudjelovali u skupnoj tužbi, nastojao doći do voditelja, potom i do suca. Njegove najgore strahove potvrdio je jedan odvjetnik iz Nashvilea, koji je imao nekoliko stotina slučajeva, odreda prijavljenih prije Oscarovih klijenata. "Gotovi smo", rekao mu je taj kolega. "HL-ovi dugovi četiri puta premašuju vrijednost imovine, a love nema. Potpuni zajeb."

Oscar se pribere, popravi kravatu, zakopča rukave, odjene sako i uputi se Clayu, kako bi mu priopćio novosti.

Sat vremena poslije pripremio je pismo za svih dvije stotine petnaest klijenata. U njemu im nije davao lažne nade. Situacija je praktički beznadna. Odvjetnička tvrtka pomno će pratiti razvoj situacije sa stečajem. Agresivno će tražiti sva moguća sredstva za nadoknadu štete.

Ali razloga za optimizam zapravo nema.

Dva dana poslije to je pismo primila i Nora Tackett. Budući da ju je poštar poznavao, znao je i da je promijenila adresu. Nora je sada živjela u dvostruko većoj prikolici bliže gradu. Bila je kod kuće, kao i uvijek, vjerojatno gledala sapunice na novom televizoru s divovskim ekranom, jela kekse sa smanjenim udjelom masnoće, kada joj je on u sandučić stavio pismo iz odvjetničke tvrtke, tri računa i nekoliko reklamnih letaka. Od odvjetnika iz Washingtona primala je puno pošte, a svi stanovnici Larkina znali su razlog. U početku se govorkalo da će od proizvođača tableta na ime nakna-Kralj milijunskih odšteta

281

de dobiti 100.000 dolara, a zatim je ona nekome u banci rekla da bi iznos mogao biti bliži 200.000. U prepričavanjima diljem Larkina brojka se još povećala.

Earl Jeter, južno od grada, prodao joj je novu prikolicu na temelju priče da se već približila iznosu od pola milijuna i da će novac dobiti vrlo brzo. Usto se njezina sestra, MarvBeth, potpisom obvezala na prvu otplatu za devedeset dana.

Poštar je pouzdano znao da novac Nori izaziva razne probleme. U okrugu nije bilo Tacketta koji od nje nije zatražio novac za jamčevinu kada bi se našao u zatvoru. Njezinu djecu, odnosno djecu koju je podizala, u školi su zadirkivali jer im je majka tako debela i tako bogata. Njihov otac, čovjek kojeg u tim krajevima nitko nije vidio već dvije godine, vratio se u grad. Društvu u brijančnici rekao je da je Nora najbolja i najdraža žena s kojom je ikada bio u braku. Njezin je otac zaprijetio da će ga ubiti, a to je bio još jedan od razloga zbog kojih je boravila u prikolici iza zaključanih vrata.

No većinu računa trebala je platiti još davno. Još prošli petak netko je u banci navodno rekao da dosada nije bilo ni traga nekakvome

novcu od nagodbe. Gdje je Norin novac? To je bilo najvažnije pitanje u Larkinu, u saveznoj državi Virginiji. Možda u onoj omotnici.

Polagano se gegajući, izašla je nakon jednog sata, pošto se uvjerila da u blizini nema nikoga. Izvadila je poštu iz sandučića, vratila se unutra. Gospodin Mulroonev nije joj se javio ni nakon više poziva. Njegova tajnica rekla je da je na putu.

Sastanak je održan kasno navečer, kada se Clay već spremao za odlazak s posla. Počeo je s neugodnim stvarima, a kako je odmicao, situacija se nije nimalo poboljšavala.

Crittle je u prostoriju ušao razdražena izraza na licu i objavio: "Osiguravatelj nas je obavijestio da otkazuje pokriće naše odgovornosti."

"Molim?!?" poviče Clay.

"Čuo si me."

"Zašto mi to govoriš sada? Kasnim na večeru."

"Cijeli dan razgovaram s njima."

282

John Grisham

Kratki predah. Clay odbaci sako na sofu i priđe prozoru. "Zašto?" upita.

"Analizirali su tvoje poslovne aktivnosti i rezultati im se nisu svidjeli. Prestrašile su ih dvadeset četiri tisuće korisnika Maxatila. Opasnost je prevelika ako nešto pođe pogrešnim smjerom. Njihovih deset milijuna moglo bi biti kap u moru, tako da odustaju."

"To mogu?"

"Naravno. Osiguravatelj može prekinuti osiguranje kad god poželi. Morat će nam refundirati novac, no to je sića. Sada smo goli, Clay. Bez osiguranja."

"Neće nam trebati."

"Jasno mi je što govoriš, ali i dalje sam zabrinut."

"Brinuo te i Dvloft, ako se ne varam."

"I pogriješio sam."

"No, da, Rex, stari moj, griješiš i u vezi s Maxatilom. Kad gospodin Moonevham završi s Goffmanom u Flagstaffu, tvrtka će sve napore uložiti u što skoriju nagodbu. Već pripremaju milijarde za skupnu

tužbu. Znaš otprilike koliko će vrijediti te dvadeset četiri tisuće slučajeva? Pokušaj pogoditi."

"Šokiraj me."

"Oko milijarde dolara, Rex. A Goffman to može isplatiti."

"I dalje sam zabrinut. Što ako nešto pođe pogrešnim putem?"

"Malo povjerenja, stari moj. Takve stvari iziskuju vrijeme. Suđenje je ondje dogovoreno za rujan. Kada to završi, novac će ponovno početi priticati u velikim količinama."

"Na oglašavanje i preglede utrošili smo osam milijuna. Možemo barem malo usporiti? Zašto ne možeš napokon zaključiti da je dvadeset četiri tisuće dolara dovoljno?"

"Jer nije." I na te riječi Clay se nasmiješi, uzme sako, potapša Crittlea po ramenu i iziđe na večeru.

S nekadašnjim cimerom trebao se naći u pola devet, u Old Eb-bitt Grilleu u Petnaestoj. Mobilni telefon zazvonio je tek nakon gotovo jednosatnog čekanja za šankom. Cimer je bio zaglavio na sastanku koji je izgledao kao da nikada neće završiti. Isprike su pripadale kategoriji uobičajenih.

Kralj milijunskih odšteta

283

Spremajući se za odlazak, Clay je načas pogledao prema restoranu i ondje ugledao Rebeccu koja je večerala s dvjema damama. Vrativši se za nekoliko koraka, pronašao je svoju barsku stolicu i naručio još jedno pivo. Silno svjestan činjenice da je zbog nje još jednom stao kao ukopan. Očajnički je želio s njom razgovarati, no bio je čvrsto odlučio ne smetati. Bit će dovoljno otići u nužnik.

U trenutku kada je prolazio pokraj njezina stola, ona je podigla pogled i istog se trenutka nasmiješila. Rebecca gaje upoznala s prijateljicama, a on je objasnio kako je u baru i kako čeka da njegov stari kolega s faksa dođe na večeru. Tip kasni, možda će se još načekati, oprostite na smetnji. No, da, moram ići. Bilo mi je drago. Petnaest minuta poslije Rebecca se pojavila u prepunome baru, stala tek na nekoliko centimetara od njega. Vrlo blizu.

"Imam samo nekoliko trenutaka", reče ona. "Čekaju me." Glavom je pokazala prema restoranu.

"Izgledaš fantastično", reče Clay, želeći je samo pipati.

"I ti."

"Gdje je Myers?"

Ona slegne ramenima kao da joj nije ni najmanje stalo. "Radi. Bez prestanka radi."

"Kako je u braku?"

"Vrlo samotno", reče ona i odvrati pogled.

Clay otpije gutljaj piva. Da se nisu nalazili u prepunome baru i da je u blizini nisu čekale prijateljice, bila bi mu se povjerila. Želi reći toliko toga.

Brak ne funkcionira kako treba! Clay je morao uložiti velik napor kako bi potisnuo osmijeh. "Još uvijek čekam", reče.

Kada se nagnula i poljubila ga u obraz, oči su joj bile vlažne. Potom se okrenula i otišla bez riječi.

33

Dok su Oriolesi gubili od Devil Raysa – i to baš od tako jadne momčadi – gospodin Ted Worley probudio se nakon jednog od rijetkih drijemeža, razmišljajući o tome bi li u nužnik trebao otići odmah ili pričekati sedmu seriju bacanja. Odspavao je cijeli sat, što je za njega bilo vrlo neuobičajeno, jer bi spavao svako popodne, točno u dva. Oriolesi su bili dosadni, no još ga nikada nisu uspavali. Ipak, nakon one noćne more s Dvloftom, jednostavno nije preopterećivao mjehur. Smanjio je unos tekućine i posve izbacio pivo. I izbjegavao pritisak u donjem dijelu trbuha; ako bi trebao ići na zahod, ne bi ni čekao ni oklijevao. Pa što ako propusti koje bacanje? Otišao je do malene gostinske kupaonice malo dalje u hodniku, pokraj sobe u kojoj je gospođa Worley sjedila u naslonjaču za ljuljanje i vezla goblen, čemu je posvetila najveći dio života. Za sobom zatvorivši vrata, otvorio je patentni zatvarač i počeo mokriti. Zbog jedva primjetnog peckanja spustio je pogled i u tom se trenutku zamalo onesvijestio.

Mokraća je imala boju hrđe – bila je to tamnocrvenkasta tekućina. Gotovo ostavši bez daha, jednom se rukom uhvatio za zid.

Završivši s mokrenjem, nije pustio vodu; još je nekoliko minuta samo sjedio na školjci i nastojao se pribrati.

"Sto radiš unutra?" poviče njegova supruga. "To te se ne tiče", obrecne se on. "Je li ti dobro, Ted?"

"Sve je u redu."

Ali nije mu bilo dobro. Podigao je poklopac, još jednom pogledao smrtonosni trag koji je upravo izišao iz njegova tijela, konačno pustio vodu i vratio se u dnevnu sobu. Devil Rays sada su imali prednost od osam bodova, no utakmica više nije imala ni ono malo važnosti s početka. Dvadeset minuta poslije, nakon tri čaše vode, iskrao se u podrum i pomokrio se u malenome nužniku, koliko je mogao dalje od supruge.

Krv, zaključio je. Tumori su se ponovno pojavili i sada su, bez obzira na oblik, neusporedivo opasniji nego prije.

Supruzi je istinu priopćio sutradan ujutro, uz prepečenac i pekmez. Bio bi volio pred njom je skrivati koliko je god bilo moguće, no toliko su bili nalik na sijamske blizance da je tajne, osobito tajne vezane uz zdravlje, bilo teško čuvati. Ona je odmah preuzela stvar u svoje ruke, nazvala njegova urologa, derala se na tajnicu koja je bilježila termine, dogovorila pregled odmah nakon podnevne stanke. Stvar je hitna i sutrašnji je termin jednostavno neprihvatljiv. Četiri dana poslije u bubrezima gospodina Worleyja pronađeni su zloćudni tumori. Petosatnom operacijom liječnici su uklonili sve izrasline koje su uspjeli pronaći.

Šef urologije pomno je pratio pacijentovo stanje. Jedan kolega iz neke bolnice u Kansas Cityju mjesec dana ranije izvijestio je o identičnome slučaju; pojava tumora u bubregu nakon uzimanja Dylofta. Pacijent u Kansas Cityju sada se podvrgavao kemoterapiji i ubrzano sahnuo.

Isto se moglo očekivati i kod gospodina Worleyja, premda je onkolog pri prvom postoperativnom posjetu bio neusporedivo oprezniji. Gospođa Worley vezla je goblen, istodobno se tužeći na kvalitetu bolničke hrane. Nije očekivala da bi trebala biti slasna i gurmanski spravljena, ali zašto barem ne može biti topla? Uz takve cijene? Gospodin Worley skrio se pod pokrivač i gledao televiziju. Ljubazno je isključio ton kada je do njega došao onkolog, iako je bio odviše tužan i potišten da bi se upustio u razgovor.

Kući će ga pustiti za sedam-osam dana, a čim se dovoljno oporavi

od operacije, počet će agresivno liječiti rak. Gospodin Worley je na završetku susreta plakao.

286

John Grisham

U kasnijem razgovoru s kolegom u Kansas Citvju, šef urologije doznao je za još jedan slučaj. Sva trojica pacijenata bila su u Prvoj skupini tužitelja u slučaju Dvloft. Sada umiru. Spominjalo se ime nekog odvjetnika. Pacijenta iz Kansas Citvja zastupala je neka malena tvrtka iz New Yorka.

Liječniku se ukazala rijetka i vrlo ugodna prilika da prenese ime odvjetnika koji će tužiti jednog drugog odvjetnika, tako da je šef urologije čvrsto naumio uživati u tom trenutku. Ušao je u sobu gospodina Worleyja, predstavio se jer se njih dvojica još nisu vidjeli, te objasnio svoju ulogu u liječenju. Gospodin Worley bio je već sit liječnika i, da nije bilo cjevčica koje su mu poput paukove mreže pokrivale izmučeno tijelo, bio bi pokupio stvari i napustio bolnicu. Razgovor je ubrzo došao do Dylofta, pa zatim i nagodbe i na kraju do plodnog tla pravne struke. Starac se na to zapalio; na licu mu se pojavio tračak rumenila, oči su gnjevno blistale.

Nagodba, onako tanahna kakva je već bila, provedena je unatoč njegovim željama. Bijednih 43.000, pri čemu je odvjetnik pokupio ostatak! On je zvao i zvao te na koncu došao do nekog mladog pametnjakovića koji mu je rekao da pročita i najsitnija slova u hrpi dokumenata koje je potpisao. Jedna predautorizacijska odredba omogućavala je odvjetniku da pristane na nagodbu ako ponuđeni iznos premašuje jedan vrlo niski prag. Gospodin Worley napisao je dva žestoka pisma gospodinu Clayu Čarteru, no ni na jedno od njih nije bilo odgovora.

"Protivio sam se nagodbi", ponavljao je u beskraj gospodin Worley.

"Sada je vjerojatno prekasno", dodavala je bez prestanka gospođa Worley.

"Možda i nije", reče liječnik. Zatim im je prepričao slučaj pacijenta u Kansas Cityju, čovjeka vrlo sličnog Tedu Worleyju. "Angažirao je odvjetnika koji će tužiti njegova odvjetnika", reče liječnik s velikim zadovoljstvom u glasu.

"Pun mi je nos odvjetnika", reče gospodin Worley. Zapravo, i

liječnika, no ipak se suzdržao.

Kralj milijunskih odšteta

287

"Imate njegov broj?" upita gospođa Worley. Ona je razmišljala puno racionalnije od muža. Što je bilo najtužnije, gledala je u budućnost, za godinu-dvije kada Teda više neće biti.

Urolog je baš slučajno imao broj.

Odvjetnici koji se bave skupnim tužbama boje se jedino kolega.

Grabežljivaca. Nekog izdajice koja će ići za njima i ispravljati

njihove pogreške. Zapravo se pojavila cijela jedna subspecijalnost:

nekolicina vrlo sposobnih i vrlo gadnih parničara tužila bi braću

zbog loše izvedenih nagodbi. Helen Warshaw pisala je priručnik za njihovo osposobljavanje.

S obzirom na to da se kao vrsta toliko zaklinju u ljubav prema

sudnicama, parničari koji se bave ishodaženjem odšteta ostaju bez

zraka i uporišta kada same sebe zamisle za optuženičkim stolom,

dok ponizno gledaju prema porotnicima, a ljudi se pred sudom s

jedne strane na drugu nabacuju podacima o njihovu financijskom

stanju. Posao Helen Warshaw bio je upravo to: dovući ih onamo.

Međutim, do toga bi rijetko dolazilo. Njihovi povici "Tužit ćemo

cijeli svijet!" i "Obožavamo porote!" očito su se odnosili na sve

ostale. Pred dokazom o odgovornosti, nitko ne bi pristao na

nagodbu brže od odvjetnika koji se bavi skupnim tužbama. Nitko,

čak ni liječnik koji je nešto skrivio, ne izbjegava sudnicu s toliko

žara kao odvjetnik s televizije i jumbo-plakata koji je uhvaćen u

varanju na nagodbama.

Odvjetnica Warshaw u svojem je newyorškom uredu imala četiri

slučaja Dyloft i tragove za još tri kada joj se javila gospođa Worley.

Njezina mala tvrtka imala je cijeli dosje o Clayu Čarteru, te jedan

puno deblji dosje o Pattonu Frenchu. Pratila je dvadesetak

najvažnijih tvrtki koje su se bavile masovnim tužbama, te desetak

najvećih slučajeva. Imala je hrpu klijenata i velike honorare, no još

je ništa nije uzбудilo kao fijasko zvan Dvloft.

Nakon nekoliko minuta razgovora s gospođom Worley, Helen je

bilo više nego kristalno jasno što se dogodilo. "Dolazim najkasnije

do pet", rekla je.

"Danas?"

"Da, danas poslije podne."

288

John Grisham

Prvim avionom došla je na Dulles. Nije imala vlastiti zrakoplov, a za to je imala dva dobra razloga. Prvo, novcem je raspolagala razborito i nije vjerovala u takvo rasipanje. Drugo, ako bi joj se ikada dogodilo da je netko optuži, nije željela da porota sluša priče o njezinu mlažnjaku. Godinu ranije, u jedinom slučaju koji je uspjela dovesti pred sud, poroti je pokazala velike kolor-fotografije mlažnjaka, i jednog i drugog, optuženog odvjetnika. I to izvana i iznutra. Zajedno s fotografijama njegove jahte, kuće u Aspenu, itd., itd. Porote se to silno dojmilo. Dvadeset milijuna kaznene odštete. Unajmila je automobil – ne limuzinu – i dovezla se do bolnice u Bethesdi. Gospođa Worley već je bila prikupila njihovu dokumentaciju, kojoj je odvjetnica Warshaw posvetila cijeli sat dok je gospodin Worley spavao. Kada se probudio, nije želio razgovarati. S odvjetnicima je bio na oprezu, osobito kada je bila riječ o agresivnim ženskama iz New Yorka. Međutim, njegova je supruga imala vremena napretek i uvidjela je da se bez problema može povjeriti pripadnici istog spola. Njih dvije otišle su na kavu i dug razgovor.

Glavni krivac bio je i uvijek će biti Ackerman Labs. Stvorili su loš proizvod, požurili postupak odobravanja, bučno ga reklamirali, bez dovoljno ispitivanja, i nisu otkrili sve što su o njemu znali. U javnosti se sada pojavljuje svijest o tome da je Dyloft još podmukliji nego što se isprva mislilo. Odvjetnica Warshaw već se domogla uvjerljivih medicinskih dokaza o tome da se ponovna pojava tumora može izravno povezati s Dyloftom.

Drugi je krivac bio liječnik koji je prepisao lijek, iako je njegova krivnja bila tek neznatna. On se oslanjao na Ackerman Labs. Lijek je čudotvoran. I tako dalje.

Nažalost, prva dva krivca potpuno su razriješena svake odgovornosti kada je gospodin Worley pristao na nagodbu nakon skupne tužbe podnesene u Biloxiju. Iako nitko nije tužio liječnika koji je liječio artritis gospodina Worleyja, i on je bio pokriven općim

oslobađanjem odgovornosti.

"Ali Ted se nije želio nagoditi", rekla je gospođa Worley više puta. Nije važno. Nagodio se. Svojeg je odvjetnika ovlastio da postigne nagodbu. Odvjetnik se nagodio i tako postao trećim krivcem.

Posljednim preostalim.

Kralj milijunskih odšteta

289

Tjedan dana poslije Helen Warshaw tužila je J. Claya Čartera, F. Pattona Frencha, M. Wesleyja Saulsberryja i sve ostale znane i neznane odvjetnike koji su preuranjeno postigli nagodbe u slučaju Dyloft. Glavni je tužitelj ponovno bio gospodin Ted Worley iz Upper Marlboroa, u Marylandu, u ime svih oštećenika, u to vrijeme i poznatih i nepoznatih. Tužba je uložena na sudu Distrikta Columbia, nedaleko od sjedišta UJP-a.

Služeći se tehnikom samih optuženika, petnaest minuta nakon podnošenja odvjetnica Warshaw telefaksom je kopije tužbe poslala na brojeve desetak istaknutih dnevnih listova.

Nimalo ljubazni i krupni sudski dostavljač predstavio se tajnici na ulazu u Clavovu tvrtku i zatražio neodgodiv susret s gospodinom Čarterom. "Stvar je hitne prirode", ponovio je više puta. Žena ga je uputila dalje niz hodnik, gdje se morao suočiti s gospođicom Glick. Ona je pozvala šefa, koji je nevoljko izišao iz ureda i preuzeo papire koji će mu pokvariti dan. Možda i godinu.

Kada je Clay dovršio čitanje skupne tužbe, novinari su već počeli zvati. S njim je bio Oscar Mulrooney; vrata su bila zaključana. "Za ovakve stvari još nisam čuo", promumlja Clay, bolno svjestan činjenice da još ne zna toliko toga u vezi s igrom koja se zove masovne tužbe.

Dobroj zasjedi nema se što prigovoriti, no tvrtke koje je on tužio barem su znale da im se nešto sprema. Ackerman Labs znao je da ima nekvalitetan proizvod prije nego što se Dyloft našao na tržištu. Tvrtka Hanna Portland Cement imala je ljude na terenu, u okrugu Howard, koji su procjenjivali prve odštetne zahtjeve. Gof-fmana je zbog Maxatila već bio tužio Dale Mooneyham, a ostali su parničari već bili kružili oko tvrtke. Ali ovako nešto? Clay nije imao pojma da se Ted Worley ponovno razbolio. Nigdje u zemlji nije bilo ni

naznake nekakvih nevolja. To jednostavno nije pošteno.

Mulrooney je bio odviše omamljen da bi bilo što rekao.

Gospođica Glick preko interfona objavi: "Clay, došao je novinar iz JWashington Posta."

"Ustrijeli tog gada", zareži Clay. "To znači 'ne'?"

290

John Grisham

"To znači 'Dovraga, ne!'"

"Recite mu da Clay nije u uredu", uspije nekako procijediti Oscar.

"I pozovi zaštitare", pridoda Clay.

Ni tragična smrt bliskog prijatelja ne bi bila izazvala mračnije raspoloženje. Razgovarali su o medijskome nastupu – kako reagirati i kada? Bi li trebali hitno sastaviti agresivni demanti navoda optužnice i sudu ga predati već danas? Faksirati ga novinarima? Bi li Clay trebao razgovarati s izvjestiteljima?

Nisu odlučili ništa jer jednostavno nisu mogli donijeti odluku.

Neprestano su se spotali o vlastite argumente; bili su na nepoznatom teritoriju.

Oscar je ponudio da će vijest proširiti u tvrtki, sve prikazati u pozitivnome svjetlu radi očuvanja morala.

"Ako sam pogriješio, isplatit ću odštetu", rekao je Clay. "Nadajmo se samo da je gospodin Worley jedini iz ove tvrtke."

"To je ono najveće pitanje, Oscare. Koliko je još takvih slučajeva?"

Spavati nije bilo moguće. Ridley je bila u St. Barthu, obnavljala vilu, a Clay je zbog toga bio samo zahvalan. Osjećao se poniženo i postićeno; ona barem ne zna novosti.

Nije mogao prestati misliti na Teda Worleyja. Nije bio bijesan, daleko od toga. Poznato je da su navodi u optužnicama najčešće daleko od prave isitne, no u ovom slučaju sve je izgledalo točno. Njegov bivši klijent ne bi tvrdio da ima zloćudne tumore da oni uistinu ne postoje. Rak kod gospodina Worleyja izazvao je nekvalitetan lijek, a ne nekvalitetan odvjetnik. Ali u žurbi postići nagodbu u iznosu od 62.000 dolara, i to u slučaju koji u konačnici vrijedi milijune, praktički znači nesavjesno obavljati posao i pokazivati pohlepu. Tko čovjeku može zamjeriti što je uzvratio udarac?

Tijekom beskrajne noći Clay je tonuo u samosažaljenje – gadno ranjeni ego; krajnje poniženje među kolegama, prijateljima i zaposlenicima; radost njegovih neprijatelja; užasan strah od sutrašnjeg dana i javnog razapinjanja u medijima, napada od kojih ga nitko neće braniti.

Kralj milijunskih odšteta

291

U pojedinim se trenucima bojavao. Može li uistinu ostati bez svega? Hoće li ovo biti početak kraja? Suđenje će među porotnicima biti pravi hit – u korist suprotne strane! A koliko je potencijalnih tužitelja? Svaki slučaj vrijedi milijune.

Gluposti. Uz dvadeset pet tisuća potencijalnih klijenata u slučaju Maxatil, bit će u stanju prebroditi sve nedaće.

No sve misli prije ili kasnije vratile bi se na gospodina Worleyja, klijenta kojeg odvjetnik nije zaštitio. Osjećaj krivnje bio je toliko snažan da bi čovjeka bio najradije nazvao i ispričao mu se. Možda mu napiše pismo. Jasno se sjećao dvaju pisama koje je dobio od nekadašnjeg klijenta. On i Jonah uz njih su se dobro nasmijali.

Nekoliko minuta poslije četiri ujutro, Clay je skuhao prvu kavu. U pet je na Internetu potražio najnovije izdanje Posta. U posljednja dvadeset četiri sata nije bilo terorističkih napada. Kao ni napada serijskih ubojica. Kongres je imao stanku. Predsjednik bio na odmoru. Dan bez osobito zanimljivih vijesti. Zašto se onda na naslovnoj stranici, na donjoj polovici, ne bi našlo nasmiješeno lice "Kralja milijunskih odšteta"? Mase tuže svog parničara, glasio je duhoviti naslov. A uvodni je odlomak izgledao ovako:

Washingtonski odvjetnik J. Clay Čarter, najnoviji "Kralj milijunskih odšteta" jučer je okusio kašu iz vlastite kuhinje, postavši metom tužbi nezadovoljnih klijenata. U tužbi se navodi da je Čarter, koji je prošle godine na ime honorara navodno inkasirao 110 milijuna dolara, preuranjenim i preskromnim nagodbama riješio slučajeve koji su zapravo vrijedili milijune dolara.

Ni preostalih osam odlomaka nije bilo bolje. Noću ga je obuzeo težak oblik proljeva, tako da se Clay sada povukao u kupaonicu. Njegov kompić iz The Wall Street Journala u predstvu se uključio služeći se teškim topništvo. Naslovna stranica, lijeva strana, isti

užasni prikaz Clavova samozadovoljnog lica. Sprema li se svrgavanje Kralja milijunskih odšteta, glasio je naslov. Po tonu kojim je napisao članak moglo se zaključiti kako smatra da bi Claya trebalo osuditi i zatvoriti, a ne samo svrgnuti s prijestolja. Sve poslovne i interesne skupine u Washingtonu već su imale spremne stavove o toj temi. Rijetko je tko uspijevaio koliko-toliko prikriti odu-

292

John Grisham

ševljenje. Kako je samo ironično što se raduju još jednoj tužbi. Predsjednik Nacionalne udruge parničara nije želio dati izjavu. Bez komentara! I to od jedine skupine koja nikada ne bi posustala u pružanju potpore odvjetnicima. U sljedećem odlomku navedeni su i razlozi. Helen Warshaw aktivno je sudjelovala u radu newyorške Parničarske akademije. A njezine kvalifikacije i rezultati bili su više nego dojmljivi. Parničar sa strukovnom dozvolom. Urednica stručnog časopisa na sveučilištu Columbia. Trideset osam joj je godina, iz zabave sudjeluje u maratonima, a jedan bivši protivnik opisao ju je kao "genijalnu i krajnje ustrajnu".

Smrtonosna kombinacija, pomisli Clay dok se trčecim korakom vraćao u kupaonicu.

Sjedeći na zahodskoj školjci uvidio je da se odvjetnici u ovom pitanju neće svrstavati na ovu ili onu stranu. Riječ je o obiteljskome sukobu. Ne može očekivati suosjećanje, ne može očekivati da će ga netko zagovarati.

Neki anonimni izvor iznio je da je riječ o dvanaestero tužitelja. Očekivala se potvrda skupne tužbe jer će broj vjerojatno biti puno veći. "Za koliko?" pitao se Clay, kuhajući novu kavu. "Koliko je još takvih Worleyja?"

Gospodin Čarter (39) nije bio dostupan. Patton French tužbu je nazvao "lakomislenom", a taj izraz, prema autoru članka, posudio je od ni manje ni više osam tvrtki koje je tužio u posljednjih osam godina. Usudio se otići i korak dalje i ustvrditi da tužba "...miriše na zavjeru zagovornika promjene sustava traženja odšteta, te njihovih dobročinitelja, osiguravajućih društava". Moguće je da je novinar Pattona uhvatio nakon nekoliko čistih votki.

Došlo je vrijeme za donošenje odluke. Budući da ga muči prava bolest, mogao bi se sakriti kod kuće i ondje pregrmjeti oluju. Ili bi mogao izići u okrutni svijet i suočiti se s posljedicama svojih poteza. Najviše od svega želio je popiti nekoliko tableta, vratiti se u krevet i probuditi za tjedan dana, kada bi cijela noćna mora već bila iza njega. Ili, još bolje, uskočiti u zrakoplov i posjetiti Ridley.

U sedam je bio u uredu, odvažna izraza lica, pun kofeinske energije poskakivao je hodnicima smijući se i šaleći s onima koji su se prvi pojavili na poslu, neuvjerljivo se, ali i prikladno šaleći u vezi s drugim sudskim dostavljačima koji su već na putu i novinarima koji

Kralj milijunskih odšteta

293

čačkaju uokolo, kao i sudskim pozivima koji lete na sve strane. Bila je to hrabra, divna predstava, točka kakvu je njegova tvrtka trebala i koju je svakako cijenila.

Predstava se nastavila do pola deset, kada ju je prekinula gospođica Glick, ušavši kroz otvorena vrata njegova ureda i rekavši: "Clay, ponovno ona dvojica iz FBI-a."

"Divno!" reče on, trljajući dlanove kao da bi i jednog i drugog sada mogao lijepo namlatiti.

Spooner i Lohse pojavili su se s usiljenim smiješkom na licu, ne pokazujući želju za rukovanjem. Clay zatvori vrata i zaškrguće zubima, samome sebi govoreći kako treba nastaviti glumiti. No sada ga je svom silinom zahvatila premorenost. I strah.

Ovaj put govorio je Lohse, a Spooner je bilježio. Bilo je očito da ih je Clavova slika na naslovnici podsjetila da mu duguju još jedan posjet. Cijena slave.

"Ima li kakvih novosti od prijatelja Pacea?" počne Lohse.

"Ne, ni traga ni glasa." Stojte bila istina. Kako bi mu samo u ovim kriznim trenucima dobro došao Paceyov savjet.

"Sigurni ste?"

"A vi ste gluhi?" odvrati Clay. Već je bio savršeno pripravan zamoliti ih da iziđu, kada su pitanja postala neugodna. Njih su dvojica tek istražitelji, ne i tužitelji. "Rekao sam ne."

"Mi držimo daje prošli tjedan bio u gradu." "Baš mi je drago. Ali ja

ga nisam vidio." "Tužbu protiv Ackerman Labsa uložili ste prošle godine, drugog srpnja. Točno?"

"Da."

"Jeste li prije podnošenja tužbe imali koju dionicu te tvrtke?"

"Nisam."

"Jeste li prodali nepokrivene dionice, a kasnije ih otkupili po nižoj cijeni?"

Dakako da jest, na prijedlog svojeg dobrog prijatelja Pacea. Njih dvojica znaju odgovor na to pitanje. Raspolažu podacima o transakcijama, u to je bio uvjeren. Nakon njihova prvog dolaska, temeljito je proučio prijevare vezane uz vrijednosnice i trgovanje na temelju

294

John Grisham

nezakonito stečenih informacija. Njegovi su postupci bili u graničnome području, vrlo sivome, vrlo blijedome, barem po njegovu mišljenju. To nikako nije bilo dobro, ali jednako tako bilo je i daleko od prave krivnje. Gledano iz sadašnje perspektive, nije trebao trgovati dionicama. Sada je već tisućiti put žalio zbog tog koraka.

"Protiv mene se zbog nečega vodi istraga?" upita. Spooner je već kimao kada je Lohse rekao: "Da."

"Ovaj je sastanak upravo završio. Javit će vam se moj odvjetnik." Clay je već bio na nogama, prilazeći vratima.

34

Za sljedeći sastanak Odbora za pomoć tužiteljima u slučaju Dvloft, optuženik Patton French odabrao je jedan hotel u središtu Atlante, u kojem je sudjelovao u jednom od svojih brojnih seminara na temu bogaćenja vrebanjem farmaceutskih tvrtki. Sastanak je bio hitne prirode.

French je, dakako, odsjeo u Predsjedničkom apartmanu, kičas-toj hrpi beskorisnih prostorija na najvišem katu hotela. Našli su se upravo ondje. Bio je to neobičan sastanak, budući da nije bilo uspoređivanja najnovijih luksuznih automobila ili rančeva, ničeg sličnog tome. Jednako tako, nitko od njih petorice nije imao volje hvaliti se skorašnjim pobjedama. Atmosfera je postala napeta čim je

u apartman ušao Clay, i nakon toga nije se više popravila. Bogate dečke obuzeo je strah.

I to ne bez razloga. Carlos Hernandez iz Miamija znao je za sedmoricu svojih klijenata iz Prve skupine korisnika Dvlofta koji su sada imali zloćudne tumore na bubrezima. Pristupili su skupnoj tužbi i sada ih je zastupala Helen Warshaw. "Niču kao gljive poslije kiše", reče on, već izbezumljenim tonom. Izgledao je kao da nije spavao već danima. Zapravo, umorno i dotučeno izgledala su sva petorica.

"Bezobzirna gadura", reče Wes Saulsberry. Ostali su slaganje izrazili kimanjem. Legenda o gospođici Warshaw očito je bila poznata svima. Samo što je netko zaboravio upozoriti Claya. Wes je imao četvero bivših klijenata koji su se pridružili tužbi protiv njega. Damon Didier troje. French petero.

296

John Grisham

Clay je osjećao neizmjereno olakšanje što ima samo jednoga, no to je olakšanje bilo kratkoga vijeka. "Zapravo ih imaš sedmero", reče French i preda mu papir koji je pri vrhu imao otisnuto Clavovo ime, a ispod toga popis bivših klijenata a sadašnjih tužitelja.

"Wicks iz Ackermana kaže mi da možemo očekivati proširenje popisa", reče French.

"Kakvo raspoloženje vlada kod njih?" upita Wes.

"Krajnjišok. Njihov lijek ubija ljude na sve strane. Philo žali što su uopće čuli za Ackerman Labs."

"Ja sam uz njih", reče Didier i opako pogleda Claya, kao da želi reći:

"Za sve si kriv ti."

Clay vrati pogled na onih sedam imena na popisu. Osim Teda Worleyja, nijedno mu nije bilo poznato. Kansas, Južna Dakota, Maine, dvoje iz Oregona, Georgia, Maryland. Kako je došlo do toga da on zastupa sve te ljude? Apsurdan način bavljenja pravom – podizanje tužbe i dogovaranje nagodbe za ljude koje nije ni vidio?! A oni sada tuže njega!

"Možemo li pretpostaviti da su medicinski dokazi ovdje čvrsti?"

upita Wes. "Hoću reći, ima li prostora za suprotstavljanje, pokušaj dokazivanja da ponovna pojava raka nema veze s Dyloftom? Ako

ima prostora, riješit ćemo se krivnje, kao i Ackerman. Ne volim biti u istome krevetu s klaunima, ali takva je situacija."

"Ne! Gotovi smo", reče French. U pojedinim bi trenucima bio toliko otvoren da bi to bilo upravo bolno. Nema smisla uzaludno trošiti vrijeme. "Wicks kaže da je lijek opasniji od metka u glavi. I njihovi ljudi koji su radili na istraživanjima odlaze upravo zbog toga. Uropaštene karijere. Moguće je da tvrtka neće opstati."

"Misliš na Philo?"

"Da, kada je kupio Ackermana, Philo je mislio da je kaos zvan Dyloft pod kontrolom. Sada izgleda da će Druga i Treća skupina biti puno brojnija i puno skuplja. Bore se za život."

"Kao i svi mi, zar ne?" promumlja Carlos, a zatim i on pogleda Claya kao da bi jedina primjerena kazna bila metak u glavu.

"Ako smo odgovorni, nema načina da se branimo", reče Wes, izgovarajući očitu istinu.

Kralj milijunskih odšteta

297

"Moramo pregovarati", reče Didier. "Riječ je o golome preživljavanju."

"Koliko vrijedi pojedinačni slučaj?" upita Clay, kojeg glas još nije bio izdao.

"Pred porotom dva do deset milijuna, ovisno o kaznenoj odšteti", reče French.

"To je premalo", reče Carlos.

"Nema te porote koja će mene vidjeti pred sudom", reče Didier. "Uz ovakvo činjenično stanje..."

"Prosječni je tužitelj šezdesetogodišnji umirovljenik", reče Wes.

"U ekonomskome smislu, šteta u slučaju tužiteljeve smrti nije velika. Bol i patnje podignut će cijenu. Međutim, u povoljnome vakuumu, stvar bi se mogla riješiti nagodbom za milijun po slučaju."

"Ali ovo nije nikakav vakuum", obrecne se Didier.

"Ozbiljno?" uzvratu Wes jednako ljubaznim tonom. "No kada su optuženici tako zgodni, hrpa pohlepni parničara specijaliziranih za masovne tužbe, vrijednost poprima astronomske razmjere."

"Radije bih bio na mjestu tužitelja nego u svojoj koži", reče Carlos,

trljajući umorne oči.

Clay primijeti kako nitko nije otpio ni kapljicu alkohola; pili su isključivo kavu i vodu. A on je očajnički žudio za nekim od Frenchovih lijekova na bazi votke.

"Vjerojatno ćemo izgubiti u svojoj skupnoj tužbi", reče French. "Tko god je još u tome, svim silama nastoji izići. Kao što znate, nagodbu je postigao vrlo mali broj tužitelja iz Druge i Treće skupine, a oni, zbog očitih razloga, ne žele imati nikakve veze s ovom parnicom. Znam za najmanje pet skupina odvjetnika koji su spremni od suda zatražiti da poništi našu tužbu i izbací nas. Istini za volju, i ne možemo ih kriviti."

"Možemo se boriti", reče Wes. "U pitanju su naši honorari. A trebat ćemo ih. Još kako!"

Ipak nisu bili raspoloženi za borbu, barem ne trenutačno. Bez obzira na to koliko tvrdili da imaju novca, svatko od njih bio je zabrinut, premda na drugoj razini. Clay je najviše slušao, iznenađeno prateći reakcije preostale četvorice. Patton French vjerojatno je imao najviše novca i činilo se da misli kako može izdržati financij-

298

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

299

ske pritiske tužbe. Isto je vrijedilo i za Wesa, koji je od duhanske prijekare zaradio 500 milijuna dolara. Carlos je u pojedinim trenutcima bio samouvjeren, ali nije mogao prestati vrpolti se. Užasnut je bio i Didier, s nepomičnom maskom na licu.

Svi su imali više novca od Claya, a Clay je imao najviše korisnika Dvlofta. Računica mu se nije nikako sviđala.

Kao jednu od mogućnosti za nagodbu odabrao je iznos od tri milijuna dolara. Ako bi popis ostao na sedam imena, mogao bi podnijeti udarac težak dvadesetak milijuna. No ako se popis nastavi povećavati...

Clay je potaknuo temu osiguranja, tako u šoku doznajući da nit-ko od četvorice nema nikakvo pokriće. Osiguravatelji su svima otkazali još davno. Vrlo je malo osiguravatelja od nesavjesnog rada

u pravosuđu koji bi željeli imati posla s odvjetnikom specijaliziranim za masovne tužbe. Dvloft je bio savršen primjer, tako da dodatna objašnjenja nisu bila potrebna.

"Budi sretan što imaš deset milijuna", reče Wes. "To je novac koji neće poteći iz tvog džepa."

Sastanak se praktički sastojao od psovki i tužaljki. Svatko od njih želio je biti u društvu drugih nesretnika, ali samo nakratko. Vrlo neodređeno dogovorili su se da će se naći s Helen Warshaw, jednom u skorijoj budućnosti, i tako oprezno ispitati mogućnosti za pregovore. Ona je držanjem i izjavama jasno pokazivala da ne želi nagodbu. Priželjkivala je suđenja — velike, prljave, senzacionalne spektakle u kojima će pred porotu dovoditi i do gola svlačiti sadašnje i nekadašnje kraljeve milijunskih odšteta.

Clay je poslijepodne i noć utukao u Atlanti, gdje ga nitko nije poznavao.

Tijekom godina provedenih u UJP-u Clay je proveo više stotina preliminarnih razgovora, gotovo odreda u zatvoru. Stvar bi obično počela polagano i mučno, pri čemu optuženik, gotovo bez iznimke crne boje kože, ne bi točno znao koliko bi trebao reći odvjetniku bijelcu. Osnovne informacije o prošlosti pomalo bi zagrijale atmosferu, no činjenice, pojedinosti i istina o navodnome zločinu rijetko bi isplivali na površinu već pri prvom susretu.

Bilo je krajnje ironično što je Clay, sada optuženik bijele boje kože, s velikom dozom nervoze došao na prvi razgovor sa svojim crnim braniteljem. S obzirom na tarifu od 750 dolara na sat, Zacku Battleu bit će najbolje da bude spreman brzo slušati. Uz takvu cijenu nema muljanja, izvrđavanja i pričanja bajki. Battle će dobiti istinu, koliko je brzo bude mogao zapisivati.

Ali Battlea su zanimali tračevi. On i Jarrett davno su bili kompi-ći uz čašicu, davno prije nego što se Battle ostavio alkohola i postao najvećim odvjetnikom za kazneno pravo u Washingtonu. Oh, što bi sve samo mogao pričati o Jarrettu Čarteru.

Ali ne uz 750 dolara na sat, bio bi najradije rekao Clay. Isključi prokleti sat, pa možemo blebetati u beskraj.

Battleov ured gledao je na Lafayette Park iza kojeg se vidjela Bijela kuća. On i Jarrett jedne su se večeri napili i odlučili popiti pokoje

pivce s pijancima i beskućnicima u parku. U tome ih je uhvatila policija, misleći da je riječ o perverznojacima koji su u potrazi za akcijom. I jedan i drugi završili su u zatvoru, posluživši se svim vezama i protuuslugama kako stvar ne bi završila u novinama. Clay se nasmijao jer se to od njega očekivalo.

Battle je cugu zamijenio lulom, tako daje njegov pretrpani i neuredni ured vonjao po ustajalome dimu. Kako je otac, zanimalo ga je. Clay je brzo opisao Jarreta velikodušnim riječima, stvarajući gotovo romantičnu sliku o čovjeku koji jedri oko svijeta.

Kada su napokon prešli na stvar, Clay je iznio priču o Dyloftu, počinjući od Maxa Pacea, a završavajući s FBI-em. Nije spominjao Tarvan, no govorit će i o tome, bude li nužno. Sto je bilo najneobičnije, Battle nije ništa bilježio. Samo je slušao, mrštio se i pušio lulu, s vremena na vrijeme zamišljeno gledajući u jednu točku, ali nikada ne odajući misli.

"Ti ukradeni rezultati istraživanja kojima je raspolagao Max Pače..." reče, pa zašuti i otpuhne dim. "Jesi li ih imao kada si prodao dionice i podnio tužbu?"

"Naravno. Morao sam znati da bih na eventualnome suđenju mogao dokazati Ackermanovu odgovornost."

"U tom slučaju, to je nedopuštena trgovina vrijednosnicama. Kriv si. Pet godina iza rešetaka. Ali, reci mi kako bi FBI to mogao dokazati."

L ..

300

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

301

Kada mu je srce počelo ponovno kucati, Clay reče: "Vjerojatno im može potvrditi Max Pače."

"Tko još raspolaže rezultatima istraživanja?"

"Patton French, možda još jedan ili dvojica odvjetnika."

"Patton French zna da si informacije imao prije podnošenja tužbe?"

"Ne znam. Nikada mu nisam rekao kada sam ih dobio." "Znači da je taj tip, Max Pače, jedini koji te može nagaziti." Priča je bila poprilično jasna. Clay je pripremio skupnu tužbu u slučaju Dvloft, ali nije bilo voljan podnijeti je dok mu Pače ne osigura dovoljno

dokaza. Oko toga su se prepirali nekoliko puta. Pače se jednog dana pojavio s dvjema debelim aktovkama prepunima papira i fascikala, te je rekao: "Sve je tu, ali ništa nisi dobio od mene." Otišao je odmah nakon toga. Clay je pregledao materijal i jednog prijatelja zamolio da procijeni pouzdanost podataka. Prijatelj je bio istaknuti liječnik u Baltimoreu.

"U tog doktora možeš imati povjerenja?" upita Battle.

Prije nego što je uspio nešto reći, Battle mu je pomogao s odgovorom. "Evo kako ukratko stoje stvari, Clay. Ako FBI ne zna da si imao tajne podatke kada si prodao nepokrivene dionice, ne mogu te optužiti za nedopušteno trgovanje. Imaju evidenciju burzovnih transakcija, no to nije dovoljno. Moraju dokazati da si znao."

"Trebao bih razgovarati s prijateljem u Baltimoreu?"

"Ne. Ako FBI zna za njega, moguće je da ga prisluškuju. U tom slučaju u zatvor ideš na sedam, umjesto na pet godina." "Možete li, molim vas, prestati spominjati zatvor?" "A ako je nepoznat FBI-u, ti bi ih mogao nehotice odvesti do njega. Vjerojatno te prate. Možda prisluškuju tvoje telefone. Ja bih se riješio materijala. Pročistio arhivu, za slučaj da ti ulete sa sudskim nalogom. I usto bih se zdušno molio za to da je Max Pače ili mrtav ili da se skriva negdje u Europi."

"Još nešto?" upita Clay, već spreman na molitve.

"Idi do Pattona Frencha, pobrini se za to da se rezultati istraživanja ne mogu povezati s tobom. Koliko mi se čini, parnica u slučaju Dlvoft tek je na početku."

"Tako se priča."

L

Pošiljatelj je imao adresu u zatvoru. Iako je iza rešetaka imao mnoštvo nekadašnjih klijenata, Clay se nije mogao sjetiti nikoga po imenu Paul Watson. Otvorio je omotnicu i izvukao pismo napisano na jednoj stranici, vrlo uredno, na računalu. Tekst je glasio: Poštovani gospodine Čarteru, možda me se sjećate po imenu Tequila Watson. Ime sam promijenio jer mi staro više nikako ne odgovara. Svaki dan čitam Bibliju i omiljeni mi je lik apostol Pavao, tako da sam preuzeo njegovo ime.

Ovdje imam bilježnika koji će mi to obaviti s pravne strane. Trebam jednu uslugu. Ako biste ikako mogli, molio bih Vas da stupite u kontakt s Bundevinom obitelji i kažete im kako mi je užasno žao zbog toga što se dogodilo. Molio sam se i Bog mije oprostio. Osjećao bih se puno bolje kada bi mi mogla oprostiti i njegova obitelj. Još uvijek ne mogu vjerovati da sam samo tako ubio. Bit će da i nisam pucao ja, nego Sotona. Ali to mi ne može služiti kao izgovor.

I dalje se ne drogiram. U zatvoru ima puno droge, puno gadnog shita, ali ja sam i dalje čist, a Bog mi u tome pomaže svaki dan. Bilo bi divno kada biste mi mogli pisati. Ne dobivam puno pošte. Žao mi je što ste morali prestati biti mojim odvjetnikom. Činilo mi se da ste cool tip. Uz najbolje želje,

Paul Watson

Samo mi se drži, Paul, promumlja Clay sebi u bradu. S obzirom na to kako mi ide, uskoro bismo mogli biti i cimeri. U tom trenutku trgnuo se na zvuk telefona. Zvala je Ridley, iz St. Bartha. Međutim, željela se vratiti kući. Moli da joj Clay, ako može, sutra pošalje avion.

Nema problema, dušo. Ta prokleta letjelica stoji samo tri tisuće na sat. Četiri sata do dolje, četiri natrag – 24.000 za brzi odlazak i povratak, no to je tek kap u moru u usporedbi s onim što ona troši na vilu.

35

Od curenja informacija živiš, od toga i padaš. Clay je nekoliko puta odigrao takvu igru, novinarima neslužbeno dostavljajući saftne priče, a potom ponudio tek samozadovoljno "Bez komentara", riječi otisnute tek nekoliko redaka ispod prave prljavštine. Tada je bilo zabavno; sada bolno. Nikako nije mogao zamisliti tko bi ga to želio još više poniziti.

Barem je dobio kakvo-takvo upozorenje. Neki novinar iz Posta nazvao je Clavov ured, gdje su ga uputili na uvaženog Zacka Battlea. Došao je do njega i dobio standardni odgovor. Zack je nazvao Claya i prepričao mu razgovor.

Članak je objavljen na trećoj stranici dijela novina posvećenih gradskim temama, i to je bilo ugodno iznenađenje nakon mjeseci i

mjeseci junačenja na naslovnici, a zatim i razvlačenja skandala. Kako su činjenice bile oskudne, prostor je ipak trebalo nečim popuniti – Clavovom fotografijom. Kralj milijunskih odšteta pod drugom istragom. "Prema neimenovanim izvorima..." Navedeno je nekoliko Zaekovih rečenica, a zahvaljujući njima činilo se da je Clay kriv još više. Dok je čitao članak prisjećao se koliko je često viđao kako se Zack služi identičnom predstavom – poriči i preusmjeravaj, te obećavaj energičnu obranu, uvijek štiteći neke od najvećih lopova u gradu. Sto je lopov bio veći i mutniji, to je brže trčao u ured Zacka Battlea i Clay tada, prvi put, pomisli da je možda angažirao pogrešnog odvjetnika.

Članak je čitao kod kuće, gdje je, nasreću, bio sam, jer je Ridley odlučila dan-dva provesti u svojem novom stanu za koji je ugovor o Kralj milijunskih odšteta

303

najmu potpisao Clay. Željela je slobodu koju donosi život na dvjema adresama, svojoj i njegovoj, a budući daje njezin dotadašnji stan bio vrlo tijesan, Clay je pristao smjestiti je u nešto ljepše. Zapravo, njezina je sloboda iziskivala i treće mjesto – vilu u St. Barthu, koju je oduvijek zvala "našom".

Ridley ionako ne čita novine. Štoviše, činilo se da gotovo i nije svjesna Clavovih problema. Sve više koncentrirala se na trošenje njegova novca, gotovo uopće ne razmišljajući o tome kako ga zarađuje. Ako je i vidjela članak na trećoj stranici gradske, nije ga spomenula. Kao ni on.

Dok je odmicao još jedan neugodan dan, Clay je počeo uviđati kako je zapravo malo ljudi koji pokazuju da su vidjeli članak. Nazvao ga je jedan stari prijatelj s prava i pokušao ga razvedriti. I to je bilo sve. Bio je zahvalan na tom pozivu, no korist baš i nije bila osobita. Gdje su ostali prijatelji?

Iako se silno trudio kako to ne bi činio, nije mogao ne razmišljati o Rebeci i obitelji Van Horn. Nema sumnje da su pozelenjeli od zavisti i osjećali mučninu od žaljenja u vrijeme krunidbe novog Kralja milijunskih odšteta. Bilo je to, činilo mu se, prije samo nekoliko tjedana. Što misle sada? Svejedno mu je, ponavljao je samome sebi u beskraj. Ali ako mu je svejedno, zašto ih ne može

izbaciti iz misli?

Paulette Tullos svratila je prije podneva i to mu je popravilo raspoloženje. Izgledala je fantastično – skinula podosta kilograma, a garderoba je bila skupa. Posljednjih nekoliko mjeseci povlačila se po Europi, čekala pravovaljanost odluke o razvodu. Glasine o Clayu čule su se posvuda i ona se zabrinula. Uz dugotrajan objed, koji je platila ona, malo-pomalo postalo je jasno i da se brine za sebe. Njezin dio plijena iz operacije Dyloft iznosio je nešto malo više od deset milijuna i zanimalo ju je prijeti li joj kakva opasnost. Clay ju je uvjerio da je u vezi s njom sve u redu. U vrijeme nagodbe nije bila partnerica, nego samo odvjetnica. Na svim dokumentima stajalo je samo Clayovo ime.

"Ti si bila pametna", reče Clay. "Uzela si novac i nestala."

"Tako me peče savjest..."

"Nema potrebe. Pogreške su moje, ne tvoje."

304

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

305

Iako će Dyloft platiti skupo – najmanje dvadesetero njegovih bivših klijenata sada je pristupilo skupnoj tužbi pod vodstvom odvjetnice Warshaw – i dalje se u velikoj mjeri oslanjao na Maxatil. Uz dvadeset pet tisuća slučajeva, nagrada će biti astronomska.

"Situacija je trenutačno malko neugodna, ali sve će se popraviti. Za manje od godinu dana ponovno ću vaditi zlato."

"A FBI?" upita ona. "Ne mogu mi ništa."

Činilo se da mu vjeruje, a olakšanje na njezinu licu bilo je očito.

Zapravo, ako je vjerovala u sve što je čula od Clava, tada je jedina za njihovim stolom živjela u takvoj nadi.

Treći će sastanak biti i posljednji, iako toga nije bio svjestan ni Clay, ni ljudi s njegove strane stola. Joel Hanna doveo je svojeg bratića Marcusa, generalnog direktora tvrtke, a izostavio Babcocka, zastupnika njihova osiguravatelja. Kao i obično, njih su se dvojica suočila s pravom malom vojskom na suprotnoj strani, pri čemu je gospodin JCC sjedio u sredini. Kao pravi kralj.

Nakon uobičajenih uvoda, Joel objavi: "Pronašli smo još osamnaest

kuća koje treba pridodati popisu. Tako dolazimo do brojke od ukupno devet stotina četrdeset objekata. Čvrsto smo uvjereni da novih slučajeva neće biti."

"To je dobro", reče Clay, pomalo bezobzirnim tonom. Duži popis značio je više klijenata, veću odštetu koju će isplatiti tvrtka Hanna. Clay je zastupao gotovo devedeset posto tužitelja, uz nekoliko pojedinačnih odvjetnika na rubovima predstave. Njegova ekipa zadužena za projekt Hanna na vrhunski je način uvjerila vlasnike kuća da nastave surađivati s njegovom tvrtkom. Uvjerili su ih da će dobiti više novca jer je gospodin Čarter pravi stručnjak za skupne tužbe. Svi potencijalni kandidati primili su profesionalno pripremljene informativne pakete u kojima su se veličali pothvati najnovijeg Kralja milijunskih odšteta. Bio je to besraman oblik reklamiranja i pridobivanja, no pravila igre sada su jednostavno bila takva.

Na posljednjem sastanku Clay je zahtjev po klijentu s 25.000 spustio na 22.500 dolara. Zahvaljujući takvoj pogodbi, on bi ubrao oko 7,5 milijuna dolara. Tvrtka Hanna uzvratila je prijedlogom u vi-

L
sini od 17.000, čime bi oni, s obzirom na količinu posuđenog novca, dosegli apsolutno kritičnu točku.

Uz 17.000 po kući, gospodin JCC od honorara bi dobio oko 4,8 milijuna, ako bi se držao svojih 30 posto. Međutim, ako bi svoj udio umanjio na razumnih 20 posto, svaki od njegovih klijenata dobio bi čistih 13.600 dolara. Takvo smanjenje njegov bi honorar umanjilo približno za 1,5 milijuna dolara. Marcus Hanna pronašao je pouzdanog građevinskog poduzetnika koji će pristati sve kuće popraviti po 13.500 dolara.

Tijekom posljednjeg sastanka postalo je očito da je pitanje odvjetničkih naknada u najmanju ruku jednako važno kao pitanje naknada kućevlasnicima. Međutim, od posljednjeg sastanka u medijima se pojavilo više informacija o gospodinu JCC-ju, a nijedna od njih nije bila pozitivna. Njegova tvrtka nije bila pripravna razgovarati o smanjenju naknade.

"Ima li kakvih novosti s vaše strane?" upita Clay, poprilično nasmiljenim tonom.

Umjesto da jednostavno kaže "ne", Joel je izveo kratku predstavu, održavši govor o koracima koje je tvrtka poduzela kako bi iznova procijenila svoju financijsku situaciju, osiguranje i sposobnost da posudi najmanje osam milijuna dolara za naknade. No, nažalost, ništa bitno nije se promijenilo. Poslovi bilježe negativan trend unutar gadnog negativnog ciklusa. Narudžbe se ne povećavaju. Izgradnja novih kuća još stagnira, barem na njihovu tržištu. Ako situacija nije bila blistava za tvrtku Hanna Portland Cement, tada na suprotnoj strani stola nikako nije moglo biti bolje. Clay je preko noći prekinuo emitiranje reklama za pridobivanje novih klijenata u slučaju Maxatil, stoje donijelo veliko olakšanje ostalim zaposlenicima u tvrtki. Rex Crittle radio je prekovremeno kako bi smanjio troškove, iako se klima koja je vladala u JCC-u još nije uspjela prilagoditi tako radikalnim zamislima. Već je bio naćeo ćak i temu davanja otkaza, pritom izazvavši nimalo ugodnu reakciju sa šefove strane. Uopće nema većih prihoda. Fijasko zvan Mršavi Ben stajao ih je milijune dolara, umjesto da im donese novo bogatstvo. A s obzirom na to kako lako bivši klijenti iz slućaja Dyloft dolaze do Helen Warshaw, tvrtka omamljeno posrće.

"Znaći, nema novosti?" upita Clay pošto je Joel dovršio govor.

306

John Grisham

"Ne. Previše nam je i sedamnaest tisuća, više stvarno ne možemo. Nešto novo kod vas?"

"Dvadeset dvije tisuće petsto pravedan je iznos za ovakvu nagodbu", reće Clay, ne trepnuvši i ne lećnuvši se. "Ako se vi nećete pomaknuti, i mi ostajemo pri svojem." Glas mu je bio nepopustljiv poput ćelika. Njegovih ljudi dojmila se takva žilavost, no pritom su ujedno željno išćekivali nekakav kompromis. Međutim, Clay je mislio na Pattona Frencha u New Yorku, u sobi prepunoj krupnih riba iz Ackerman Labsa, kada je vikao i zastrašivao, potpuno vladajući situacijom. Bio je uvjeren da će Hanna popustiti pod pritiskom, samo ako on ne popusti.

Jedini javni sumnjićavac s Clavove strane bio je mladi odvjetnik po imenu Ed Wyatt, prvi ćovjek ekipe Hanna. Prije sastanka objasnio je Clayu da bi, prema njegovu mišljenju, Hanna imala velike koristi

od zaštite i reorganizacije koju bi donijelo proglašavanje stečaja. Svaka nagodba s kućevlasnicima bila bi odgođena do trenutka kada bi povjerenik uspio uvesti red među njihove zahtjeve i zaključiti kakva je naknada razumna. Wyatt je smatrao kako bi tužitelji mogli biti sretni kada bi u tom slučaju dobili i 10.000. Tvrтка nije zaprijetila stečajem, što bi u takvim situacijama inače bio uobičajen korak. Clay je proučio financijske podatke tvrtke Hanna i još uvijek smatrao da tvrtka ima previše imovine i previše ponosa da bi razmišljala o tako drastičnom potezu. I tako je bacio kocku. Njegova tvrtka treba svaki dolar koji može iscijediti.

Marcus Hanna tada posve neočekivano reče: "U tom slučaju, vrijeme je za odlazak." On i njegov bratić pokupili su papire i ljutito izjurili iz konferencijske sobe. Clay je također pokušao izići na dramatičan način, kao da svojoj vojsci želi pokazati da ga to uopće ne dira.

Dva sata poslije, na Stečajnome sudu koji je pokrivaio istočni dio Pennsvlvanije, tvrtka Hanna Portland Cement podnijela je zahtjev za otvaranje stečajnog postupka, tražeći zaštitu od vjerovnika, među kojima su najveći bili tužitelji iz skupne tužbe koju je podnio J. Clay Čarter II. iz Washingtona.

Pokazalo se i da je netko iz obitelji Hanna uviđao važnost neslužbenog dostavljanja informacija. Baltimore Press objavio je opši-

Kralj milijunskih odšteta

307

ran članak o stečaju i prvim reakcijama vlasnika kuća. Pojediniosti su bile nevjerojatno točne, dokaz da se s novinarom došaptavao netko vrlo blizak pregovorima o nagodbi. Tvrтка je ponudila 17.000 dolara po tužitelju; vrlo slobodne procjene govornice su da je za popravak svake kuće potrebno 15.000 dolara. Stvar se mogla zaključiti pravednom pogodbom da nije bilo pitanja odvjjetničkih naknada. Tvrтка Hanna od samog je početka prihvaćala odgovornost. Bila je voljna ući u velike dugove kako bi ispravila pogreške. I tako dalje.

Tužitelji su krajnje nezadovoljni. Novinar se uputio u predgrađa i u jednoj garaži naišao na spontani sastanak. Vlasnici su ga odveli do

nekoliko kuća kako bi pogledao štetu. Tako je prikupio mnoštvo komentara:

"Trebali smo se dogovarati izravno s Hannom."

"Tvrтка je došla do nas prije nego što se u priču upleo taj odvjetnik."

"Jedan zidar s kojim sam razgovarao rekao je da za jedanaest tisuća može skinuti stare opeke i postaviti nove. A mi smo odbili sedamnaest? Jednostavno ne shvaćam."

"Odvjetnika nisam ni vidjela."

"Do podnošenja i nisam znao da sudjelujem u skupnoj tužbi."

"Nismo željeli da tvrtka bankrotira."

"Ne, oni su bili dobri. Pokušavali su nam pomoći."

"Možemo tužiti tog odvjetnika?"

"Pokušala sam ga nazvati, ali sve linije su zauzete."

Novinaru su pravila struke nalagala da iznese i ponešto o prošlosti Claya Čartera. Počeo je, dakako, od naknada u slučaju Dyloft. Bio je to tek početak, jer su navodi dalje, iz rečenice u rečenicu, postajali sve neugodnijima. Tri fotografije i te kako su pripomogle uvjerljivosti članka; na prvoj je jedna vlasnica pokazivala opeke koje ispadaju iz zida; na drugoj se vidjela skupina koja se sastala u garaži; a na trećoj Clay u smokingu i Ridley u prelijepoj haljini kako poziraju u Bijeloj kući, uoči svečane večere. Ona je bila fantastično lijepa, on također zgodan, iako je s obzirom na kontekst bilo teško razmišljati o tome kako su zapravo privlačan par. Uistinu nizak udarac.

"Gospodin Čarter (gore), na večeri u Bijeloj kući, nije bio dostupan novinarima."

308

John Grisham

Naravno da nećete doći do mene, pomisli Clay.

I tako je počeo još jedan radni dan u uredu odvjetničke tvrtke JCC.

Telefoni su bez prestanka zvonili dok su bijesni klijenti tražili nekoga na koga će se derati. Čuvar u predvorju, za svaki slučaj.

Odvjetnici koji u malenim skupinama razgovaraju o mogućnostima za opstanak tvrtke. Nije bilo zaposlenika koji nije kritizirao ovaj ili onaj povučeni potez. Šef zaključan u svojem uredu. Nije bilo pravih slučajeva na kojima bi trebalo raditi, jer je tvrtka sada imala samo

hrpu klijenata u slučaju Maxatil, a s njima nije trebalo praktički ništa raditi, jer se ni u Goffmanu nitko nije javljao.

Cijeli Washington zabavljao se i šalio na Clavov račun, premda on to nije znao sve do pojave tog članka u Pressu. Sve je počelo s člancima o Dvloftu u The Wall Street Journalu. Pokoji faks na ovaj ili onaj broj, kako se ne bi dogodilo da oni koji znaju Claya, bilo s dodiplomskog studija, bilo s prava, preko oca ili iz UJP-a, ne budu u toku. Stvar se zahuktala kada je American Attomey objavio da je osmi po visini zarade – novi faksovi, novi mailovi, pokoja šala pridodana radi atmosfere. Cijela priča stekla je još veću popularnost kada je Helen Warshaw uložila svoju odvratnu tužbu. Neki odvjetnik, negdje u gradu, netko tko je imao viška slobodnog vremena, priču je nazvao "Kralj milijunskih sranja". Format je bio kratak i tečan, stihovi nedorađeni i nepristojni. Telefaks-aparati počeli su izbacivati papir. Netko tko je imao određenih crtačkih sposobnosti pridodao je ne osobito uspješan crtež na kojem je Clay imao spuštene bokserice i izgledao krajnje zbunjeno. Svaka novost o njemu donijela bi i novo izdanje. Izdavač, ili izdavači, novosti bi preuzimali s Interneta, tiskali ih u obliku biltena i tako razmjenjivali. Istraga povezana s kaznenom odgovornošću bila je velika novost. Bila je tu i fotografija iz Bijele kuće, nekoliko tračeva o njegovu zrakoplovu, članak o ocu.

Anonimni urednici od početka su faksirali primjerke i u Clayov ured, no gospođica Glick ih je bacala. Nekolicina momaka s Yalea također je primala te poruke, no i oni su štitili šefa. Oscar je donio najnovije izdanje i dobacio ga na Clavov stol. "Tek tako da znaš", reče. U najnovijem izdanju prenesen je članak iz Pressa.

"Otprilike se zna tko stoji iza toga?" upita Clay.

"Ne. Faksom se prenose po cijelom gradu, poput lanaca sreće."

Kralj milijunskih odšteta

309

"Ti ljudi nemaju pametnijeg posla?"

"Bit će da nemaju. Budi bez brige, Clay. Čovjek je na vrhu uvijek osamljen."

"I tako imam vlastiti bilten, prave male novine. Bože moj, do prije godinu i pol nitko živ nije znao za mene."

Na hodniku se začula neka pomutnja – povišeni, bijesni glasovi. Clay i Oscar istrče iz ureda i u hodniku ugledaju čuvara koji se natezao s nekim vrlo uzrujanim gospodinom. Oko njih se pojavljivalo sve više odvjetnika i tajnica.

"Gdje je Clay Čarter?!" vikao je muškarac.

"Ovdje!" uzvratila Clay jednako glasno i priđe mu. "Što trebate?"

Onaj muškarac iznenada se posve smiri, no čuvar ga je za svaki slučaj još držao. Ed Wyatt i jedan drugi odvjetnik sada također priđu. "Ja sam jedan od vaših klijenata", reče čovjek, sav zadihan.

"Pustite me", obrecne se i oslobodi čuvarova stiska.

"Pustite ga", reče Clay.

"Želio bih razgovarati sa svojim odvjetnikom", reče neznamac.

"Sastanci se ne dogovaraju takvim metodama", uzvratila Clay, krajnje smireno. Promatrali su ga svi zaposlenici.

"No, da, pokušao sam i drukčije, ali sve su linije zauzete. Zeznu-li ste nas, onemogućili nam povoljnu nagodbu s cementarom. Zanima nas zašto. Ne biste dobili dovoljno novca?"

"Čini se da vjerujete svemu što pročitate u novinama", reče Clay.

"Vjerujem da nas je zeznuo naš vlastiti odvjetnik. I s time se nećemo pomiriti bez borbe."

"Trebate se malo smiriti i prestati čitati novine. I dalje radimo na toj nagodbi." Bila je to laž, no namjere su bile dobre. Potrebno je ugušiti pobunu, barem ondje, u uredu.

"Smanjite svoj udio i dajte nam novac", reče posjetitelj, sada već gotovo režeći. "To misle vaši klijenti."

"Osigurat ću vam nagodbu", reče Clay uz lažan osmijeh. "Samo se smirite."

"U protivnom, obratit ćemo se Odvjetničkoj udruzi."

"Samo polako."

310

John G ris ham

Čovjek se udalji za nekoliko koraka, okrene i iziđe. "Svi natrag na posao", reče Clay i pljesne rukama, kao da sve očekuju hrpe posla. Rebecca je stigla sat nakon toga, poput nasumičnog posjetitelja s ulice. Ušavši u prostor tvrtke JCC, uručila je poruku službenici na recepciji. "Molim vas, dajte ovo gospodinu Čarteru", reče. "Vrlo je

važno."

Službenica načas pogleda čuvara, koji je bio na najvišem stupnju pripravnosti. Trebalo im je još nekoliko trenutaka kako bi utvrdili da privlačna mlada dama vjerojatno ipak nije opasna. "Ja sam njegova dugogodišnja prijateljica", reče Rebecca.

Sto god bila, uspjela je gospodina Čartera iz ureda izvući najbrže od svih koji su to pokušali u kratkotrajnoj povijesti tvrtke. Sjeli su u kut njegova ureda; Rebecca na sofu, Clay u naslonjač koji je privukao koliko je mogao bliže. Još su dugo samo šutjeli. Clay je bio odviše uzbuđen da bi oblikovao suvislu rečenicu. Njezina nazočnost mogla bi značiti stotine različitih stvari, no nijedna od njih nije imala negativne konotacije.

Bio bi najradije navalio na nju, koliko je želio ponovno osjetiti njezino tijelo, parfem na vratu, dlanovima prijeći cijelom duljinom njezinih nogu. Ništa se nije promijenilo – ista frizura, ista šminka, isti ruž, ista narukvica.

"Buljiš mi u noge", reče ona na kraju. "Da."

"Clay, je li s tobom sve u redu? Trenutačno si obasut negativnim publicitetom."

"I zato si došla?"

"Da. Zabrinuta sam."

"To znači da ti je još stalo do mene."

"Da."

"Znači, nisi me zaboravila?"

"Ne, nisam. Trenutačno sam na drugom kolosijeku, s obzirom na brak i sve, ali i dalje mislim na tebe."

"Stalno?"

"Da, sve više i više."

Clay zatvori oči i položi ruku na njezino koljeno, koje je ona odmah povukla i udaljila. "Imam muža, Clay."

"U tom slučaju počinut ćemo preljub."

"Ne."

"Trenutačno na drugom kolosijeku? Meni to zvuči nekako prolazno, privremeno. Što se događa, Rebecca?"

"Nisam došla razgovarati o svojem braku. Bila sam u blizini, sjetila se tebe i samo tako svratila."

"Poput izgubljenog psića? Ne vjerujem ti."

"I ne trebaš. Kako je tvoja fifica?"

"Malo tu, malo tamo. To je takav dogovor."

Rebecca je još nekoliko trenutaka razmišljala o njegovim riječima, očito nezadovoljna takvim dogovorom. Ona se može udati za nekog drugog, ali joj se ne sviđa pomisao na to da Clay ima drugu vezu.

"Kako je crv?" upita Clay.

"Dobro."

"Kakva zvučna pohvala iz usta tek vjenčane supruge. Samo dobro?"

"Snalazimo se."

"U braku ste manje od godine i to ti je vrhunac? Snalazimo se?"

"Da."

"Ne dopuštaš mu seks, zar ne?"

"U braku smo."

"Ali on je takva mala gnjida. Vidio sam kada ste plesali na vjenčanju i bio bih najradije povraćao. Reci mi da je loš u krevetu."

"Loš je u krevetu. A fifica?"

"Voli cure." Oboje su se nasmijali. Još su se dugo smijali. A nakon toga ponovno su ušutjeli, jer je među njima ostalo još toliko nedotaknutih tema. Trebalo je reći još tako puno toga. Ona premjesti noge u drukčiji položaj, dok ih je Clay pomno promatrao. Gotovo ih je mogao dodirnuti.

"Preživjet ćeš?" upita ona.

"Nemojmo o meni. Razgovarajmo o nama."

"Neću se upuštati u vezu", reče ona. "Ali o tome razmišljaš, zar ne?"

"Ne, ali znam da ti razmišljaš." "Ipak, bilo bi zabavno, zar ne?" "I bi i ne bi. Ne želim tako živjeti."

"Ni ja, Rebecca. Ne želim dijeliti. Jednom sam te imao cijelu i pustio sam te. Čekat ću da ponovno postaneš slobodna. Ali možeš li se, dovraga, malo požuriti?"

"Do toga možda neće doći, Clay." "O, da, hoće."

36

Iako je bio u postelji s Ridlev, Clay je cijelu noć sanjao Rebeccu.

Često se budio, svaki put s glupavim osmijehom na licu. Međutim, i

posljednjeg tračka osmijeha nestalo je kada je telefon zazvonio nekoliko minuta nakon pet ujutro. Javio se u spavaćoj sobi, a zatim se prebacio na aparat u radnoj.

Zvao ga je Mel Snelling, cimer s faksa, sada liječnik u Baltimo-reu.

"Moramo razgovarati, stari", reče. "Hitno je."

"U redu", reče Clay, već osjećajući kako mu popuštaju koljena.

"U deset ispred Lincoln Memoriala."

"Može."

"I postoje dobri izgledi da će me netko pratiti", reče Mel i prekine vezu. Dr. Snelling za Claya je iz usluge pregledao ukradene podatke o djelovanju Dylofta. FBI je sada došao do njega.

Prvi put Clayu se u glavi pojavila fantastično neobuzdana pomisao da bi mogao jednostavno pobjeći. Preostali novac prebaciti u neku banana-republiku, pobjeći iz grada, pustiti bradu, nestati. I, dakako, povesti Rebeccu.

Njezina bi ih majka pronašla prije FBI-a.

Skuhao je kavu i još se dugo tuširao. Odjenuo je traperice i bio bi se pozdravio s Ridley, no ona se u međuvremenu nije ni pomaknula. Postojali su veliki izgledi da će Mel negdje na sebi imati prislušni uređaj. Budući da ga je FBI pronašao, na njemu će iskušati svoje uobičajene prljave smicalice. Prijetit će optužnicom protiv njega ako odbije cinkati prijatelja. Mučit će ga posjetima, telefonskim pozivima, praćenjem i nadzorom. Pritisnuti ga tako da uzme prislušni uređaj i uvuče Claya u zamku.

Zack Battle bio je na putu, tako da će se Clay morati snaći sam. Pred Lincoln Memorial došao je u devet i dvadeset, te se počeo kretati među onim malobrojnim turistima. Nekoliko minuta poslije pojavio se Mel, što je Clayu odmah bilo čudno. Zašto bi onamo došao pola sata prije dogovora? Organiziraju zasjedu? Jesu li agenti Spooner i Lohse negdje u blizini, s mikrofonima, fotoaparatom i pištoljima? Već prvi pogled na Melovo lice Clayu je jasno pokazao da su novosti loše.

Rukovali su se, pozdravili, pokušali se držati srdačno. Clay je pretpostavljao da se snima svaka riječ. Bio je početak rujna, zrak svjež, ali ne hladan; Mel je, međutim, bio odjeven kao da se svakog trenutka očekuju snježne pahulje. Ispod svega toga mogao bi imati

fotić ili kameru. "Idemo u šetnju", reče Clay, manje-više pokazujući prema The Mallu, u smjeru Washington Monumenta.

"Može", reče Mel, sliježući ramenima. Bilo mu je svejedno. Bilo je očito da u blizini gospodina Lincolna nije bilo planirane zamke.

"Pratili su te?" upita Clay.

"Ne bih rekao. Išao sam avionom iz Baltimorea u Pittsburgh, iz Pittsburgha na Reagan National, pa onda taksijem. Mislim da iza mene nema nikoga."

"Spooner i Lohse?" "Da, znaš ih?"

"Svratili su nekoliko puta." Hodali su pokraj velike vodene površine između dviju gradskih znamenitosti, pločnikom s južne strane.

Clay nije kanio reći ništa od onoga što ne bi želio negdje ponovno čuti. "Mel, znam kako rade savezni agenti. Vole pritisnuti svjedoka... Vole postaviti prislušne uređaje i do dokaza dolaziti raznim igračkicama i napravicama. Jesu li od tebe tražili da uzmeš nešto za prisluškivanje?"

"Jesu."

"I?"

"Rekao sam: 'Dovraga, ne, nosite se!'"

"Hvala."

"Imam odličnog odvjetnika, Clay. Dosta sam razgovarao s njim, sve mu ispričao. Nisam ni u čemu pogriješio jer nisam trgovao dionicama. Koliko znam, ti jesi i uvjeren sam da bi sada, da ti se pruži prilika, postupio drukčije. Možda sam raspolagao određenim povjerljivim informacijama, ali ih nisam upotrijebio. Čist sam. No do problema će doći kada dobijem poziv za pojavljivanje pred velikom porotom¹⁰."

Slučaj još nije bio došao pred veliku porotu. Mel je doista razgovarao s dobrim odvjetnikom. Prvi put nakon nekoliko sati, Clay je počeo disati malko opuštenije.

"Nastavi", reče oprezno. Ruke je bio ugurao duboko u džepove traperica. Ispod sunčanih naočala, pomno je motrio sve ljude oko sebe. Ako je Mel FBI-u ispričao sve, što će im prislušni uređaji?

"Najveće je pitanje kako su došli do mene. Nikome nisam rekao da analiziram onaj materijal. Kome si ti rekao?"

"Apsolutno nikome, Mel."

"To mi je teško povjerovati."

"Kunem se. Zašto bih to nekome rekao?"

Na trenutak su zastali kako bi propustili promet u Sedamnaestoj ulici. Nakon toga skrenuli su udesno, udaljavajući se od gužve.

Jedva čujno, Mel reče: "Budem li lagao velikoj poroti u vezi s rezultatima istraživanja, teško će te moći optužiti. Ali ako me uhvate u laži, i ja ću završiti u zatvoru. Tko još zna da sam pregledavao rezultate?" upita ponovno.

I nakon tih riječi Clay je uvidio da nema nikakvih prislušnih uređaja, da ih nitko ne prati i ne sluša. Mela nisu zanimali dokazi... samo je želio doznati istinu i biti siguran. "Tvoje ime nema nigdje, Mel", reče Clay. "Ja sam ti dostavio materijal. Ti nisi ništa kopirao, točno?"

"Točno."

"Ti si sve poslao meni. Ja sam još jedanput pregledao materijal. Nigdje ni traga o tebi. Telefonom smo razgovarali pet-šest puta. Sve tvoje misli i stavovi o istraživanju izraženi su isključivo verbalno."

"A ostali odvjetnici koji su sudjelovali u slučaju?"

10 Preliminarno tijelo koje na temelju predloženih dokaza odlučuje o pokretanju ili nepokretanju sudskog postupka.

"Nekolicina je vidjela rezultate. Znaju da sam ih imao prije podnošenja tužbe. Znaju da mi je podatke analizirao neki liječnik, ali nemaju pojma koji."

"Može li ih FBI pritisnuti tako da posvjedoče da si rezultate imao prije ulaganja tužbe?"

"Ni slučajno. Mogu pokušati, ali to su odvjetnici,iskusne i krupne zvjerke, Mel. Nije ih lako prestrašiti. Ničim nisu prekršili zakon – nisu trgovali dionicama – i FBI-u neće dati ništa. S te sam strane zaštićen."

"Siguran si?" upita Mel, nimalo uvjeren.

"Sto posto."

"Onda, što da radim?"

"I dalje samo slušaj svojeg odvjetnika. Po svoj prilici, to i neće doći do velike porote", reče Clay. Bila je to prije molitva nego izjava koja bi odgovarala činjeničnome stanju. "Budeš li bio odlučan i

nepopustljiv, sve će se vjerojatno raspršiti."

Sljedećih stotinjak metara prešli su bez riječi. Približavali su se Washington Monumentu. "Ako dobijem sudski poziv," reče Mel polagano, "bit će najbolje da ponovno razgovaramo."

"Svakako."

"Zbog ovoga ne idem u zatvor, Clay."

"Ni ja."

Zaustavili su se usred gužve na pločniku u blizini spomenika. Mel reče: "Sada ću nestati. Zbogom. Ako od mene nema nikakvih vijesti, to je već dobra vijest." Nakon tih riječi projurio je kroz skupinu srednjoškolaca i izgubio se.

Dan prije suđenja zgradom suda okruga Coconino u Flagstaffu vladao je relativan mir. Poslovi su se odvijali uobičajenim slijedom; nigdje nije bilo ni traga povijesnom i dalekosežnom sukobu do kojeg će ondje doći ubrzo. Bio je drugi tjedan rujna, a temperatura se već primicala četrdesetoj crtici iznad nule. Clay i Oscar šetali su se središtem grada i u jednom trenutku brzo ušli u zgradu, u potrazi za klimatiziranim prostorom.

Unutra su se, međutim, već odvijali preliminarni postupci i atmosfera je bila napeta. U sudnici nije bilo porote; postupak odabira porotnika početi će sutra točno u devet. Dale Mooneyham i njegova ekipa zauzimali su jednu stranu borilišta. Horda iz Goffmana, pod vodstvom razvikanog parničara iz Los Angelesa, Rogera Reddinga, zauzimala je suprotnu stranu. Roger Raketa, jer je udarao brzo i nesmiljeno. Roger Maher, jer je jurio iz grada u grad, suprotstavljao se najvećim parničarima do kojih bi uspio doći i izbjegavao velike presude protiv svojih klijenata.

Clay i Oscar zauzeli su mjesta s ostalim gledateljima koji su se već i za preliminarne rasprave pojavili u dojmljivome broju. Wall Street će suđenje pratiti vrlo pomno. Bit će to svakodnevna priča u financijskim medijima. Dakako, i lešinari poput Claya bili su vrlo znatiželjni. U prva dva reda sjedilo je desetak klonova u skupim poslovnim odijelima, nesumnjivo vrlo nervoznih ljudi iz Goffmana. Mooneyham je polagano kružio sudnicom, tim teškim korakom, nalik na nasilnog pijanca, rikao čas prema sucu, čas prema Rogeru. Imao je raskošan, dubok glas, a riječi su u svakom trenutku bile

svadljive. Bio je to ostarjeli ratnik koji je, kako se činilo, čas šepao, a čas hodao krajnje postojano. S vremena na vrijeme uzeo bi štap i hodao s tim pomagalom, dok bi ga u drugim trenucima nekako zaboravljao.

Roger je bio hollywoodski smiren i uglađen – besprijekorno krojeno odijelo, gusta prosijeda kosa, snažna donja vilica, savršen profil. Vjerojatno je u jednoj fazi želio biti glumac. Izražavao se rječito, epski, predivnim rečenicama koje su iz njega izlazile bez zas-tajkivanja. Ni jedan jedini put nije rekao "ah", nijednom "oh", nikada "ovaj"... Nije bilo nedovršenih misli, nije bilo nepotrebnih ponavljanja. Kada bi počeo objašnjavati određenu tezu, služio se čudesnim i svima razumljivim rječnikom, a dar kojim je raspolagao omogućavao mu je da usporedno vodi i po tri-četiri teze, koje bi na kraju predivno udružio u jednu vrhunski logičnu tvrdnju. Nije se bojao Dalea Mooneyhama, nije se bojao suca, nije se bojao činjenica.

Kada bi Redding nešto objašnjavao, čak i kada bi to bila neka nevažna sitnica, Clay bi uvidio da ga sluša kao opčinjen. I tako ga je u jednom trenutku pogodila strašna pomisao: Bude li u ovom slučaju prisiljen izići pred sud u Washingtonu, Goffman će u bitku bez oklijevanja poslati Rogera Raketu.

318

John Grisham

Dok su ga s pozornice zabavljala dvojica velikih odvjetnika, Claya su sve više prepoznavali. Jedan od odvjetnika za stolom iza Reddinga slučajno je pogledao uokolo i u jednom trenutku učinilo mu se da je ugledao poznato lice. Odmah je pokazao kolegi i njih su ga dvojica bez poteškoća identificirali. Poruke na papirićima predane su velikim facama u prvim redovima gledališta.

Sudac je objavio petnaestominutnu stanku kako bi mogao otići u nužnik. Clay je izišao iz sudnice i krenuo u potragu za sokom. Za njim su pošla dvojica muškaraca koji su ga zaustavili na završetku hodnika. "Gospodine Čarter", reče prvi ljubaznim tonom. "Ja sam Bob Mitchell, potpredsjednik Goffmana i glavni pravni zastupnik tvrtke." Potom snažno stisne Clavovu ruku.

"Drago mi je", reče Clay.

"A ovo je Sterling Gibb, jedan od naših odvjetnika iz New Yor-ka."
Clay se tako morao rukovati i s Gibbom.

"Samo smo vas željeli pozdraviti", reče Mitchell. "Nismo se iznenadili kad smo vas vidjeli."

"Ovo me suđenje pomalo zanima", reče Clay. "Kakva skromnost. Koliko sada imate klijenata?"

"Oh, ne znam. Podosta." Gibb se zadovoljavao piljenjem i podrugljivim osmijesima.

"Svaki dan pratimo vaše stranice na Internetu", reče Mitchell.

"Prema najnovijim informacijama imate dvadeset šest tisuća." Gibb promijeni podrugljiv izraz lica; bilo je očito da mu se masovne tužbe gade.

"Tako nekako", reče Clay.

"Čini se da ste prestali s reklamama. Vjerojatno napokon imate dovoljno klijenata."

"Oh, čovjeku nikada nije dosta, gospodine Mitchell."

"Sto ćete sa svim tim klijentima ako mi dobijemo ovu parnicu?" upita konačno Gibb.

"Sto ćete vi ako ovdje izgubite?" ispali kao iz topa Clay.

Mitchell mu priđe još za korak. "Ako ovdje dobijemo, gospodine Čarter, bit će vam vraški teško pronaći jadnika koji će željeti zastupati vaših dvadeset šest tisuća klijenata. Jer neće vrijediti osobito puno."

Kralj milijunskih odšteta

319

"A ako vi izgubite?" upita Clay.

Sada se i Gibb približi za korak. "Ako izgubimo ovdje, bez odgađanja idemo u Washington, kako bismo se branili od vaše izmišljene skupne tužbe. Pod uvjetom, dakako, da vi tada još ne budete u zatvoru."

"Oh, spremno ću vas čekati", reče Clay, mučeći se pod baraž-nom vatrom.

"Znate pronaći zgradu suda?" upita ga Gibb.

"Već sam igrao golf sa sucem", reče Clay. "I hodam sa stenografkinjom." Laži! No oni su zbog njih na trenutak ipak zastali.

Mitchell se pribere, ponovno ispruži desnu ruku i reče: "No, dobro,

samo smo se željeli pozdraviti."

Clay stisne njegovu ruku i reče: "Ugodno je čuti nešto s Goffmanove strane. Gotovo i niste pokazali da ste čuli za moju tužbu."

Gibb se okrene i udalji.

"Završimo prvo ovo", reče Mitchell. "Pa ćemo razgovarati."

Clay se upravo spremao ponovno ući u sudnicu, kada se pred njim našao neki nametljivi novinar. Derek još nekako iz Financial Weeklyja. Samo par pitanja. Radio je za desničarski časopis koji je neskriveno mrzio parničare i odštete, časopis koji je zagovarao stavove velikih tvrtki, tako da je Clay znao kako mu ne smije reći čak ni "Bez komentara" ili "Nosi se". Derekovo ime bilo mu je nekako neodređeno poznato. Je li to novinar koji je o Clayu napisao toliko ružnih stvari?

"Smijem li pitati što radite na ovom sudu?" reče Derek.

"Vjerojatno smijete."

"Što radite na ovom sudu?"

"Isto što i vi."

"A to bi bilo...?"

"Uživam u vrućini."

"Je li istina da u slučaju Maxatila imate dvadeset pet tisuća klijenata?"

"Nije."

"Koliko onda?" "Dvadeset šest tisuća."

320

John Grisham

"Koliko vrijede?"

"Između nule i nekoliko milijardi dolara."

Clay nije znao da je sudac odvjetnicima obiju strana do završetka suđenja zabranio javno istupanje. Budući da je bio voljan razgovarati, privukao je pravu masu izvjestitelja. Iznenadio se uvidjevši da su ga posve okružili. Odgovorio je na još nekoliko pitanja praktički ne rekavši ništa.

Arizona Ledger naveo je kako je Clay ustvrdio da bi njegovi slučajevi mogli vrijediti dvije milijarde dolara. Taj je list objavio i njegovu fotografiju, snimljenu ispred sudnice, s buketom mikrofona ispred nosa, uz potpis: "Kralj milijunskih odšteta u gradu". Slijedio

je kratki prikaz Clavova boravka i aktivnosti, s još nekoliko odlomaka o samom velikom suđenju. Novinar ga nije izravno nazvao pohlepnim oportunistom, no između redaka se moglo nazreti da je gladni lešinar koji kruži i iščekuje napad na Goffmanovo truplo.

Sudnica je bila prepuna potencijalnih porotnika i gledatelja. Ni nekoliko minuta nakon devet sati nije bilo traga odvjetnicima i sucu. Bili su u sučevim odajama, najvjerojatnije se i dalje prepirući oko preliminarnih pitanja. Sudski službenici i čuvari nešto su petljali oko sučeva stola. Neki mladić u odijelu pojavio se sa stražnje strane, prošao kroz ogradu i zaputio se središnjim prolazom kroz gledalište. Naglo zastavši, pogledao je izravno u Claya, a zatim se nagnuo prema njemu i prošaptao: "Vi ste gospodin Čarter?"

Posve zatečen, Clay kimne. "Treba vas sudac."

Novine su se nalazile nasred sučeva stola. Dale Moonevham bio je u jednome kutu prostranog ureda, Roger Redding naslonjen na stol kod prozora. Sudac se blago ljuljao u svojem naslonjaču. Nitko od njih trojice nije se doimao zadovoljnim. Vrlo nelagodno upoznavanje. Moonevham je odbio prići i stisnuti Clavovu ruku, umjesto toga samo je jedva primjetno kimnuo i uputio pogled koji je pokazivao mržnju.

"Znate da sam odredio šutnju o ovom postupku, gospodine Čarter?" upita sudac.

"Ne, gospodine."

Krali milijunskih odšteta

321

"Ali jesam."

"Ja kao odvjetnik ne sudjelujem u slučaju", reče Clay.

"Mi se u Arizoni silno trudimo kako bismo osigurali pravedna suđenja, gospodine Čarter. Obje strane žele da porota bude maksimalno neinformirana i nepristrana. Zahvaljujući vama, potencijalni porotnici sada znaju da postoji najmanje dvadeset šest tisuća sličnih slučajeva."

Clay nikako nije namjeravao pokazivati slabost ili kajanje, budući da je Roger Redding pratio svaki njegov korak.

"Možda je to bilo neizbježno", reče Clay. Pred ovim sućem neće se pojaviti kao odvjetnik. Nema smisla dopuštati da ga zastrašuje.

"Kako bi bilo da lijepo napustite saveznu državu Arizonu?" zagrmi Moonevham iz kuta.

"To doista nisam dužan učiniti", odvrati Clay.

"Želite da izgubim?"

Clayu je to bilo dovoljno. Nije toćno znao kako bi njegova nazoćnost mogla škoditi Mooneyhamovu položaju, ali ćemu se izlagati opasnosti?

"U redu, ćasni sude, pretpostavljam da ćemo se još vidjeti."

"Izvrsna ideja", reće sudac.

Clay pogleda Rogera Reddinga i reće: "Vidimo se u Washingto-nu." Roger se uljudno nasmiješi, ali polagano odmahne glavom.

Oscar je pristao ostati u Flagstaffu i pratiti sućenje. Clay je uskoćio u Gulfstream i u vrlo sumornome raspoloženju vratio se kući.

Prognan iz Arizone.

37

U Reedsburgu je novost o tome da Hanna otpušta tisuću dvjesto radnika praktićki zaustavila život u gradu. Objavljena je u pismu koje je napisao Marcus Hanna, a koje su dobili svi zaposleni.

U pedeset godina postojanja tvrtka je samo ćetiri puta otpuštala radnike. Pregrmjela je razne cikluse i krize, no uvijek je davala sve od sebe kako bi svi ostali na platnoj listi. Sada kada je bankrotirala, vrijedila su drukćija pravila. Tvrtka je bila pod velikim pritiskom da sudu i vjerovnicima dokaže kako je pred njom izgledna financijska budućnost.

Za otpuštanja su krivi dogaćaji na koje uprava nije mogla utjecati. Loša prodaja također je odigrala odrećenu ulogu, no ta pojava za tvrtku nije bila ništa novo. Najjaći udarac pretrpjela je nepos-tizanjem nagodbe u slućaju skupne tužbe. Tvrtka je pregovarala u dobroj vjeri, no jedna pretjerano gorljiva i pohlepna odvjetnića tvrtka iz Washingtona nije odustala od nerazumnih zahtjeva.

U pitanju je preživljavanje tvrtke i Marcus je svoje ljude uvjeravao da neće propasti. Bit će potrebno drastićno smanjenje troškova.

Bolne mjere štednje u sljedećih godinu dana zajamćit će pozitivno poslovanje u budućnosti.

Zaposlenicima koji su dobili otkaz Marcus je obećao sve oblike pomoći koje tvrtka može osigurati. Naknada za nezaposlenost isplaćivat će se godinu dana. Hanna će ih, u to nema ni najmanje sumnje, ponovno zaposliti čim to bude moguće, ali uprava zasada ne može davati obećanja. Smanjenje broja radnika moglo bi biti i trajno.

Kralj milijunskih odšteta

323

U kafićima i brijačnicama, na školskim hodnicima i u crkvama, na tribinama s kojih su roditelji gledali djecu kako igraju nogomet, na pločnicima i glavnom gradskom trgu, u pivnicama i oko biljarskih stolova, razgovaralo se isključivo o tome. Svatko od jedanaest tisuća stanovnika znao je nekoga tko je upravo ostao bez posla u Hanni. Bila je to najveća katastrofa u mirnoj povijesti Reedsburga. Iako je gradić bio gotovo izoliran, smješten duboko u gorju Alleg-heny, vijest se pročula.

Onaj novinar iz Baltimore Pressa koji je napisao tri članka o skupnoj tužbi u okrugu Hovvard i dalje je bio budan. Pratio je podnošenje zahtjeva za otvaranje stečaja. I dalje je razgovarao s nekima od vlasnika kuća s kojih su i dalje otpadale opeke. Novosti o otkazima potaknule su ga na odlazak u Reedsburg. Obilazio je kafiće i dječje nogometne utakmice.

Prvi od dvaju članaka opsegom je odgovarao omanjem romanu. Ni autor koji je čvrsto odlučio namjerno vrijeđati i klevetati ne bi bio okrutniji. Sve nedaće koje su zahvatile Reedsburg lako su se mogle izbjeći da odvjetnik koji vodi skupnu tužbu, J. Clay Čarter II. iz Washingtona, nije bio toliko nepopustljiv u traženju velikih naknada.

Budući da nije čitao Baltimore Press, te da je zapravo izbjegavao većinu novina i časopisa, Clay bi možda i izbjegao novosti iz Reedsburga, barem još neko vrijeme. No onaj još uvijek neznani urednik, ili uredništvo, neautoriziranog i nimalo dobrodošlog biltena poslalo je novosti faksom. Najnoviji broj "Kralja milijunskih sranja", koji je očito bio pripremljen u žurbi, donio je i članak iz Pressa.

Pročitavši ga, Clay je pomislio kako bi trebao tužiti list.

Međutim, ubrzo će posve zaboraviti Baltimore Press jer je na obzoru već bila puno veća katastrofa. Tjedan dana ranije nazvao je neki novinar iz Newsweeka, kojeg je, kao i obično, odvratila gospođica Glick. Nema tog odvjetnika koji ne sanja o publicitetu u nacionalnim razmjerima, no samo ako je riječ o svima znanome slučaju ili presudi vrijednoj milijardu dolara. Clay je pretpostavio da tu nije riječ ni o jednom ni o drugom, i nije se prevario. Newsweek zapravo nije zanimao Clay Čarter, nego njegov najljući neprijatelj.

Bio je to propagandni članak koji je išao na ruku Helen Warshaw, dvije stranice slave i hvale za kakve bi svaki odvjetnik bio

324

John Grisham

spreman ubiti. Na vrlo dojmljivoj fotografiji Helen Warshaw vidjela se u nekoj sudnici, gdje je stajala ispred praznog prostora za porotnike, izgledala vrlo pribrano, ustrajno i pronicavo, ali i vrlo uvjerljivo. Clay je dotada nije bio vidio i nekako se nadao da bi mogla nalikovati na "bezobzirnu gaduru", kako ju je nazvao Saulsberrv. Ali nije. Bila je vrlo privlačna – kratka tamna kosa i tužne smeđe oči koje će zaokupiti pozornost svake porote. Clay je piljio u nju i žalio što umjesto svojih ne može voditi njezinu tužbu. Nadao se samo da se nikada neće vidjeti u živo. A ako se već i upoznaju, da to neće biti u sudnici.

Helen Warshaw bila je jedna od troje partnera u newyorškoj tvrtki koja se specijalizirala za tužbe protiv nesavjesnih odvjetnika, što je bio maleni, ali i sve važniji segment tržišta. Sada se namjerila na neka od najvećih i najbogatijih odvjetničkih imena u zemlji i nije imala namjeru zadovoljavati se nagodbama. "Još nisam vidjela slučaj koji bi poroti bio privlačniji", izjavila je, a Clay je osjetio želju da prereze žile na rukama.

Imala je pedesetero klijenata iz slučaja Dvloft. Svi su umirali, svi su tužili. U članku je navedena i kratka i prljava povijest skupne parnice.

Od tih pedesetero ljudi, novinar se iz nekog nepoznatog razloga bio koncentrirao na gospodina Teda Worleyja, iz Upper Marlboroa u Marylandu, objavivši i fotografiju na kojoj je jadan čovjek sjedio u

vrtu iza kuće. Iza njega je stajala supruga. Oboje su imali prekrížene ruke i namršteno lice. Onako slabašan, uzdrhtao i bijesan, gospodin Worley prepričao je svoj prvi kontakt s Clayom Čarterom, telefonski poziv iz vedra neba dok je pokušavao uživati u igri Oriolesa, užasne vijesti o Dyloftu, analizu urina, posjet mladog odvjetnika, podnošenje tužbe. Sve. "Nisam želio pristati na nagodbu", ponovio je nekoliko puta.

Gospodin Worley Newsweeku je predočio svu papirologiju – medicinske dokumente, sudske spise, lopovski ugovor s Čarterom koji je odvjetniku davao ovlasti da dogovori nagodbu ako iznos premašuje 50.000 dolara. Sve, pa tako i kopije dvaju pisama koje je gospodin Worley uputio gospodinu Čarteru buneći se protiv takve "rasprodaje". Odvjetnik nije odgovorio na pisma.

Prema riječima njegovih odvjetnika, gospodinu Worleyju preostalo je manje od šest mjeseci života. Dok je polagano čitao riječ po Kralj milijunskih odšteta

325

riječ užasne priče, Clay je stekao dojam da je on osobno nekako izazvao rak.

Helen je objasnila kako će porota mnoge od njezinih klijenata vidjeti na videosnimkama, budući da neće doživjeti suđenje. Poprilično okrutna izjava, učinilo se Clayu, no, s druge strane, baš sve u tom članku bilo je zlobno i izopačeno.

Gospodin Čarter odbio je dati izjavu. Za svaki slučaj, ubacili su i snimku Claya i Ridley iz Bijele kuće, a nisu mogli ne ubaciti i cvebicu o tome daje 250.000 dolara darovao Predsjedničkoj reviziji.

"I zatrebat će mu prijatelji poput Predsjednika", rekla je Helen Warshaw, a Clay samo što nije osjetio kako ga metak pogađa među oči. Časopis je bacio preko cijelog ureda. Sada je gorko žalio što je uopće otišao u Bijelu kuću, što je upoznao Predsjednika, što je ispunio taj prokleti ček, što je upoznao Teda Worleya, što je upoznao Maxa Pacea, što mu je uopće palo na pamet studirati pravo.

Nazvao je pilote i naložio im da što prije dođu na aerodrom. "Kamo idemo, gospodine?"

"Ne znam. Kamo biste vi željeli ići?" "Kako, molim?" "Biloxi, u

Mississippiju." "Jedna ili dvije osobe?"

"Samo ja." S Ridley se nije vidio dvadeset četiri sata i nikako ju nije želio voditi na put. Trebao mu je predah od grada i svega što bi ga moglo podsjetiti na Washington.

No dva dana provedena na Frenchovoj jahti baš i nisu pomogla. Clayu je trebalo društvo nekog od suzavjerenika, a Patton je bio odviše zauzet drugim skupnim tužbama. I jedan i drugi previše su jeli i pili.

French je imao dvojicu odvjetnika u sudnici u Phoenbm, a oni su ga iz sata u sat mailom izvještavali o razvoju događaja. On i dalje nije priznavao Maxatil kao potencijalnu metu, ali je još uvijek pratio svaki potez. To mu je posao, rekao je, jer je najveći među najvećim parničarima. Raspolože iskustvom, novcem i ugledom. Sve masovne tužbe, prije ili kasnije, trebale bi završiti na njegovu radnom stolu.

326

John Grisham

Clay je čitao poruke i razgovarao s Mulroonevjem. Odabir porotnika potrajao je cijeli dan. Dale Moonevham sada je polagano izlagao tužbu protiv proizvođača lijeka. Vladino istraživanje poslužilo je kao snažan dokaz. Porota je pokazivala gorljivo zanimanje. "Zasada izgleda dobro", rekao je Oscar. "Moonevham je pravi glumac, no Roger je vještiji u nastupu u sudnici."

Dok je French žonglirao s tri poziva odjednom, uz neizdrživu glavobolju, Clay se sunčao na gornjoj palubi i nastojao zaboraviti probleme. Kasno poslije podne drugoga dana, nakon dvije votke na palubi, French upita: "Koliko ti je ostalo love?"

"Ne znam. Nemam hrabrosti računati."

"Pretpostavka..."

"Možda dvadesetak milijuna."

"A osiguranje?"

"Deset milijuna. Otkazali su mi, no još me moraju pokriti za Dvloft." Cuclajući limun, French reče: "Nisam baš siguran da će ti trideset milijuna biti dovoljno."

"Nekako izgleda premalo, ne?"

"Da. Sada imaš dvadeset jedan milijun potraživanja, a iznos se

može samo povećavati. Možemo biti sretni uspijemo li priču riješiti za tri milijuna po slučaju."

"Koliko ih ti imaš?"

"Devetnaest, s jučerašnjim danom."

"A koliko imaš love?"

"Dvjesto milijuna. Ja ću se izvući."

Zašto mi onda lijepo ne bi posudio, recimo, pedeset milijunči-ća?

Clay je nekako uspio osjetiti zabavljenost načinom na koji su se nabacivali takvim brojkama. Poslužitelj im donese još alkohola, koji im je bio potreban.

"A ostali dečki?" upita Clay.

"S Wesom će sve biti u redu. Carlos će preživjeti ako broj klijenata ostane ispod trideset. Didiera su opelješile dvije prijašnje žene. On je gotov. Prvi će bankrotirati, što mu neće biti prvi put."

Prvi? A tko bi mogao biti drugi?

Kralj milijunskih odšteta

327

Nakon podulje šutnje Clay upita: "Što će biti ako Goffman dobije u Flagstaffu? Ja imam hrpetine slučajeva..."

"Bit ćeš malo pokislo štene, u to nema ni najmanje sumnje. Meni se to dogodilo prije deset godina, s hrpom propalih slučajeva povezanih s novorođenčadi. Bio sam se razjurio uokolo, skupio slučajeve, prerano uložio tužbu, a kada se sve raspalo, više nije bilo načina da bilo što spasim. Moji klijenti očekivali su milijune, jer su imali deformiranu dječicu, znaš, tako da su bili vraški razdražljivi i plačljivi. Čovjek se s njima jednostavno nije mogao nositi. Hrpa njih me tužila, ali nisam platio ni centa. Odvjetnik ne može obećati ishod. No cijela priča stajala me hrpu love."

"To mi baš i nije drago čuti." "Koliko si utrošio na Maxatil?" "Osam milijuna samo za oglašavanje."

"Ja bih malo pričekao, pratio Goffmanove poteze. Sumnjam da će nešto ponuditi. To ti je hrpa teških i uskogrudnih gadova. S vremenom će se tvoji klijenti početi buniti, a ti im možeš reći neka se gube." Veliki gutljaj votke. "Ali razmišljaj pozitivno. Moonevham nije gubio već desetljećima. Velika odšteta i cijeli svijet izgledat će bitno drukčije. Ponovno ćeš se naći u rudniku zlata."

"Goffman mi kaže da nakon ovoga dolaze izravno u Washington."
"Možda blefiraju, ovisno o razvoju situacije u Flagstaffu. Ako jako izgube, morat će razmisliti o nagodbi. Polovičan poraz – odgovornost, ali mala odšteta – pa bi se mogli okušati pred još jednim sudom. Odaberu li tvoju tužbu, možeš dovesti nekog iskusnog pastuha koji će ih dobro naprašiti."

"Ne bi mi savjetovao da sam vodim postupak?"

"Ne. Nemaš dovoljno iskustva. Za prvu ligu trebaš godine i godine provedene u sudnici, Clay. Godine i godine."

Koliko god vatreno govorio o velikim tužbama i suđenjima, Clayu je bilo očito da Patton ne osjeća osobitu gorljivost prema scenariju koji je upravo izložio. Nije ponudio da će on odraditi ulogu iskusnog pastuha na suđenju u Washingtonu. Sada je samo bez prave uvjerenosti nastojao utješiti mladoga kolegu.

328

John Grisham

Clay je s jahte otišao sutradan nešto prije podneva i zrakoplovom otputovao u Pittsburgh. Bilo kamo, samo ne u Washington. Tijekom leta razgovarao je s Oscarom, pročitao elektroničke poruke i medijske izvještaje o suđenju u Flagstaffu. Tužiteljica, šezdesetšestogodišnja žena s rakom dojke, svjedočila je i na predivan način izložila svoju situaciju. Držala se izvrsno, izazvala puno simpatija, a Moonevham ju je vodio da nije mogao bolje. Sredi ih, stari moj, mumljao je Clay sebi u bradu.

Unajmio je automobil i dva se sata vozio prema sjeveroistoku, došavši u samo srce gorja Alleghenv. Pronaći Reedsburg na zemljovidu bilo je gotovo jednako teško kao pronaći ga na autocesti. U trenutku kada se uspeo na neku uzvisinu na ulazu u gradić, u daljini je ugledao mamutsku tvornicu. Dobro došli u Reedsburg, savezna država Pennsylvania, stajalo je na velikome natpisu.

Sjedište TVRTKE HANNA PORTLAND CEMENT, UTEMELJENE 1946. Iz dva

velika dimnjaka izlazila je kredasta prašina koju je polagano raznosio vjetar. Barem još radi, pomisli Clay.

Slijedeći znakove, došao je do središta grada i pronašao mjesto za parkiranje u glavnoj ulici. U trapericama i kapi sa zaslonom, te s

tamnim trodnevnim čekinjama na licu, nije se brinuo da bi ga netko mogao prepoznati. Ušao je u kavanu Ethel's i sjeo na klimavu stolicu uz šank. Pozdravila ga je osobno Ethel, koja je zapisala i narudžbu. Kava i preprženi sendvič sa sirom.

Za jednim stolom iza njega dvojica veterana razgovarala su o američkom nogometu. Cougarsi, momčad mjesne srednje škole, izgubili su tri utakmice za redom, a njih dvojica posao bi odradila bolje od sadašnjeg trenera. Večeras igraju kod kuće, barem prema rasporedu koji je bio istaknut na zidu u blizini blagajne.

Kada je donijela kavu, Ethel reče: "Samo ste u prolazu?"

"Da", reče Clay, uviđajući da ona poznaje svakoga od jedanaest tisuća stanovnika Reedsburga.

"Odakle ste?" "Iz Pittsburgha."

Nije uspio odrediti je li to dobro ili nije, ali ona se udaljila bez dodatnih pitanja. Za jednim drugim stolom, dvojica mlađih muškaraca razgovarala su o poslovima. Ubrzo je postalo jasno da su i jedan i drugi nezaposleni. Jedan je na glavi imao kapu s logotipom

Kralj milijunskih odšteta

329

Hanna Cementa. Dok je jeo sendvič sa sirom, Clay je slušao kako zabrinuto spominju naknade za nezaposlenost, kredite, račune za kreditne kartice, honorarne poslove. Jedan od njih namjeravao je svoj Fordov kamionet dati u ruke nekom mjesnom trgovcu koji je obećao da će ga za njegov račun prodati.

Uza zid kod ulaznih vrata nalazio se sklopivi stol na kojem je stajala velika plastična boca zavodu. Na rukom izrađenom natpisu stajalo je kako se svi mole da daju prilog za "Fond Hanna". Boca je do pola bila ispunjena kovanicama i novčanicama.

"Za što je taj novac?" upita Clay kada mu je Ethel ponovno napunila šalicu.

"Ah, to... Skupljamo novac za obitelji otpuštenih iz tvornice."

"Koje tvornice?" upita Clay, dajući sve od sebe kako bi pokazao koliko je neupućen.

"Hanna Cement, najveća tvrtka u gradu. Prošli tjedan otpustili su tisuću dvjesto radnika. Mi se ovdje međusobno potpomažemo.

Skupljamo novac po cijelom gradu – u dućanima, kafićima, crkvama, čak i u školama. Dosada smo skupili više od šest tisuća. Novac će poslužiti za manje račune i namirnice, ako stvarno zagusti. U protivnom, darovat ćemo ga bolnici."

"Loša poslovna strategija?" reče Clay, i dalje žvačući. Staviti komad sendviča u usta nije bilo teško; no gutanje je iz trenutka u trenutak postajalo sve problematičnijim.

"Ne, uprava je uvijek dobro vodila tvornicu. Obitelj Hanna zna što radi. Ali u Baltimoreu ili negdje drugdje protiv njih su podigli nekakvu suludu tužbu. Odvjetnici su postali pohlepni, željeli zgrnuti previše novca, odveli Hanne u bankrot."

"Prokleta sramota", reče jedan od onih veterana. U razgovoru su sudjelovali svi nazočni. "Do toga jednostavno nije moralo doći. Hanne su pokušali postići nagodbu, u to su uložili sav trud, ali lji-gavci iz Washingtona imali su ih na nišanu i nisu željeli popustiti. Hanne su lijepo rekli: 'Nosite se' i jednostavno otišli s pregovora." Clayu istog trenutka sine: Uopće nije loš prikaz stvarnih događaja. "U tvornici sam radio četrdeset godina. Nikada se nije dogodilo da netko ne dobije plaću, da nešto kasni. Kakva sramota!"

330

John Grisham

Kako se očekivalo da i on nešto kaže, kako bi razgovor krenuo dalje, Clay upita: "Otkazi su rijetkost, ha?"

"Hanne ne vjeruju u otpuštanje radnika."

"Ponovno će zaposliti te ljude?"

"Pokušat će. Ali sada sve odluke donosi stečajni sudac."

Clay kimne i žurno skrene pozornost na sendvič. Ona dvojica mlađih muškaraca bila su na nogama, zaputivši se prema blagajni.

"Nema problema, dečki. Kuća časti."

Uljudno su kimnuli i na izlazu ubacili nekoliko novčića u Fond Hanna. Nakon nekoliko minuta Clay se oprostio od veterana, platio račun, zahvalio Ethel i u plastičnu bocu ubacio novčanicu od stotinu dolara.

Nakon spuštanja mraka sjedio je sam u dijelu gledališta određenome za goste i gledao kako se Cougars iz Reedsburga bore protiv Elksa iz Enida. Domaća publika svoj je prostor ispunila

gotovo do posljednjeg mjesta. Limena glazba bila je bučna, kao i gledatelji gladni pobjede. No američki nogomet ipak nije uspio zadržati njegovu pozornost. Pogledao je popis igrača i upitao se koliki dio njih dolazi iz obitelji pogođenih otkazima. Gledao je na suprotnu stranu terena, sjedio zagledan u redove navijača momčadi iz Reedsburga i pitao se tko od njih ima posao, a tko je nezaposlen. Prije početnog udarca i neposredno nakon državne himne, mjesni svećenik pomolio za sigurnost svih igrača, te za obnavljanje gospodarske snage njihova grada. Molitvu je zaključio riječima: "Pomozi da prebrodimo ova teška vremena, o, Bože. Amen." Ako se ikada i osjećao lošije, Clay Čarter nije se mogao sjetiti kada je to eventualno bilo.

38

Ridley je nazvala u subotu pred večer. Bila je poprilično uzrujana. Četiri dana nije uspijevala doći do Claya! U uredu nitko nije znao gdje je, odnosno, ako je netko i znao, nije joj želio reći. On se, pak, nije ni potrudio nazvati nju. I on i ona imali su više telefona. Tako se unapređuje veza? Pošto je još nekoliko minuta slušao to cendranje, Clay je začuo nekakvo zujanje u slušalici, tako da je upitao: "Gdje si?"

"U St. Barthu. U našoj vili."

"Kako si dospjela onamo?" Gulfstreamom se, dakako, cijelo vrijeme služio Clay.

"Unajmila sam manji avion. Zapravo je bio premalen, zbog goriva smo morali sletjeti na San Juan. Ne bi išlo bez popune goriva." Jadnica. Clay nije točno znao kako je uspjela doći do broja agencije za iznajmljivanje. "Zašto si otišla onamo?" upita. Bilo je to krajnje glupo pitanje.

"Bila sam pod užasnim stresom jer nisam mogla doći do tebe. To mi više ne smiješ raditi, Clay."

On pokuša nekako povezati dva događaja... svoj nestanak i njezin bijeg na St. Barth, no ubrzo odustane.

"Žao mi je", reče. "Otputovao sam u velikoj žurbi. Patton French trebao me u Biloxiju. Bio sam odviše zauzet da bih te nazvao." Podulja stanka. Razmišljala je bi li mu trebala oprostiti odmah ili pričekati još dan-dva. "Obećaj da to više nećeš raditi", reče

plačljivim glasom.

332

John Grisham

Clay nije bio raspoložen ni za cendranje ni za obećanja, ali je osjetio olakšanje zbog činjenice da je ona u inozemstvu. "Neće se ponoviti. Opusti se i malo uživaj."

"Možeš doći ovamo?" upita ona, no bez pravog žara. Pitanje je postavila iz nekakvog osjećaja dužnosti.

"Ne. Suđenje u Flagstaffu ulazi u odlučujuću fazu." Najozbiljnije je sumnjao da ona ima nekakvu predožbu o postupku u Flagstaffu.

"Nazvat ćeš me sutra?" upita ona. "Naravno."

Jonah se vratio u Washington, prepun priča o pustolovinama koje je doživio na jedrenju. Dogovor je bio da će se u devet naći u jednom bistrou u Aveniji Wisconsin i odvojiti puno vremena za večeru i razgovor. Oko pola devet zazvonio je telefon, no pozivatelj je prekinuo vezu ne rekavši ni riječ. Zatim se oglasio još jednom, a Clay uzme aparat dok je još zakopčavao košulju.

"Je li to Clay Čarter?" upita neki muški glas.

"Da, tko je to?" Zbog zastrašujućeg broja nezadovoljnih klijenata diljem zemlje – u slučajevima Dvlofta i Mršavog Bena, a sada osobito onih razdraženih kućevlasnika u okrugu Howard – Clay je u posljednja dva mjeseca dvaput mijenjao brojeve. U uredu se još nekako mogao nositi s uvredama, no više je volio ostalo vrijeme živjeti u miru.

"Živim u Reedsburgu, u Pennsylvaniji i imam nekoliko dragocjenih informacija o tvrtki Hanna."

Od tih riječi sledila mu se krv u žilama. Clay sjedne na rub kreveta. Zadrži ga na vezi, reče u sebi, dok je nastojao srediti misli. "U redu, slušam." Netko iz Reedsburga nekako je došao do njegova novog broja kojeg nije bilo ni u jednom imeniku.

"Ne možemo razgovarati preko telefona", reče taj glas. Oko trideset godina, bijelac, srednjoškolsko obrazovanje.

"Zašto?"

"Priča je duga. Imam i nešto papira."

"Gdje ste sada?"

"U gradu. Naći ćemo se u predvorju hotela Four Seasons u Ulici M.

Tamo možemo razgovarati."

Kralj milijunskih odšteta^

333

Plan i nije tako loš. U predvorju će biti mnoštvo prolaznika, tek tako, za slučaj da netko poželi izvući pištolj i zapucati na odvjetnike. "Kada?" upita Clay.

"Odmah. Ja dolazim za pet minuta. Koliko će trebati vama?"

Clay nije kanio spominjati činjenicu da živi šest ulica dalje, iako njegova adresa nije bila nikakva tajna. "Dolazim za deset."

"Odlično. Bit ću u trapericama i crnoj kapi sa znakom Steelersa."

"Pronaći ću vas", reče Clay i prekine vezu. Odjenuvši se, brzo je izišao iz kuće. Dok je žustrim korakom prolazio Dumbartonom, pokušavao je zamisliti koje bi mu to informacije o tvrtki Hanna mogle trebati, što bi to mogao željeti. Upravo je proveo osamnaest sati u Reedsburgu i nastojao, posve bezuspješno, zaboraviti cijeli gradić. Došavši do Trideset prve ulice, skrenuo je prema jugu, mumljajući sebi u bradu, posve izgubljen u svijetu zavjera, isplata i špijunskih scenarija. Prošao je pokraj neke dame s psićem koji je na pločniku tražio pogodno mjesto na kojem će se olakšati. U jednom trenutku približio mu se neki mladić u crnoj bikerskoj jakni i s cigaretom koja je visjela iz usta. Clay ga, međutim, gotovo i nije primijetio. Kada su se mimoilazili, ispred jedne oskudno osvijetljene kuće i pod granama starog crvenog javora, taj ga je muškarac posve neočekivano, u savršeno odabranome trenutku, kratkim i preciznim desnim krošeom pogodio točno u bradu. Clay nije vidio baš ništa. Sjećao se bučnog sudara sa šakom i trenutka kada je svom silinom glavom udario u ogradu od kovanog željeza. Nejasno se sjećao i neke palice, te nekog drugog muškarca, njih dvojice koji su mlatili šakama i palicom. Prebacivši se na bok, nekako je uspio saviti koljeno i u tom trenutku palica ga je bučno poput pucnja iz pištolja pogodila u zatiljak.

Iz daljine je začuo neki ženski glas, a nakon toga se onesvijestio.

Gospođa je upravo šetala sa psom kada je iza sebe začula neku gužvu. Bila je to nekakva tučnjava, dvojica protiv jednoga, pri čemu je onaj muškarac na tlu izvukao deblji kraj. Pritrčala im je i s užasom vidjela kako dvojica u crnim jaknama trećega mlate velikim

crnim pendrecima. Ona je kriknula, a oni su pobjegli. Brzo je izvadila mobitel i nazvala Hitnu.

334

John Grisham

Ona su dvojica otrčala i nestala iza ugla crkve u Ulici N. Pokušala je pomoći mladiću na pločniku, no on je bio u nesvjesti i jako je krvario.

Claya su prebacili u sveučilišnu bolnicu George Washington, gdje gaje ekipa s Traumatologije dovela u stabilno stanje. Prvi pregledi otkrili su dvije velike rane na glavi prouzročene nekim tupim predmetom, porezotinu na desnoj jagodičnoj kosti, porezotinu na lijevome uhu, brojne modrice i nagnječenja. Desna lisna kost bila je uredno prepolovljena. Časka lijevog koljena bila je smrskana, a lijevi gležanj slomljen. Glava mu je bila obrijana, a za zatvaranje dviju velikih porezotina bio je potreban osamdeset jedan šav.

Lubanja je bila gadno natučena, ali ne i slomljena. Šest šavova na jagodičnoj kosti, jedanaest na uhu, a nakon svega odvezli su ga na operaciju kako bi mu sredili noge.

Jonah je počeo zvati pošto je u nestrpljivom čekanju proveo punih pola sata. Nakon jednog sata izišao je iz restorana i pješice se zaputio prema Clavovoj kući. Kucao je, zvonio, tiho psovao i već se spremao početi bacati kamenčiće prema prozorima kada je ugledao Clavov auto, parkiran između dvaju automobila malo dalje u ulici. Barem mu se činilo da je to Clavov auto.

Polagano je krenuo prema njemu. Nešto nije bilo u redu, samo što nije točno znao što. Da, to je crna Porscheova Carrera, ali pokrivena bijelom prašinom. Nazvao je policiju.

Ispod Porschea je pronađena poderana i prazna vreća cementa tvornice Hanna Portland. Netko je očito posuo automobil cementom, a zatim ga zalio vodom. Na pojedinim mjestima, osobito na krovu i poklopcu motora, veliki komadi cementa bili su se osušili i tako ostali pripijeni za vozilo. Dok su policajci pregledavali auto, Jonah im je rekao kako je vlasnik nestao. Nakon dugotrajnog kompjuterskog pretraživanja podataka ipak se pojavilo Clavovo ime i Jonah je odmah odjurio u bolnicu. Nazvao je Paulette, a ona se u bolnici našla i prije njega. Clay je bio na operaciji, no riječ je tek o

slomljenim kostima i vjerojatno potresu mozga. Čini se da ozljede nisu životno opasne.

Ona gospođa s psom policiji je rekla da su oba napadača bili bijelci. Trojica studenata koji su ulazili u jedan bar u Aveniji Wisconsin-Kralj milijunskih odšteta

335

sin izjavila su da su vidjela dvojicu bijelaca u crnim jaknama kako se u žurbi pojavljuju iza ugla, dolazeći iz Ulice N. Uskočili su u metalik-zeleni kombi, u kojem ih je već čekao vozač. Bilo je odviše mračno da bi vidjeli registraciju.

Poziv na koji se Clay javio u 20.39 došao je s jedne javne govornice u Ulici M, približno na pet minuta od njegove kuće.

Trag se ubrzo posve gubio. Naposljetku, bila je riječ o običnom premlaćivanju. I to još u subotu navečer. Iste te noći u gradu će se dogoditi dva silovanja, dvije pucnjave iz automobila u prolazu u kojima će biti ranjeno petero ljudi, te dva ubojstva, oba, kako se činilo, posve nasumična.

Budući da Clay u gradu nije imao nikoga od obitelji, Jonah i Paulette preuzeli su ulogu njegovih glasnogovornika i počeli donositi sve važne odluke. U pola dva poslije ponoći liječnica ih je izvijestila da je operacija protekla posve glatko, da su sve kosti namještene i još trebaju samo zarasti, da su mu ugradili nekoliko pločica i vijaka, da situacija ne može biti bolja. Pažljivo će pratiti moždane aktivnosti. Uvjereni su da je došlo do potresa mozga, ali još ne znaju koliko teškog. "Izgleda užasno", upozorila ih je.

Prošla su još dva sata. Claya su polagano premjestili na kat. Jonah je inzistirao na zasebnoj sobi. Do njega su napokon došli nekoliko minuta nakon četiri ujutro. Ni mumija vjerojatno ne bi imala toliko zavoja.

Obje noge bile su obložene debelim gipsom koji ih je pokrивao u cijeloj dužini, a složen sustav žica i kolotura pridržavao ih je na nekoliko centimetara iznad kreveta. Plahta je pokrivala prsa i ruke, debela gaza lubanju i pola lica. Oči su mu bile natečene i zatvorene; na sreću, i dalje je bio u nesvijesti. Brada je bila natečena, usne podbuhle i plave. Na vratu se krv bila sasušila.

Stajali su posve nijemo, upijali stravične razmjere njegovih rana i

ozljeda, slušali škljocanje i zvučne signale raznih uređaja i monitora, gledali kako mu se prsa polagano dižu i spuštaju. I u tom trenutku Jonah se počeo smijati. "Pogledaj samo tog kućkinog sina", reče.

"Tiho, Jonah", prosiće Paulette, već pripravna pljusnuti ga.

"Ovdje počiva Kralj milijunskih odšteta", reče Jonah, tresući se od potisnutog smijeha.

336

John Grisham

Tada i ona uvidi komičnost prizora. Uspjela se nasmijati zatvorenih usta. Tako su još dugo stajali uz Clavovu postelju, dajući sve od sebe kako bi suspregnuli silnu zabavljenost.

Kada su se konačno smirili, ona reče: "Srami se." "I sramim se. Oprosti."

U tom trenutku neki je bolničar dovezao još jedan krevet. Paulette će s njim ostati prvu noć, Jonah drugu.

Nasreću, do napada je došlo prekasno da bi se našao u nedjeljnom Postu. Gospođa Glick redom je nazivala zaposlenike tvrtke i molila ih da ne dolaze u bolnicu i ne šalju cvijeće. Možda će ih zatrebati u toku tjedna, no zasada neka se samo mole.

Clay se iz mrtvih napokon vratio u nedjelju oko podneva. Paulette je nemirno spavala na krevetu za razvlačenje kada je on rekao: "Tko je to?"

Ona poskoči na noge i pritrči do njegova uzglavlja. "Ja sam, Clay." Između natečenih kapaka u mutnoj je slici razabrao samo neko crno lice. Bio je siguran jedino da to nije Ridley. Ispruživši ruku, upita: "Tko?"

"Paulette, Clay. Zar ne vidiš?"

"Ne. Paulette? Što ti radiš ovdje?" Riječi je oblikovao s mukom, polagano i bolno.

"Samo se brinem za tebe, šefe."

"Gdje sam?"

"U sveučilišnoj bolnici George Washington."

"Zašto, što se dogodilo?"

"Nekoć su to zvali dobrim prašenjem tura."

"Molim?"

"Zaskočili su te... Dvojica s pendrecima. Trebaš nešto protiv bolova?"

"Molim te..."

Ona izjuri iz sobe i pronađe medicinsku sestru. Liječnik se pojavio nekoliko minuta poslije, Clayu bolno detaljno opisujući kako su ga gadno pretukli. Nakon još jedne tablete, ponovno je utonuo Kralj milijunskih odšteta

337

u san. Veći dio nedjelje proveo je u ugodnoj izmaglici, uz Paulette i Jonu koji su ga čuvali, čitajući novine i gledajući utakmice.

U petak su novosti preplavile medije, svugdje iste. Paulette je isključila ton na televizoru, a Jonah je sakrio novine. Gospođica Glick i preostali zaposlenici tvrtke zbili su redove i svima odgovarali samo s "Nema komentara". Ona je primila e-mail od kapetana neke jedrilice koji je tvrdio da je Clavov otac. Nalazi se u blizini poluotoka Yucatan, u Meksičkom zaljevu. Može li mu netko, lijepo moli, dati najnovije informacije o Clayovu stanju? Ona gaje izvijestila – stanje stabilno, slomljene kosti, potres mozga. Zahvalio je i obećao da će se o novostima raspitati već sutradan.

Ridley je stigla u ponedjeljak poslije podne. Paulette i Jonah odmah su se povukli, radosni što mogu makar i nakratko otići iz bolnice. Bilo je očito da Gruzijci ne razumiju obrede čekanja u bolnicama. Dok Amerikanci imaju običaj doseliti se voljenim bolesnicima i ranjenicima, pripadnici drugih kultura smatraju praktičnijim svratiti na sat, a potom brigu za pacijenta prepustiti bolnici. Ridley je nekoliko minuta pokazivala veliku ljubav i suosjećanje, pokušavajući pridobiti Clavovo zanimanje za renovacije u njihovoj vili. On je samo osjetio još bolnije pulsiranje u glavi i zatražio tabletu. Ona se opustila na sklopivome ležaju i pokušala odrijemati, iscpurljena, kako je rekla, letom s otoka. Bez zaustavljanja. U Gulfstreamu. I on je zaspao, a kada se probudio, nije više nije bilo. Jedan detektiv svratio je kako bi eventualno došao do još neke informacije. Sve je ukazivalo na nasilnike iz Reedsburga, no dokaza je bilo malo. Clay nije bio u stanju opisati muškarca koji ga je prvi udario. "Nisam vidio ništa", rekao je, trljajući bradu. Kako bi razvedrio Claya, policajac je donio četiri velike snimke u boji na

kojima se vidio crni Porsche, prekriven mrljama bijelog cementa.

Clay je samo zatražio još jednu tabletu.

Cvijeće je stizalo u velikim količinama. Adelfa Pupmphy, Glenda iz UJP-a, gospođa i gospodin Rex Crittle, Rodney, Patton French, Wes Saulsberry, neki sudac kojeg je Clay poznavao iz Višeg suda. Jonah je donio prijenosno računalo, tako da je Clay dosta vremena proveo na chatu s ocem.

Bilten "Kralj milijunskih sranja" u ponedjeljak je objavio tri izdanja, a svako od njih ispunjavali su najnoviji novinski članci i ogo-

338

John Grisham

varanja o Clavovoj nesreći. On od svega nije vidio ništa. Bio je skriven u bolničkoj sobi, gdje su ga štitili prijatelji.

U utorak rano ujutro Zack Battle svratio je u bolnicu na putu do posla i donio nekoliko dobrodošlih vijesti. Odbor za vrijednosnice i burzovno poslovanje prekida istragu u Clavovu slučaju. Zack je razgovarao s odvjetnikom Mela Snellinga u Baltimoreu. Mel se drži krajnje čvrsto i postojano, ne popušta pod FBI-evim pritiskom. A bez Mela jednostavno ne mogu prikupiti potrebne dokaze.

"Bit će da te FBI vidio u novinama, pa je zaključio da si dovoljno kažnjen", reče Zack.

"U novinama sam?" upita Clay. "U dva-tri članka." "Trebam ih pročitati?" "Preporučujem da ne čitaš ništa."

Bolnička dosada sada ga je pogađala svom snagom – podignute noge, guske, neumoljive bolničarke koje ga obilaze u svako doba dana i noći, smrtno ozbiljni kratki razgovori s liječnicima, ta četiri zida, užasna hrana, beskrajno previjanje rana, vađenje krvi radi novih ispitivanja, krajnji napor koji je donosilo već i samo nepomično ležanje, budući da se nije mogao ni pomaknuti. Gips će nositi tjednima, nije mogao ni zamisliti preživljavanje u gradu u invalidskim kolicima i sa štakama. Liječnici su planirali podvrgnuti ga još najmanje dvjema operacijama, vrlo jednostavnima, rutinskima, uvjerovali su ga.

Posljedice samog premlaćivanja počele su ga progoniti u mislima, tako da se sada prisjećao sve više zvukova i tjelesnih osjeta. Vidio je lice muškarca koji ga je prvi udario, no nije mogao točno odrediti je

li bilo stvarno ili je to bio tek san. Tako da detektivu nije rekao ništa. U tami je čuo povike, no i oni su jednako tako mogli biti tek dio noćne more. Sjećao se crnog pendreka veličine palice za bejzbol, visoko u zraku. Nasreću, pao je u nesvijest i nije se sjećao većine udaraca.

Otekline su se počele povlačiti; magla u glavi malo-pomalo se raspršivala. Prestao je uzimati analgetike kako bi mogao razmišljati i pokušati voditi tvrtku putem telefona i e-maila. U uredu je situacija bila poprilično napeta i kaotična, barem prema riječima svih s kojima je razgovarao. No on je pretpostavljao da ipak nije tako.

Kralj milijunskih odšteta

339

Ridlev bi došla na sat vremena nešto prije podneva, te još jednom na isto toliko poslije podne. Odrađivala bi svoje, stajala uz njegov krevet i držala se vrlo toplo i srdačno, osobito kada bi uz njih bile i medicinske sestre. Paulette ju nije mogla podnijeti i brzo bi nestala čim bi se Ridlev pojavila.

"Zanima je samo tvoja lova", rekla je Clayu.

"A mene njezino tijelo", odgovorio je Clay.

"No da, ali ona je trenutačno u prednosti."

39

Kada bi želio čitati, bio je prisiljen pridići pola kreveta, a budući da su mu noge već ionako stršale uvis, tijelo bi postavio tako da bi nalikovalo na slovo V. Bio je to vrlo bolan položaj. Tako bi izdržao najdulje deset minuta, a onda bi morao spustiti naslon i smanjiti pritisak. Na Joninu laptopu koji je držao u krilu upravo je pregledavao novinske članke iz Arizone kada se Paulette javila na telefon. "Zove Oscar", reče.

Kratko su razgovarali u nedjelju navečer, no Clay je tada bio pod utjecajem lijekova i nije mogao suvislo govoriti. Sada je bio posve budan i spreman za sve pojedinosti. "Da čujemo", reče, spuštajući krevet u nastojanju da se protegne.

"Moonevham je posljednjeg svjedoka ispitao u subotu prije podne. Izlaganje i ispitivanje nisu mogli biti bolji. Tip je genijalac, a porota mu jede iz ruke. Goffmanovi dečki u početku su se šepirili, no čini mi se da sada grozničavo traže zaklon. Roger Redding jučer

popodne izveo je njihova glavnog stručnog svjedoka, istraživača koji je ustvrdio da nema izravne veze između lijeka i tužiteljčina raka dojke. Mislim da je tip bio vrlo dobar, vrlo uvjerljiv... Dovraga, ima tri doktorata. Porota je pozorno slušala. I nakon toga Moonevham ga je rastrgao na komadiće. Izvukao je neko neuspjelo istraživanje koje je tip vodio prije dvadeset godina. Napao njegovu stručnost i rezultate. Na kraju je svjedok bio praktički na umoru. Već sam pomislio kako bi bilo dobro da netko pozove Hitnu i da jadnika odnesu iz sudnice. Još nikada nisam vidio da je netko tako temelji-

Kralj milijunskih odšteta

341

to ponizio svjedoka. Roger je bio blijed. Goffmanovi dečki sjedili su poput hrpe zlikovaca na snimanju u policiji."

"Divno, divno", ponavljao je samo Clay, telefona prislonjenog uz gazu na lijevoj strani lica, uz porezано uho.

"I sada dolazimo do najboljeg dijela. Otkrio sam gdje su odsjeli ljudi iz Goffmana, pa sam promijenio hotel. Viđam ih za doručkom. Kasno navečer viđam ih u baru. Znaju me, tako da smo poput dva bijesna psa koji kruže jedan oko drugog. Goffman ima stalno zaposlenog odvjetnika po imenu Fleet. Tip me jučer presreo u hotelsko-me predvorju, oko sat vremena nakon što je onaj stručnjak praktički izdahnuo. Pozvao me na piće. On je popio jedno, ja tri. A jedno je popio jer se morao vratiti u Goffmanov apartman na najvišem katu, gdje su cijelu noć hodali amo-tamo, iz svih kuteva razmatrajući mogućnosti za postizanje nagodbe."

"Ponovi mi to", reče Clay tiho.

"Čuo si me. Goffman u ovom trenutku razmišlja kako se nagoditi s Moonevhamom. Užasnuti su. Uvjereni, kao i svi u sudnici, da će ova porota izvesti nuklearni napad na njihovu tvrtku. Svaka bi nagodba bila užasno skupa jer se stari ne želi nagoditi. Clay, žive će ih pojesti! Roger je izvrstan, ali Mooneyhamu nije ni do koljena."

"Vrati se na nagodbu."

"Vraćam se na nagodbu. Fleeta zanima koliko imamo legitimnih slučajeva. Rekao sam: 'Dvadeset šest tisuća. Svi su legitimni.' On je još neko vrijeme okolišao, a zatim me upitao bi li ti razmislio o

nagodbi od približno stotinu tisuća po slučaju. To je dva cijela šest milijardi, Clay. Računaš?"

"Već sam sve izračunao."

"A honorari?"

"Sve je gotovo." I u tom trenutku nestalo je i posljednjeg traga boli. Ono pulsiranje u glavi se smirilo. Teški je gips bio lagan kao pero. Modrica više nije bilo. Clay bi najradije bio zaplakao.

"U svakom slučaju, to nikako nije bila ponuda za nagodbu, nego tek prvi probni balon. I to skroman. U sudnici se čuju raznorazne glasine, osobito od odvjetnika i burzovnih analitičara. Prema tim pričama, Goffman bi za naknade vjerojatno mogao odvojiti čak i do sedam milijardi dolara. Kada bi tvrtka sada postigla nagodbu, cijena dionica možda bi se održala na istoj razini, jer bi noćna mora

342
John Grisham

zvana Maxatil tako završila. To je samo jedna teorija, no nakon onog jučerašnjeg pokolja i vrlo logična teorija. Fleet mi se obratio jer mi imamo najveću skupnu tužbu. Prema govorkanjima u sudnici, potencijalnih bi zahtjeva moglo biti oko šezdeset tisuća, što znači da mi držimo oko četrdeset posto tržišta. Pristanemo li na približno stotinu tisuća po čovjeku, tvrtka će moći predvidjeti troškove."

"Kada ćete se ponovno vidjeti?"

"Ovdje je skoro osam, a suđenje se nastavlja za jedan sat. Dogovorili smo se da se vidimo ispred sudnice."

"Nazovi me čim ti se pruži prilika."

"Bez brige, šefe. Kako su slomljene kosti?"

"Sada puno bolje."

Paulette uzme telefon. Ponovno je zazvonio već za nekoliko trenutaka. Ona se javi i preda ga Clayu, govoreći: "Za tebe je, a ja bježim odavde."

Zvala je Rebecca, iz bolničkog predvorja, s mobitela. Zanimalo ju je bi li bilo neprikladno da ga nakratko posjeti. Već nekoliko minuta poslije ušla je u njegovu sobu i šokirala se. Poljubila ga je u obraz, između modrica.

"Imali su palice", reče Clay. "Kako bi poravnali račune. Inače bih bio u nepravednoj prednosti." Pritiskom na tipku počeo se vraćati u

položaj V.

"Užasno izgledaš", reče ona. Oči su joj bile vlažne. "Hvala. Ti, naprotiv, izgledaš upravo senzacionalno."

Ona ga ponovno poljubi, na isto mjesto, i počne mu gladiti lijevu podlakticu. Još nekoliko trenutaka tišine.

"Smijem li te nešto pitati?" reče Clay.

"Naravno."

"Gdje je trenutačno tvoj suprug?"

"Ili u Sao Paulu ili u Hong Kongu. To više ne uspijevam pohvatati."

"Zna da si ovdje?"

"Dakako da ne zna."

"Što bi učinio kada bi doznao?"

"Uzrujao bi se. Sigurno bismo se svađali."

Kralj milijunskih odšteta

343

"To bi bilo neobično?"

"Bojim se da je to stalna pojava. Ne ide, Clay. Želim se razvesti."

Unatoč svim ranama, Clay je proživljavao fantastičan dan.

Nadohvat ruke našli su mu se i veliko bogatstvo i Rebecca. U tom trenutku nečujno se otvore vrata njegove sobe i na njima se pojavi Ridley. Već je bila pokraj njegovih nogu, a oni je nisu primijetili kada je rekla: "Ispričavam se na smetnji."

"Bok, Ridley", reče Clay neuvjerljivim tonom.

Dvije žene pogledale su se tako da bi pogledima užasnule i kobre.

Ridley je prešla na suprotnu stranu kreveta, točno nasuprot Rebeci, koja je i dalje držala Claya. "Ridley, ovo je Rebecca. Rebecca, ovo je Ridley", reče Clay, već najozbiljnije razmišljajući kako bi mogao navući plahtu preko glave i pretvarati se da je umro.

Nisu se nasmiješile. Ni jedna ni druga. Ridley se nagnula tek za nekoliko centimetara i počela nježno gladiti Clavovu desnu ruku.

Iako su ga milovale dvije prelijepa žene, osjećao se poput životinje koja je tek pala pod kotačima nekog auta, samo nekoliko trenutaka prije nego što će do nje doći vukovi.

Budući da još nekoliko trenutaka nitko nije mogao reći apsolutno ništa, Clay kimne lijevo i reče: "Dugogodišnja prijateljica", a zatim i desno, uz riječi: "Nova prijateljica". Obje su žene, barem u tom

trenutku, smatrale da s Clayom imaju puno prisniji odnos, da su odavno nadišle obično prijateljstvo. I jedna i druga zbog toga su bile uzrujane. Ni jedna ni druga nisu posustale, nijedna se nije pomaknula ni za centimetar. Položaji su bili čvrsto određeni.

"Čini mi se da smo bili na tvom vjenčanju", reče Ridley na koncu.

Bio je to ne odviše profinjeni podsjetnik Rebeci: ima muža.

"Nepozvani, ako se ne varam", reče Rebecca.

"Oh, dobijesa, vrijeme je za klistir", reče Clay. Nasmijao se jedino on. Dođe li do tučnjave preko njegova kreveta, proći će još gore nego neki dan. Prije samo pet minuta razgovarao je s Oscarom i sanjario o rekordno visokim honorarima. Sada su dvije žene izvlačile mačeve.

Dvije prelijepa žene. Moglo bi biti i gore, reče samome sebi. Gdje su bolničarke? Upadaju u svako doba dana i noći, nimalo ne poštujući privatnost i raspored spavanja. Neki put dolaze i u parovima. A ako bi Clay slučajno imao posjetitelja, nepotreban upad ba-

344

John Grisham

Kralj milijunskih odšteta

345

rem jedne sestre bio je upravo zajamčen. "Trebate nešto, gospodine Čarter?" "Da vam malo namjestimo krevet?" "Da vam uključim televizor?" "Ili isključim?"

Hodnicima je vladala tišina. Niti jedna ga nije ispuštala.

Rebecca je popustila prva. Nije imala izbora. Naposljetku, ipak ima muža. "Ništa, onda ipak idem." Iz sobe je izišla polagano, kao da ne želi otići, kao da ne želi prepustiti teritorij. Claya je to oduševilo.

Čim su se vrata zatvorila, Ridley se povukla do prozora, gdje je još dugo stajala zagledana u ništa. Clay je pregledavao novine, uopće se ne zanimajući za njezina raspoloženja. Hladno držanje na kojem je toliko radila on je dočekao sa zahvalnošću.

"Voliš je, zar ne?" reče Ridley, i dalje zagledana kroz prozor, držeći se kao da je povrijeđena.

"Koga?"

"Rebeccu."

"Ah, nju. Ne, to mi je samo stara prijateljica."

Na te se riječi ona okrene i priđe krevetu. "Nisam glupa, Clay!" "To i nisam rekao." I dalje je čitao novine, a njezini pokušaji dramtiziranja uopće ga nisu dirali. Ona ščepa torbicu i bijesnim korakom iziđe iz sobe, potpeticama kuckajući koliko je mogla glasnije. Jedna sestra ušla je ubrzo nakon toga, kako bi procijenila eventualnu štetu.

Oscar je nazvao nekoliko minuta poslije, s mobitela, ispred sudnice. Određena je kratka stanka. "Priča se da je Mooneyham jutros odbio deset milijuna", reče.

"To ti je rekao Fleet?"

"Ne, nismo se vidjeli. Imao je posla s nekim prijedlozima sudu. Pokušat ću ga uhvatiti tijekom podnevne stanke."

"Tko svjedoči?"

"Još jedan Goffmanov stručnjak, neka profesorica s Dukea koja pokušava diskreditirati vladino istraživanje o Maxatilu. Mooneyham već oštri noževe. Bit će ružno za gledanje."

"Vjeruješ tim pričama?"

"Više točno ne znam čemu bih trebao vjerovati. Dečki s Wall Streeta doimaju se uzbuđenima zbog te novosti. Priželjkuju nagodbu jer drže da je to najbolji način za predviđanje troškova. Nazvat ću te oko podneva."

U Flagstaffu su bila moguća tri ishoda; dva bi bila predivna. Presuda protiv Goffmana tvrtki bi nametnula neviđen pritisak da se nagodi i izbjegne godine i godine parničenja, te baražne vatre presuda i odšteta. Nagodba postignuta još tijekom suđenja vjerojatno bi značila da će na nacionalnoj razini doći do isplate odšteta svim tužiteljima.

Presuda u Goffmanovu korist značila bi da Clay u najkraćem mogućem roku mora pripremiti vlastiti proces u Washingtonu. A od te mogućnosti ponovno je osjetio oštru bol u lubanji i nogama. Već je i samo nepokretno ležanje u bolničkome krevetu bilo dovoljno velika muka. Sada je telefon koji se ne oglašava samo pogoršavao teško izdrživo stanje. U svakom trenutku Goffman bi Mooneyhamu mogao ponuditi dovoljno novca da ga navede na prihvaćanje nagodbe. Njega će ego tjerati do ishoda presude, no može li toliko zanemarivati klijentove interese?

Jedna bolničarka navuče rolete, isključi svjetlo i televizor. Kad je izišla, Clay odloži telefon na trbuh, navuče pokrivač preko glave i počne čekati.

L

40

Sutradan ujutro Claya su ponovno odvezli na operacijski stol kako bi malko prilagodili pločice i vijke u nogama. "Samo malo pripasivanja", rekao je njegov liječnik. O čemu god točno bila riječ, morali su raditi pod općom anestezijom, zbog koje mu je veći dio dana bio izbrisan. U sobu su ga vratili nešto poslije podneva, a nakon toga još je tri sata spavao, sve dok nisu prestala djelovati kemijska sredstva. Kada se napokon probudio, u sobi ga je čekala Pau-lette, a ne Ridley i ne Rebecca. "Je li se javljao Oscar?" upita on, s mukom pomičući jezik.

"Zvao je, rekao da suđenje napreduje dobro. I to je uglavnom sve", izvijesti ga Paulette. Malko promijenivši položaj kreveta, popravila je jastuk i dala mu vode, a kada se posve probudio, izišla je kako bi obavila nekoliko sitnica. Već na izlasku dala mu je neotvorenu omotnicu koju je dostavila neka kurirska služba.

Od Pattona Frencha. Rukom napisana poruka prenosila je njegove najbolje želje za brz oporavak i sadržavala još nešto što Clay nije bio u stanju dešifrirati. Priloženi dopis bio je upućen članovima Odbora za pomoć tužiteljima u slučaju Dvloft (sada optuženicima).

Odvjetnica Helen Warshaw priložila je redoviti tjedni dodatak svojoj skupnoj tužbi. Broj klijenata se povećavao. Posljedice djelovanja Dvlofta nicali su diljem zemlje, a optuženici tonuli sve dublje u živo blato. Sada su se suočavali s 381 tužiteljem, od kojih je 24 pripadalo bivšim klijentima JCC-a koji su pristupili tužbi Helen Warshaw. Povećanje od tri klijenta u odnosu na protekli tjedan.

Kralj milijunskih odšteta

347

Kao i uvijek, Clay je polagano čitao imena, pitajući se kako se dogodilo da im se putevi nijednom nisu susreli.

Kako bi se samo njegovi bivši klijenti radovali kada bi ga vidjeli u bolnici – tako nepokretnog, izranjavanog i slomljenog... Možda je netko od njih u istoj zgradi, samo malo dalje, možda mu uklanjaju

tumore i organe, možda zagrljeni razgovaraju s najmilijima, dok sat glasno otkucava. Znao je da nije izazvao te bolesti i poremećaje, no nekako se ipak osjećao odgovornim za njihove muke.

Ridley je napokon svratila na povratku s fitnessa. Donijela je nekoliko knjiga i časopisa, nastojeći izgledati zabrinuto. Nakon nekoliko minuta rekla je: "Clay, zvao je stručnjak za interijere. Moram se vratiti u vilu."

Kojeg li je spola taj stručnjak? Razmišljao je o tome, no ipak nije pitao.

Kakva divna zamisao! "Kada?" upita.

"Možda sutra. Ako avion bude slobodan." A zašto ne bi bio? Clay posve sigurno ne ide nikamo.

"Svakako. Nazvat ću pilote." Otpremi li je iz grada, olakšat će si život. U bolnici mu ne može pomoći.

"Hvala", reče ona, a zatim sjedne u naslonjač i počne listati neki časopis. Nakon pola sata, njezin je termin završio. Poljubila ga je u čelo i nestala.

Sljedeći je na redu bio detektiv. U nedjelju rano ujutro ispred nekog bara u Hagerstovrau, u Marvlandu, uhićena su trojica muškaraca iz Reedsburga. Ondje je došlo do nekakve svađe ili tučnjave. Pokušali su otići s mjesta događaja, u tamnozelenome kombiju, no vozač je nešto pogrešno procijenio i odvezao ih u jarak. Detektiv je izvadio tri fotografije u boji – svi osumnjičenici izgledali su podosta grubo i žilavo. Clay nije prepoznao nikoga.

Radili su u tvornici Hanna, barem prema informacijama dobivenima od šefa policije u Reedsburgu. Dvojica su nedavno dobila otkaz, no to je bilo jedino što je detektiv uspio izvući od tamošnjih dužnosnika. "Nisu baš pretjerano spremni na suradnju", rekao je. Nakon posjeta Reedsburgu, razlozi su Clayu bili više nego jasni.

348

John Grisham

"Ako ih ne možete identificirati, nemam izbora, moram zaključiti slučaj", reče detektiv.

"Svi su mi potpuno nepoznati", reče Clay.

Detektiv je spremio fotografije u fascikl i zauvijek otišao. Uslijedila

je još prava povorka bolničarki i liječnika koji su samo nešto pipali i pregledavali, a nakon cijelog sata takvih napora, Clay je zaspao. Oscar je nazvao oko pola deset navečer. Suđenje je prekinuto do sutra. Svi su bili iscrpljeni, ponajviše jer je Dale Moonevham u sudnici izazvao pravi pokolj. Goffman je nevoljko izveo i trećeg stručnjaka, nekog beskičmenjaka, tvrtkina laboratorijskog štakora u naočalama s rožnatim okvirom, koji je vodio klinička ispitivanja Maxatila. Nakon čudesnog i kreativnog ispitivanja koje je proveo Roger Maher, Moonevham je jadnika jednostavno izmasakrirao. "Totalni pokolj, masovno silovanje, što god hoćeš." Oscar se nasmije. "Goffman mora biti u strahu od novih svjedoka."

"Nagodba?" upita Clay, pospan i usporen od lijekova, ipak s očajničkom željom da shvati sve pojedinosti.

"Ne, ali noć bi morala biti naporna. Priča se da bi Goffman sutra mogao pokušati s još jednim stručnjakom, a zatim završiti stvar i u zaklonu čekati presudu. Moonevham odbija svaki kontakt s njima. Izgleda i drži se kao da očekuje rekordnu presudu."

Clay je utonuo u san s telefonom između uha i ramena. Sat vremena poslije, aparat je pospremila jedna od sestara.

Goffmanov generalni direktor u Flagstaff je stigao kasno u srijedu navečer. Odmah su ga žurno odvezli u središte grada, u jednu visoku zgradu u kojoj su odvjetnici kovali zavjeru. Izvještaj su mu podnijeli Roger Redding i ostali branitelji, dok su dečki iz financija pokazali najsvježije brojke. Sve rasprave koncentrirale su se na najgori mogući scenarij.

Budući da ga je Mooneyham toliko temeljito isprašio, Redding je odlučno zahtijevao da se obrana pridržava plana i pozove preostale svjedoke. Sreća će im se već nekako osmjehnuti. On će nekako ponovno uhvatiti ritam i kod ove porote postići nekoliko bodova.

Ali Bobu Mitchellu, glavnom tvrtkinu odvjetniku i Kralj milijunskih odšteta

349

potpredsjedniku, te Sterlingu Gibbu, dugogodišnjem tvrtkinu odvjetniku i golf-partneru generalnog direktora, bilo je dosta. Još jedan atentat na svjedoka i porotnici bi mogli iskočiti s mjesta i napasti najbližeg Goffmanova dužnosnika. Reddingov je ego bio

gadno povrijeđen. Želio je nastaviti, u nadi da će se dogoditi čudo. Povesti se za njim nikako ne bi bilo dobro.

Mitchell i Gibb s generalnim su se našli nasamo, oko tri poslije ponoći, uz krafne. Samo njih trojica. Koliko god tvrtka bila u očajnoj situaciji, postojale su određene stvari u vezi s Maxatilom koje se nikako ne mogu objaviti. Kada bi se Mooneyham domogao tih informacija, ili kada bi ih uspio izvući iz nekog svjedoka, nebo bi se uistinu obrušilo i to bi bio kraj svega. U toj fazi suđenja s Mooneyhamom se nisu mogli izlagati nikakvoj opasnosti. Generalni je na kraju donio odluku o prekidu krvoprolića.

Kada je u devet ujutro nastavljeno suđenje, Roger Redding objavio je da je obrana završila s ispitivanjem svjedoka.

"Više nemate svjedoka?" upitao je sudac. Petnaestodnevno suđenje upravo je prekinuto na polovici. Očekuje ga tjedan dana golfa!

"Tako je, časni sude", reče Redding i nasmiješi se porotnicima, kao da je sve u najboljem mogućem redu.

"Želite riječ, gospodine Mooneyham?"

Tužiteljčin pravni zastupnik polagano ustane. Počešavši se po glavi, smrknuto pogleda Reddinga i reče: "Ako su oni završili, ni mi više nemamo što dodati."

Sudac porotnicima objasni da će sada objaviti stanku od sat vremena, dok on s odvjetnicima riješi nekoliko pitanja. Kada se vrate, čut će završna obraćanja, a u vrijeme podnevne stanke moći će početi vijećati o slučaju.

Zajedno sa svima nazočnima, Oscar je istrčao na hodnik, s mobitelom u ruci. U Clavovoj se sobi nitko nije javljao.

Tri sata čekao je na rendgenu, tri sata na kolicima u hodniku kojim su vladali gužva i užurbanost, u kojem su sestre i bolničari jurili amo-tamo i blebetali ni o čemu. Mobitel je bio ostavio u sobi, tako da je tri sata bio izoliran od svijeta dok je čekao negdje u dubinama kompleksa sveučilišne bolnice George Washington.

350

John Grisham

Snimanje je potrajalo gotovo sat, no moglo je potrajati i kraće da je pacijent bio malo spremniji na suradnju i malo manje agresivan te, u pojedinim trenucima, čak i krajnje neposlušan. Bolničar ga je

dovezao u sobu i s velikom ga radošću ondje ostavio.

Kada je Oscar nazvao, Clay je spavao. Kod njega je bilo pet i dvadeset, u Phoenbair tri i dvadeset.

"Gdje si ti?" upita Oscar oštrim tonom. "Ne pitaj."

"Goffman je jutros, odmah na početku, odustao od daljnjih svjedoka i pokušao postići nagodbu, ali Moonevham nije želio ni razgovarati. Nakon toga sve se odvijalo munjevito. Mislim da su završna obraćanja počela oko deset. Porota je slučaj dobila točno u podne."

"Slučaj je kod porote?" upita Clay, praktički vičući u mikrofon.

"Bio je."

"Molim?!?"

"Bio je kod porote. Gotovo je. Vijećali su tri sata i donijeli odluku u korist Goffmana. Žao mi je, Clay. Ovdje su svi u šoku." "Ne..."

"Bojim se da je istina." "Reci mi da lažeš, Oscare."

"Da barem lažem. Ne znam što se dogodilo. Nitko ne zna. Red-ding je održao spektakularan završni govor, ali ja sam samo promatrao porotnike. Bio sam uvjeren da su Moonevhamovi."

"Dale Moonevham izgubio je slučaj?"

"I to ne bilo koji, Clay. Naš!"

"Ali... kako?"

"Ne znam. Na njega bih bio uložio sve što imam."

"I uložili smo."

"Žao mi je."

"Čuj, Oscare, ležim u krevetu, posve sam sam. Sada zatvaram oči i želio bih samo da mi nastaviš pričati, može? Nemoj me napuštati. U blizini nema nikoga. Samo mi pričaj. Reci mi nešto."

"Nakon presude presreo me Fleet, s još dvojicom – Bobom Mitchellom i Sterlingom Gibbom. Vrlo dragi dečki. Bili su toliko sret-Kralj milijunskih odšteta

351

ni da su se zamalo rasprsnuli. Prvo im je pitanje bilo jesi li još živ – što kažeš? Potom su te dali pozdraviti, onako, kao stvarno iskreno. Rekli su da sa svojom predstavom – Roger Maher i njegova trupa – kreću na turneju i da će sljedeći nastup biti u Washingto-nu, protiv gospodina Claya Čartera, Kralja milijunskih odšteta, koji još nikada, kao što znamo, nije pred sudom vodio parnicu. I što sam

mogao reći na to? Upravo su pobijedili velikog odvjetnika na njegovu vlastitom terenu."

"Naši slučajevi ne vrijede ništa, Oscare."

"To je nedvojbeno i njihov stav. Mitchell je rekao da ni za jedan slučaj štetnog djelovanja Maxatila, nigdje u zemlji, ne bi dao ni centa. Žele suđenja. Žele zadovoljštinu. Žele sprati ljagu. I sva slična sranja."

Oscara je na liniji zadržao više od sata, dok je njegovu sobu obavijala tama. Oscar je prepričao završne riječi i napetost u kojoj su svi iščekivali presudu. Opisao je krajnji šok na tužiteljičinu licu, licu žene na samrti, čiji odvjetnik nije želio prihvatiti Goffmanovu ponudu, kakva god bila. A navodno je bila riječ o deset milijuna dolara. A Mooneyham, koji nije izgubio toliko dugo da je već zaboravio kako se gubi, zahtijevao je da sudac od porote zatraži da ispune upitnik i objasne odluku. Pošto se Mooneyham pribrao i ponovno počeo disati, pošto se uspio pridići na noge, uz pomoć štapa, dakako, od sebe je napravio užasnu budalu. Šokirana je bila i Goffmanova strana. Društvo u tamnim odijelima sjedilo je spuštenih glava, kao u masovnoj molitvi, sve dok predstavnik porote nije izgovorio te magične riječi. Iz sudnice je izišao pravi stampedo, a u prvim redovima bili su analitičari iz Wall Streeta, koji su hitno morali obaviti telefonske razgovore.

Oscar je priču zaključio riječima: "Sada idem u neki bar."

Clay je pozvao sestru i zatražio tabletu za spavanje.

Kralj milijunskih odšteta

353

41

Nakon jedanaestodnevnog zatočeništva, Claya su napokon pustili na slobodu. Na lijevu nogu stavili su mu lakši gips i, premda nije mogao hodati, sada je barem mogao koliko-toliko manevrirati. Paulette ga je u kolicima izvezla iz bolnice i dovezla do unajmljenog kombija kojim je upravljao Oscar. Petnaest minuta nakon toga uveli su ga u njegovu kuću i zaključali vrata. Paulette i gospođica Glick u dnevnoj su sobi, u prizemlju, uredile privremenu spavaću sobu. Telefone, telefaks i računalo postavile su na sklopivi stolić u blizini kreveta. Odjeća je bila uredno posložena na plastičnim policama

kod kamina.

Tijekom prva dva sata boravka kod kuće čitao je poštu, financijske izvještaje i izreske iz novina, no samo one za koje je Paulette dala zeleno svjetlo. Većinu članaka o njemu Clayu su zatajili.

Poslije, nakon što je odrijemao, s Paulette i Oscarom sjeo je za kuhinjski stol i objavio kako je vrijeme za početak.

Tako je počelo odmotavanje klupka.

Prva je točka bila njegova odvjetnička tvrtka. Crittle je uspio smanjiti dio rashoda, no tekući su troškovi i dalje iznosili astronomskih milijun dolara na mjesec. Kako trenutačno nisu imali prihode, te kako se nekakva zarada nije ni očekivala, trenutačna su otpuštanja bila neizbježna. Pregledali su popis zaposlenika – odvjetnici, odvjetnički pomoćnici, tajnice, pisari, dostavljači – i dogovorili bolne rezove. Iako su slučajeve povezane s Maxatilom smatrali nevrijednima, za njihovo zaključivanje ipak će trebati podosta vremena.

Clay je u tu svrhu zadržao četvero odvjetnika i četvero pomoćnika. Bio je čvrsto odlučio poštivati sve ugovore koje je potpisao sa zaposlenicima, no to bi im odnijelo podosta novca koji im je sada bio toliko potreban.

Clay pogleda imena ljudi koje će morati otpustiti i osjeti mučninu. "Želio bih prespavati... Ujutro ćemo donijeti definitivnu odluku", reče, ne uspijevajući skupiti dovoljno odlučnosti.

"Većina ih očekuje takav potez, Clay", reče Paulette.

Gledao je imena i pokušavao zamisliti priče koje su o njemu kružile hodnicima vlastite tvrtke.

Dva dana ranije Oscar je nevoljko pristao otići u New York i naći se s Helen Warshaw. Iznio joj je poprilično neodređen prikaz imovine i potencijalnih dugova Clay Čartera, i u biti zatražio milost.

Njegov šef ne želi pokretati stečajni postupak, ali ako ga gospođica Warshaw previše pritisne, neće imati drugog izlaza. Nje se to nije osobito dojmilo. Clay pripada skupini odvjetnika, njezinih optuženika, koji prema njezinoj procjeni ukupno vrijede oko 1,5 milijardi dolara. Ne može dopustiti da Clay svoj slučaj riješi nagodbom za, recimo, ciglih milijun po klijentu, kada bi isti ti slučajevi kod Pat-ona Frencha mogli postići i tri puta veći iznos.

Usto, nije raspoložena za nagodbe. Suđenje će biti važno – smion pokušaj reformiranja zloporaba unutar sustava, spektakl koji će mediji jedva dočekati. Namjera joj je bila uživati u svakom trenutku.

Oscar se u Washington vratio podvijena repa, uvjeren da Helen Warshaw, kao zastupnica Clavove najveće skupine kreditora, želi krv.

Riječ koje su se svi užasavali, stečaj, prvi je izgovorio Rex Crittle, u Clavovoj bolničkoj sobi. Zrakom je prozujala poput metka, a na zemlju se spustila kao minobacački projektil. Potom ju je netko upotrijebio još jedanput. Clay ju je počeo izgovarati, ali samo u sebi. Paulette ju je izrekla jednom, Oscar upotrijebio u New Yorku. Nikako nije odgovarala i nikako im se nije sviđala, no u posljednjih tjedan dana postala je dijelom njihova rječnika.

Zakup uredskog prostora moguće je prekinuti, u slučaju stečaja.

Ugovore o zaposlenju moguće je prekršiti, u slučaju stečaja.

Gulfstream je moguće vratiti pod povoljnijim uvjetima, u slučaju stečaja.

354

John Grisham

Nezadovoljne klijente u slučaju Maxatil moguće je odbiti, u slučaju stečaja.

Nezadovoljne tužitelje u slučaju Hanna moguće je uvjeriti da pristanu na nagodbu, u slučaju stečaja.

I, što je bilo najvažnije, Helen Warshaw moguće je obuzdati, u slučaju stečaja.

Oscar je bio deprimiran gotovo koliko i Clay. Nakon nekoliko sati preživljavanja krajnjeg jada, otišao je u ured. Paulette je odgurala Claya van, na malenu terasu, gdje su popili šalicu zelenog čaja s medom. "Želim reći samo dvije stvari", reče ona, sjedeći vrlo blizu njega i netremice ga promatrajući. "Najprije, dat ću ti dio svojeg novca."

"Ne, nećeš."

"Da, hoću. Omogućio si mi da se obogatim kada nisi morao. Ne mogu ti pomoći s time što si glupi bijelac koji je izgubio dupe, ali te i dalje volim. Pomoći ću ti, Clay."

"Možeš vjerovati da se ovo događa, Paulette?"

"Ne. To jednostavno izmiče čovjekovim sposobnostima poimanja, ali ipak je istina. Dogodilo se. A bit će i još puno gore, pa tek nakon toga, možda, konačno bolje. Nemoj čitati novine, Clay. Molim te. Obećaj mi."

"Bez brige..."

"Pomoći ću ti. Ako ostaneš bez svega, bit ću uz tebe i pobrinuti se da sve bude u redu."

"Ne znam što bih rekao." "Nemoj reći ništa."

Držali su se za ruke, a Clay se borio sa suzama. Prošlo je još nekoliko trenutaka. "Drugo," reče ona, "razgovarala sam s Rebeccom. Boji se naći se s tobom jer bi je mogli uhvatiti. Ima novi mobitel, o kojem njezin muž nema pojma. Dala mi je broj. Želi da je nazoveš."

"Molim ženski savjet..."

"Ali ne od mene. Znaš što mislim o onoj ruskoj bezobraznici. Rebecca je draga, no, blago rečeno, ima dosta prtljage. Snalazi se sam."

"Hvala na velikoj pomoći."

Kralj milijunskih odšteta

355

"Nema na čemu. Željela je da je nazoveš danas popodne. Muž je negdje na putu. Ja za nekoliko minuta odlazim."

Rebecca je ostavila automobil iza ugla i Ulicom Dumbarton žurno došla do Clayovih vrata. To sa skrivanjem nije joj išlo osobito dobro; kao ni njemu. Prvo su odlučili da s time neće nastaviti. Ona i Jason Myers odlučili su razvrgnuti brak dogovorom i u prijateljskim odnosima. On je u početku želio tražiti stručnu pomoć i odgoditi razvod, ali je pritom više volio raditi osamnaest sati na dan, biti u Washingtonu, New Yorku, Palo Altu ili Hong Kongu. Njegova divovska tvrtka imala je podružnice u trideset dva grada, a klijenti su bili raspoređeni diljem svijeta. Posao mu je bio važniji od svega. Jednostavno ju je napustio, bez isprika i bez namjere da promijeni navike. Dokumenti će sudu biti predani za dva dana. Ona je već pakirala stvari. Jason će zadržati stan; ona se nije određeno izjasnila u vezi s budućim mjestom stanovanja. Za manje

od godine braka stekli su vrlo malo. On je kao partner godišnje primao 800.000 dolara, no ona nije željela njegov novac. Prema Rebeccinim riječima, njezini se roditelji nisu miješali. Nisu imali priliku. Myersu se nisu svidjeli, što nije bilo nimalo neobično, a Clay je pretpostavljao kako mu je Hong Kong bio najdraža podružnica jer je ondje bio tako daleko od Van Hornovih. Oboje su imali razloga za bijeg. Bez obzira na okolnosti, Clay u nadolazećim godinama neće živjeti u Washingtonu. Poniženje je bilo odviše bolno i duboko, a očekivao ga je veliki svijet u kojem ga ljudi ne poznaju. Žudio je za anonimnošću. Prvi put u životu Rebecca se željela samo maknuti – otići što dalje od neuspjelog braka, što dalje od obitelji, od golf-kluba i nepodnošljivih ljudi koji onamo dolaze, od pritiska koji čovjeka tjera da zarađuje novac i gomila stvari, od McLeana i jedinih prijatelja koje je u životu znala. Clayu je trebao jedan sat da je odvede u krevet, no seks jednostavno nije bio izvediv, s obzirom na gips i sve ostalo. Samo ju je želio držati i ljubiti, nadoknaditi izgubljeno vrijeme. Ona je prenoćila i odlučila ostati. Sutradan ujutro, uz kavu, Clay je počeo od Tequile Watsona i Tarvana, te joj ispričao sve.

356

John Grisham

Paulette i Oscar vratili su se s novim neugodnim vijestima iz ureda. Neki huškač iz okruga Hovvard vlasnike kuća potiče da ulože prigovor etičkome povjerenstvu zbog načina na koji je Clay upropastio nagodbu. Washingtonska Odvjetnička udruga primila je nekoliko desetaka takvih pritužbi. Protiv Claya je pokrenuto šest parnica, a sve ih je uložio isti odvjetnik koji je aktivno tražio nove tužitelje. Clavov je ured dovršavao plan isplaćivanja nagodbe koji će predočiti sucu zaduženom za stečaj tvrtke Hanna. Što je bilo najneobičnije, tvrtka bi od toga mogla dobiti i honorar, iako neusporedivo manji od onoga što je Clay bio odbio. Helen Warshaw uložila je hitnu molbu za službeno bilježenje iskaza nekolicine tužitelja u slučaju Dyloft. Stvar je bila hitna jer su ti ljudi umirali, a videosnimke njihovih iskaza bit će ključne na suđenju, koje se očekivalo približno za godinu dana. Korištenje uobičajenih braniteljskih taktika zavlacenja, odgađanja, kašnjenja i čistog

otezanja bilo bi užasno nepravedno prema tužiteljima. Clay je pristao na raspored davanja iskaza koji je predložila Helen Warshaw, iako im nije namjeravao nazočiti.

Zahvaljujući Oscarovu pritisku, Clay je napokon pristao otpustiti desetero odvjetnika i većinu odvjetničkih pomoćnika, tajnica i pisara. Potpisao je pisma namijenjena svakome od njih – kratka i prepuna isprika. Za propast tvrtke preuzeo je cjelokupnu odgovornost.

Iskreno govoreći, i nije mogao kriviti nikog drugog.

Napisano je i pismo namijenjeno klijentima u slučaju Maxatil. U njemu je Clay ukratko prepričao Moonevhamovo suđenje u Phoenixu. I dalje drži da je lijek opasan, no dokazivanje uzročno-posljedične veze sada bi bilo "vrlo teško, ako ne i nemoguće". Tvrtka nije voljna razmotriti izvansudsku nagodbu, a s obzirom na zdravstvene probleme s kojima se trenutačno suočava, Clay nije u mogućnosti pripremiti se za dugotrajno suđenje.

Nikako nije želio kao izgovor koristiti činjenicu da su ga pretukli, no Oscar ga je u to ipak uvjerio. Stvar je u pismu zvučala uvjerljivo. Budući da se nalazio na najnižim granama otkako se počeo baviti odvjetničkim poslom, bio je prisiljen koristiti sve dostupne mogućnosti.

Kralj milijunskih odšteta

357

Stoga oslobađa sve klijente i pritom im daje dovoljno vremena da angažiraju nekog drugog odvjetnika i navale na tvrtku Goffman. Čak im je poželio i puno sreće.

Ta će pisma izazvati pravu lavinu reakcija i rasprava. "Već ćemo ih nekako pregrmjeti", ponavljao je bez prestanka Oscar. "Barem ćemo se riješiti svih tih ljudi."

Clay nije mogao ne sjetiti se Maxa Pacea, starog prijatelja koji ga je uvalio u priču o Maxatilu. Pacea, kojem je to bilo jedno od pet imena kojima se služio, sud je osudio zbog korištenja povlaštenih informacija i prodaje gotovo milijun Goffmanovih dionica prije nego stoje Clay uložio tužbu. Poslije je pokrio prodaju i iz zemlje pobjegao s približno petnaest milijuna. Bježi, Max, bježi. Ako ga uhvate i dovuku pred sud, mogao bi otkriti sve njihove prljave

tajne.

Oscar je na popisu imao još stotinu pojedinosti, no Clay se ubrzo umorio.

"Večeras glumim bolničarku ili ne?" prošapće Paulette u kuhinji.

"Ne, došla je Rebecca."

"Voliš nevolje, zar ne?"

"Sutra pokreće razvod. Sporazumni."

"A fifica?"

"Ona je već sada povijest, ako se uopće vrati sa St. Bartha."

Sljedećih tjedan dana Clay uopće nije izlazio iz kuće. Rebecca je sve Ridleyne stvari potrpala u velike vreće za smeće i odnijela ih u podrum. Donijela je nešto svojih stvari, iako ju je Clay upozorio da će ubrzo ostati bez kuće. Kuhala je čudesna jela i njegovala ga kad god je bilo potrebno. Do ponoći bi gledali stare filmove, a zatim svako jutro spavali do kasna. Ona ga je vozila na liječničke preglede.

Ridley je s otoka zvala svaki drugi dan. Clay joj nije rekao da je ostala bez mjesta; to će radije obaviti uživo, kada i ako se Ridley vrati. Renovacija napreduje dobro, iako je Clay drastično smanjio proračun. Činilo se da ona nije svjesna njegovih financijskih problema.

Posljednji odvjetnik koji je ušao u Clayov život zvao se Mark Munson i bio je stručnjak za stečajeve, specijaliziran za velike i kaotične pojedinačne katastrofe. Pronašao ga je Crittle. Pošto ga je Clay angažirao, Crittle ga je upoznao s knjigama, dokumentima o najmu, 358

John Grisham

ugovorima, parnicama, imovinom i dugovanjima. Pokazao mu sve. Kada su Munson i Crittle došli u kuću, Clay je zamolio Rebeccu da ih ostavi nasamo. Želio ju je poštedjeti užasnih pojedinosti.

U sedamnaest mjeseci od odlaska iz UJP-a Clay je od honorara zaradio 121 milijun dolara – 30 je isplatio Rodnevju, Paulette i Joni na ime bonusa; 20 milijuna otišlo je na troškove poslovanja i Gulfstream; 16 u vjetar, na oglašavanje i preglede u slučajevima Dvloft, Maxatil i Mršavi Ben; 34 milijuna na poreze i kamate; 4 milijuna potrošio je na vilu; 3 milijuna na brod. Još pokoji milijun za

ovo ili ono – kuća, "pozajmica" Maxu Paceu, te uobičajene i očekivane ekstravagancije novopečenih bogataša.

Jarrettov skupi novi katamaran bio je zanimljiv slučaj. Clay ga je platio, no jedini vlasnik bahamske tvrtke koja je u vlasništvu imala brod bio je njegov otac. Munson je smatrao da bi stečajni sud mogao zauzeti jedan od dvaju stavova – ili je bio dar, zbog čega bi Clay morao platiti porez na dar, ili je jednostavno u tuđem vlasništvu pa stoga ne pripada Clayovoj imovini. U oba slučaja brod ostaje imovinom Jarretta Čartera.

Clay je usto trgovanjem Ackermanovim dionicama zaradio 7,1 milijun dolara, i premda je dio bio pospremljen u inozemstvu, ubrzo će se morati vratiti. "Ako skrivaš imovinu, ideš u zatvor", poučavao ga je Munson, zapravo i ne ostavljajući mjesta sumnji da ne tolerira takvo razmišljanje.

Računica je pokazala neto-vrijednost od 19 milijuna, uz mali broj vjerovnika. Međutim, potencijalna potraživanja bila su katastrofalna. Dvadeset šestero bivših klijenata uložilo je tužbe zbog fijaska u slučaju Dyloft. Očekivalo se da će se njihov broj povećati. I premda je bilo nemoguće predvidjeti vrijednost pojedinog slučaja, Clay će nedvojbeno dugovati bitno više od onoga čime raspolaže. Tužitelji iz skupne tužbe u slučaju Hanna izražavali su sve veći bijes i organizirali se. Posljedice pustolovine Maxatil bit će gadne i dugotrajne. Ni u tom slučaju nije bilo moguće predvidjeti troškove.

"Neka se time bavi stečajni povjerenik", reče Munson. "Ostat će ti samo košulja u kojoj si sada, ali barem nikome nećeš biti ništa dužan."

Kralj milijunskih odšteta

359

"Hej, baš ti hvala", reče Clay, i dalje razmišljajući o brodu. Uspiju li ga izostaviti iz stečajne mase, Jarret će ga moći prodati, kupiti nešto manje, a Clay tako dobiti nešto love od koje će moći živjeti.

Nakon dva sata vijećanja s Munsonom i Crittleom, kuhinjski stol prekrivale su tablice, proračuni i odbačene bilješke, ruševni ostaci koji su svjedočili o proteklih sedamnaest mjeseci njegova života. Stidilo se vlastite pohlepe i bilo mu je neugodno što je bio toliko

glup. To što mu je učinio novac bilo je upravo odvratno. Pomisao na odlazak pomagala mu je da preživljava dan za danom. Ridley je sa St. Bartha nazvala s uzbunjujućim novostima: ispred "njihove" vile pojavio se natpis Prodaje se.

"Razlog je to što se sada nudi na prodaju", reče Clay.

"Ne razumijem."

"Vrati se kući, pa ću ti objasniti."

"Pojavili su se problemi?"

"Moglo bi se reći."

Nakon podulje stanke, ona reče: "Radije ću ostati ovdje."

"Ne mogu te prisiliti da se vratiš kući, Ridley."

"Ne, ne možeš."

"U redu. Ostani u vili do prodaje. Meni je svejedno."

"Koliko je to vremena?"

Jasno je mogao zamisliti kako ona čini sve što se uopće može zamisliti, samo da onemogući potencijalnu prodaju. Clayu se trenutačno živo fućkalo. "Možda mjesec, možda godinu. Ne znam."

"Ostajem", reče ona.

"U redu."

Rodney je svojeg starog prijatelja zatekao kako sjedi na stubama pred ulazom u dražesnu kuću, pokraj štaka, pokrivenih ramena, kako bi se zaštitio od jesenske svježine. Vjetar je podizao lišće i u malim ga vrtlozima raznosio Ulicom Dumbarton.

"Trebam malo svježeg zraka", reče Clay. "Unutra sam već tri tjedna."

360

John Grisham

"Kako su kosti?" upita Rodney, sjedajući do njega i promatrajući ulicu.

"Lijepo zarastaju."

Rodney je napustio grad i postao pravim stanovnikom predgrađa. Hlače od kepera i tenisice, skupi terenac za razvoženje djece. "Kako ti je glava?"

"Nema dodatnih oštećenja mozga."

"A duša?"

"Izmučena, u najmanju ruku. Ali preživjet ću."

"Paulette kaže da odlaziš."

"Barem na neko vrijeme. Sljedeći tjedan zatražit ću stečaj, a kada dođe do toga, neće me biti. Paulette u Londonu ima stan u kojem mogu biti nekoliko mjeseci. Sakrit ćemo se ondje."

"Ne možeš izbjeći stečaj?"

"Nema teorije. Previše je zahtjeva, i to utemeljenih. Sjećaš se našeg prvog tužitelja u slučaju Dvloft, Teda Worleyja?" "Naravno."

"Jučer je umro. Nisam ga usmrtio, ali ga baš nisam ni zaštitio. Njegov slučaj pred porotom vrijedi pet milijuna zelembaća. Takvih imamo dvadeset šest. Idem u London."

"Clay, želio bih ti pomoći."

"Neću uzeti novac. A zato si došao, i to dobro znam. Isti razgovor dvaput sam vodio s Paulette i jednom s Jonom. Vi ste zaradili svoj novac i bili ste dovoljno pametni da se na vrijeme povučete. Ja nisam."

"Ali nećemo te pustiti da umreš, čovječe. Nisi nam morao dati deset milijuna. Ali si dao. I zato ćemo dio vratiti."

"Ne."

"Da. Nas smo troje razgovarali. Pričekat ćemo završetak stečajnog postupka i potom će ti svatko od nas nešto prebaciti. To će biti dar."

"Zaradio si taj novac, Rodnev. Zadrži ga."

"Nitko ne zaradi deset milijuna dolara za šest mjeseci, Clay. To možeš nekako osvojiti, ukrasti, može ti pasti s neba, ali nitko toliko ne može zaraditi. To je jednostavno apsurdno i opsceno. Vratit ću Kralj milijunskih odšteta

361

dio. Kao i Paulette. Nisam baš siguran za Jonu, no i on će već doći k sebi."

"Kako su klinici?"

"Mijenjaš temu."

"Da, mijenjam temu."

I tako su nastavili razgovarati o djeci i starim prijateljima u U-JP-u, nekadašnjim klijentima i slučajevima koje su ondje imali. Na stubama su sjedili do mraka, kada je stigla Rebecca. Bilo je vrijeme za večeru.

nitW,.....l-!,,

Za Post je pisao Art Mariani, mladić koji je Claya Čartera dobro poznao, jer je dokumentirao njegov fantastičan uspon i jednako nevjerojatan pad, posvećujući veliku pozornost pojedinostima, i to uz popriličnu količinu pravednosti. Kada se pojavio na vratima Clavove kuće, Marianija je dočekala Paulette, uskim ga hodnikom vodeći do kuhinje, gdje su ostali već čekali. Clay se pri-digao i predstavio, a zatim ga upoznao s ostalima koji su sjedili za stolom – Zack Battle, njegov odvjetnik; Rebecca Van Horn, njegova prijateljica; Oscar Mulroonev, njegov partner. Kasetofoni su se počeli vrtjeti. Rebecca je punila šalice za kavu.

"Priča je duga," reče Clay, "ali imamo puno vremena." "Ja nemam rok", reče Mariani.

Clay otpije gutljaj kave, duboko udahne i svom snagom navali na priču. Počeo je od događaja u kojem je njegov klijent, Tequila Watson, iz pištolja ubio Ramona "Bundevu" Pumphreyja. Datumi, vremena, mjesta... Clayje imao bilješke o svemu i svu dokumentaciju. Potom Washad Porter i njegova dva ubojstva. Zatim još četvorica. Kamp spasa, Čiste ulice, nevjerojatno djelovanje sredstva pod nazivom Tarvan. Iako neće spominjati ime Maxa Pacea, podrobno je prenio ono što je od njega doznao o Tarvanu – tajna klinička ispitivanja u Ciudad de Mexico, Beogradu i Singapuru, želja proizvođača da lijek iskuša na osobama afričkog podrijetla, po mogućnosti u Sjedinjenim Državama. Dolazak lijeka u Washington.

"Tko je proizveo lijek?" upita Mariani, vidljivo potresen.

Nakon dugotrajne stanke, tijekom koje, kako se činilo, nije bio u stanju govoriti, Clay odgovori: "Nisam posve siguran, ali mislim da je to bio Philo."

"Philo Products?"

"Da." Clay Marianiju doda neki debeli dokument. "Ovo je jedan od ugovora o nagodbi. Kao što ćete vidjeti, spominju se dvije inozemne tvrtke. Ako uspijete doći do njih, pronaći trag, vjerojatno ćete doći do praktički fiktivne tvrtke u Luksemburgu, a preko nje do Phila."

"U redu, ali zašto sumnjate Philo?" "Imam pouzdan izvor. Više ne

mogu reći."

Taj zagonetni izvor odabrao je Clay između svih washington-skih odvjetnika i uvjerio ga da za petnaest milijuna dolara proda dušu. On je ubrzo napustio UJP i otvorio vlastitu tvrtku. Mariani je već znao velik dio informacija o tome. Clay je za klijente pridobio obitelji šest žrtava, bez problema ih uvjerio da uzmu po pet milijuna i dalje šute o svemu, te je u trideset dana zaključio cijelu priču. Pojediniosti su samo navirale, kao i dokumenti i odredbe nagodbe.

"Kada objavim ovu priču, što će biti s vašim klijentima, s obiteljima žrtava?" upita Mariani.

"Zbog zabrinutosti za njih noćima nisam spavao, no mislim da će sve biti u redu", reče Clay. "Prvo, sada već godinu dana imaju novac, tako da s podosta sigurnosti možemo pretpostaviti da su potrošili velik dio. Drugo, proizvođač sredstva bio bi lud kada bi pokušao odbaciti nagodbe."

"Obitelji bi u tom slučaju mogle izravno tužiti proizvođača", pridoda Zack uslužno. "A presude u takvim slučajevima mogu uništiti svaku veliku tvrtku. U životu nisam vidio eksplozivniji zbroj činjenica."

"Tvrtka neće dirati ugovore o nagodbi", reče Clay. "Imala je sreće kada se izvukla s nagodbom od pedeset milijuna dolara."

"Mogu li tvrtke odbaciti nagodbu kada doznaju istinu?" upita Mariani.

"Bilo bi to vrlo teško."

"A vi? Vi ste potpisali ugovore o povjerljivosti i tajnosti?"

364

John Grisham

"Ja više nisam nikakav faktor. Očekuje me stečaj. Spremam se vratiti odvjetničku dozvolu za rad. Ne mogu mi ništa." Bilo je to tužno priznanje koje je Clayove prijatelje zaboljelo koliko i njega samog. Mariani zapiše nekoliko stvari i promijeni tempo. "Što će biti s Tequilom Watsonom, Washadom Porterom i ostalima koji su osuđeni za te zločine?"

"Prvo, vjerojatno mogu tužiti proizvođača lijeka, što im u zatvoru neće puno pomoći. Drugo, postoje izgledi za reviziju njihovih

slučajeva, barem što se tiče presude."

Zack Battle u tom se trenutku nakašlje i svi ga pogledaju s iščekivanjem. "Ovo govorim neslužbeno... Kad objavite što već namjeravate napisati i kad se slegne prašina, namjeravam preuzeti te slučajeve i dati ih na reviziju. Uložiti ću tužbe u ime sedmorice optuženika, pod uvjetom, dakako, da uspijemo doći do proizvođača. Možda ću od sudova tražiti da ponovno otvore njihove slučajeve."

"To će biti vrlo kontroverzno", reče Mariani, izražavajući ono što je bilo očito. Još je dugo proučavao bilješke. "Sto vas je dovelo do tužbe u slučaju Dyloft?"

"To je novo poglavlje za neki drugi dan", reče Clay. "Veći dio toga ionako ste dokumentirali. O tome neću govoriti."

"Pošteno. Ova je priča završena?" "Za mene jest", reče Clay.

Paulette i Zack odvezli su ih u zračnu luku Reagan National, gdje se Clavov nekoć obožavani Gulfstream nalazio vrlo blizu mjestu na kojem ga je vidio prvi put. Budući da ih neće biti najmanje šest mjeseci, imali su puno prtljage, osobito Rebecca. Clay, koji se u posljednjih mjesec dana riješio tako puno toga, putovao je s vrlo malo stvari. Lijepo se snalazio na štakama, ali nije mogao ništa nositi. Zacku je dodijeljena uloga njegova nosača.

Hrabro im je pokazao zrakoplov, iako su svi znali da mu je to posljednje putovanje. Clay je zagrlio Paulette, pa Zacka, i jednom i drugom zahvalio i obećao da će se javiti već za koji dan. Kada je kopilot zaključao vrata, Clay je na prozore navukao zastore, kako pri polijetanju ne bi gledao Washington.

Za Rebeccu je mlažnjak bio stravičan simbol destruktivne snage pohlepe. Ona je žudjela za minijaturnim stanom u Londonu, gdje ih nitko ne poznaje, gdje nikoga ne zanima što nose, voze, kupuju, jedu, kao ni gdje rade, kamo idu u kupnju i gdje se odmaraju. Ona se više ne vraća kući. Odradila je završnu svađu s roditeljima.

Clay je čeznuo za zdravim nogama i novim početkom. Preživio je jedan od najozloglašnijih raspada u povijesti američkog prava i sve to sada je ostajalo sve dalje iza njega. Ima Rebeccu, Rebeccaje samo njegova. Sve ostalo potpuno je nevažno.

Negdje iznad Newfoundlanda razvukli su sofu, pokrili se i zaspali.

Autorova bilješka

Na ovome mjestu autori objavljuju dugačka poricanja i demantije, u nastojanju da se zaštite i, po mogućnosti, izbjegnu odgovornost. Čovjek se uvijek nađe u iskušenju da jednostavno izmisli neko mjesto ili tvorevinu, umjesto da istraži ono što je stvarno i već postoji, a ja moram priznati da bih radije radio praktički bilo što nego provjeravao i potvrđivao pojedinosti. Fikcija je predivan štit. Tako je lako skrivati se iza zamišljenih priča. No kada se žele približiti istini, moraju biti točne. U protivnom, autor treba iskoristiti dio ovog prostora.

Washingtonska Služba javnog pravobranitelja ponosna je, vrlo živa i energična organizacija koja već godinama gorljivo brani obespravljene stanovnike grada. Odvjetnici koji rade u njoj vrlo su pametni, predani poslu i šutljivi. Moglo bi se reći i tajnoviti. Unutarnji način funkcioniranja organizacije i dalje je obavijen zagonetkama, tako da sam jednostavno osmislio vlastiti Ured javnog pravobranitelja. Svaka sličnost tih dviju organizacija posve je slučajna.

Mark Twain rekao je kako često premješta gradove, okruge, čak i cijele savezne države, samo ako mu to pomaže u pričanju priče. Ni ja ne dopuštam da mi nešto zasmeta. Ako ne uspijem pronaći neko zdanje, podignut ću ga na licu mjesta. Ako se ulica ne uklapa na planu grada, neću se libiti premjestiti je ili izraditi novi zemljovid. Rekao bih da sam približno pola mjesta koja se spominju u ovoj knjizi opisao ponešto vjerno. Druga polovica ili ne postoji ili je modificirana ili premještena u tolikoj mjeri da ih nitko ne može prepoznati. Tko god traži točnost, samo nepotrebno gubi vrijeme. To ne znači da se ne trudim. Moje istraživanje podataka sastoji se od mahnitog telefoniranja u vrijeme približavanja roka za predaju rukopisa. Ovom prilikom sa zahvalnošću navodim imena osoba koje su mi pomogle savjetima: Fritz Chocklev, Bruce Brown, Gaines Talbott, Bobby Moak, Penny Pvnkala i Jerome Daviš.

Renee je pročitala radnu verziju i nije mi je bacila u glavu — što je uvijek dobar znak. David Gernert roman je rastavio na sastavne

dijelove i potom mi pomogao da ih ponovno sastavim. Will Denton i Pamela Creel Jenner pročitali su rukopis i dali bitne savjete. Pošto sam priču napisao četvrti put, i kada je sve već bilo kako treba, Estelle Laurence pročitala ju je i pronašla još tisuću pogrešaka. Svi oni željno su pomagali. Sve pogreške, kao i uvijek, isključivo su moje.